

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Buda'nın Bilgeliği

JEAN BOISSELIER

“Tecelli etti O, O ki âlemi aydınlatan, ışığı
olduran âlemler koruyucusu, körleşmiş
âleme doğadaki çürümeyi fark eden gözü
veren. Sen ki kavgada muzaffer olmuştun,
vasıflarınla gerçekleştirdi isteğin senin. Arı
öğretilerle gerçekleşen sen, varlıkları
doyuracaksın. Bataklığı geçmiş olarak, hem
de gerçekten günahsızca, Gotama sağlam
toprak üzerinde duruyor; güçlü akıntıyla
sürüklenen varlıkları karşıya geçirecek.
Yücesin sen, büyük Bilge, âlemlerde benzeri
olmayan insan; suyun ıslatmadığı Lotus
çiçeği gibi, dünya kanunlarını
sindirmemişsin içine. Uzun zamandır
uyuklayan, Koyu karanlıklara bürünmüş bu
dünyayı, sensin uyandırabilecek, bilgeliğin
ışıyla. Uzun zamandır felaket içinde olan,
doğadaki çürümelerin ıstıraplarıyla kıvranan
varlıklar dünyasında tecelli ettin sen, tüm
ıstıraplardan kurtaran hekimler kralı.

Lalitavistara, XXIII. Bölüm

Paris'te doğan Jean Boisselier'nin, edebiyat ve Hint araştırmaları doktorası ve Bangkok Silpakorn Üniversitesi tarafından verilmiş şeref doktorası vardır. Fransız Uzak Doğu Okulu'nda öğretim üyeliği yapmış ve 1950-1955 arasında Pnom-Penh Müzesi küratörlüğüne getirilmiş olan Jean Boisselier, 1953 ile 1955 arasında Angkor korunmasında bilimsel çalışmaların sorumluluğunu üstlenmiştir. Hindistan, Sri Lanka ve Güneydoğu Asya sanatı, arkeolojisi ve Budizm araştırmaları uzmanı ve pek çok eserin yazarı olan Jean Boisselier, Kamboçya, Vietnam, Sri Lanka ve özellikle Tayland'da çok sayıda arkeolojik araştırma gezileri yapmıştır.

Yapı Kredi Yayınları - 1889
Genel Kültür Dizisi - 13
Buda'nın Bilgeligi / Jean Boisselier
Çeviren: N. Feyza Zaim (Dalles)
Kitap Editörü: Esra Özdoğan
Düzeltili: İncilay Yılmazyurt
Grafik Uygulama: Banu Kaşıkçı
Baskı: Promat

E-5 Karayolu Üzeri Haramidere Mevkii Avcılar-İstanbul
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ağustos 2003
3. baskı: İstanbul, Ekim 2004
ISBN 975-08-0637-9

Tous droits de traduction et d'adaptation réservés pour tous pays © Gallimard 1993

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2003

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

İstiklal Caddesi, No.285 Beyoğlu 34433 İstanbul Tel.: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

http://www.yapikrediyayinlari.com • e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr •

İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr

www.teleweb.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BUDA'NIN BİLGELİĞİ

Jean Boisselier

YAPI KREDİ YAYINLARI

GENEL KÜLTÜR DİZİSİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

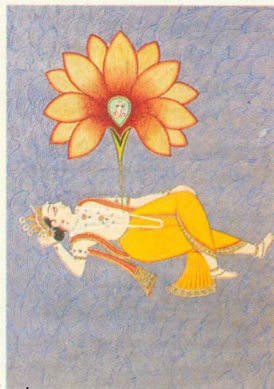
Buda ve dininin ortaya çıktığı İ.Ö. VI. ve V. yüzyıllar, Yunanistan'dan Çin'e yayılan tüm ülkeler için yoğun bir manevi etkinlik dönemidir. Bu kaynaşma Hindistan'da çok daha önce başlamıştır: II. binyılın başından beri, kozmik düzenle, kendini bilmeyle ve varlıkların oluşumuyla ilgili tasavvurlar diğer tüm düşünce sistemlerine üstün gelmiştir.

BÖLÜM I

BUDA ZAMANINDA HİNDİSTAN

Himalayalar'da yer alan efsanevi Anavatapta gölü, sırasıyla aslanların, boğaların, atların ve fillerin yaşadığı ülkeleri sulayan dört ırmağın kaynağı olarak kabul edilir. O, dünya yıkılıp yeniden doğarken, en son yok olup ilk görünecek olandır. Güneye doğru akan nehir, Hint altkıtasını sulayan Ganj'dir.

Evren'in yaratılışını anlatan Vişnu efsanesinin klasik resmi. İki yaratılışı ayıran gece boyunca, Vişnu kozmik sularda yüzen bin başlı yılanın üzerinde dinlenir. Dünya üzerine meditasyonu esnasında Kozmos'un koruyucusu. Göbeğinden, sonradan yeni kâinatı yaratan Brahma'nın doğacağı altın bir lotus çıkmış.

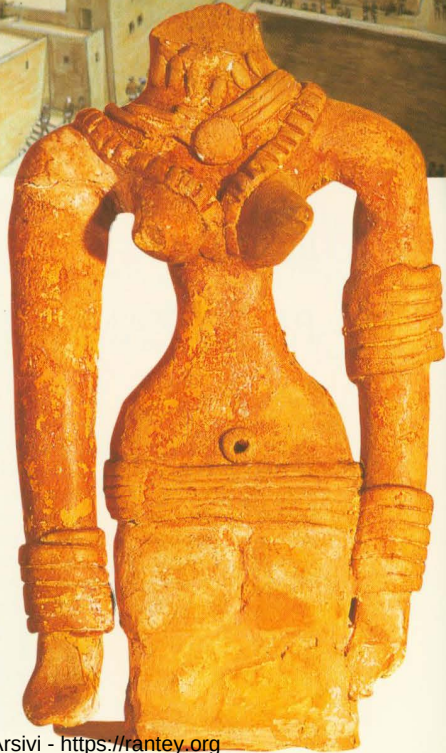

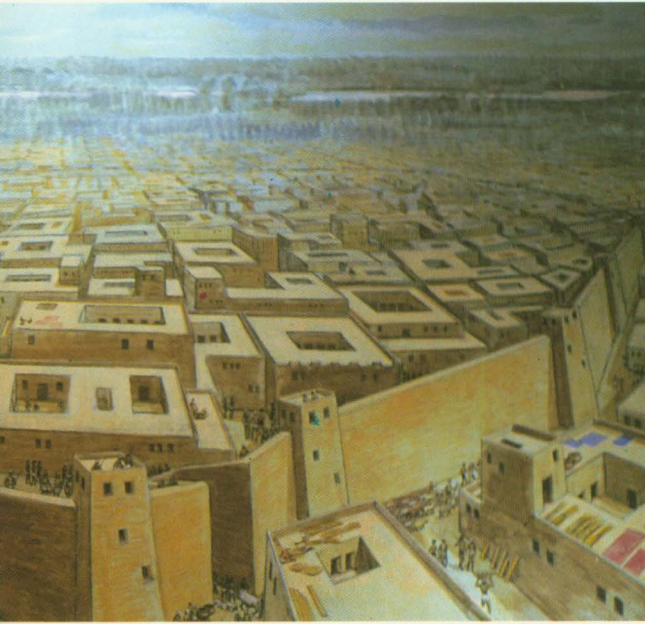

Zamandan ve uzamdan bağımsız bir din hareketi tasavvur etmek imkânsızdır. Aynı şekilde Buda'dan ve ilk dönem Budizminden o zamanlardaki Hindistan'ın sosyal ve dinî yapısı göz önünde bulundurulmadan söz edilemez.

İ.Ö. VI. yüzyılda Hindistan

Prehistorik ve protohistorik kültürlerinin önemine rağmen, Hint altkarasında varolan düşünce ve toplum, İ.Ö. II. binyıldan itibaren, esas olarak Aryalı akıncıların etkisi altında kalır. Batıdan, Kafkasya ve Doğu Akdeniz sınırlarından kalkarak doğuya ilerleyen bu topluluklar, yerli halkı ülkelerinden sürerek, egemenlikleri

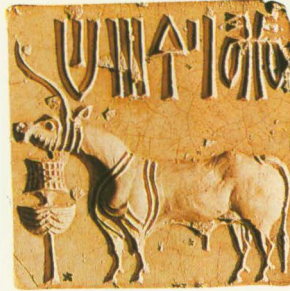

Hint anakarasının en eski medeniyeti olan Indus medeniyeti, Pakistan'da, Orta Afganistan'da ve Hindistan'daki Pencap, Racastan ve Gucerat bölgelerinde iz bırakmıştır. Indus Medeniyeti'nin üç dönemi olmuştur: Pre-Indus Medeniyeti (I.Ö. IV. binyıldan yaklaşık I.Ö.

2300'e), Indus Medeniyeti (I.Ö. 2300'den I.Ö. 1750'e) ve Post- Indus Medeniyeti (I.Ö. 1750'den I.Ö. 1000'e). Anı yokoluşunu bir doğa felaketine mi yoksa Aryalıların istilalarının sonuçlarına mı bağlamak gerektiği konusu henüz netlik kazanmamıştır. Esas olarak, Mezopotamya ile ilişkisini de doğrulayan korunmaya ve ticarete dayalı (limanlar, dokklar) şehir yapılanması ve yollarıyla tanınmaktadır. Hiçbir dini yapı gün yüzüne çıkarılamamıştır ve sıkça rastlanan özgün kabartma seramikleri, ya da daha ender olarak rastlanan oyma seramikleri, bu konudaki yönelişleri hakkında bir ipucu vermemektedir. Üzerlerinde anlamları çözülmemiş yazılar bulunan ve hayvan figürleriyle bezeli mühürleri de fazla açıklayıcı değildir.

altına alarak ya da kendi kültürleri içinde eriterek önce Indus havzasına yerleşirler. I.Ö. I. binyıl başlarına doğru Ganj havzasına ulaşırlar ve orada çeşitli hükümdarlıklar kurarlar. Bunların birbirleriyle çatışmaları eski Hint destanlarını beslemiştir.

Aryaların kültürü

Vedalar'a –tanrısal esinle iletildiği varsayılan, gelenek üzerine yorumlara da yer veren kutsal metinler bütün Bilgi'ye– dayanır. Toplum, bütünüyle Hint kökenli bir sistemle, 1949'a kadar korunacak olan aşamalandırılmış dört katmana ayrılır. Bu katmanların yalnızca Aryaları kapsayan ilk üçü Hint-Iran kökenlidir, ve toplumun mesleki yapılanma anlayışını yansıtır: rahipler ya da Brahmanlar,

soylu savaşçılar ya da *ksatriyalar*, halk tabakasından kişiler, hayvan yetiştiricileri, çiftçiler ya da *vaisyalar*. Kölelerin ya da *sudralar*'ın ait olduğu sonuncusu, yerlilerden ya da ilk    katmandaki konumlarını kaybetmiş kişilerden oluşur.

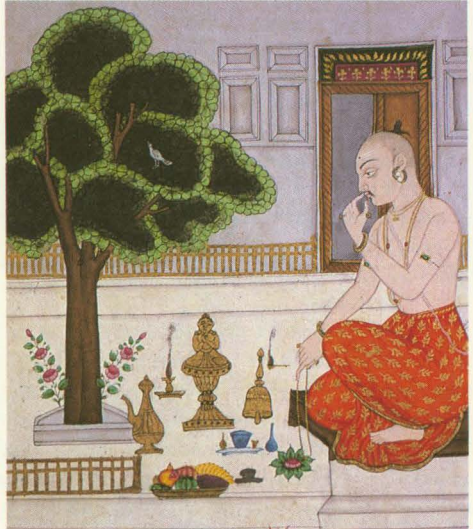
Veda inançları: Brahman ve Atman

Din Brahmanların işidir; t renseldir, tanrılara adaklar yapma esasına dayanır, duaları ve armağanları vardır. Kutsal ateş, dünyevi olanla kutsal olan arasındaki bağı sağlar. Antik Yunan'da olduğu gibi, Veda tanrıları da insanların içlerine müdahale ederler. Savaş tanrısı Indra'nın başkanlığındaki

bu yıldız, atmosfer ve yer tanrılarının sayısı otuz   t r ve adakların (kurbanların ateş ve sıvısı) kökeni onlara dayanır.

Hinduizmin gelecekteki yüce tanrıları arasında, yalnızca Brahma'nın (ya da daha çok Brahman)  nemi daha o zamandan belli olmuştur. Kişi olarak tasvir edilmez, Evren'i, bireysel ruhun, Atman'ın  zleşmeye çalıştığı ilahi G  '  temsil eder. Tanrılarla ilişkiler, şükran eylemine asla yer vermeyen yakarılarla sınırlıdır; dualarla ve özellikle de, dünyevi olanla kutsal olan arasındaki bağı oluşturan adaklarla kurulur. Rahip aynı anda hem söz konusu kutsal varlıkların temsilcisi hem de adak sunanın vekili olarak hareket eder.

I ki başlı Veda ateş tanrısı Agni, solda binek hayvanı ko uyla birlikte tasvir edilmiş. Sağda, Vedalar'ın en yüce tanrısı savaşçı Indra, "enerjinin hâkimi". Silahı yıldırımdır ve b y  uygulayıcısıdır; ş hvete d ş n l ğ  ve sarhoşluga eğilimiyle de tanınır. Genellikle alnında bir gözle gösterilirken bazen de buradaki gibi binlerce gözle tasvir edilir. Budizmde Buda'nın sadık bir hizmetk ri olacaktır. Aşağıda, bir Brahman *puja* 'yı, yani kutsal nesnelerin yerlere yayılması, armağanlar ve bunlara eşlik eden sayėı davranışlarından oluşan tanrıya tapınma eylemini tamamlamaya hazırlanıyor.

Brahmanizmin ortaya çıkışı

Aryalar Ganj havzasına ulaştıklarında, belki de yerel kültürlerle temasları nedeniyle Veda tasavvuru Brahmanizme, "bir rahipler birliği oluşturmuş Brahmanlar tarafından belirlenen ve yönetilen dini ve sosyal öğretiler bütünü" (E. Lamotte) yönelir. Toplum ve kuruluşlar Vedalar tarafından oluşturulan kurallarla

yönetilir. Bu kuralların bütünü *dharm*a'yı, düzeni, her şeyi belirleyen yasayı oluşturur.

Brahmanlar, Veda törenlerini ve sungularını korumakla birlikte, dini inançların sınırlarına kesinlik kazandırır ve aslen korunsun da aşamalı düzenine değişiklik getirilen Veda tapınağına, kimi zaman yerel ayinlerin konusu olmuş tanrıları sokarlar. İlk sırada artık Vişnu ve çok sayıda ondan "türemiş" tanrılar (*Avatara*'lar), genellikle aynı düzeye yerleştirilen, çeşitli görünümleriyle Şiva ve Brahma yer almaktadır. Ama aynı zamanda yer tanrıları, tanrıların hizmetkârı ya da düşmanı doğaüstü yaratıklar ve şeytanlar, Nagalar gibi, servet koruyucusu yarı insan yarı yılan efsanevi varlıklar, insan gövdeli, at ya da kuş bedenli göksel müzisyenler, Yakşalar, zenginlikler tanrısı Kubera'nın yardımcılar Rakşasalar, Asura'nın hizmetindeki benzerleri, tanrıların düşmanları, örkütücü varlıklar, hortlak ya da canavarlar çıkarlar ortaya.

Y anda, İ.Ö. II. yüzyıl Budizm sanatından esinlenerek yapılmış, sungular taşıyan, uçuş halinde betimlenmiş kanatlı varlık. Kuşkusuz bir gök varlığı ya da insanlara yararlı herhangi bir "bilimin taşıyıcısı".

Y arı insan yarı yılan varlık Naga, genellikle sulara yaşar; hazineleri ve servetleri korur. Khmer sanatı ona önemli bir yer ayırdı ve hayvan görünümünden dekoratif amaçlı yararlandı.

İ.Ö. VI. yüzyılda inanç bağımsızları

Brahman olsunlar ya da olmasınlar, bu eğilimlerin az çok dışında kalan çok sayıda bilge kişi, kendilerini varoluş muammasını çözmeye götüreceği yolu ararlar.

B rahma, X. yüzyıl Khmer tapınaklarında yaratıcı tanrıdan çok, dört *Veda*'yı dile getiren olarak yer alıyor. Şivaizmdeki Brahma-Şiva-Vişnu üçlemesi anlayışına göre, Şiva en yüce olduğundan ortada yer alıyor ve vücudunun sağ tarafından Brahma'nın, sol tarafından da Vişnu'nun çıktığı varsayılıyordu. Brahma, yanda yılan Ananta üzerinde yatarken görülüyor.

Bunlar, dünya nimetlerine sırt çevirmiş, genellikle yalnız gezen keşişler ya da dilencilerdir. Yalnızca psişik gelişme ve nefis terbiyesi peşinde olduklarından, çoğu çileciligi uygular. Bazı Veda metinlerinde söz edilen, belki de yerli halka ait bu çok eski yöntem, Brahmanların yaşantısı doğrultusunda, doğaüstü güçler elde etmek, içsel ateşini canlı tutmak (tapas), ve esrime durumuna geçmek için hayati ihtiyaç ve işlevlerin denetimini sağlamayı amaçlar. Gelecekteki Buda tarafından seçilen iki ustanın yaptıkları gibi bazıları da yoga yaparlar. Yoga da, herhangi bir dini yönelişe girmeden, beden hâkimiyeti sağlayacak egzersizler ve meditasyon yoluyla, nefis terbiyesine ve dış engelleri ortadan kaldırılmaya yöneltir. Sonunda bazı bilgeler işi her türlü manevi gerçeği yadsımaya ya da maddeci tezler geliştirmeye kadar vardırır.

Dindışı bir başka öğreti, Samkhya'dır. Samkhya ("sayma") her şeydeki yapılandırıcı yirmi beş gerçeğin çözümleyici açıklamasıdır. Bunlardan ilki Doğa'yken (*prakriti*), sonuncusu da ruhsal bütünlük (*purusha*), yani İnsan'dır. Bu verilerden pek çoğunun yalnızca Hint düşüncesinde yer almakla kalmaması genelgeçer özelliklerini ortaya koyuyor ve bunların bazı yansımalarının Budizmde de ortaya çıkmasını açıklıyor. Ancak, Samkhya'nın özellikle klasik çağda, Hristiyanlığın 1. döneminin başlarından hemen sonra geliştiğine dikkat çekmek verinde olur.

K eşiş yaşantısının dördüncü evresindeki "çilekeşler", toprakrengi ya da sarı giysili ve saçları tıraşlı Budist rahiplerden farklı olarak, saçlarını topuz yapar ve sakal bırakırlar (sayfanın yukarısında). VII. yüzyılda Madras yakınlarındaki Mahabalipuram sanatı (solda). Yumuşaklığıyla, çilekeşin tekâmül eden maneviyatını ortaya çıkarıyor.

Varlıkların yazgısı

Vedalar'dan bu yana, kuşkusuz, animist (canlıcı) düşüncelerle karşılaşma ve doğal olguların döngüsel değişimini ve mevsim dönüşümlerini gözlemleme sonucunda, yenidendoğuşun izlediği bir ölüm fikrinin ortaya çıkışı kaçınılmaz olmuştur. Fikrin özü, sonsuz döngüsel hareket öğretisinde, *samsara*'dadır. Yenidendoğuş geçmişteki eylemlerle ilişkili olarak bir toplumsal durum, hatta hayvan topluluğu içinde gerçekleşir. Buradan da doğru ve hatalı davranışlara ödül ve ceza fikri çıkar ortaya. Beden ölümle yok olurken, önceden gerçekleştirilmiş ve biriktirilmiş eylemlerin niteliklerine göre iyi ya da kötü

Yögi, dini öğretilerin dışında, en ünlüleri Hathayoga'dan türeyen teknikler bütününden hareketle spirüel güçlerini geliştirir. Bedenin yani mikrokozmosun, Yüce Varlık ve Evren'le ilişkilerine ait teorilerinden yola çıkan Hathayoga'da (güç yogası) hareket ve duruşlar kas gücü ve irade gerektirir.

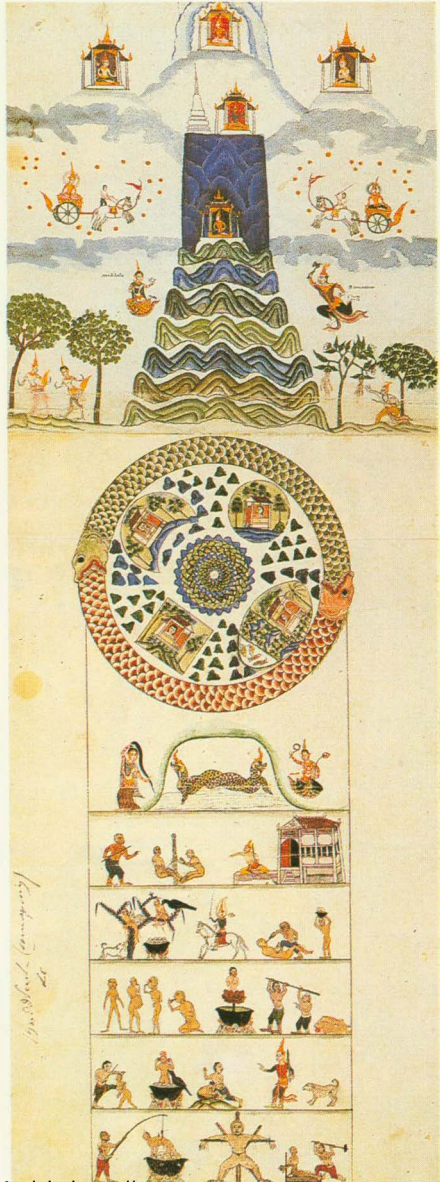
Himalayalar'daki Anavatapta gölü, Budist kozmolojiye göre beş efsanevi dağ zinciriyle çevrilidir. Bunlar arasında yer alan Gandhamadana (Başdöndürücü koku), her türden olağanüstü varlığın yaşadığı cennetimsi bir bölgedir. Burada, "yalnızca kendileri için uyanmış" Budalar buluşurlar. Onlar, elde ettikleri Bilgi'yi iletemediklerinden yalnızca geçici bir *nirvana* elde edebilirler. Bu *nirvana* ancak, "bütünüyle ve tam olarak Uyanmış" bir Buda'nın ortaya çıkışı sırasında belirginlik kazanacaktır. Bu nedenle, gelişini beklerlerken üç mağaranın yer aldığı bu yerde zaman geçirirler. Ayın her bir evresinde gerçekleştirilen arınma törenleri için, eşsiz kokusuyla ünlü bir ağacın altında kendilerine ayrılan yerde toplanırlar. Hemen yakınında yer alan büyük toplantı salonu, metinlerde sözü geçen "onları her daim karşılamaya hazır koltuklar"ı sembolize eder. Bütün varlıkların yalnızca dostça duygular ortaya koydukları bu cennette, bekleyişlerin en mükemmeli hüküm sürer. Orada, genellikle sıracı renkleriyle kendilerine özgü nitelikleri ortaya koyan atlar ve filler görülür.

koşullarda yeni doğuşlara neden olacak olan, (tasavvurları ve yol açtığı sonuçlarla) manevi eylem olarak kabul edilen *karman*'dir.

Bu kaçınılmaz ölüm ve yenedendoğuş döngüsünden tek bir kaçış yolu vardır: kişinin ruhunun Brahman dünyasıyla kesin olarak bütünleşmesi. Ancak bu kurtuluş yalnızca olağanüstü varlıkların başına geldiğinden, Bilgi'nin kazanılmasını, çilekeşliğin incelenip uygulanmasını öğütleyen bir kuram çıkar ortaya. Yoksa, her ölümü yenedendoğuş izleyecektir. Buda öğretisiyle, varlıkların kaderiyle ilgili nesilden nesile aktarılan soruya, çağdaşlarının düşünce ve toplumuna ters düşmeksizin, herkesin ulaşabileceği bir kurtuluş yolu göstererek beklenen cevabı verir.

Dünya ve evren

Veda dünyasının uzaysal örgütlenmesi, Budizmde olduğu gibi, Brahmanların kozmogonisinin habercisi olur. Budizmde tanrılar ve doğaüstü varlıklar, sıkça insanların arasında olacaklardır. Okyanusların kuşattığı, halka şeklinde sıralanmış, yükseklikleri gittikçe azalan yedi sıra dağla çevrelenmiş efsanevi Meru dağı dünyanın eksenini olarak kalacaktır. Anayönlerin her birine bir ülke rastlar, güneydeki ülke Jambudvipa, Hindistan'ı kapsar. Meru'nun zirvesinde, Veda'da olduğu gibi, Indra başkanlığındaki otuz üç tanrı yaşar. Buna karşın Barhman tanrılarının adları pek anılmaz; yalnızca Maheçvara yani

Şiva, “insan dünyasının tanrıları”nın ilki olacaktır.

Öncelikli olarak manevi değerlerle ve düşüncelyi özgürlüğe ulaştıracak öğretilerle ilgilenen Budizm, bu özgürleşme yolunda art arda edinilecek ilerlemeyi ifade eden üç alanın üst üste sıralanışıyla oluşan bir dünyalar düzeninin varlığını ileri sürer. “Maddi istekler doğrultusunda davranılan alan” hayvanlara, insanlara, çeşitli tanrılara ait olacaktır; burada sözü edilen, altında cehennemler ve üstünde bir “tanrılar dünyası”yla yeryüzüdür. “Tanrılar dünyası”nın altı seviyesi maddi isteklerden aşamalı olarak arınmayı anlatır. Yukarıdaki alanlarda artık yalnızca “Brahma tanrıları”nın dünyasında doğan varlıklar yer alır. Tutkularından kurtulmuş bu varlıklarda, yalnızca görünüşle ilgili bazı kavramlar kalmıştır geriye ve on yedi seviyesi ruhun ulaştığı özgürleşme derecesine denk düşen dört kata dağılmıştır. Bunun ötesinde, maddesiz “görünüş yokluğu alanı”, dört ayrı sonsuzlukla ilişkilendirilen ruhsal nitelikleri birleştirir. Nirvana bir bitıştır, ancak bu bitiş yokoluş değil, maddesel ya da ruhsal tüm sınırların yokluğu anlamına gelir.

İlk başta Çıva'nın yardımcısı olan Mahakala, “Büyük Zaman”, X. yüzyıldan itibaren tantrik Budizmin koruyucu tanrılarından ve Budizmdeki sekiz “Kanun bekçisi”nden biri olmuştur, korkutucu ve caydırıcı görüntüsü de bunun bir işaretidir (yukarıda).

Buda kozmolojisine göre düzenlenmiş bu Evren tasvirinde (solda), dört kıta, yeraltı âlemleri ve dünyanın dibindeki cehennemler altta yer alıyor, yukarı doğruysa Arzular dünyası ve görünüşler dünyasının farklı katları yükseliyor.

Tarihteki Buda'nın hayat hikâyesi, efsanedekinden ayrılamaz. Hikâyede, kutsal ve kutsal olmayan, yerin ve cennetin coğrafyaları hatta gerçeküstü ve gerçek iç içe geçer çoğu kez. “Mükemmel ve tam Uyanış’a ulaşmadan önce, Buda bir Bodhisattva, “Uyanış’a adanmış” bir varlıktır.

BÖLÜM II

BODHİSATTVA

VI. yüzyılda Ajanta’da yapılan soldaki resim, gelecekteki Buda’yı değilse bile, Mahayana’daki başlıca Bodhisattvalar’dan birini tasvir ediyor. Kesin kimliği bugüne kadar belirsiz kalmakla birlikte, tanrısal esinle aydınlanmış bu kurtarıcının belirgin nitelikleri olan ülkünün, yüceliğin ve erinç dolu iyiliğin en parlak tasvirlerinden birini oluşturmaktan da geri kalmıyor. Dört çıkış sırasında Bodhisattva, kendisinden saklanmaya çalışılan gerçeklere ulaşıyor. Uyanışa adanmasını sağlayacak olanlar bunlardır.

Uzaktaki koşullar

Budistlere ve eylemlerin iyiyi ve kötüyü doğuran gizli güçlerine, varlıkların ruhlarının bedenden bedene geçtiğine inanan çok sayıda kişiye göre, tarihteki Buda'nın, yani Gotama'nın hayatı, bir Bodhisattva'nın, "uyanmakta olan varlık"ın, tekâmül yolundaki uzun, çok uzun sürmüş iç yolculuğu sonucunda, "mükemmel ve tam Uyanmış" Buda'nın, o her bakımdan eşsiz durumuna ulaşmasından başka bir şey olamaz. Bodhisattva'nın yol gösterici hayatı,

Saçlarını, yürüyüşü sırasında kirlenmelerini önlemek için Buda Dipankara'nın ayaklarının altına seren (sağ sayfada) Brahman Sumedha, alçakgönüllülük ve imanla tarihi zamanların Budası Gotama olmaya and içiyor. Bharhut sanatında, I.O. II. yüzyılda, Catakalar genellikle hayvanları konu alırlar. Yukarıda, bir fil maymunlar tarafından sürülüyor.

bizlere Pali Derlemesi'nde (Pali Canon) yer alan iki ayrı metinde bütünüyle açıklanmıştır:

Budalar'ın Yaşam Öyküleri (Budhavamsa) ve Doğum Öyküleri (Cataka). Oldukça geç kaleme alınan bu metinlerin, Buda'nın kendi anlatımları ve açıklamalarını aktardıkları varsayılır. Metinlerin yaygın ünleri, özellikle de Catakalar'ın tanınmışlığı, kanıtlarını kısmen en eski tanıklıklarda (Bharnut, I.Ö. II. yüzyıl) bulmuş ve o zamandan beri de asla yadsınmamıştır.

Dipankara'dan Gotama'ya: "Buddhavamsa"

Efsanevi *Buddhavamsa*'nın, Gotama'dan önce gelen yirmi dört Buda'nın hikâyesini anlattığı ve geleceğin Buda'sı Metteyya'nın (Sanskritçede Maitreya) habercisi olduğu varsayılır. Ancak metin, Bodhisattva'nın hayatının başlangıcını ve kısmen akışını da ele alır.

Çok eski zamanlarda, Buda Dipankara hayattayken, sözü edilen yirmi dört öncelden ilki olan Gotama, Brahman Sumedha'ydı. Çileci hayatı yaşarken, kendisini bir gün Dipankara'nın karşısında bulduğunda, Buda'nın seviyesine ulaşmaya karar verir. Dipankara, her şeyi bilen

Budalara özgü olan ve onların her soruyu cevaplamalarını sağlayan kehanet bilgisi sayesinde, kalabalık bir dinleyici topluluğu önünde, "bu dünyaya bir Buda olacağı" güvencesini verir. Bu kehanetin Dipankara'nın geçmişteki ardılı yirmi üç Buda'nın her biri tarafından doğrulanması

gerekliyordu. Geleceğin Gotama'sı kâh bir Brahman, kâh bir kral, bir Yakşa şefi, bir kral Naga, hatta bir aslan olurken...

Hinayana diye anılan eski Budizm için, gelecek zamanların Budası Metteyya, henüz Tusita tanrıları. Mükemmeller arasındadır. Ama arada sırada bizim dünyamıza da geldiği için. -Budizmin tekâmül etmiş biçimi- Mahayana'ya göre o, en yüce Bodhisattvalar'dan birisidir.

574 Doğum Öyküsü: Catakalar

Sıradışı bir tanınırlığa kavuşmuş Catakalar, dini eğitimin temelini oluşturur. İnananlar tarafından genellikle Buda'nın hayatındaki önemli olaylardan bile daha çok bilinmeleri az rastlanılır olaylardan değildir.

Tayland'da Suhotai'de, bir XIV. yüzyıl tapınağının duvarının içine oyulmuş dar, karanlık bir koridor, devasa bir Buda heykelinin baş hizasına ulaşılmasını sağlıyordu. Koridorun tavanı resim ve yazı kazınmış yüz kadar döşeme taşından oluşuyordu. Bunları bezeyen Catakalar, bu oldukça zor yolu arşınlayan müritlerin meditasyonları için yönlendirici oluyordu. Karşıda, o zamanlar Benares kralının atı olan Bodhisattva, ölmek üzere, esir düşmüş saldırganların alfi için sefaat diliyor.

Bir XIX. yüzyıl Tayland resmindeki detaylar (karşıdaki ve sağ sayfada), on "yüce" Cataka'dan biri olan Sama Cataka'nın en dramatik anını anlatıyor. Bodhisattva Sama, kör olmuş çilekes bir çiftin oğlu ve tek dayanağıydı. Onlara su getirmek için, yanında bir yaban geyiğiyle ormandan geçtiği bir gün, aynı ormanda avlanmaya gelen bir Benares kralı görür onu. Sama'yı doğaüstü bir yaratık sandığından ona zehirli bir ok fırlatır. Onu kurtaran yalnızca, her iki tarafın da inanç dolu eylemleridir.

Pali Derlemesi, Bodhisattva'nın, önceki "doğuşlarını", her bir anlatının kıta sayısına göre kuramsal olarak 22 bölümde toplanmış, destansal nitelikli 574 anlatıyı bir araya getirir. İngilizce çeviride, Buda önceki doğuşlarını kendisi anlatacak olsa, bunları hangi ayrıntılarla anlatacağını belirten bir önsöz eşliğinde sunulurlar. Anlatılara eşlik eden, Buda'ya atfedilmiş bu değişik sayıdaki kıtalar (gatha), okuyucu için bir çeşit istiare vesilesi oluşturur.

Genellikle, henüz bir Bodhisattva'yken, o durumda söyleyeceği sözlerin akla getirilmesi olarak sunulur. Her Cataka Buda'nın, yandaş olsunlar ya da olmasınlar, çağdaşlarına aktarılan olayın farklı kahramanlarıyla özdeşlemelerini öğütlediği kısa bir sunuyla son bulur. Böylelikle, iyi ya da kötü, ruhsal durumların yükünü yeniden bedenlenen varlığı nasıl da koşullandırıldığını vurgular.

Yüceltilen on erdem

Catakalar, ister insan, ister hayvan ya da tanrı olsunlar, varoluşlarını sürdüren her varlık için olduğu gibi, Bodhisattva'nın tekâmülünün de, on temel erdeme en mükemmel şekilde uyulmasına bağlı olduğunu gösterirler. Catakaların yaygın olarak bilinmeleri kadar, öğretici olmalarının nedeni de budur. Bu erdemler, (Hinayana ya da Küçük Gemi de denilen) "eski" Budizmde

Bu Tayland resmindeki şekillerin esin kaynağı gündelik hayat değil, dans gösterileridir. (Sol sayfada, altta) yaralı Sama, yarasına çilecilerin geleneksel iyileştiricisini tutuyor. Kralın tavrı ve hareketi (altta), ok atan herkes için önceden belirlenmiş dans kurallarına uygundur.

ve Mahayana'da (Hiristiyanlık öncesi dönemde ortaya çıkan ve yeni tasavvurlara dayandırılarak geliştirilmiş Budizm, ya da Büyük Gemi), Bodhisattva ve hayatıyla ilgili farklı görüşler nedeniyle sayıları da farklılık gösteren *paramitalar*'dır. (Pali dilinde) "eski" denilen Budizm için, erdemlerin en "yüceleri", bağış, ibadet, fedakârlık ve

feragat, akıl ya da bilgelik, güç, sabır ve hoşgörü, doğruluk, azim, iyilik, sükûnettir.

Mahayana listeleri, değişik bölümlerde bağış ve

ibadete aynı önemi verirler; sabır, güç ve bilgeliği farklı yerde sınıflandırır ve

Mahayana'da yer alan öğretilerin yönlendirmesine göre seçilen hepsi de

erdemlerin en "yücesi" olan beş özel parimatayla son bulurlar: meditasyon,

yeteneklerin doğru kullanılması,

kararlılık ve bilgi. Hangisi olursa

olsun, bütün okullar bağışa özel bir önem

verirler. Bu önem hem

bağışçının hem de bağışı kabul

edenin niteliklerine, niyetin

değerine ve bağışın en son

noktada her türlü

bağımlılıktan

kurtarması

olgusuna

bağlıdır.

Sınırsız bağış

Yüzyıllardan beri on *paramita*'yı açıklayan *Catakalar* genellikle Pali Derlemesi'nin (kıtalarının çokluğuna bakıldığında "uzun bölüm" olan) *Mahanipata*'sından alınmıştır. Her *Cataka*, bir erdemi canlandırarak anlatmaya yönelik efsanevi bir hikâye gibidir.

İki farklı geleneğe göre Mahayana'nın en bilinen iki Bodhisattva'sı: (Solda) "kralın dinlenme pozisyonunda" oturan dört kollu Metteya, bronz heykel, VIII.-IX. yüzyıl khmer sanatı; (yanda) Avalokiteśvara, Dali sarayından (Çin'in güneyinde) bir XI.-XII. yüzyıl eseri.

Bunlar, fedakârlık, feragat, güç, iyilik, azim, sabır, iyi ahlaklılık, sükûnet, doğruluk, akıl ve bilgelik hikâyeleridir. Catakalar'ın en ünlüsü olan (547 numaralı) *Vessantara Cataka* kendi sınırlarının ötesine geçen bağış eylemini yüceltir. Bodhisattva burada Vessantara ya da Sanskritçede Viçvantara prensidir. Bu örnek kahramanın, manastırların pekçoğunda resmedilen hikâyesi, aynı zamanda inananlara ışık tutması için düzenli olarak anlatılıp yorumlanır. Sivi kralının oğlu Vessantara, henüz sekiz yaşındayken çok büyük bağışlarda bulunmayı diler; olaylar bu dileğinin beklentilerinin de ötesinde gerçekleşmesine yol açar...

Catakalar genellikle, çağımızın dönüm noktasındaki gündelik yaşamla ilgili ilginç bilgiler sunarlar. Yukarıda, anlaşıda ortaya çıkan beklenmedik dramatik olayların tamamen dışına çıkarak V.-VII. yüzyıllara doğru, Gupta dönemi Hindistan'da geçen tatlı saray hayatını anlatan prensle aynı adı taşıyan uzun *Mahajanaka Cataka* hikâyesi.

XIX. yüzyılın başında bir kumaş üzerine yapılan yandaki Tayland resmi, Vessantara Cataka'nın ezberi için bir tapınakta sergileniyordu. Brahmanlar prensliğin koşum atlarından dördünü istediklerinde, tanrıların onların yerlerini almak için geyik görünümüne büründükleri anı canlandırıyor.

On altı yaşında, kendisi gibi erdemli davranışlar sergilemeye gönül vermiş prenses Maddî ile evlenir ve ondan iki çocuğu olur. Vessantara, sekiz Brahman'ın isteklerini yerine getirmek için geleneklere göre ülke refahının kanıtı olarak kabul edilen beyaz filini bağışlamakla başlar işe; bu bağış ailesiyle birlikte sürgüne gönderilmesine neden olur. Prens, yola çıkmadan önce tüm servetini dağıtır –bu bağışların en yücесidir–, buna karşın dört atının ve sonra da arabasının istendiğini görür. Vessantara ve Maddî, çocuklarını kucaklarında taşıyarak yollarına devam ederler ve sürgün hayatlarını geçirmeleri için belirlenen yere varırlar. Burada, tanrıların

ustabaşı tarafından kendileri için iki kulübe hazırlanmıştır. Ama sınanmaları son bulmamıştır: dört ay sonra, adı pek iyi anılmayan bir Brahman, kendisine nasip olan genç karısına kölelik etmeleri için çocukların bağışlanmasını ister. Bu diğer tüm bağışlara ağır basan “canından can” bağışı reddedilemez bir bağıştır ve Vessantara geleneklere bağlı kalarak bu isteği yerine getirecektir. Çifti son bir sınav daha beklemektedir, bu sefer tanrıların isteği üzerine eşin bağışlanması istenir. İstekte bulunan, ete kemiğe bürünerek bir Brahman kılığına girmiş Sakra’dır (Indra’nın özel adı). Ancak tam bağış gerçekleştirilecekken, kendisini açık eder, Maddi’yi Vessantara’ya geri verir ve ona sekiz lütufta bulunur. O

sırada, Sivi kralı
torunlarını

Sınamaların sonu: Prens Vessantara’nın çocukları, dedeleri kral tarafından, bağışı isteyen kötü Brahman’dan parayla geri alınır. Sürgündekiler, büyük bir törenle başkente getirilmişlerdir ve artık kavuşma sevinci hüküm sürmektedir, o kadar büyük bir sevinçtir ki bu, dünyayı bile sarsar. Çok sonraları, Buda’nın hayatındaki tüm büyük olaylarda olacağı gibi, bir yer sarsıntısı ve fırtına meydana gelir.

Aşağıda, kimliği belirsiz bir sanatçı, thai tiyatrosu’nun geleneksel hareketlerinden yola çıkarak her iki tarafın duygularını temsil etmiş.

Jujaka’dan satın alabilmiştir. Kısa süre sonra Jujaka da sefalet içinde ölecektir.

Sürgünlerin geri dönmelerine karar verilir ve muhteşem bir kortej eşliğinde, Vessantara’nın kral olarak taç giyeceği ve cömertliğini aynı şekilde sürdüreceği başkente varılır.

Sondan bir önceki varoluş

Vessantara ölünce, Tusita tanrılarının göğüne yeniden doğar (Sükûnete ve Doyuma Erişenler'in göğü, alı katlı göğün "arzuların alanı" olan dördüncü katıdır). Son varoluşları

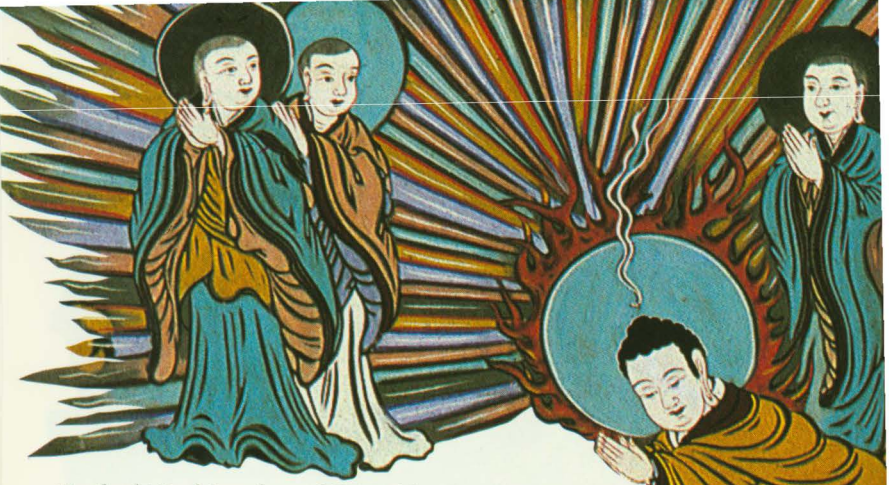
Tusita'ların gök tanrısı Bodhisattva, son bir kez insanlar arasına inmeyi beklerken öbür tanrılara kanunları öğretir. IX. yüzyılda Borobudur'da büyük bir yalınlıkla tasvir edilen bu sahne Java merkez bölgesindeki Budist sanatı çok iyi yansıtmaktadır.

öncesinde her Bodhisattva'nın onların arasında doğması, kural gereğidir. Bu son varoluş öncesi dönem, o kadar uzundur ki, bir kilise metnine göre, bizim dünyamızın 400 yılı, Tusita göğündeki bir güne karşılık gelir ve bu son Bodhisattvaların hayatları Tusita göğünün 4000 yılı boyunca sürer.

Bir Bodhisattva için dünyaya yenedidoğuş zamanı geldiğinde (dünyanın her dönemi bir Buda'nın öğretisini algılamaya uygun olmadığından) "on bin dünyanın" tanrıları, Bodhisattva'dan son varoluşunda, insanlar arasında doğmasını istemek için toplanırlar. Ve işte böylece, geçmişteki tüm Budalar için yaptıkları ve gelecekteki tüm diğerleri için yapacakları, Svetaketu'dan (beyaz ve Parlak varlık, Bodhisattva'nın Tusitalar arasındaki adı) insanlar arasında doğmaya hazırlanması için gelip ricada bulunurlar. Gerçekten de, tanrısal hayatlarının sonuna gelmeden önce Bodhisattvalar, –bu sonun öncü belirtileri kozmoloji metinlerinde birer birer sayılmaktadır– en elverişli koşullar bir araya gelmiş görüldüğünde, onları "tam Uyanış"a yönlendirecek son doğuşa daha fazla beklemeden hazırlanmaya genellikle bu şekilde davet ediliyorlar.

Bir stupa tırabzanından alınan bu kesitte –Amaravati sanatı (yaklaşık III.-IV. yüzyıllar)– yontucu, birbirlerine eklenmiş ve pek çok insanın yer almasıyla hareketlilik kazanmış üç ayrı sahneyle, Bodhisattva'nın son doğuşu için yeryüzüne inişini canlandırıyor. Solda, Tusita tanrılarının ayrılmak için izin isterken, Metteyya'nın kendilerine yasayı öğreteceğini açıklayarak onları teselli ediyor. Orta bölümde, Veda tarafından öğüldendiği şekilde beyaz bir fil görünümünde dünyaya geri dönüşü. Sevinç içindeki her seviyedeki tanrı ve tanrıçanın oluşturduğu tören alayı, onu bir tahirevanla taşıyor. En sonunda sağda, Maya kraliçesinin karnında yeniden doğuşu. Kraliçe, Amaravati sanatında sıkça betimlendiği şekilde, hizmetçilerinin ortasında sol tarafına yatmış. Bu kompozisyonlar bütünü, İ.Ö. I. yüzyıla doğru Buda'nın hayatını anlatan ünlü Sanskrit metni *Lalitavistara*'nın ruhuna ve yazınsal tarzına şaşırtıcı şekilde sadık görünüyor.

Tarihteki Buda'nın hayat hikâyesi böylece başlıyor

Buda, Beş Büyük İnceleme'yle, doğacağı (uygun) zamanı, kıtayı, yeri, soy çizgisini (*kula* klanını) ve onu taşıyacak anneyi kendisi seçer. Gelecekteki olayları görerek edindiği bilgi, zamanı geldiğinde saflıkları nedeniyle Şakyalar (*kshatriya* klanı) tarafından yönetilen ve sade bir hayat sürülen devletler birliğini, ebeveyn olarak (Brahmanların soyundan gelen) Çuddhodana kralını ve ilk eş olarak da kraliçe Mayadevi'yi seçmeye yöneltir onu. Bundan böyle, "Aydınlatma"ya ulaştığında onu tüm varlıklar tarafından beklenen "Doğru Din" eğitimine yönlendirecek olan "yakın zamanda gerçekleşecek koşullar"la karşılaşmaya hazırdır.

Tercihlerini belirledikten sonra Bodhisattva, Tusita tanrılarının önüne, "onlara mutluluk ve huzur vermek, onları eğitmek, aydınlatmak," amacıyla, "Dinin aydınlık yüz sekiz kapısını" serer ve geleceğin Budasınınkini, Bodhisattva Metteyya'ninkini gösterir. Böylece tüm koşullar bir araya geldiğinde, Bodhisattva insanlar arasında yeniden doğmak için Tusita göğünü terk eder. Tarihsel Buda'nın yaşam öyküsü de bu şekilde başlar.

Siddharta'nın ana rahmine düşüşü ve doğumu

Metinler genellikle, olay örgüsü az çok gerçeküstü öğelerle bezenmiş ortak bir anlatıya yer veririler. Anlatının ayrılmaz parçası olan bu gerçeküstü öğeler, anlatıcıların inançlarına

“Bodhisattva Tusita göğünden uzaklaşmaya başladı. Ve böylece uzaklaşan Bodhisattva'nın vücudundan bir ışık fışkırdı, öyle bir ışıktı ki bu, bu ışıkla, dünyanın korkunç büyüklüklerdeki bu bölgesi, tanrısal ışıktan da güçlü, yoğun, her yana yayılan ve daha önce hiç görülmemiş bir ışıkla doldu.”

Lalitavistara,
V. Bölüm

olduğu kadar, Hint dünyasının en seçkin edebiyat geleneklerine de uygun düşecek şekilde, onların aşikâr her olguyu yüceltme eğilimlerini ortaya koyar.

O zamanlar çocuksuz olan kral Çuddhodana ve kraliçe Maya cinsel perhiz uyguladıklarından, Bodhisattva'nın doğumu günahtan arınmış kabul edilir. Küçük Şakya kabileler

birliğinin hükümdarları olan gelecekteki Buda'nın anne ve babası, soyları Brahman Gotama'ya uzandığı görülen savaşçılar kastına aittiler. Rüyasında kraliçe, beyaz bir filin sağ böğründen içeri girdiğini görür. Kâhinlere göre bunun

Kraliçe Maya'nın rüyası, Bharmut'ta nispeten gerçekçi şekilde resmedilmiştir (aşağıda): filin büyük boyda oluşu, bunun Buda'nın cisimleşmesinin değil de, Maya'nın uyarıcı rüyasının temsili olduğunu düşündürüyor. Solda, Bodhisattva'nın Tusitaların göğsünden gidişinin belirtisi bin ışınlı ışık Çemberi olayından bir detay.

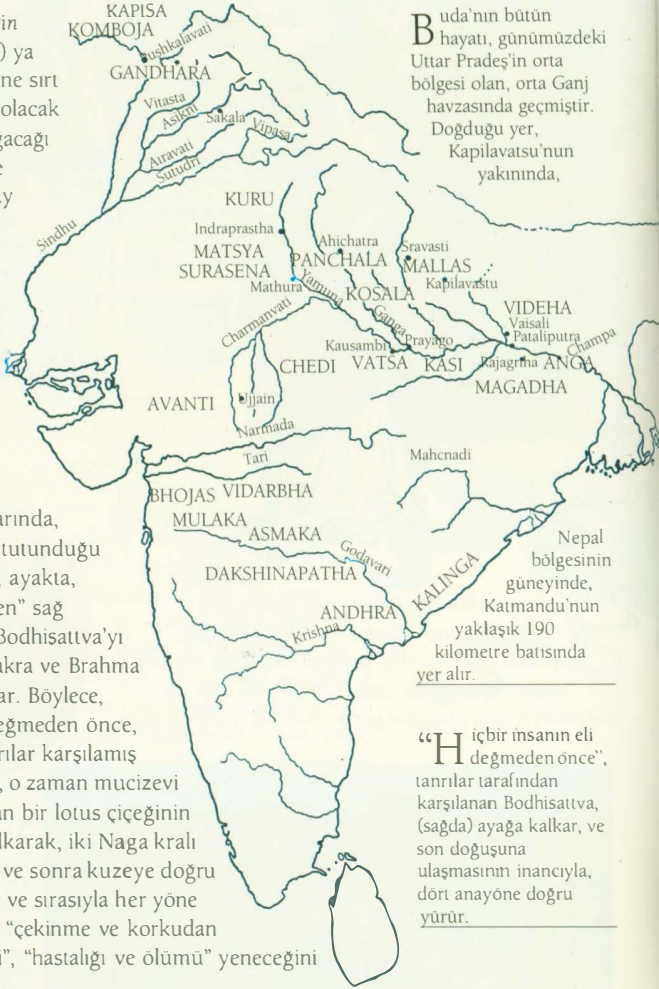

VII. yüzyılın başında. Çinli gezgin Xuanzang Kapilavastu manastırını (yanda) ziyareti sırasında "Başşehir düşmüş ve yıkılmış" diye not almıştı. İstilalar nedeniyle kısa süre önce terk edilen bu manastırın kalıntılarını, krallığın "tuğlayla inşa edilmiş" ve "henüz sağlam ve ayakta" sur duvarları sanmıştı. Oysa, Suddhodana hükümdarlığından geriye hiçbir şey kalmamıştır.

tabiri, bir *cakravartin* (dünya hükümdarı) ya da dünya nimetlerine sırt çevirirse, bir Buda olacak erkek çocuğun doğacağı müjdesidir. Hamile kalışından on ay (ay dönümüne göre) sonra, anne-babasını ziyaret etmek isteyen kraliçe, küçük kız kardeşi ve maiyetiyle birlikte Kapilavastu'dan ayrılır. Lumbini parkında durduklarında, dallarından birine tutunduğu bir ağacın dibinde, ayakta, "onu hiç incitmeden" sağ böğründen çıkan Bodhisattva'yı dünyaya getirir. Sakra ve Brahma onu kollarına alırlar. Böylece, hiçbir "insan eli değmeden önce, onu ilk olarak tanrılar karşılamış olur." Bodhisattva, o zaman mucizevi şekilde ortaya çıkan bir lotus çiçeğinin üzerinde ayağa kalkarak, iki Naga kralı tarafından yıkanır ve sonra kuzeye doğru yedi adım attıktan ve sırasıyla her yöne yöneldikten sonra "çekinme ve korkudan uzak bir aslan gibi", "hastalığı ve ölümü" yeneceğini ilan eder.

Cennetlerden cehennemlere, bütün dünya bu olayı kutlar. Aynı anda gelecekteki karısı, arabacısı, atı ve çeşitli krallar da dünyaya gelir. Doğu'dan yedi gün sonra, kraliçe Maya ölür ve Tusitaların göğüne doğar. O günden sonra, kralın ikinci eşi, Maya'nın kız kardeşi Mahaprajapati, Bodhisattva'yı yedinci yaşına kadar büyütecektir.

Buda'nın bütün hayatı, günümüzdeki Uttar Pradeş'in orta bölgesi olan, orta Ganj havzasında geçmiştir. Doğduğu yer, Kapilavastu'nun yakınında,

"Hiçbir insanın eli değmeden önce", tanrılar tarafından karşılanan Bodhisattva, (sağda) ayağa kalkar, ve son doğuşuna ulaşmasının inancıyla, dört anayöne doğru yürür.

Bilge Asita'nın kehaneti

Doğumundan kısa bir süre sonra Bodhisattva görkemli bir törenle ve tanrıların eşliğinde Kapilavastu'ya götürülür. Bir Şakya âdetine göre, koruyucu tanrıları (korkusuz) Abhaya'nın tapınağına takdim edilir. Kral ona Siddharta (başarıya, refaha ulaşan) adını verir; kâhinler de yıldız haritasını çıkararak, sahip olduğu ve önceden edindiği değerleri gösteren “ulu kişinin otuz iki belirtisini ve seksen ikinci işaretini” araştırırlar.

Her şey onun bir evren hükümdarı ya da bir Buda olmaya yazgılı olduğunu doğrular. Bu durumda iki olasılık düşünülebilir, birincisi başka bir vârisi bulunmayan kralı mutlu edecek, ikincisiyse,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

IV. yüzyılın sonuna kadar, yukarıdaki alçak-kabartmanın ait olduğu Andhra (Hindistan'ın güneydoğusunda) ülkesindeki çeşitli mezhepler, insanlardan ve tanrılardan üstün, eşsiz varlık Buda'nın temsili konusunu sorguladılar: ona insan vasfı mı vermeli yoksa simgesel bir çağrışım mı yetinmeliydi? onu Aydınlanma'ya ulaştığı zamandan mı yoksa Doğuş'undan başlayarak mı göstermeli? Burada, simge üstün gelmiş; yeni-doğanın varlığı, yapının ortasında ve yukarısında, sinek-kovucularla çevrelenmiş bir şemsiyeyle anıştırılmış.

T ibet resminde sıklıkla görüldüğü gibi, yandaki yapı, fazlasıyla süslü bir yapı içinde, olayların art arda sıralanışını sergiliyor. Pek çok detay *Lalitavistara* metinlerini çağrıştırıyor. Sağda, Buda'nın annesi Mayadevi, "bir simşegin aydınlattığı sağ kolunu" "selamlayarak eğilen" ağaca doğru uzatıyor. Solda, Bodhisattva "toprağı delerek ortaya çıkan büyük lotus üzerinde" doğruluyor. Onun üzerinde "her ikisi de Naga kralı olan ve onu yıkamak için biri sıcak diğeri soğuk iki su akıntısı meydana getiren Nanda ve Upananda'nın yarı bedenleri gökyüzünde belirirken. (...) ve o, büyük lotus üzerinde durarak, uzayın son noktasına, aslan bakışıyla, ulu kişi bakışıyla" bakıyor. (*Lalitavistara*). Sonra, Bodhisattva her bölgenin karşısına geçerek, kendiliklerinden doğan lotusların işaretlediği yedişer adım atıyor. "On ay boyunca" onu annesinin rahmine temastan koruyan "değerli barınak" tanrılar tarafından toplanıyor ve "Brahmaların dünyasına götürülüyor". Bodhisattva'nın kollarının abartılı uzunluğu, "ulu insanın otuz iki özelliği"nden biridir.

Gopa'yla evliliğe talip olanlar, üç sinamadan geçmek zorundadırlar. Bunlardan biri ok atmadır ve Buda bunda kolayca kazanır. (Sağ sayfada) Orta Asya'da, Dunhuang'da, Çin stiliyle işlenen bu güç ve hüner sınavı eski dünyanın her yerinde ünlüdür.

“O zamanlar, münzevi Asita, dağların kralı Himalayalar'ın eteklerinde, kız kardeşinin oğlu Naradata'nın eşliğinde oturuyordu ve o doğaüstü beş yetenekle donatılmıştı. Bodhisattva'nın doğuşundan itibaren pek çok harikalar, olağanüstülükler ve mucizeler görür. Gökkubbeye, tanrıların oğulları, coşku içinde oraya buraya koşuşturuyorlardı ve ellerindeki eşarpları sallıyorlardı. Bu görüntü karşısında kendi kendisine şöyle dedi: “Haydi öyleyse, etrafıma bakmam gerek.” Tanrısal bakışıyla tüm Hindistan'ı kucaklayarak, Kapıla adındaki büyük şehirde, Kral Sudoddana'nın evinde, yüz kutsal ihtişamlı ışıldayan, evreninin bütünü tarafından onurlandırılmış ve ulu insanın özelliği olan otuz iki işaretle donatılmış küçük bir prensin doğduğunu görür.”

Lalitavistara,
VII. Bölüm

Doğar doğmaz, yerden sihirli şekilde ortaya çıkan lotusun üzerinde ayağa kalkan Bodhisattva (aşağıda) sağ elini kaldırmış, dünyadaki öncelikli görevini ilan ediyor: "Ben kökleri erdem olan tüm dinlerin önünde yürüyen olacağım." Tasvir, Çin ikonografisinden etkilenmiş görünüyor, yetişkin Buda'da hep varolan kafatası çıkıntısına, çocuk Bodhisattva'da pek nadir olarak yer verilir.

tüm varlıkların lehine olacaktır. Çocuğun "tam ve aşılmaz Aydınlanma"ya ulaşacak bir Buda olacağını ortaya çıkarmak Bilge Asita'ya (bazı yorumlara göre Suddhodana'nın babasının papazı ve öğretmeni) nasip olur. Himalayalar'da inzivadayken, doğaüstü güçleri sayesinde, Bodhisattva'nın doğduğunu öğrenir; bunu açıklama kararıyla sihrini kullanır ve Kapilavatsu'ya kadar uçar. Burada, prens Siddharta'nın kesinlike en yüce Akıl'a ulaşacağını ve "Adalet'in Çarkı'nı harekete geçireceğini" anlayarak, bunu göremeyecek kadar ilerlemiş yaşıyla gözyaşları döker.

İlk yıllar

Siddharta yedi yaşına kadar, sütanneler eşliğinde teyzesi Mahaprajapati tarafından büyütülür. Yedinci yaşında, kral tarafından gerçekleştirilen "kutsal ekin tarlaları" töreni sırasında "ilk meditasyon evresine" ulaşması dışında, bu döneme ilişkin pek az olay aktarılmıştır.

O yıldan itibaren, gerçek anlamda eğitim başlar. Bu eğitim, bilinen listesi zihinsel yetenekleri olduğu kadar, teknik ve sportif becerileri geliştirici dersleri de içeren "altmış dört sanat"a vakıf olmaya dayanmaktadır. Bodhisattva, derslerde durum elverdiğinde öğretmenlerini bile geçerek harikalar yaratır.

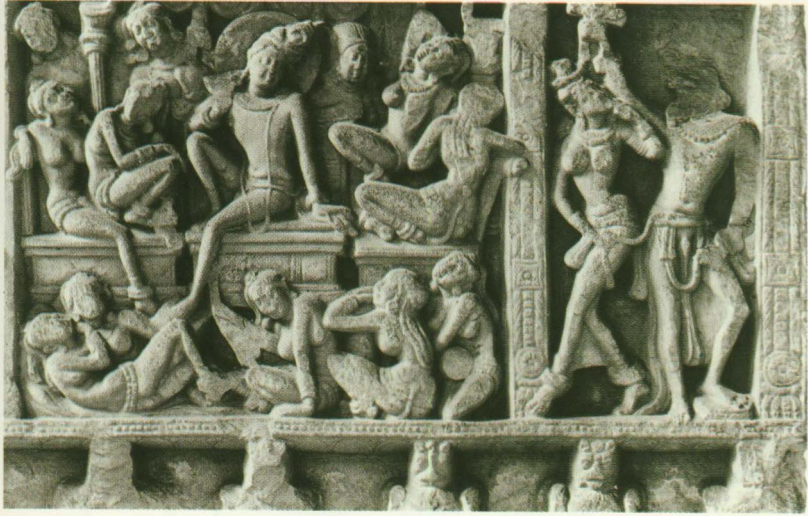

O sıralarda, Buda'ya karşı kuzeni Devadatta'nın rekabeti ve kıskançlığı su yüzüne çıkacaktır. Catakalar başta olmak üzere, bütün metinler bu tiksindirici duyguları Devadatta'nın varoluştan varoluşa taşıyacağı ağır bir "yük" olarak sunma eğilimindedirler.

Evlilik ve prenslik hayatı

Siddharta, erginlik yaşı olan on altısına ulaşınca, Şakya kurulu geleceğin hükümdarı için, evlilik sözleşmesini

XIX. yüzyıl sonunda, Mulgirigala manastırında, (Sri Lanka'nın güneyinde) ele alınan bu okçuluk müsabakası sahnesi, Dunhuang'da gösterilenlerden (bir önceki sayfa) çok farklı sinamaları resmediyor. Bununla birlikte her ikisi de Bodhisattva'nın, hiç kimsenin o güne kadar kaldırmayı bile başaramadığı atadan kalma yayı kullanarak ulaştığı gerçek zaferi söz konusu etmiyor.

gerçekleştirme zamanının geldiği sonucuna varır. Prens in rızası alınır, geçmişteki tüm Budaların evlilik yolunu izlediklerini düşündüğünden karşı gelemeyerek, evleneceğini önceden hissettiği eşe uygun düşecek nitelikleri belirtir.

Kraliyet papazı kendisini Şakya klanında aramaya gider, ve onu Gopa (ya da Bimba, Yasodhara) kimliğinde bulur. Bodhisattva onu bir genç kız kalabalığı arasında tanır ve çeşitli ustalık müsabakalarında, özellikle de, hiç kimsenin yerinden kaldıramadığı atadan kalma yayı germeyi başararak diğer talimleri karşısında zafer kazanır ve seçilir. Bu bölümün, Rama ve Sita (*Ramayana*, 1. Kitap) ile Arjuna ve Draupadi'nin (*Mahabharata*, 1. Kitap) evlenme koşullarını anımsatığına dikkat çekelim.

Evlilik akdi kutlanır kutlanmaz kral, "beş duyu zevki" de dahil olmak üzere, zevki ve ihtiyacı için tüm keyifleri sağlayarak ve dünya nimetlerinden vazgeçmeye sürükleyecek her şeyi engelleyerek; kehanetler ve Siddharta'yı gezgin bir keşiş olarak son günlerde gördüğü kendisini endişelendiren rüyası nedeniyle en azından engellediğini ümit ederek, Bodhisattva'yı kraliyet görevine bağlamaya çalışır.

“ Bodhisattva'nın günlerini geçirdiği, diğer tüm barınaklardan önde gelen o barınakta, o lekesez kişi sığınakların en iyisi olan o asil barınakta günlerini geçirirken, (...) borular, dümbelekler, davullar, çanlar, harplar, lavtalar, tepler ve flütler, o uyandığında ezgilerinin en güzel nağmelerini, senfonilerinin çeşitli ve cınlayan seslerini duyuruyorlardı, tatlı yumuşak ve içe işleyen sesleriyle kadınlar korosu Bodhisattva'yı büyüleyici ezgileri ve konserleriyle uyanık tutuyorlardı.”

Lalitavistara,
XIII. Bölüm

Dört karşılaşma ve dünya hayatından bıkkınlık

Bodhisattva'nın ne zamandır yakasını bırakmayan acının gerçekliğini ortaya çıkaran ya da daha doğrusu onda bu acıyı uyandıran, ona acı verecek her türlü görüntüyü engellemek için,

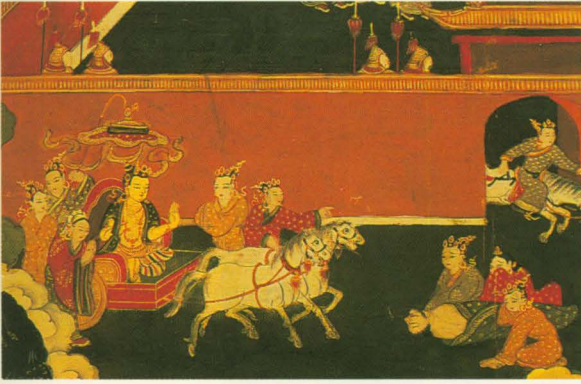
kral tarafından yaptırılan sefa bahçeleri olur. Birbirini izleyen varoluşlar boyunca yenilenerek ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal acıdır bu.

Parklara her gidişinde, önce doğuda "düşkün", "horlanan, korumasız, hareket edemeyen" bir ihtiyarla karşılaşacaktır. Güneyde, "tükenmiş", ölümün

eşiğine gelmiş, korumasız, yersiz yurtsuz"

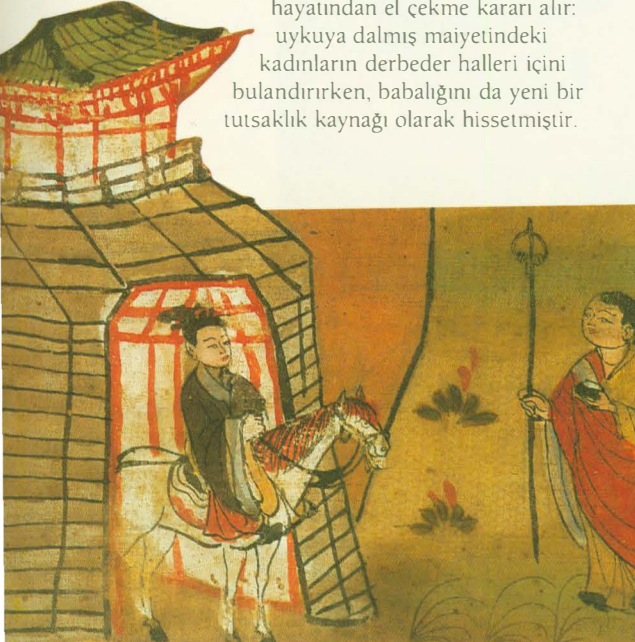
bir hasta. Sonra batıda, ölü yakma yerine yönelen bir cenaze alayı olacaktır rastladığı. O zaman, Bodhisattva "daima birbirlerine bağlı olmuş ihtiyarlığın, hastalığın ve ölümün" adlarını anarak, "kurtuluş"u düşünmeye koyulur. Kurtuluş, dördüncü karşılaşma sırasında, kuzeyde çıkar karşısına; "dingin, içinde kin taşımayan, dilenerek", "iç sükuneti içinde" gezinen bir dervişle karşılaşmasıdır bu. O zamandan sonra Siddharta, bilgiler tarafından yüceltilen, olgunluk yaşlarına erişmiş seçkin kişiler tarafından seve seve uygulanan "dinsel hayata başlamanın" "kendisine ve diğer varlıklara faydalı" olacağını anlar.

Yine Dunhuang'da karşılaşmalar. Çin etkisiyle, son derece serbest, neredeyse sıradan bir tarzda işlenmişti. Buraya alınan üç sahne, şehirden tek başına at üstünde çıkan ve kendisinden saklanmaya çalışılan gerçeklerden üçüyle, yoksul ve düşkün bir ihtiyar, yatalak bir hasta ve sükunet içinde gezinen bir dervişle karşılaşan Bodhisattva'yı gösteriyor.

Ne bu karşılaşmalardan ne de prensin zihninden geçenlerden haberdar olan kral, onu gittikçe daha sıkı tutmaya çalışırken, eğlendirmek için de şölenlerin sayısını artıracaktır. Buna karşın, Rahula ("bağ") adını verdiği bir oğlu olduğunda, Bodhisattva dünya

hayatından el çekme kararı alır: uykuya dalmış maiyetindeki kadınların derbeder halleri içini bulandırırken, babalığını da yeni bir tutsaklık kaynağı olarak hissetmiştir.

Dört karşılaşmanın üçüncüsü, yakılmaya götürülen ölü sahnesi burada (yanda), Tibet resmiyle çok daha klasik bir anlayışla işlenmiş: Bodhisattva'yı yalnız bir gezgin olarak değil de, yanında maiyetiyle, gölgelikli arabası üzerinde prens Siddharta olarak temsil ediyor.

Kesin sonuca götüren karşılaşma olan, "sükunet içindeki" ve clingin bir şekilde, kin gütmeden" dilenen dervişinki de diğerleri gibi şehir kapısında gerçekleşir. Ressam böylelikle, Bodhisattva'yı mutsuzluk görüntülerinden korumak amacı güden bu sela parklarının geçiciliğini tam bir sadelikle açıklamış.

H aremde hayasız bir rahatlık içinde uyuyan kadınların görüntüsüyle dünya hayatından el çekme kararı alan ve bu kararla rahatlayan Bodhisattva, kararlaştırdığı gidiş nedeniyle içleri üzüntüyle dolu onu bekleyen seyisinin ve atının yanına gitmeden önce, son bir kez karısını ve yeni doğmuş oğlunu seyrederek.

Yola çıkış ve dünyadan vazgeçiş

Yirmi dokuzuncu yaşgününde, geceleyin Bodhisattva “aileden çıkış” kararını alır. Babasından izin istedikten ve uyuyan karısını ve oğlunu seyrettikten sonra, atı Kanthaka’nın sırtında, seyisi Şandaka’nın eşliğinde, birincisinin üzüntüsüne, ikincisinin yakarlarına karşın, gizlice sarayı terk eder. Tanrılar, şehri uykuya daldırarak, kapıları açarak, sesi boğmak için atın nallarını tutarak kaçış kolaylaştırırlar. Ve Tusitaların göğünden iniş sırasında olduğu gibi, evrenin her yerinde mucizeler başgösterir.

Bodhisattva, güneydoğuya yönelir, üç küçük krallıktan geçer ve çok güçlü bir tanrı olan ve baştan çıkarıcılığın, kötülük ve ölümün temsilcisi olarak görülen Mara'nın karşı koymalarına rağmen, Anoma nehrini geçer. Burada, seçimini kesinlemek için –tanrılar tarafından Indra göğüne götürülecek olan– saçlarını keser, elbiselerini bir avcının kilerle değiştirir ve seyisini, atını ve prenslik takılarını Kapilavastu'ya gönderir. Onlar orada geri dönüşü olmayan değişimin şahidi olacaklardır ve –hayvan sadakatine ilişkin bu tür örneklerle ender raslanmaz– Kanthaka üzüntüden ölecek, Indra göğünde yeniden doğacaktır.

Prenslik takılarından ve giysilerinden vazgeçilmesinin de ötesinde saçların Bodhisattva tarafından kendi kılıcıyla kesilmesi kesin kararı gösteriyor. Kastının tanıdığı bir ayrıcalıktan böylece vazgeçerek, gezgin keşişlerin yoluna giriyor

V. yüzyıla kadar, Yola Çıkış bir mucize olarak görülüyordu. Bu mucize, Bodhisattva'nın dinsel hayata doğuş mucizesiydi. Bu konunun temsili oldukça kesinlik kazanmıştır: tanrılar atın nallarını tutuyorlar ve seyis kuyruğunu tutuyor. Buradaki at giysileri ve koşum takımları, XIX. yüzyıl sonu *bıman* tiyatrosunu çağırıyor.

Bodhisattva son engellerin de üstesinden gelerek, uzun arayışının sonuna ulaşır. “Mükemmel ve tam olarak Uyanmış” Bodhisattva, Dört Soylu Gerçeğe ulaştığından artık, tüm varlıkların selameti için kendi buluşu olan Doğru Din Yasası’nı öğretecektir.

BÖLÜM III

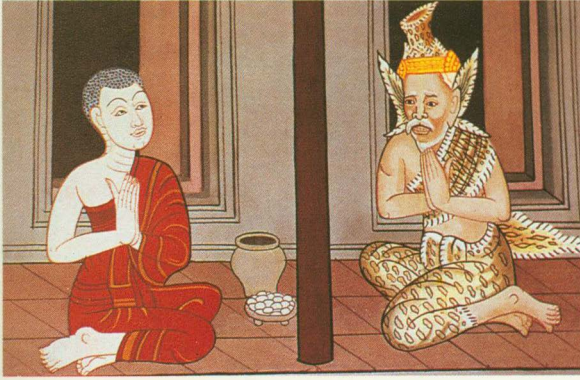
UYANIŞ VE İLK VAAZ

Uyanış’a ulaştıktan sonraki iki hafta boyunca Buda bir lotus çiçeği üzerinde, ellerini kavuşturmuş, “gözlerini kırpmadan” sabit bakışla (sağda bir alçak-kabartımayla betimlenen) Bodhi Ağacı’nı ve “elmaştan” tahtı, Uyanış’a ulaşma isteğini açıkladığı anda görünür olan o “sarsılmaz” tahtı seyrederek ayakta durur.

Prens Siddharta artık gezgin keşiş Gotama olmuştur. Sağda solda misafir edilerek, dura kalka Vaicalı kentine ulaşır ve orada, maddesel olanın değersizliğini öğreten brahman üstadı Arada Kalapa'nın öğrencileri arasına katılır. Gotama bu öğretiyi çok çabuk kavrar, hatta öğrencilerin yetiştirilmesine yardımcı olur; ama aynı zamanda bu öğretinin, sürekli tekrarlanan yeniden-doğuş ve yenidenölüm döngüsünün yol açtığı "acının bütünüyle yok edilmesi"ni sağlamadığını anladığı için, başka bir öğretmen bulmaya karar verir ve Magadha'nın başkenti Rajagriha'ya doğru yola çıkar. Orada ülkenin kralı Bimbisara tarafından ziyaret edilir. Kral sonradan Buda'nın ve Topluluk'un en sadık destekçisi olacaktır. Ancak Buda o sıralar araştırmasını sürdürmektedir. Udraka Ramaputra'nın 700 öğrencisi arasına katılır; ancak verilen bu öğreti de beklentisine cevap veremediğinden, bu kez kendisini izleyen beş öğrenciyle birlikte yeniden uzaklaşır. Sonraları, "mutlu topluluğa ait olanlar" olarak anılacak bu beş öğrenci, Doğru Din Yasası'nın ilk dinleyicileri olacaklardır. Meditasyona uygun ve güzel bir yer aramak için Gaya'ya doğru yola çıkarlar ve Nairanjana ırmağı yakınındaki Uruvilva'ya yerleşirler.

Aşırıya vardırılan çilenin boşa gidişi

Umutla beklediği öğretmeni bulamayan ("Şakyaların bilgisi") Şakyamuni olmuş Gotama, kurtuluş yolunu kendi kendine bulmaya karar verir. Bunun için, Hindistan'ın diğer bilgeleri gibi yoganınkilere benzer uygulamalara ve bir öğretiye başvurur ve bunları uzun sürecek bir oruçla birleştirir. Tanrılar etlerinin yok olduğunu ve aşırı bir zaafiyet durumuna düştüğünü görürler ve telaşa kapılarak kendi aralarında yeniden doğmuş ve başarısızlığını kabul etmekten kaçınan babasına haber verirler. Bodhisattva aynı yolda devam eder ve bedeninden "seçilmiş insanın izleri" yok olur, yetileri bulanıklaşır. Daha önce dünyadan el çekerken

karşılaştığı kötülüğün temsilcisi Mara tekrar ortaya çıkar ve başarısızlığını kabul ettirmeye çalışır.

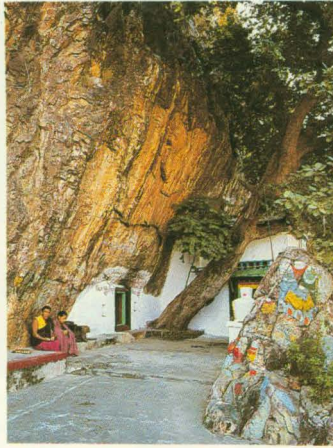
"Gücünden binde biri" geriye kalmışken, Indra Gotama'ya görünür. Üç telli bir ut çalarak, yalnızca doğru şekilde gerilmiş tek telin güzel bir ses çıkardığını, gevşek olanın ve elbette aşırı gerili olanların hiç ses vermediğini gösterir ona: aynı şekilde,

Daha o zamandan bir Budist keşiş gibi giyinen Bodhisattva, Brahman ustası Udraka Ramaputra'dan, şuurun da şursuzluğun da olmadığı bir durumun gerçekleştirilmesi üzerine kurulu eğitimi alıyor (yanda). Bu durumun onu aradığı Uyanma'ya götüremeyeceğini anlayan Bodhisattva oradan uzaklaşır ve kendi kendine, Hathayoga'dan (güç yogası) alınan nefesini tutma öğretisi eşliğinde, oruca başlar. Ermişi claima mükemmel gösterme eğilimine karşın, eski dönemde, yalnızca Gandhara sanatı, bu orucu anlatmaya cesaret etmiştir (sol sayfa). Bu dayanılması güç çile onu öylesine zayıf düşürür ki, beş yoldaşı bile telaşa kapılır. (aşağıda).

yalnızca kendisini her türlü aşırıktan uzak tutmayı bilen istediği hedefe ulaşmayı başaracaktır. O zaman Gotama boş giden çilesini sonlandırmaya karar verir ve henüz baygın haldeyken, eski görünümünü ve gücünü geri kazanmaya girişir. Bir cesedin kefeninden (ya da, başka bir yoruma göre ölmek üzere olan birinin paçavralarından) kendine bir keşiş giysisi yapar ve o andan sonra, güç toplamaya çalışır, yiyeceğinin-giyeceğinin ve alı senedir ulaşmaya çalıştığı hedefinin peşine düşer. Köylüler ona yiyecek sunarlar; o da gözle görünür şekilde eski haline ve yetilerine kavuşur.

Beş yoldaşı, bir vazgeçiş gibi algıladıkları bu çile yolundan uzaklaşmaya anlam veremezler: onu terk ederler ve Benares yakınlarındaki Rishipatana'ya doğru yola çıkarlar. O zaman Bodhisattva, meditasyonlarına devam etmek için "kutsal incir ağacı"na (*ajapala*) yönelir. Orada Sujata ("iyi yaradılışlı"), bir adakta bulunduğu ağacın perisiyle karşılaştığını sanarak, ona altın bir kâse içindeki "lezziz pirinç lapasını" sunar; o da kabul eder.

VII. yüzyılda bir "saflıklar ülkesi" tanrısının gelip ona Uyanış'a ancak, birkaç kilometre uzaktaki Bodhi Ağacı'nın dibinde ulaşacağını açıklayana kadar, Bodhisattva'nın Pragbodhi tepesinin yarı yolundaki (yandaki) bu mağarada kaldığını anlatır.

“ Bu sırada, tanrıların uyarısıyla mı, değil mi bilinmez, Sujata binlerce inegın sütünden elde edilmiş kaymak ve bir avuç taze toplanmış pirinçle yemeklerin en lezzetlisini ve besleyicisini hazırlar. [...] Kutsal Incir Ağacı'nın altına, ona getirdiği bu değerli besindir ya da bazı metinlere göre, köyünde dilenirken sunmuştur ona.”
Lalitavistara, XVIII.
Bölüm

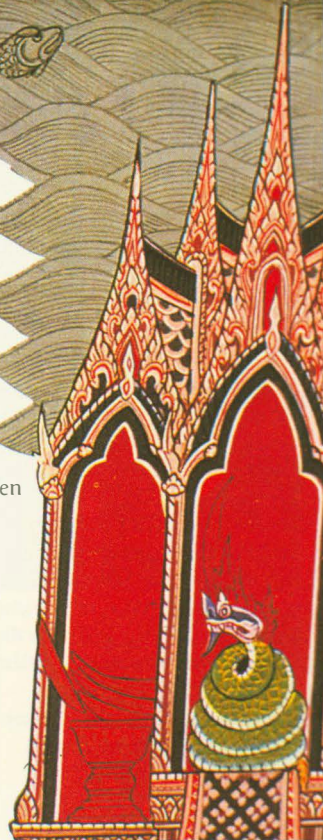

“Tam ve yüce Uyanış”a hazırlanma

Bir önceki gece boyunca Bodhisattva, Uyanış'a yakında ulaşacağına dair beş uyarıcı rüya görür. Nairanjana'da suya girdikten sonra, kendisine sunulan besini, Uyanış'ın kutsanması için gerekli olduğunu bildiği her bir gün için 49 parçaya böler.

Dine adanmış bir kişi değerli bir nesneyi kendine saklayamayacağı için, altın kâseyi nehre atar. Altın kâse, akıntıya karşı giderek kral Naga Mahakala'nın sarayına ulaşır ve Gotama'dan önce gelen üç Buda'nın yine aynı koşullarda, aynı şekilde atmış oldukları değerli kâselere çarpar.

Günün geri kalanını bir ormanda geçirir. “Yüce insanın işaretleri”ne şimdi yeniden, eksiksiz olarak kavuşan Bodhisattva, Uyanış'a ulaşmasının yakın olduğunu anlayarak, Bodhimanda'ya (Uyanış'ın özü) doğru yola koyulur. Dünya'nın merkezi olarak kabul edilen bu sabit nokta, kendisinden önce gelen Budaların uyanış yükünü kaldırabilmiş tek yerdir.

İşte burada bir ot kesicisinden istenmiş bir *kuça* ot demeti üzerinde, doğuya doğru oturacaktır.

Cataka Yorumları'na göre, şimdi artık "yakında gerçekleşecek, son koşullar"ın karşısındayızdır. Bunlar gerçekleşirken, Bodhisattva "tam Uyanış eylemi"yle, Dört Yüce Gerçek'i öğretecek Buda olacaktır.

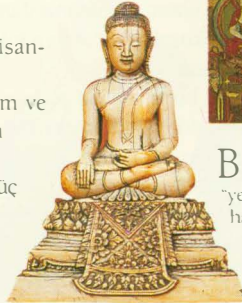
Mara'nın saldırısı ve yenilgisi

Mara daha önce de sahnede yer almıştı. Adı, "mri" kökünden dolayı ölüm fikrini çağrıştırır; şeytanla bir tutulur ve "en kötü" (*papiyan*) olarak adlandırılır. Bununla birlikte, arzular dünyasına hâkim olan çok güçlü bir tanrıdır ve hayvanların, ölümlerin ruhlarının, insanların ve gitgide incelen zevkleri tatmak için duysal haz tatminine yine de bağlı kalan altı tanrısal kadın kötü kaderlerini yazar. Mara, sonu gelmeyen yeniden-doğuşların nedeninin ve bunları ortadan kaldırma yolunun bulunmasının, kendi gücü için nasıl bir tehlike oluşturacağını anlar. Gotama'nın girişimine son vermeye karar verir.

Bunu başarmak için her yol mübahtır. Pek çok Budist için, ikonografinin de daha ilk resimlerden başlayarak kanıladığı gibi, bu bölüm Bodhisattva'nın uğraşının (davasının) zirvesi olarak kabul edilir. Gerçekten de, yalnızca erdemlerin varlıkları tutsak eden zincirleri kırması, Uyanış'a ulaşmaya izin verebilir. Bu fikri herkesin anlayabileceği simgelerle canlandırma zorunluluğu, Mara'nın saldırısını ve yenilgisini anlatan ikonografinin tartışılmaz başarısını açıklıyor.

Uyanış'a ulaşma

Gelenekler doğrultusunda, *vaichakha* (Nisan-Mayıs) ayının dolunay gecesinde, 35. doğumgününde; Şakyamuni Gotama "tam ve yüce Uyanış'a ulaşır, ve o andan itibaren Buda olur. Ukusuz geçirdiği ilk gece boyunca, (Hindistan'da gecelerin böyle üç dönemi vardır), Bodhisattva, meditasyonun, birbirini izleyen ve zihnini tüm bağımlılıklardan

Buda'nın, sağ eli toprağa doğru çevrili, "yeri şahit gösteren" bu hareketi, Uyanış'a ulaşmadan önce, Mara karşısında kazanılan zaferi çağrıştırıyor.

Bodhisattva tarafından, Mara'nın ve nefsin boyun eğdirdiği dünyaların hakimi olarak yönettiği kötülüğün tüm güçleri karşısında kazanılan zafer, plastik sanatlarda ancak alegorilerle anlatılabiliyordu. Hatta, metinler bile inanları, kendilerini tehdit eden tehlikeler karşısında daha etkili şekilde uyarmak için aynı yöntemi kullanmışlardır. Bu nedenle, resimlerin mi metinler için esin kaynağı oluşturduğu yoksa, Budizm etkisindeki sanatın ilk örneklerinden başlayarak yontuculara ve resamlara metinlerin mi yol gösterici olduğunu anlamak zordur. Tüm tehlikeleri çağrıştırmak için, en korkutucu, en şeytani

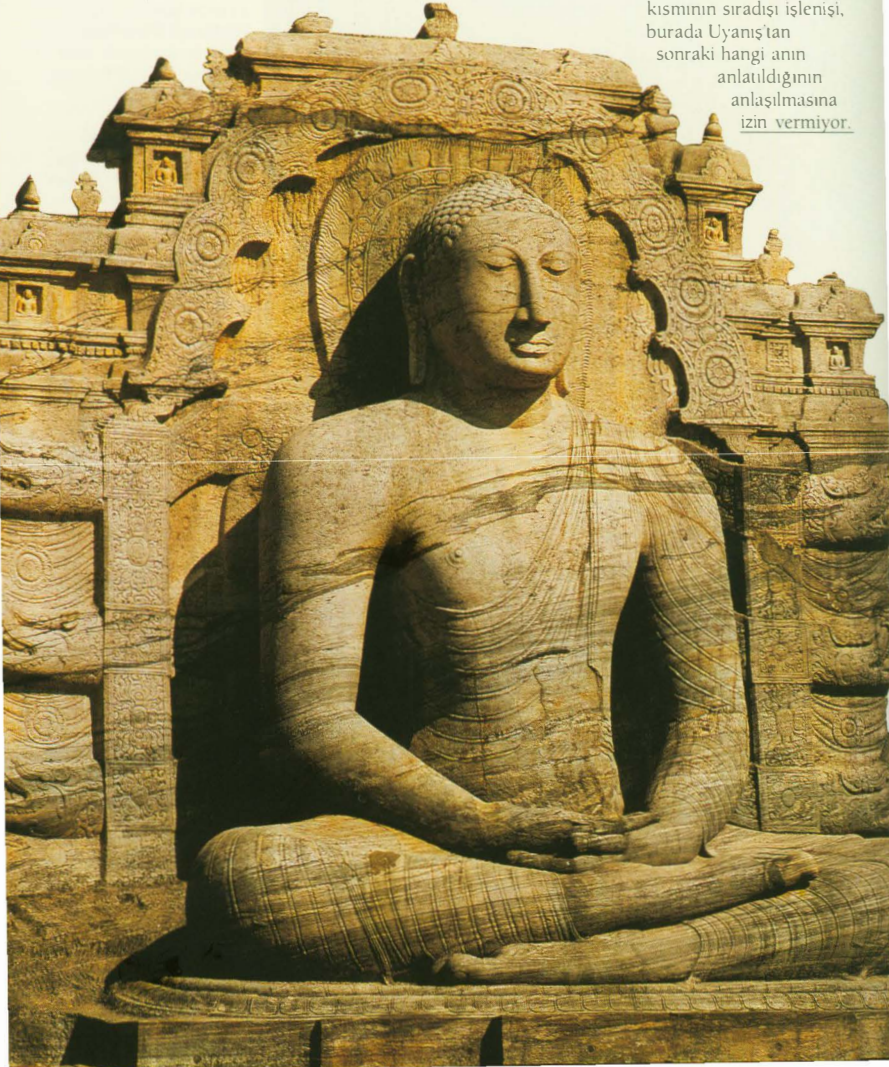
kurtararak onu "iç sükûnetin ve zihin çevikliğinin getirdiği tam arınmışlık" durumuna ulaştıran dört ayrı evresinden geçer. İkinci uykusuzluk gecesi, duru görü yeteneği ("tanrısal bakış") sayesinde kendisinin ve diğer varlıkların geçmiş hayatlarının akışını görmesini sağlar.

figürler gerekiyordu. Her çağda, tüm bölgelerde aynı sözcük ve terimler kullanıldı ancak Budizm etkisindeki ülkelerin bu konudaki başarıları her zaman eşsiz oldu.

Böylelikle bu hayatların sürekli ve üzücü şekilde yeniden başlayışlarını ve bunun yol açtığı acıyı görür.

“Tam ve yüce Uyanış”a (*abhisambodhi*) ulaştığı üçüncü uykusuzluk gecesinde, neden ve sonuçların sayıları on ikiyi bulan ve önlenemez şekilde birbirlerine bağlanan “karşılıklı üretim” yasasının bilincine vardığında Bodhisattva,

XII. yüzyılda Polonnaruva’da (Sri Lanka) gerçekleştirilen, kaya içine oyulmuş bu devasa heykel, tarihsel Buda’yı meditasyonu sırasında betimliyor. Ancak baş kısmının sıradışı işlenişi, burada Uyanıştan sonraki hangi anın anlatıldığının anlaşılmasına izin vermiyor.

çıkarsama yöntemiyle, bu üretimlere nasıl son vereceğini bulur.

Artık Dört Yüce Gerçek'e- acı hakkındaki gerçeğe, acının kökeni hakkındaki gerçeğe, acıya son verilmesi hakkındaki gerçeğe, acının durdurulmasına götüren (sekiz dalı sekiz mükemmeliyete ulaşmayı simgeleyen) sekiz yol hakkındaki gerçeğe ulaşır ve bundan dolayı da Buda olur.

İkinci büyük

mucizedir bu. Aralarındaki en güçlülerden biri Bodhisattva'ya saldırırken yerlerinde duramayan tanrılar, olagelen mucizelerin ortasında, onu kutlamak için geri gelirler. Bunlar, "tanı ve yetkin şekilde Uyanmış" bir Buda'nın öğretmesi gereken "anlaşılması zor" öğretilerin temel ilkeleridir aynı zamanda.

Bu öğreti, ruhların bedenden bedene göçüne, -bu fikir Samsara tarafından özetlenmektedir- bir son vermeye götüren yolu varlıkların tümüne açıklayarak, onları günahlardan el çekme, iyi davranış biçimi, düşüncenin arındırılmasıyla nirvana'ya, yeniden-doğuşun olmadığı o sözlerle anlatılamaz duruma götüreceği doğru bilgiye meditasyonda ilerleyerek ulaşacaklarını gösterecektir.

Buda, elleri kucagında oturmuş meditasyon sırasında. Ancak duruşunda, resmin geçmişteki bir Buda'ya mı, tarihsel Buda'ya mı, hatta her zaman bu biçimde betimlenen Mahayana'nın en tanınmış Budası Amitabha'ya mı "sonsuz Parlaklık" ait olduğunun ayırt edilmesini sağlayacak hiçbir özellik yok. Bu durumda, resmin kimliğinin belirlenmesini bağlam sağlıyor. Gandhara sanatından bu Buda (solda, üstte) gerçekten de Buda Gotama'dır; çünkü

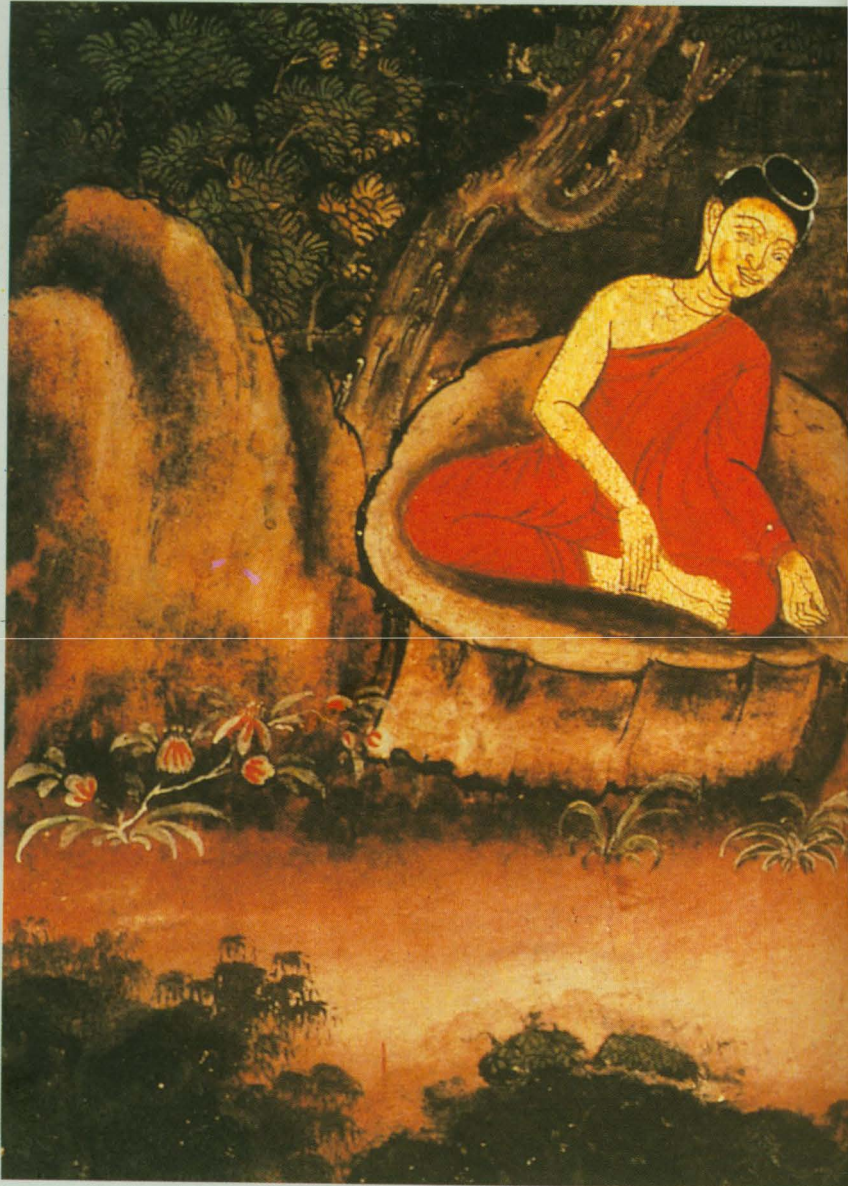
kaidesinde
kendinden
önce

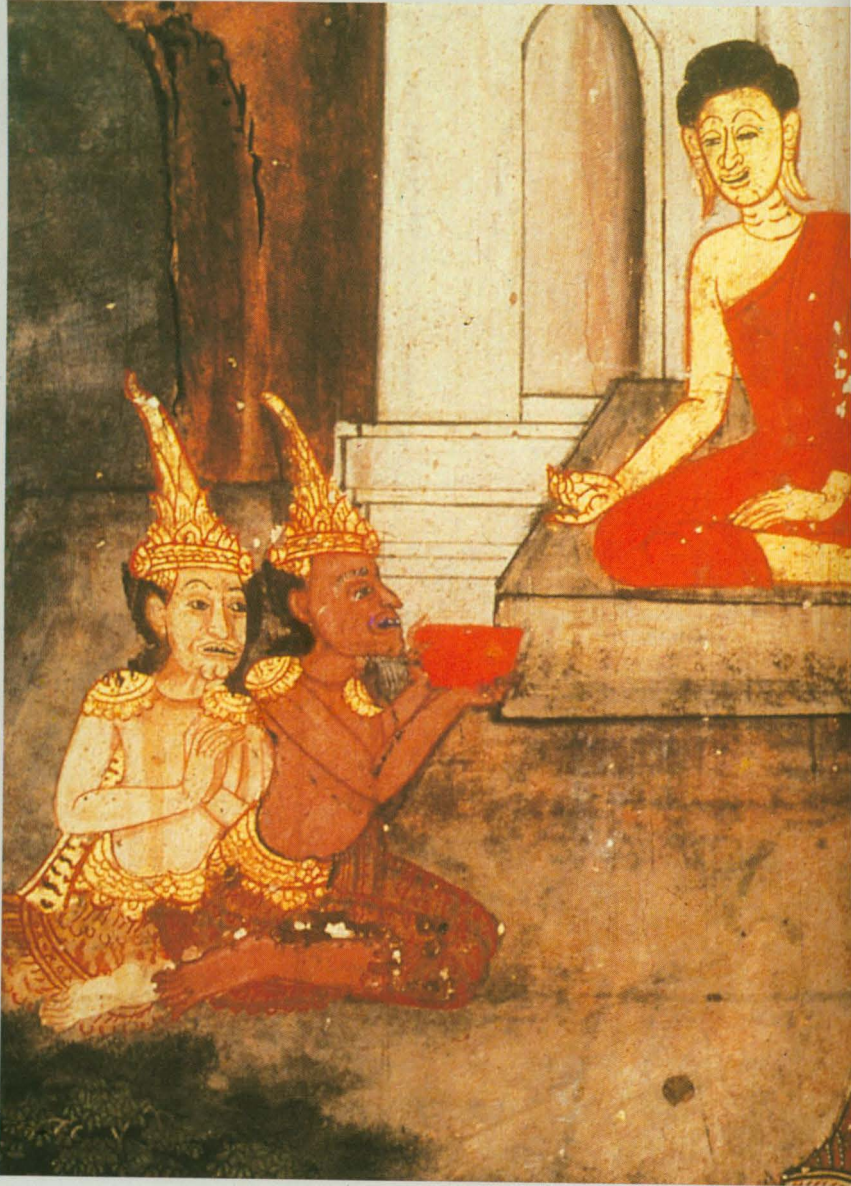
gelen ve aynı şekilde oturan geçmişteki on Buda'yı göstermektedir. (yanda) XIX. yüzyılda Sri Lanka'da yapılan resim de, aynı şekilde Buda Gotama'ya aittir; çünkü yalnızca o Uyanış'a, burada stilize edilmiş ağacın altında ulaşmıştır.

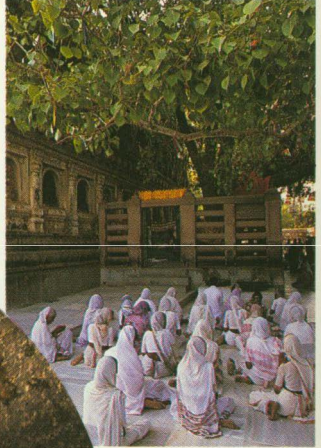
Tayland'da, kral III. Rama'nın (1824-1851), Budist tapınaklarının yapım ve restorasyonuna yönelik geniş çaplı programı hayata geçirmesi, duvar resim sanatında eşî görülmedik bir ilerleme kaydedilmesini sağlar. Oyle ki, 1850'de, Wat Thong Thammachat'ın, Bangkok'un karşısında yer alan Thonburi'de yaptığı resimleri, hükümdarlığın başyapıtları arasında sayılmasalar da, klasik Tayland fresk sanatı gelenegi doğrultusunda gerçekleştirildiklerinden, güzellikleri ve yarattıkları etkiyle onlardan geri kalmazlar. Burada yer alan üç sahnede, Buda'nın hayatından başlıca bölümler resmedilmiş. Önce, (ikili sayfaların ilkinde) Indra'nın ut çalarak Bodhisattva'yı, her türlü aşırılıktan uzakta oluşuyla onu ileriye götürecek tek yolu, orta yolu seçmeye yönlendirdiği "üç telli lut dersi". Sonra, "kutsal incir ağacı"nın altında oturan Bodhisattva'ya, Sujata ve hizmetçisi tarafından getirilen leziz yemeklerin sunulması geliyor. Son olarak da yanda, ilk olarak Buda'ya ve dogmakta olan topluluğa armağan edilen Bambu Parkı'ndaki keşiş kulübesinin bağışlanma sahnesi. Benzer durumlarda hep olduğu gibi, bağış, bağış yapanın (Kral Bimbisara'nın), bağış kabul eden kişinin (Buda'nın) eline döktüğü suyla kutsanıyor.

Uyanış'tan sonraki ilk haftalar

Özellikle pali geleneğine göre, Buda yedi hafta boyunca, Bodhimanda yakınlarındaki eski kentte kalacak ve kendisini meditasyona ve ibadete adayacaktır.

“Kralların, kutsandıkları yeri, kutsanmalarını izleyen yedi gün boyunca terk etmelerini yasaklayan” (J. Filliozat) kural gereğince, Bodhi Ağacı'nın (*acvattha*, pippal bir ağaç, *Ficus religiosa*) altında geçirdiği ilk hafta boyunca, kendinden önce gelen tüm Budaların da yaptığı gibi yeniden “karşılıklı üretim” yasası üzerine meditasyon yapar. İkinci hafta, Tanrılar'a Uyanış'a ulaştığını açıkladıktan sonra, Bodh Gaya'ya, Bodhi Ağacı'nın kuzeydoğusuna gider, kimıldamadan ayakta durur ve yedi gün boyunca gözünü bile kırpmadan seyrederek onu. Üçüncü hafta, Uyanış'ın gerçekleştiği eski kenti, bu noktadan yola çıkarak gezinmekle geçer. Xuanzang'a ve arkeolojiye göre yedi gün süresince, yalnızca on beş metrelik bir mesafede tekrarlanan bir

İ. Ö. III. yüzyılda, Bodhi Ağacı, Kral Açoka tarafından kutsal emanet sayılarak yüceltilmiştir. Onu içinde geçitlerin yer aldığı surlarla çevreletmiş ve Uyanış yerini temsilen döşeme taşları yaptırmıştır. Ağacın, XII. yüzyılda ömrünü tamamlaması gerekmektedir. Budizm Sri Lanka'ya yayıldığında, ağacın bir sürgün alınarak götürülmüştür. Bugün Mahabodhi'deki ağaç, Bodhi Ağacı'ndan gelmektedir.

Buda'nın ayaklarının Sembolik izleri, Budistlerin kutsal emanetlerinin en eskilerindendir. Budistler için olduğu kadar Şiva ve Vişnu müritleri için de en önemli merkez sayılan Bodh Gaya'da yer alan izler, her iki dine de mal edilebilir.

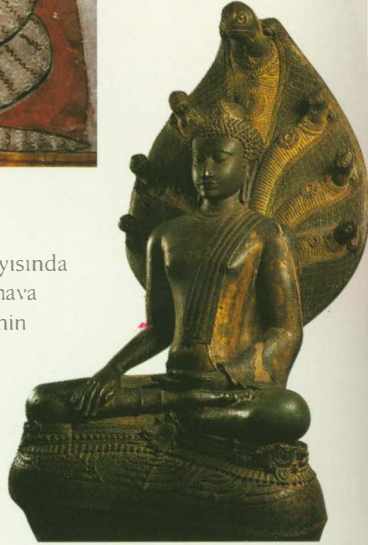
yürüyüşür bu (A. Cunningham). Efsane bu yürüyüşü de, gerçeküstü bir gezintiye dönüştürmekten geri kalmaz. “Binlerce dünyanın üç bin bölgesine” kadar, diye açıklar *Lalitavistara*. Dördüncü hafta, öğreti ve yerine getirilmesi gereken görev üzerine meditasyon yapmak ve düşünmekle geçecektir; tanrılar tarafından kuzeybatıda inşa edilen bir “mücevher yapı” bu dördüncü haftanın geçtiği yer olacaktır. Yine meditasyona ayrılan beşinci hafta için Buda, “kutsal incir ağacı”nın altına geri gelir; ve burada, söylenen odur ki, Mara’nın üç kızı yine işin içine karışır ve bu defa onları acımasızca bekleyen ihtiyarlığı görürler kendilerinde.

Bodhi Gaya’da yer alan Antik Uyanış kenti Mahabodhi, tüm Budistler tarafından hac yerlerinin en önemlilerinden biri olarak görülür. Gerçekten de, geçmiş ve gelecekteki tüm Budalar, Mara’yı ve kötülüğün güçlerini yendikten sonra burada tam Uyanış’a ulaşırlar. Açoka, I.Ö. III. yüzyılda, günümüzdeki tapınağın yer aldığı antik şehir içinde küçük bir kutak inşa ettirmişti. V.-VI yüzyıllarda, yapımı Xuanzang tarafından bir Sri Lanka kralına atfedilen büyük bir tapınak onun yerini aldı. XII. yüzyılda Müslümanlar tarafından yıkılan bu tapınak birçok kez, özellikle de ona bugünkü görünümünü veren birman Budistleri tarafından restore edildi, yeniden yapıldı ve değişikliğe uğratıldı. Tapınağın bu son görüntüsü, sonraki restorasyonlarda da korunmuştur.

Naga Mucilinda

Mucilinda ağacı altında, aynı ismi taşıyan gölün kıyısında bir başka meditasyona ayrılan altıncı hafta, “kötü hava şartları”nda geçen bir haftadır. Mevsim normallerinin dışında seyreden soğuk ve yağışlı hava, meditasyonun sürdürülmesini, hatta belki de, Uyanış’a ulaşma yolundaki dönüşü olmayan ilerlemeyi tehlikeye düşürür. O zaman, Mucilinda, gölün Naga’sı (Sanskritçede yılan) saygınlık kazanma kaygısıyla ve geçmişteki Budaların da aynı sınavdan geçtiklerini hatırladığından devreye girer, Ulu Kişi’nin bedeni etrafında çökleterek ve geniş “kapüşon”uyla örtterek onu korur. Batılı zihinlere şaşırtıcı gelen, bazı mezheplerce hemen hemen hiç bilinmeyen bu mucize, tersine çok sayıda mezhepçe, Uyanış’a ulaşmanın kesin açıklaması olarak görülür. Eski resimli begelerle de doğrulanan (*Bharhut*, *Pauni*) temanın büyük ilgi görmesi ve daha sonra,

Sanatçılar, yılanın Ulu Kişi’nin bedeniyle temasını canlandırılmaktan kaçınmış olacaklar ki, Buda genellikle kral Naga’nın kıvrımı üzerinde oturmuş olarak resmedilmiştir. Metinlerde anlatılana daha sadık olsa da, bu geç dönem Seylan resimi, (yanda) demek oluyor ki, alışlagenden farklı. Çokbaşlı Naga, onun üst sınıfa ait olduğuna ilişkin bir ortak anlayışa hitap ediyorsa da, Sri Lanka sanatı onu çoğu zaman tek başlı olarak temsil etmiştir.

Yukarıda Tayland’da, Buda’nın hareketi, Mara karşısında zafer kazanmasından, Mucilinda tarafından korunarak yaptığı son meditasyona kadar, “yeryüzünü şahit tutarak”, Uyanış’a ulaşmasını bir bütün olarak canlandırıyor.

Güneydoğu Hindu Asyası'nın bütününe yayılması bunu kanıtlamaktadır.

Yedinci haftada Buda, Rajatana ağacının altına ("kraliyet kenti") gider. Aslen Malezya yarımadasından ya da Bactres bölgesinden olan, Trapusha ve Bhallika adlı iki kervancı kardeşin ona yiyecek sunmaları da burada gerçekleşir.

Anayönlerin koruyucu tanrılarının her biri ona değerli malzemelerden yapılmış bir kâse sunar. Ancak Buda, besinini yalnızca bağış kabı içinden alabileceğinden reddetmek zorunda kalır. O zaman ona taştan dört kâse sunulur; Buda onları alır ve tanrıların her birinin sungularının onuruna kavuşmaları için onları tek bir kâse içinde birleştirir. Sunguları

artık kabul gören kervancılar, öğrenimden almamış olmalarına karşın, "Buda'ya ve Dharma'ya sığınır". Ve Ulu Kişi, ilk inananlarına, tırnak ve saç kırpıntıları verir.

İki kervancı tarafından sunulan yiyeceğin kabulüyle belirginlik kazanan normal hayata dönüş. Bir sonraki karar olan Öğreti'yi yayma kararını almaya hazırlanıyor. Aşağıdaki Tayland resmi, "Avrupai tarzda" oturmuş Buda'yı temsil ediyor; o bir bağış kabul ettiğinde, hafif bir eğilimle bağışçı karşısındaki teveccühünü ortaya koyan bu duruşla resmedilmesi âdettendir. Buda elinde, Budist keşişlerin kâselerinin benzeri bir bağış kâsesi tutuyor. Doğu'nun dört yönetici tanrısı tarafından sunulan taş kâseler önceden kabul edilmiş ve tek bir kâse içinde eritilmiştir.

Ülkelerine dönüştü, bu kutsal kalıntılardan bir *stupa* oluşturacaklardır.

Dharma öğretilerilebilir mi?

Ajapala ağacının altına geri döndüğünde Buda, herkes için onca gerekli, ancak kendisinin bile keşfetmek için onca zaman harcamasına bakılacak olursa, kavranması o kadar güç olan öğretinin ne şekilde verilebileceğini düşünmeye başlar...

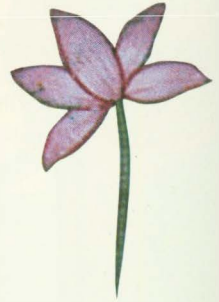
Kararsızlığına son verecek bir usta yok mudur! O zaman Brahma Sahampati yanına gelir ve onu *Dharma*'ya öğretmeni gibi bakmaya yönlendirerek, kararsızlığını yenmesi için yüreklendirir. Buda sessiz kalır ama az sonra zihninde beliren bir görüntü onu kabul etmeye yönlendirir: bir lotus gölü, bazı çiçekler asla su yüzüne

çıkamayacak kadar derindedirler, bazıları açmış, ışığa uzanmıştır, bazılarıysa tam su hizasına ulaşmıştır. İlk adı anılanlar asla açmayı başaramayacaklardır, oysa ikinci sıradakiler için içinden sıyrılmış olanlardır; sonuncuların açması içinse pek az bir çaba gerekmektedir.

Varlıklar da üç gruba ayrılabilirler: hataların ve yanlış öğretilerin esiri olanlar, gerçeği bulanlar ve son olarak, hâlâ doğru yolu arayanlar. Birinciler henüz doğru yolu ayırt edemezken ikinciler o yola koyulmuşlardır bile; ne onlar ne de diğerleri öğretiyi beklemektedirler. Buna karşın, doğru yolu seçmekte tereddüt eden büyük bir kalabalık vardır ve çok küçük bir çaba onları kurtarmaya yetecektir. Buda Yasa'yı işte onlara öğretecektir.

A dalet'in Çarkı'nın A simgesi olan ilk Vaaaz genellikle, çarkı çevreleyen (antik kente ceylanlar ormanı adının verilmesini sağlayan) ceylanların varlığıyla özdeşleştirilir. Teoriye göre, "mutlu topluluk"ta yer alan Beşli dışında, başka bir insanoglu dinlememiştir onu, ama metin ve resimler

Yasa'nın öğretilmesi için onca ısrar eden tanrıların, "insanı kendi kendine yol göstermeye" yönlendiren sunudan yararlanmak için yeniden toplandıklarını gösteriyor.

Hangi dinleyici topluluğunu seçmeli?

Öğretiyi en iyi algılayabilecek topluluk hangisi olabilir? Buda, öncelikle eski ustalarını, Udraka'yı, sonra da Arada'yı düşünür ama "üçüncü gözü"yle onların yakın bir geçmişte ölmüş olduklarını görür. O zaman

düşüncesi çilecilikten vazgeçtiğinde kendisini terk eden beş yoldaşına yönelir ve onlara Benares yakınlarında katılmaya karar verir. Yolda dilenci bir keşişe rastlar ve ona bir *jina* ("galip") olduğunu açıklar, ama henüz anlaşılmamaktadır. Ganj'in kıyısına vardığında, onu karşı kıyıya geçirecek kişiye ödeyecek parası olmadığından, nehri çok ender olarak kullandığı doğaüstü güçleri sayesinde geçer ve eski yoldaşlarının bulunduğu Mrigadava'ya (Rishipatana, yani, "çilekeşlerin düşüşü" olarak da adlandırılan "ceylanlar ormanı") kadar yol alır. Onun "yolundan dönmesini" henüz anlayamamış olan eski yoldaşları, kendilerine yaklaşmasını görmezden gelirler. Ama onları ayıran mesafeyi azaltan her adımla birlikte, kendilerini daha kötü hissederler. Kararlarını unutarak, Buda'yı karşılamaya gitmek için ayağa kalkarlar, ona hoşgeldin

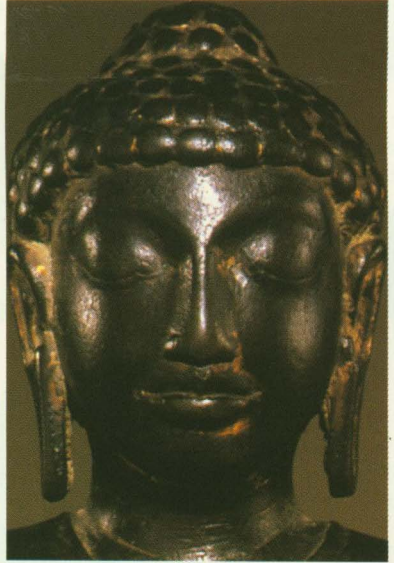
Hindistan'da "lotus" sözcüğü, hem gerçek lotus çiçeğini hem de nilüfer çiçeğini belirtir. Bu ikisi birbirlerinden yalnızca renkleriyle ve birinin gündüz diğerrinin de gece açıyor olmasıyla ayırt edilir. Budaları ya da

Bodhisattvaları üzerlerinde taşıyan ya da onlara dayanak sağlayan bu çiçekler, dekorun başlıca öğelerini oluştururlar. Tantracılık onları "bedenin bölümlerini sayarken" kalple, hatta dişil cinsiyetle bağlantılandırır. Lirik şiirde, güzelliklerini sürekli olarak yüceltir.

dileklerini sunarak, “nefsine mükemmel hâkimiyeti ve teninin berraklığı” nedeniyle “saygıdeğer” (*ayushmant*) Gotama diye hitap ederek iltifat ederler. Ulu Kişi onlara artık “saygıdeğer” Gotama değil de, bir *Tathagata* olduğunu açıklar. Kuşkusuz bildikleri bir terimdir bu, ancak yorumcular terimin anlamı üzerinde henüz uzlaşmaya varamamışlardır. On beş yıl kadar önce, açıklamalı yorumlarla önerilen sekiz, hatta on altı açıklamadan kabul gören birkaç tanesi şunlar:” öyle giden (geçmişteki Budalar gibi)”, “işte böyle (demeğe) gelen”, ya da “Gerçek’e ulaşan”. Öyle ya da böyle, kendisinin aynı zamanda “her şeyi bilen, her şeyi gören, bütün pislik, kötülük ve erdemsizlikleri aşmış ve tüm yasalara hükmeden” Buda olduğunu ekliyor, Yasa’yı kendisinin öğreteceğini ve onların, “mutlu topluluk”taki Beşli’nin kendisinin ilk dinleyicileri olacaklarını açıklıyor.

Benares Vaazı

Dört Yüce Gerçek’in açıklanmasına adanan İlk vaaz ya da Benares Vaazı, genellikle “Adalet’in Çarkı’nın harekete geçişi” olarak anılır. Bu terim İ.S. III. yüzyıl sonundan başlayarak, *Lalitavistara*’da ve biraz daha sonra pali yorumlarında ortaya çıkar. Ancak, bu eğretilen İ.S. III-IV. yüzyıllarda Açoka hükümdarlığı zamanında sürekli olarak ve tüm eski budist tasvirlerinde Doğru Yasa’yı ve Buda’nın öğretisini temsil ettiğine göre, çok daha önceden kabul görmüştür. Terim, simgesel anlatımıyla eşsizdir: güneş tekerinin dünyayı aydınlatması gibi, Yasa’yı ve Buda’yı simgeleyen Çark, yani dünyanın ışığı da, tüm varlıkların üzerine ışıkmaktadır. Burada, dünya hükümlerinin hazinelerinden en değerlisi olan Çark’ın (*cakravartin*), ona yol gösterdiğinin ve budist

Buda’nın bu hareketi İlk vaazı çağırıştır. (Harekete geçen) Adalet Çarkı olarak tanımlanır. Güney Hindistan ve Hindin yarımadası dışında, bu şekilde betimlenen pek çok Buda tasviri vardır.

bakış açısına göre, en temel görevlerinden birinin de "tüm varlıkların iyiliği için" Doğru Yasa'yı yaymaya dayanması olduğunu belirtmek gerek.

Buda'nın büyük mucizelerinden üçüncüsü olan bu ilk vaazın müjdelenmesiyle, önceki ikisiyle birlikte gerçekleşen aynı olağandışı olaylar çıkar ortaya. Ashadha (Haziran-Temmuz) ayının dolunay akşamındayız. Uyanık geçirdiği ilk gece boyunca Buda sessizliğini korur. İkincisinde, aşırıya vurulmuş

çilecilikten neden uzak durulması gerektiğini ve dindar kişinin, neden "aşırı uçlardaki yollardan vazgeçerek, "orta yolu" benimsemesi gerektiğini açıklar. Üçüncüsünde, Öğretim'in ilk başlarına damgasını vuran öğretiyi, Doğru Yasa'yı ve sonradan ilk öğrencilerin katılımıyla, Toluluğunkileri (*sangha*) açıklar. Beşli'den, Öğretim'in gücünü ilk kavrayan Ajnata Kaundinya olur ve doğru yola girerek, *arhant*, *nirvana*'ya ulaştırılan ermiş unvanına kavuşur. Diğer dördü, ancak beş gün sonra, geçicilik ve "ben-yokluğu" üzerine bir vaaz dinledikten sonra bu niteliğe ulaşırlar. O zamandan beri Topluluk varlığını sürdürmektedir ve Öğretim herkese hitap edecektir.

Açıkla hükümdarlığından başlayarak, Öğretim'in ve Buda Öğretimi'nin singesi olan Adalet Çarkı'nın tasvirine, Hindistan'da V. ve VI. yüzyıllardan bu yana son verilmiştir. Kendisine verilen özel önemi yalnızca eski mön de Dvaravati (Tayland) krallığında, VII. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar, ilginç şekilde koruyacaktır. Bazen (iki metreye ulaşan çaplarıyla) çok büyük ebatlardaki bu tekerlekler, bir direğin tepesine yerleştirilir, genellikle de kenarları ilk vaazı çağrıştıracak şekilde çaylanlarla süslenirdi. Buradaki gibi bazı tekerlek ve direkler, doğrudan Öğretim'e göndermelerde bulunan yazılarla bezenmiştir.

“Kendi bulduğu Yasa’yı yüceltmek, Yasa’ya uymak ve hizmet etmek için ona dört elle sarılmaya” karar veren Buda, “Yasa’nın vaaz edilişini” duymazlarsa kaybolacak olan pek çok kişi olduğundan, Öğretimi’ni yaygınlaştırmak amacıyla gücünü son noktasına kadar harcar. Böylelikle, Budizmin temel görevlerinden birine dikkat çeker: Yasa’yı insanlığa sunmak.

BÖLÜM IV

ÖĞRETİM VE UZAKLARA SEYAHAT

Birbirinden oldukça farklı iki hareket, tek bir gerçeği çağırıyor: Buda tarafından kırk beş yıl boyunca bıkıp usanmadan verilen Öğretim. Solda, bir V. ya da VI. yüzyıl duvar resmi onu, “kanıtlama” adı verilen biçimde bir lotus üzerine oturmuş halde temsil ediyor. Yandaki (Amaravati sanatı, III. yüzyıl) alcaak-kabartma, sağ eliyle dinleyicilerine yönelttiği bir karşılama hareketini gösteriyor.

Buda şimdi, otuz altı yaşına ulaşmıştır. Sönüp Yokolması'na kadar geçecek kırk beş yıl boyunca, öğrencileriyle birlikte gündelik yiyeceğini dilenerek ve öğretisini ayırıp yapmadan yayarak, orta Ganj havzasını bir baştan bir başa geçer. Yalnızca yağmur mevsimleri (*varsha*, haziran-temmuzdan ekim-kasım) yol almayı zorlaştırdığından, seyahati engeller; o zaman, dindarlar ve laikler, seçilen sığınma yerine gelerek öğretimi alırlar. *Catakalar*, Yüce Kişi tarafından işte bu

koşullarda aktarılırlar. İklim koşullarının yol açtığı bu yerleşik inziva, manastır yaşamına ilk şeklini vermişse de, Uyanış'ı izleyen ilk inzivanın sona ermesinden başlayarak, Doğru Yasa'nın "olabildiğince çok sayıda kişinin" iyiliği için, olabildiğince geniş bir alana yayılması amacıyla, Buda'nın keşişleri birbirlerinden ayrılarak farklı yollara koyulmaya davet ettiğini göz önünde bulundurmak yerinde olur.

Katılımlardaki artış

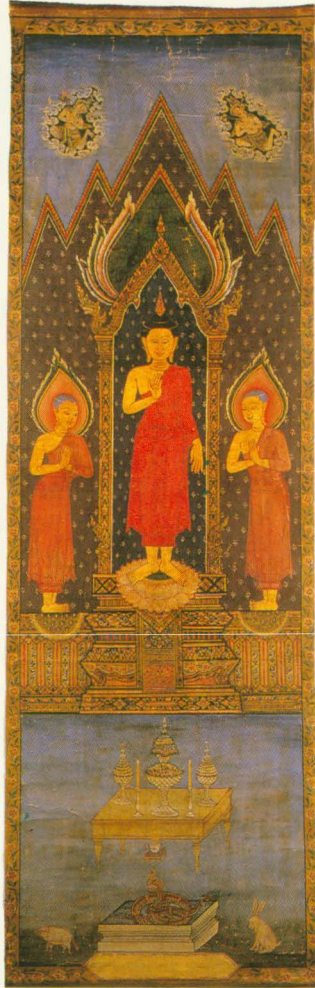
“Mutlu topluluk”un Beşlisi, ileride Buda olacak olanı tanırmaz, zaten gezgin keşiş olmayı seçmişti. Laik kesimden inanarak dini seçen ilk kişi, Benares’li bir hazine görevlisinin, ilkgençlik yıllarının lüks ve sefahat yaşantısından bıkararak “Buda’ya Yasa’ya ve Topluluk’a sığınan” oğlu Yasa olur. Oğullarını arayıp onu keşişler arasında bulan Yasa’nın anne ve babası, (*upasaka* ve *upasika*) laik kesimden ilk inananlar olurlar. Topluluk kısa sürede altmış keşişe ulaşır. Vaaz’ın verilışinden de önce, ilk iki inananın Hint kökenli

Bir Orta Asya freski üzerine resmedilen bu sığırtmacı ve sürüsü (sol sayfada). Öğretim’in herkese hitap ettiğini, tek sorunun anlaşılması olduğunu hatırlatıyor.

Keşişler, Topluluk’a kabul edilmeleriyle başlayan eğitimleri ve katlanmak zorunda oldukları disiplinli yaşamları sayesinde, sıraları geldiğinde kendilerinin yaygınlaştıracakları bir öğretimin gücünü özellikle kavrayabilecek yetkinliktedirler. Bir lotusun üzerine oturmuş, ışık saçan ve nur-aylayla çevrelenmiş aurayla kuşanılmış Buda, Öğretim’i sade bir tavırla veriyor. Keşişler ya da öğrenciler, genellikle aşağıdaki gibi, elleri duadan çok saygılı bir bağlılığı göstermek için kavuşturulmuş ve yan yana sıralanmış şekilde resmedilirler.

oldukları bile kuşku götüren kervancı satıcılar olmasına dikkatleri çekmek ilgisiz olmayacaktır. Yasa'yla anne-habası, çok zengin olmalarına karşın, *vaic'ya'ya*, yani halktan kişilerin ait oldukları kasta mensupturlar. Çok geçmeden, geleceğin başarılı öğrencisi (hizmetkarlar kastından) bir *çudra* olan herber Upali'nin katılımı, Budizmin kasti sisteminin ne denli dışında yer aldığını kanıtlamaktadır. Yağış mevsimin sonunda, her bir keşiş vaaz vermeye kendi yoluna gittiğinde, Buda, Uruvilva'ya geri döner. Yolda, yiyip içip eğlenen otuz kişilik bir grup genci, "kendilerini aramaya" davet ederek inanç yoluna sokar. Uruvilva'da üç Kacyapa kardeşin katılımı, doğuracağı sonuçlar ve katılanların sayısıyla başı başına büyük önem taşır. Buda tarafından gerçekleştirilen çok sayıda mucizelerin birbirini izlemesiyle katılımlar artar. Gaya yakınlarında, Gayaçirsha tepesinde Ateş üzerine Vaaz'ın dinlenmesiyle de ülke geneline yayılır. Bu vaazıyla Buda, dünyadaki her şeyin tutkunun ateşiyle kavrulduğunu ve yalnızca sekiz

Üzerlerine, örnek alınacak konuların resmedildiği kumaş bayraklar, eskilerin geleneğinin ya da Mahayana okullarının bir uzantısı olan Budist sanatında önemli bir yer tutarlar. XIX. yüzyıl Tayland sanatının oldukça iyi bir örneği olan yandaki kumaş, Buda'yı "korkunun yokluğu" olarak da adlandırılan, "sakinleştiren, güven veren" hareketiyle resmediyor. Korku bir Buda'nın hiçbir şekil ve durumda hissedemeyeceği bir duygu olduğundan, "korkunun yokluğu" terimi, akıl karışıklığına yol açabilir. Merkezdeki resmi, her zaman Buda'nın iki yanında yer alan, hayranlıklarını ifade edecek şekilde halifce eğilmiş halde simetrik bir biçimde betimlenen Çanputra ve Maudgalyayana adlı iki önemli öğrenciyle çevrelenmiş. Öğrenciler, hayranlıklarını ifade edecek şekilde halifce eğilerek karşılıklı olarak betimlenmişler. Gökyüzünde, iki tanrısal varlık görülüyor. Onlar, göze görünmeseler de, her zaman oradadırlar. Bayrağın aşağı kısmında, bir sunak masası üzerinde üç kupa ve iki sandan duruyor. Domuz ve tavşan, muhtemelen on iki hayvanın astrolojik döngüsüne göndermede bulunuyor. Düzenleme bütünlüğü içinde, bir tapınakta ayrılmaz açlıya. Buda'ya, Yasa'ya ve Topluluk'a sunulan saygının ifadesi olsa gerek.

karar verir ve Maudgalyayana'yı da peşi sıra getirir. Her ikisi de o zamana kadar çağın başlıca usatalarından olan Sanjayin'in seçkin öğrencileri olmuşlardır ve ustalarını da Buda'ya ve Öğretisi'ne bağlamak için boşa çaba sarfedeceklerdir. İlk parlak öğrenciler olarak, "değişmez dinleyici ikilisi"ni oluştururlar; kısa süre sonra Brahman Pippali de onlara katılır. Mahakaçyapa adıyla bilinen bu kişi uzun süreden beri cinsel perhiz uygulamaktadır. Ani bir iç tepile Buda'nın ayaklarına kapanmasından hemen sonra Venuvana'ya çağrılır. Buda ona üç kısa ders verir. Gördüğü özel ilgi, sonrasında oynayacağı önemli rolün habercisidir.

O sıralar, katılımcıların sayısı o kadar çoğalır ki, bunun doğuracağı toplumsal sonuçlardan çekinen Magadhalılar, harekete geçerler ve keşişlere saldırırlar. Buda, karışıklığın kısa süreli olacağına ve zaten hiç kimsenin de Topluluk'a girmeye zorunlu olmadığına ikna ederek, her iki tarafı da sakinleştirir.

Kapilavastu'ya seyahat

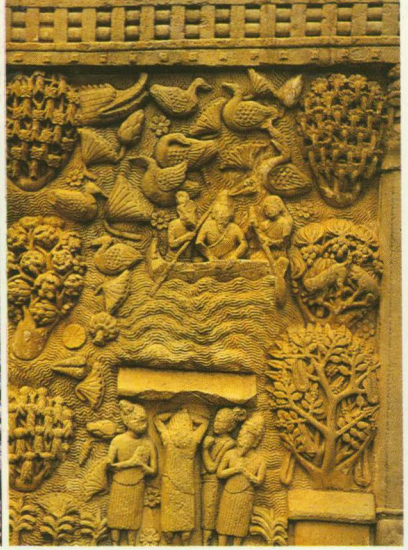
Tüm metinlerde Kapilavastu'ya seyahatten söz edilmese de, oğlunun ününü daha fazla bilmezden gelemeyen Kral Çuddhodana'nın acil çağrısı üzerine gerçekleşmiş olmalı. Kral ona boş yere dokuz mesajcı göndermiştir, ancak bunlar dini coşkuya kapılarak, maiyetleriyle birlikte Topluluk'a katılmayı seçerler. Onuncu olarak gönderilen mesajcı Rajagriha'ya gelir. Bu elçi, hükümdar papazının oğlu ve Yüce Kişi'nin gençlik arkadaşı Udayin'dir. O da çağrıya uyar, ancak ailesinin artık kendisini dinlemeye hazır olduğunu bildiğinden, isteği üzerine seyahati kabul eder.

Çeşitli Budist sanatlarında farklı şekillerde resmedilen nur-ayla ve auranın, (yukarıda, Sarnath okulundan bir yontu, yanda bir Tibet resminden kesit) önemli durumlarda Buda'nın kişiliğinde oluşan ışıltılı görünümlele doğrudan ilişkisi vardır.

Seçkin İnsan'ın otuz iki belirtisi arasında yer alan ve el ve ayaklarda bulunan iki tanesi, (sol sayfada) "çark izi" ve "parmakıcı kıvrımları", Sanskrit listelerinde, genellikle el falına konu olan basit çizgiler olarak yorumlanır.

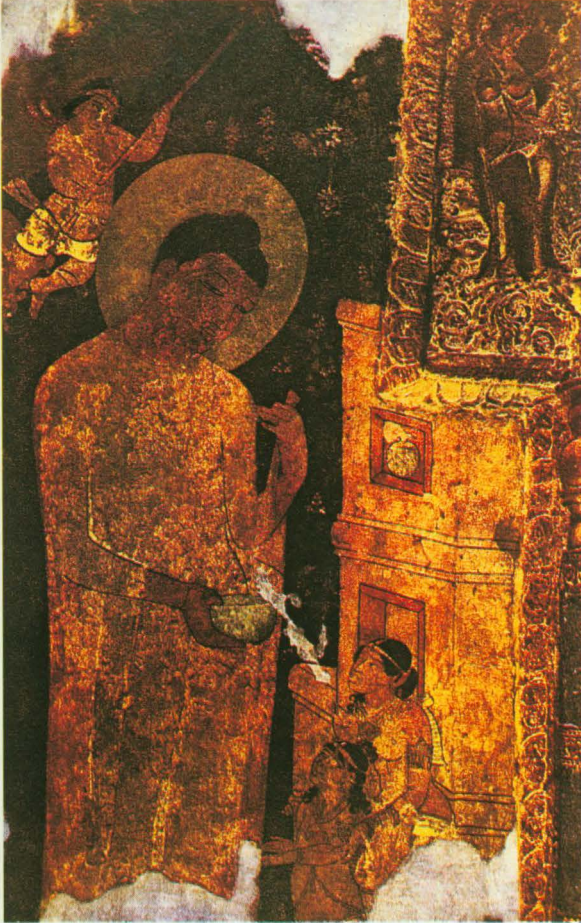

Uyanışa ulaşılmamasının üzerinden bir tam yıl geçmeden, şubat-mart dolunayında çıkılan bu yolculuk iki ay sürer; “yirmi bin keşiş” yolculukta Buda’ya eşlik eder. Kral, oğlunu karşılamaya niyet etmiştir, ancak yolda dilenen keşişleri görünce ve oğlunun da onlar gibi dilendiğini anlayınca gururu kırılır ve niyetinden vazgeçer. Yine de, Udayin’in onu, Buda babası olmanın, bir dünya hâkimi babası olmak kadar gurur verici olduğu konusunda ikna etmesi üzerine geri döner. O, Banyanlar Parkı’nda inananlarla buluştuğu sırada, keşişler şehir dışına yerleşirler. Kast ayırımının neden olduğu kibir yüzünden Şakyalar, kendi ana-babaları da olsa, gezgin bir keşişin önünde eğilmek istemezler. Buda da, kral babasını böyle gereksiz bir sinamaya maruz bırakmamak için, Şakyalar’ın önünde eğilmek yerine, gözlerini ona doğru kaldırmalarına izin verecek şekilde, bir açık hava gezinti yerine çıkarak kendini göstermeye karar verir. O arada, “çifte görünüm” mucizesini gerçekleştirerek, onlara güçlerini gösterir.

Buda’nın günlük yiyeceğini dilenmesi yakınlarını utanç içinde bırakmasına rağmen, başta babası Suddhodana kralı olmak üzere, Şakyaların ileri gelenleri hemen ertesi

İ. O. 1. yüzyıldan kalma bu Sanci stupası (yukarıda), Buda’nın varlığını yalnızca sembollerle çağırıyor: bir ağaç üzerindeki tahi, Ayak izleri, Adalet Çarkı... Betimlenen sahne, temsil edilen olayın anlaşılmasını sağlıyor. Solda, Kapilavastu’da Kral Suddhodana ve maiyeti huzurunda, tahtın üzerinde gezinti yerinin sihirle belirlmesi sahnesi bunlardan biri. Sağda, Nairanjana baskını: baskına uğrayan Kasyapa kardeşler, suyun akıntısıyla kıyıya vurmuş bir kayık üzerine sungu aletlerini yerleştiriyorlar; Buda kabanar suların üzerinde yürüyor; hayranlığa kapılan yandaşlar, kitleler halinde inanç yoluna giriyorlar.

gün inanç yoluna girerler. Buda tarafından gerçekleştirilecek olduğu evlilikten vazgeçirilen ve kendisine vaat edilen tahttan feragat eden üvey kardeşi Nanda da onu izler. Bir hafta sonra, Buda'nın oğlu Rahula'yla aynı anda katılacağı Topluluk'a ulaşır. Annesi, o zamanlar yedi yaşlarında olan Rahula'dan ani bir karar ve ihtiyatsızca babasının "mirası"nı istetmiştir. O konaklama süresince, "her aileden birer kişiyle, 80.000 Şakya" inanç yoluna girecektir.

S onradan her şeyi bilen Buda sıfatını kazanan kişi, karsını ve yeni doğan oğlunu uykularındayken terk etmişti. Eşi, belki kocasının kalbini yeniden fethetme ümidini bütünüyle kaybetmediginden, belki de yalnızca artık altı yaşına gelmiş oğlunu kendisine takdim etmek amacıyla, "mirasını", yani tahta çıkma hakkının tanınmasını istemesi için onu babasına doğru iter. Ama, Doğru Yasa'yı bulmanın dışında her şeyden vazgeçen Buda için öğretisinden başka miras olamazdı. Babasının etkisinde kalan Rahula, onu inziva yerine kadar izler ve orada iki parlak öğrenci tarafından Topluluk'a kabul edilir.

Çravasti'nin bağışlanması

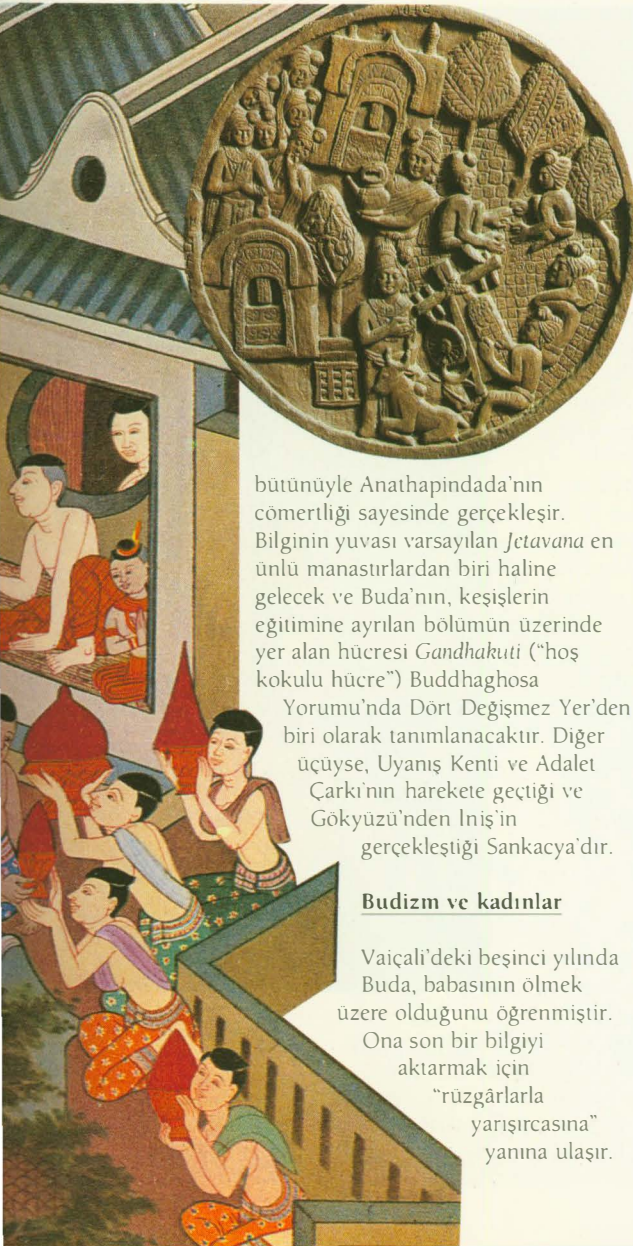
Rajagriha'ya dönüş yolunda, altı Şakya prensi ve berberleri Upali, Malla ülkesinde, Anupiya'da Topluluk'a ulaşırlar. Prenslerin arasında, sonradan Buda'nın yardımcısı olacak Ananda ve Devadatta ile birlikte Buda'nın kuzenleri de bulunmaktadır. Keşişliğe katılma törenleri aynı anda, birlikte yapılır.

Rajagriha'daki bu kısa konaklama sırasında Anathapindada adıyla tanınan ve Buda'yı görüp diniedikten

sonra inanç yoluna giren zengin bir tüccar, ondan Çravasti'ye gelmesini rica eder. Ulu kişi, kendisinin ve inananların şehir dışında ancak şehre yakın bir yerde konaklayabilmeleri koşuluyla kabul eder. Koçala'nın başkenti Çravasti'de, kral Çuddhodana'nın kayınbiraderi Kral Prasenajit hükümdarlık etmektedir. Buda'yı her zamanki gibi onurlandırır ve dinini değiştireceği henüz tam kesinlik kazanmasa da, ona kusursuz bir dostluk gösterir. Böylelikle, ilk Şravasti manastırı *Jetavana*'nın, ya da "(Prens) Jeta Korusu"nun seçimi, satın alınması ve düzenlenmesi

bütünyle Anathapindada'nın cömertliği sayesinde gerçekleşir. Bilginin yuvası varsayılan *Jetavana* en ünlü manastırlardan biri haline gelecek ve Buda'nın, keşişlerin eğitimine ayrılan bölümün üzerinde yer alan hücresi *Gandhakuti* ("hoş kokulu hücre") Buddhaghosa Yorumu'nda Dört Değişmez Yer'den biri olarak tanımlanacaktır. Diğer üçüyse, Uyanış Kenti ve Adalet Çarkı'nın harekete geçtiği ve Gökyüzü'nden İniş'in gerçekleştiği Sankacya'dır.

Budizm ve kadınlar

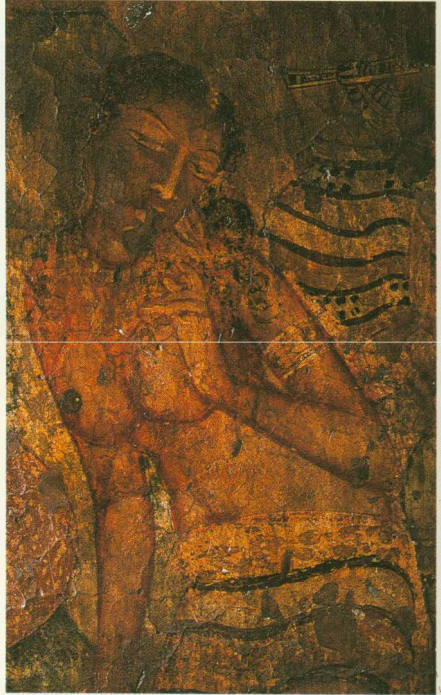
Vaiçali'deki beşinci yılında Buda, babasının ölmek üzere olduğunu öğrenmiştir. Ona son bir bilgiyi aktarmak için "rüzgârlarla yarışircasına" yanına ulaşır.

Koçala'nın başkenti Cravasti, Buda dönemi Hindistan'ının altı önemli şehriden birisidir. Sonradan kale ve surlarla güçlendirilmiştir (sol sayfada kalıntıları görülmüyor). Buda'nın dini hayatından pek çok önemli olayın geçtiği yer olan *Jetavana*, tüccar Anathapindada tarafından aşırı miktarlarda altın karşılığında satın alınmış. Usta'nın ve Topluluk'unun en önemli konaklama yeri haline gelmiştir. Solda, bitişikte XIX. yüzyıl Thai resmi ve I.Ö. II. yüzyıl Bharhut direğine işlenmiş madalyon. Her ikisi de aynı sahneyi canlandırıyorlar: Bağışçının adamları, parkın ödemesi için sayılamayacak kadar çok sayıda altın para getiriyorlar. Metinler bilginin bu kutsal mahedinden, Bilgi'ye vakfedilişinden ve oradan yükselen çeşitli yapılardan sıkça söz ederler. Budizmin hüküm sürdüğü ülkelerde, keşişlerin eğitimi ve inançlıların aydınlatılmasında önemli yeri olan her manastıra "Jetavana" adını vermek âdet haline gelir. Kamboçya'da Angkor Vat'ta, XV. yüzyıla doğru bir Budist manastırına dönüştürülen ünlü vişnu tapınağı da, işte bu nedenle uzun bir süre *Jetavana* adıyla anılacaktır.

(Budizm daima evlatlara düşen görevlerin önemi üzerinde durmuştur. Anne-babalar kutsaldırlar ve evlatlar onlara ölümlerinden sonra da saygı göstermelidirler. Aile hayatı da yüceltilmiştir ve kocaların eşlerine karşı görevleri açıkça belirtilmiştir.) Kral Suddhodana böylelikle, "mükemmeliyet"e (*arhattva*) ulaşan ilk laik kişi olarak ölebilir.

Buda'nın, aynı zamanda kendisini yetiştiren teyzesi de olan Mahaprajapati, eşinin ölümüyle Topluluk'a katılmak isteyecektir. Brahmanizm ilke olarak kadınların dünya hayatından el etek çekmede aşırıya kaçmalarını hiçbir zaman kabul etmemiş olduğundan, Buda'ya gelince, o da çağdaşlarına aykırı düşmek istemediğinden, ilk talebinde itirazla karşılaşır. O zaman Ananda'nın, onları çok daha sıkı kurallarla bağlamak ve keşişlerin velayeti altına sokmak koşuluyla, Topluluk'u kadınlara da açması için, onun geçmişteki fedakârlıklarını hatırlatarak araya girmesi gerekecektir. Anne-babasına karşı olan görevlerini yerine getirme konusunda bu kadar hassas davranırken, Buda'nın kendisini yetiştiren teyzesine karşı böylesine soğuk davranması şaşkınlık yaratabilir... Ancak karışıklık yalnızca görünüştedir ve özellikle Buda'nın kurulu düzene saygısını yansıtmaktadır. Budizmin geleceğin kadın inananlarına karşı tutumunu, her şeyden önce, kadının daima ailesinden bir erkeğin bağımlılığı altında yaşamasını bekleyen Hint geleneği doğrultusunda olacaktır. Ancak belki de Buda'nın, özellikle Mara'nın saldırılarıyla ilgili kendi anıları, onu "kadınların büyüü"nü yeni doğan bir topluluk için taşıyabileceği tehlikeler konusunda endişelendiriyordu.

D oğaları gereği baştan çıkarıcı olabilen kadınlar, dünya nimetlerinden el etek çekerek kurtuluşu arayanlar için bir tehlike oluşturabilirlikleri gibi bazen de, Buda'ya karşı da işlenen suçların da kanıtlayacağı üzere, erkekler tarafından düzenlenen gizli kapaklı

oyunlara alet olabilmektedirler. Bodhisattva, önceki varoluşlarını, pek çok kere kadın olarak sürdürmüştür.

Çravastî'nin mucizesi

Uyanış'tan sonraki altıncı yılda, Buda yeniden Çravastî'ye gelir. Başka kaynaklar tarafından oldukça iyi bilinen ve "mezhepdişi" olarak adlandırılan birbirleriyle az çok rekabet halindeki altı üstat da oradadır. Üstatlar, Buda'nın başarılarını görmezden gelemesler ve doğal olarak, ona karşı sergiledikleri hak tanır tutumu her zaman koruyamazlar. Böylelikle bir münazara kaçınılmaz olur ve Kral Prasenajit'in huzurunda, halk önünde kozları paylaşılır. Buda'nın kısa bir süre önce, insanları inandırmak için keşiflere doğaüstü güçleri kullanmayı yasaklamasına, bunun yerine onları yalnızca merhamet ve bilgelige başvurmaya davet etmesine karşın, münazaranın ardından "büyük bir mucize" gerçekleşir. Birkaç yıl önce Kapilavastu'da gerçekleşen mucizenin aşkın bir tekrarıdır bu.

Çeşitli metinlerde farklı biçimlerde anlatılan bu mucize, çerçevesinde bir hintkirazı ağacının yer alması ya da Ulu Kişi'nin isteğiyle mucizevi biçimde ortaya bir hintkirazı ağacının çıkması nedeniyle, genellikle "hintkirazı mucizesi" adıyla anılır. Buda, (art arda ateş ve su oluşturarak) "çifte mucizeler"i gerçekleştirir, sonra da kendi görüntüsünü yaratarak dört ayrı duruşta çoğaltır: ayakta, yürürken, otururken ve yatarken.

Bu gösterinin sonunda, "mezhepdişi" olarak adlandırılanlar, belki doğaüstü güçlerin de etkisiyle tam bir hoşguna uğrarlar, ve aralarından biri, Purana, kendini boğarak intihar eder. Çravasti mucizesi, en büyük dört mucizeden (son Doğuş, Uyanış'a ulaşma, Adalet Çarkı'nın harekete geçişi ve acının bütünüyle sona erdirilmesi) sonra gelen dört büyük mucizeden biridir.

Indra'nın cennetinde konaklama ve öğretim

Indra cennetinde, (sayılarına göre) Otuz-Üç tanrının en yücenesi ziyaret etmek tüm Budaların görevidir. Ulu Kişi, Çravasti'de "büyük mucizeyi" gerçekleştirdikten sonra, yağmurlar mevsiminin üç ayını (Uyanış'tan sonraki yedinci ay), öğretimden yararlanamadan tanrılar arasında yeniden doğan aninesine öğretiyi "bütün açıklığıyla" anlatarak geçirmek üzere oraya gider. Çok sayıda tanrısallık, Indra'nın tahtına oturmuş öğretiyi veren Buda'nın çevresinde toplanır.

Indra'nın cennetine çıkışına tanıklık edecek kimse olmamışsa da, yağmurlar mevsiminin sonundaki dönüşü, Sankacya'nın kapılarından

Çravasti'de, hakem olarak seçilen Kral Prasenajit'in huzurunda gerçekleşen "büyük mucize"nin, Buda'nın ve Öğretisi'nin başarılarına düşman olan ve "mezhepdişi" olarak adlandırılan rakip tarikat liderlerini susturması gerekiyordu. Halk önünde gerçekleştirilen bu tarz tartışmaların galibi, her dönemde gittikçe büyüyen bir güce sahip olmuştur. Büyük kalabalıkları etkilemek söz konusu olduğundan yalnızca hitabete dayalı ikna yöntemleri yeterli olamayacaktır. Her zaman karşı çıkmış olmasına karşın, Buda'nın bile sahip olduğu doğaüstü yeteneklerini sergilemesi gerekecektir. Hem aynı anda, hem de ayrı ayrı, ayaklarından su,

otumzlarından ateş fışkırttığı "çifte" mucizeyi (yandaki heykelde betimlendiği şekilde) gerçekleştirir önce. Sonra, kendi görünümlerinin, karşılıklı dört duruşuyla, heykeldeki gibi ayakta, yürürken, otururken ve yatarken yapıklarında belirlediği "hintkirazi" mucizesi gelir. Soldaki 1734 tarihli Tayland resminde bu duruşlardan yalnızca üçüne yer verilmiş.

birinin önünde çok büyük bir kalabalığın huzurunda gerçekleşecektir. Ulu Kişi, göksel bir merdivenden çeşitli tanrıların eşliğinde inerek ayağını yere bastığı anda, hazır bulunan herkes, Brahma'nın meditasyon dünyasının üçüncü katından, Avici cehenneminin en dibine kadar "görünen dünyalar"ın tümüyle ilgili apaçık bir içgörü edinir. İyiden iyiye efsanevi niteliğine karşın,

sekiz büyük mucize arasında yer alan bu olağanüstü olay, tüm metinlerde en az sapmayla aktarılmış olanlardan biridir.

Son vaazlar

İndra'nın cennetinden dönüşü, çağdaşlarında, Buda'nın, Öğreti'nin ve Topluluk'un en güçlü yetkeyle donandıkları bir dönem olarak iz bırakmış görünmektedir. Çeşitli çevrelerde kıskançlık uyandırdığından, bunun sonucunda yalnızca yeni zorluklar ortaya çıkabiliyordu.

İnananlar topluluğunun tartışılmaz ilerlemesinden çok, adı sıkça iğrenç söylentiler nedeniyle anılan bu otuz-yedi yılda bazı dönemler öylesine kayda değer olaydan yoksun görünür ki, kimi yazarlar Son Varoluş'un tam olarak ne kadar sürmüş olabileceği konusunu sorgulamış ve bu süreye "en kısa insan hayatı süresi"ne ulaştırabilmek için, bile isteye yaklaşık on beş yıllık bir ilave yapıldığını düşünmüşlerdir. Ancak, kayda değer pek fazla olay olmamasında aslında şaşılacak bir yan yoktur. Din değiştirmeleri ses getiren kişilerin katılımlarıyla yaratacakları fırsatların sayısı sonsuz değildir, mucize yaratma fırsatlarıysa çok daha seyrek. Aslında, birkaç küçük olağandışı öykü uydurmak çok daha kolay olurdu. Bu nedenle biz, J. Filiozat'a katılıyor ve metinlerdeki suskunluğun yazarlarının clüüstlüğünden kaynaklandığını varsayıyoruz.

Tanrılar meclisinin önündeki gerekçekte ağacın altında oturduğu varsayılan Buda, dinleyicilerine o zamana kadar bildiremediği Doğru Yaşayı açıklıyor (yukarıdaki Bharhut kabarması, I.O. II. yüzyıl).

Boylelikle, iki tanesi zaten büyük mucizeler arasında yer alan birkaç küçük öykü aktarılacaktır yalnızca. Diğerleriyle, rakip tarikatların karanlık niyetlerini açığa çıkaran anlatılar olacaktır. Sankacya'ya dönüşten az sonra, gezgin bir tarikatın müridi olan Cinca, ustalarının yönlendirmesiyle kendisinden gebe kaldığını ileri sürerek, o zamanlar Jetavana'da konaklayan Buda'nın saygınlığını sarsmaya kalkışır. Ancak zavallı kadın, inandırıcı olmaya çalışırken

Gerceküstü tic merdivenle Cennet'ten inis, Buda'nın sükunetini ve tanrıların coşku dolu neselerini abartılı biçimde ortaya koymaktan hoşlanan Hindiclin yarmadası ressanıları tarafından sıkça tercih ettikleri bir konu olmuştur.

kurnazlığı aleyhine döner, çelişkiye düşer ve Jetavana'dan yuhalamalar arasında kaçarken toprak ayaklarının altında açılarak onu cehennemlerin en dibine gönderir. Daha sonra, yine Jetavana'da buna benzer, hatta daha da şeytani bir olay tezgâhlınır. Bu kez oyuna, Buda'nın hücresinin yakınında gömülü cesedi bulunan Sundari ("Güzel") alet edilmiştir. Öte yandan, komplonun mimarları Ulu Kişi'yi suçlu göstermeyi başaramazlar ve insanların adaletiyle cezalandırılırlar.

Parileyyaka ormanı mucizesi

Uyanış'tan sonraki yedinci yılda gerçekleşen iki katılım, Yasa'nın herkese ne denli hitap ettiğini ve gücünün en

Buda'nın, Koçambi yakınlarındaki Parileyyaka ormanında inzivaya çekilmesi (sagda). Güneydoğu Asya'nın din yoluna girmesinde önemli bir yer tutar. Buda'ya sürüden ayrılmış bir fil ve bir maymun tarafından gösterilen yardım ve hayranlık dolu bağlılık, birer hayvan olarak doğma bahsızlığına yakalanmış bi iki varlığın –bahsızdırlar, çünkü iyiyi kötuden ayırma yetileri yoktur– neredeyse o anda, kendilerine kurtuluş yolunu açan İndra göğünde yeniden doğmalarını sağlar.

Verecek başka hiçbir şeyi olmadığı için bir çocuğun, gündelik yiyeceğini dilenen Buda'ya bir avuç toz sunması, saçına ya da en azından şaşırtıcı görünebilir. Yine de Ajantalı yontucular bunun örnek alınacak bir sahne olduğu yargısına varmışlar. Çünkü Budizme göre, bir eylemin gerçekleştirilişindeki niyet, her zaman, çoğunlukla rastlantıya bağlı sonuçlarından çok daha önemlidir.

Budizme göre olan cehennemler, yeniden doğmadan önce varlıkların, ahlak kurallarını bilinçli olarak çiğneyerek işledikleri suçların anında cezalandırıldığı bir çeşit geçici aralardır. Betimlemeleri inananları ahlaki acıdan uyanık olmaya teşvik ediyor (yanda).

aşâğılık yaratıklar üzerinde bile etkili olduğunu gösterir. Bunlardan ilki, bütün bir şehir dehşet saçan ve muazzam güçleri olan canavar Yaksha Alavaka'nın; dört yıl sonra da, bir Brahmanın yoldan çıkarak sapkın bir tarikat şeyhinin hizmetine girmiş, ("kesik parmak taçlı") haydut Angulimala'nın katılımlarıdır.

Onuncu yılda, tek başına Parileyyaka ormanına çekilen Buda, orada sürüden ayrılmış bir fil ve bir maymunun candan arkadaşlık ve yardımlarının keyfini sürer. Bu mucize, ormanda inzivaya çekilmenin faydasını ve Buda'nın ziyaretinin her varlık üzerindeki olumlu etkisini açığa çıkarması nedeniyle çok büyük bir üne kavuşmuştur.

Devadatta'nın hıyaneti

Uyanış'tan sonraki otuz-yedinci yılda, Kral Bimbisara'nın ölümü yaklaşırken, onca yaşam boyunca kıskançlık ve şimdi de nefret hisseden kuzen Devadatta, sonunda Buda'dan kurtulabileceğini düşünür. Önce "ileri yaşını" öne sürerek Topluluk'un başına geçmeyi dener. Tüm varlıkların düşüncesini okuyan Buda, buna razı gelmez. O zaman Devadatta, daha kesin çarelere başvurmaya karar verir. "Kiralık katiller"e katlettirme girişimi... Ancak Buda'nın bakışlarından etkilenen katiller Topluluk'a katılır. Buda'nın geçişi sırasında, Gridhrakuta'dan (Akbabalar Tepesi) yuvarlanan bir kayanın yol açtığı kaza... Ama hedefini şaşırان kaya Buda'nın hafif şekilde yaralanmasına neden olur

Tibetli sanatçı (yukarıda), fil Nalagiri'nin boyun eğişini, inandırıcı olmaya çalışan bir yorumla, Buda'nın parmaklarından fırlayan aslanlar tarafından zaptedilişi biçiminde aktarıyor. Ancak bu, (sağ sayfada, yukarıda) "insan katili" filin yarattığı dehşet ile Üstadın serinkanlılığı karşısında boyun eğişinin çeliştiği Amaravati kabartmasında da açıkça görüldüğü gibi, Buda'nın sonsuz merhametini unutmak anlamına gelir.

yalnızca. İnsan eliyle gerçekleştirilen girişimlerin başarısızlığı karşısında Devadatta bir hayvanın akıldışı öfkesinden yararlanmaya kalkışır. Bir savaş fili olan Nalagiri'de karar kılar. Günün sadakasının toplandığı sırada, onu başı boş halde Racagaha sokaklarına salarlar. Herkes büyük bir dehşete kapılır, ancak Buda cesaretini korur. (Dizginlenmiş) merhametinin etkisi altında kalan Nalagiri, ayaklarının dibinde diz çöker; ölümcül deliliğinden kurtularak, o günden sonra "evcil" bir fil hayatı sürer. Nalagiri'nin boyun eğişi, bir diğer büyük mucizedir ve büyük bir ün kazanır.

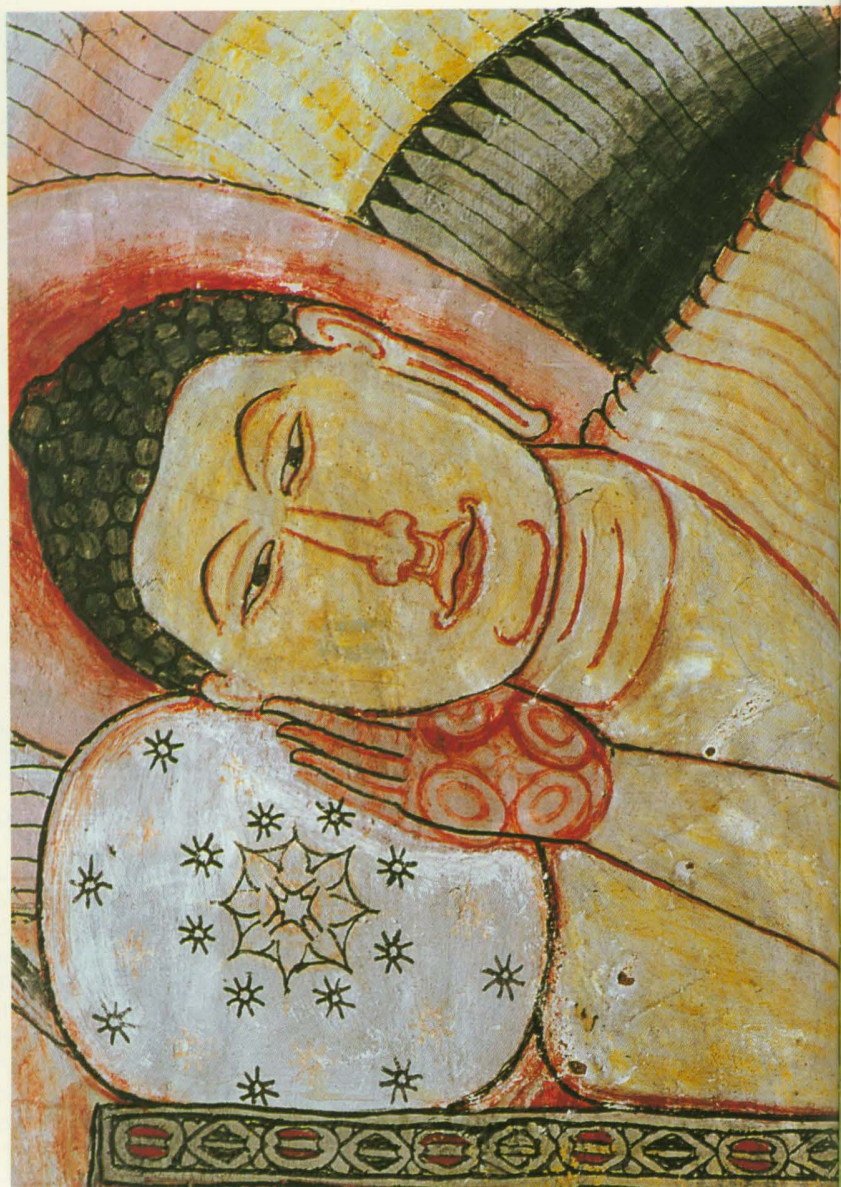
Yine de, Devadatta bu kadarla kalacak gibi görünmemektedir. Böylelikle Topluluk'ta bir parçalanmanın doğuşuna neden olur. Hatta bu parçalanmanın izlerine, Çinli hacıların Hindistan'ı ziyaret ettikleri zamanlarda bile rastlanıyordu. Ne yaparsa yapsın, uzun

ve ağır bir hastalık sonucunda, "Avici cehennemi"nde yeniden doğması gerekecektir.

Ruhsallıktan çok biçim güzelliğiyle ilgilenen Gandharalı sanatçılar, Buda ile Devadatta tarafından tutulmuş katillerin karşılaşma sahnesini (aşağıda) çok severler. Heykeltıraşın, Buda'nın sol yanında imgelediği elinde yıldırım tutan muhafıza keşke hiç yer verilmemiş olsaydı. Öldürme niyetlerinin Buda'nın kişiliği karşısında yok olduğu açıkça görülüyor.

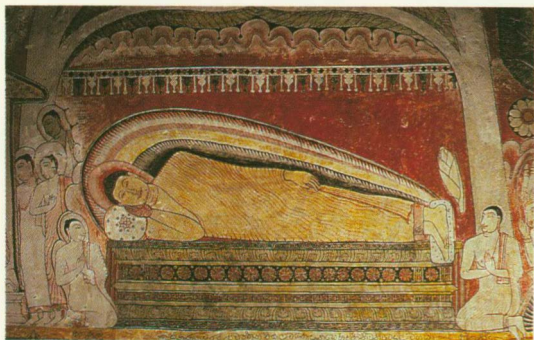

Buda, en son varoluşunun son yılına ulaşmıştır. Sonunun yakın olduğunu bildiğinden, kendini Öğreti'yi yaymaya, çevresine, özellikle de kısa süre sonra rehberliğinden mahrum kalacak Topluluk'a öğütler vermeye adar. "Elden ayaktan düşmüş bir ihtiyarım artık; yolun sonuna vardım; [...] kendi rehberiniz kendiniz olun; Yasa'dan başka ışığınız, Yasa'dan başka yol göstericiniz olmasın."

BÖLÜM V

SÖNEREK BÜTÜNÜYLE YOK OLUŞ

Buda, öğrenciler ve tanrılar huzurunda, "tam bilinçlilik halinde", kendiliklerinden çiçeklenen çala ağaçlarının kubbesi altına uzanır. Ve bedeni son kez, gökkuşağını çağrıştıran beş renkli bir aurayla kuşatılır; daha sonraları Budist sancaklarında yer alacak olan turuncu, beyaz, kırmızı, sarı ve mavi renklerle.

Son geziler

Kendini, kanının son damlasına kadar Yasa'ya adayan Buda, gezilerini gücü azalmasına karşın sıkılaştırır. Racagaha'dan ayrılarak, kalabalık bir keşiş grubuyla birlikte, gelecekteki görkemini önceden bildirdiği, surları inşa edilmeye başlanan Pataliputra'ya doğru yola çıkar; orada halka maneviyatın erdemlerini vaaz eder. Grup, dört konaklamadan sonra Vaicali'ye ulaşır ve orada fahişe Anrapali'nin yemek davetini ve arazi bağışını kabul eder. Daha sonra, Buda ve Ananda, yağmurlar mevsimi inzivasi için tek başlarına Venugrama'ya ("bambular köyü") giderler. Ağır biçimde hastalanan Buda, sonunun yakın olduğunu artık inkâr etmez ve Ananda'ya Topluluk'un o andan başlayarak yalnızca Yasa'ya dayanması gerektiğini açıklar.

O sıralarda, iki parlak öğrenci, Çariputra ve Maudgalyayana ölürler. İlki, hasta haldeyken annesini ziyareti sırasında; ikincisi, ondan on beş gün sonra, "mezhepdışı" ilan edilenlere karşı kurulan bir pusunun kurbanı olarak. O, son nefesini ayaklarının dibinde vermekle *nirvana*'ya ulaşacağına inandığından, Buda'nın yanına kadar sürüklenecek gücü bulacaktır.

Koçala kralı Prasenajit, işe Buda'nın huzurunda yerlere kadar eğilmekle başlar: manevi saygınlığın monarşinin gücü karşısındaki üstünlüğü bundan daha açık bir biçimde kabul edilemezdi. Ulu Kişi'ye derin bir dostlukla bağlanan ve kuşkusuz inanamları arasına katılan kral, elbette, devlet işlerinde bile görüş aldığı Buda'ya danışarak bağışlarının miktarını artırır.

Ölümünden kısa süre önce, Vaicali'yi ziyaret eden Buda, fahişe Anrapali tarafından yemeğe davet edilir. Onun davetini kabul etmek için şehrin yönetici prenslerinin davetini geri çevirtmesi gerekir. Böylelikle, bir kez daha bağışın değerinin, bağışcının niteliğine bağlı olmadığını vurgular. Sonraları, seckin keşişlerden biri olan oğlunun vaazıyla din yoluna giren Anrapali, arhant rutbesine ulaştığı kadınlık topluluğuna girer.

“Ve yer sarsılır”

Vaiçali'nin kutsal toprakları Capalacaitya'dan geçerken, Ulu Kişi kendisi için Ananda'dan, varoluş süresini “kozmetik çağın sonuna kadar” uzatması dileğinde bulunmasını isteyecektir. Ancak Ananda, belki de o sırada meditasyon yaptığından, fırsattan zamanında yararlanamaz ve Mara bu durumdan yararlanarak Üstat'a “Topluluk oluşturulup bilgilendirildiğinde *nirvana*'ya girme” sözünü hatırlatır. Tam o anda, Ulu Kişi “tam uyanıklık ve tam bilinçlilik halindeyken ‘yaşamsal özlerini’ bedeninden dışarı fırlatır ve az sonra yer sarsılır”...

Şaşkınlık içinde kalan Ananda bu olayın nedenini soruşturur ve gerçeği öğrendiğinde, dikkatsizliği ya da önseziden yoksun oluşu nedeniyle suçlanacağından büyük bir üzüntüye kapılır. Vaiçali'ye çağrılan rahipler, topluluğun uzun süre varlığını sürdürebilmesi için bir kez daha kendilerine verilen tüm öğretiyi hayata geçirmeye davet edilirler. Yağmurlar mevsiminin sonunda Buda, Ananda ve birkaç rahip eşliğinde, yeniden yola koyulur ve pek çok köylerden geçer.

Cunda'nın yemeği

Buda ve yoldaşları Papa'ya vardıklarında bir hintkirazı koruluğunda mola verirler. Arazinin sahibi Cunda, kendilerini yemeğe davet eder. Özellikle Ulu Kişi'nin onuruna, kendileri için,

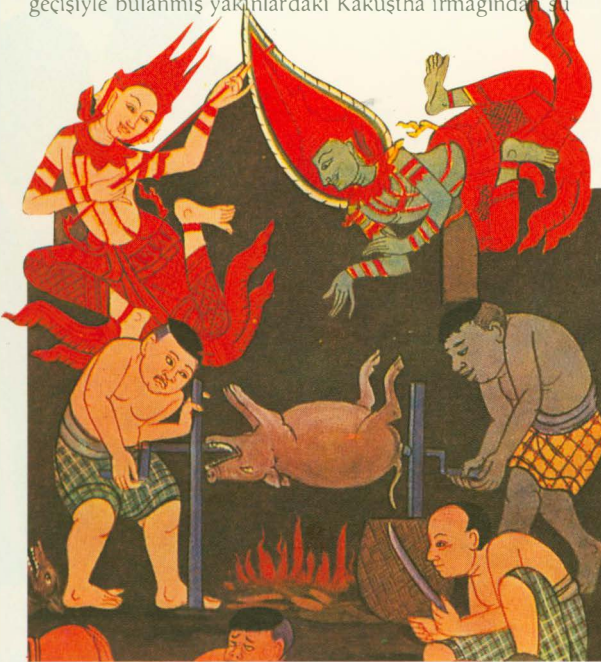
“domuz ziyafeti”nin de yer aldığı birkaç leziz yemek hazırlar. Usta’nın hastalığının nüksetmesine ve durumunun kötüye gitmesine neden olan da, görünüşe göre bu “domuz ziyafeti”dir. Her ne kadar çok sayıda yazar, Topluluk tarafından korkuyla beklenen olaya açıkça neden olan söz konusu “ziyafet”in gerçekte ne ziyafeti olduğunun soruşturulmuş olması gerektiğine inansa da, Buda’nın ikramın övgüye değer niteliği üzerinde ısrarla durarak Cunda’yı temize çıkarmaya çalıştığı da özellikle vurgulanmıştır. Durumunun ağırlaşmasına karşın, son seyahatinin hedefi olarak belirlenmiş Kusinagara’ya olabildiğince hızlı ulaşmak istediğinden, yola koyulmakta gecikmez.

Papa’dan Kusinagara’ya

Son merhale, en azından bir otuz kilometre, acı veren son bir gayretle katedilir. Yaklaşık olarak yarı yola geldiklerinde, Buda bir ağacın dibine oturur; susuzluğunu gidermek için Ananda’dan, az önce bir atlı araba kafilisinin geçişiyle bulanmış yakınlardaki Kakuṣṭha ırmağında su

Taylandlı sanatçı, demirci Cunda tarafından sunulan “domuz ziyafeti” olayını, yöresel pişirme gelenegini işleyerek betimlemiş; domuz şiste çevrilerek kızartılıyor. Ancak tanrısal bir müzisyen varlığa, hatta, koyu ten renginden Indra olduğu anlaşılan tanrıya yer vererek, olayın önemini vurguluyor.

çekmesini ister. Ulu Kişi'nin gücüyle akarsu anında eski berraklığına kavuşur.

O sırada, Gotama'nın ilk ustalarından birinin öğrencisi olan ve Papa'ya doğru yol alan, Putkasa adlı bir Malla prensi, onun yanında durur. Ondan bir bilgi edinir, Topluluk'a katılır ve

Buda'ya "altın renkli" iki elbise armağan eder.

Onun gidişinden sonra, Ananda "Ulu Kişi'nin bedeni üzerine yerleştirilmiş kumaşın ısıltısını kaybetmiş görüldüğünü" belirtir.

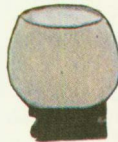
Şaşkın halde bu olağandışı durumun nedenini sorar ve bunun ancak iki durumda oluşabileceği de öğrenir:

bir Bodhisattva'nın Uyanış'a Ulaşması'nın arifesinde ve bir de Buda'nın "Sönerek

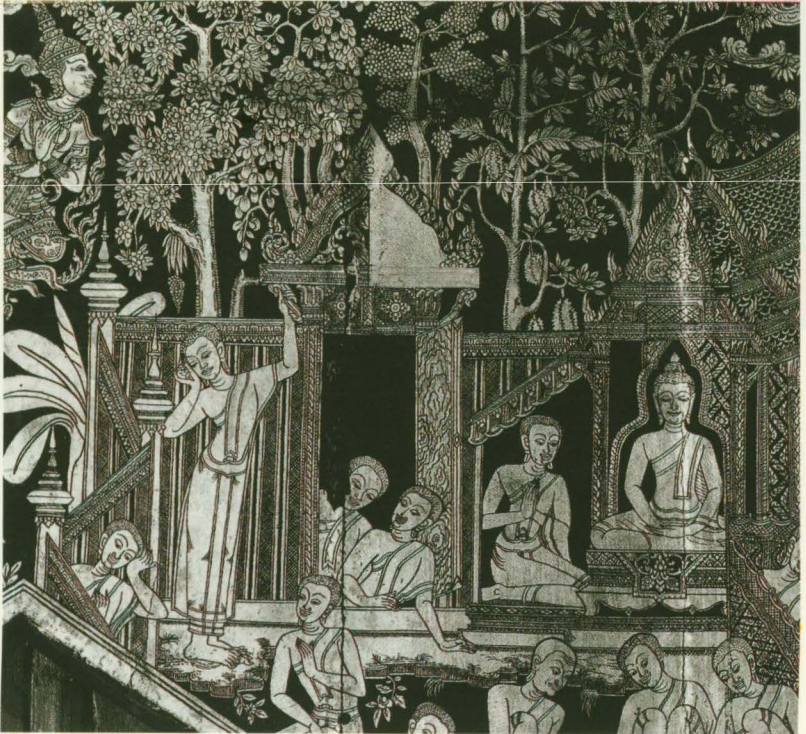
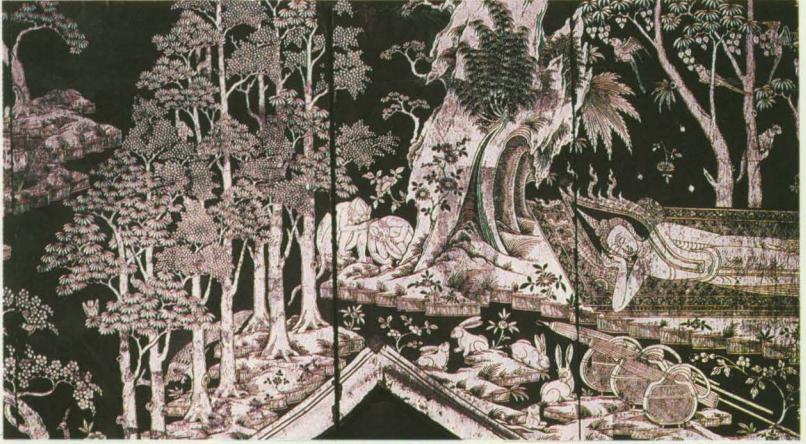
Bütünüyle Yokoluşu"nun arifesinde. Rivayete göre, yine aynı

ırmağın az

ilerisinde yıkanarak güç toplaması, Buda'nın yoluna devam etmesine yardımcı olur. Hiranyavati adlı bir başka ırmağı aşmadan önce tekrar güç kaybına uğraması, yine pek çok yerde (bazı metinler yirmi beş kez olarak belirtmektedirler) durmasına yol açar. Bu ırmağın geçilmesi, Mallaların egemenliği altındaki ülkenin başkenti olan Kusinagara'ya varıldığını göstermektedir. Upavartana'ya doğru güneybatıya yönelen küçük grup, bir şala ağacı korusunda mola verir.

Buda'nın Kakuṣṭha'da verdiği mola, XIX. yüzyılın başında Tayland'da geçen bir sahne olarak öyküleme yöntemiyle süslemelere geniş biçimde yer verilerek resmedilmiş (solda). Resim bu arada. Tayland sokaklarında gündelik yaşantıyla ilgili harika bir belge oluşturuyor. Fark edilir biçimde çağdaş görünen bu tasvirde, Buda'nın isteği üzerine Ananda'nın suyu getirip saygıyla kendisine sunma sahnesine benzer karşılıklı anlaşmalar da yer alıyor.

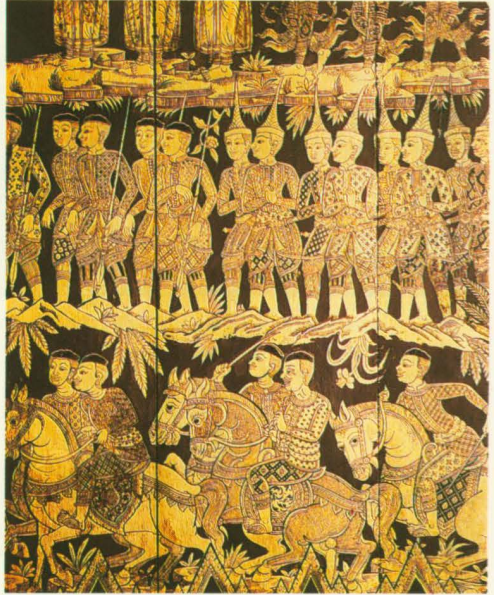
"Bileşik her şey çözümlü yok olmaya mahkûmdur"

Buda varır varmaz, Ananda'ya ikiz şala ağaçlarının arasına bir döşek hazırlatır. İşte burada, sağ yanına dönmüş, başı kuzeye, yüzü batıya gelecek biçimde "Tam bilinçlilik" halinde uzanmış yatacaktır. Bu döşekten bir daha kalkmayacak olsa da, ilk iki gece nöbetini çevresindekilere öğretim ya da teselli vermeye ayırır.

Buda, üzüntüsüne hâkim olamayan ve bu denli önemli bir olay için bu denli basit bir kentin seçilmesine hayret eden Ananda'ya, daha önce ziyaret ettiği ve Öğreti'nin hunca yandaşını barındıran bu kentin eski zamanlarda dünya hâkimiyken başkent olduğunu belirtir. Bazı metinler, daha da ileri giderek, Gotama'nın önce gelen yedinci Buda olan Pushya'nın da "nirvana'ya burada ulaştığı"nı eklemektedirler. Buda sözlerini, Ananda'yı teselli ederek sürdürür. Onun bağlılığının önemini vurgulayarak, yakında *arhant* haline ulaşacağı sözünü verir.

Ulu Kişi'nin sonunun yakın olduğunu öğrenen Mallalar, kendisine saygılarını sunmak için toplu halde gelirler. Sonra çilekeş Subhadra gelir. Ananda, "onca yorgun" olan Üstad'ı rahatsız etmemesi için onu ziyaretinden caydırmaya çalışacaktır. Üstad onu yine de dinleyecek, endişelerini giderecek ve inancını değiştiren Subhadra, kısa sürede düzenlenen bir rahipliğe katılım töreniyle onurlandırılacaktır. Disiplinle ilgili Topluluk'u ilgilendiren birkaç noktaya dikkat çektikten sonra, Buda huzurda bulunan keşişleri Öğreti ya da Düzen hakkında edinmek istedikleri tüm aydınlatıcı bilgileri sorup öğrenmeye davet eder.

Buda'yı yatarken gösteren resimlerin hepsi de, Ölüm Döşegi temasıyla ilgili değildir. Sol sayfada, yukarıda, çok stilize resmedilmiş olsalar da, Buda'nın üzerindeki ağaçlar, sahnenin hintkirazı korulugundaki mola sahnesi olduğunu anlamamızı sağlıyor. Aşağıda, Vaicalı yakınlarında, Beluva'daki son inzivâsı sırasında, artık çok hasta olan Buda, son bilgilerini aktarıyor.

Ananda'dan Buda'nın ölümünü öğrenen Kusinagara'daki Mallalar, akın akın geliyorlar (yukarıda). Yine bu yapıt da, XIX. yüzyıl başında Tayland'daki cenaze törenleri hakkında değerli bir belge niteliği taşıyor.

Ama bu durum Ananda'yı şaşırtsa da, her biri suskunluğunu korur; Buda herkese birden hitap ederek şu son sözlerini söyler: "Birleşerek oluşmuş her şey çözülüp yok olmaya mahkûmdur; kendi salâmetiniz için işlerinizi özenle sürdürün."

Sönerек Bütünüyle Yokoluş

Son gece nöbeti sırasında Buda, kendisini adım adım "bilinç ve duyguyu sonlandırma alanı"na kadar götüreceк tam bir meditasyon döngüsünü izler; "bundan hemen sonra söner".

(Pali geleneğine göre), sekseninci doğum gününde, büyük mucizelerin dördüncüsü gerçekleşir ve Son Doğuş, Tam Uyanış ve Adalet Çemberi'nin Harekete Geçişinde olduğu gibi, yer sarsılır, tanrılar görünür hale gelirler ve ağaçlar kendiliklerinden çiçeklenirler. Orada bulunan kalabalık arasından *arhant* aşamasına ulaşmış olanlar saygıyla içlerine yönelirken, "henüz yolda olanlar" acılarına hâkim olamazlar: "Son nefesini çok erken verdi Ulu Kişi, son nefesini çok erken verdi 'Gönül İnsanı' [*Sugata*], 'âlemin gözü' çok erken söndü." Yetkin öğrenciler ve *arhant* haline ulaşanlar Buda'nın ölümü söz konusu olduğunda zaten *nirvana*'ya ulaşmış olsalar da, onun *Mahaparinirvana*'sı yani "Sönerек Bütünüyle Yokoluşu", bir bitıştır.

Köken olarak, *nirvana*, son nefestir, ama aynı

zamanda sükün, barış anlamına da gelir. Başlangıcı ve sonu olmayan, devinimsiz, değiştirilemez bu durum, bir yokoluş değil, yapılmamış, oluşturulmamış bir doğmamış olma, olmayış halidir. Ancak Ben'in ölümünden sonra elde edilebilen, us ötesi, mantık ötesi, sonsuz, mekânsız bir durumdur ve sözcükler onu tanımlamakta yetersiz kaldığından yalnızca akılda canlandırılabilir.

Cenaze töreni

Cenaze törenleri Topluluk'un değil, laiklerin işi olduğundan, bu işi Mallalar özel bir törenle gerçekleştirirler.

A yakta duran büyük heykel (sol sayfada). Buda'nın biri bir kovukta diğeri açık havada oturur durumdaki iki tasviryle başlayan ve Gal Vihara'da yatar durumdaki devasa tasviriyile (yanda) sona eren bir bütüne aittir. Ayakta duran bu kişi, başında yalnızca ve kesinlikle Buda'nın ayırıcı özelliği olan bir *uṣṇiṣa* bulunduğu fark edilene kadar uzun süre Ananda'yla özdeşleştirilmiştir. Ayakta durmak Ananda açısından pek de saygılı bir tavır olmazdı. Bunun yanı sıra, heykelin duruş şekliyle bile Uyanış Ağacı'nı seyreden Buda'dan başkasını tasvir edemeyeceği görüşünü kabul etmek gerekmiştir. Tüm bu heykeller başlangıçta hafif malzemelerden yapılmış mahfazalarda saklanıyordu. Onlardan günümüze yalnızca izleri kalmıştır.

M ahaparinirvana'nın, yatar durumdaki diğer Buda'nın resmi (sol sayfada). XII. yüzyılın başında Bihar'da, palmiye yaprağı üzerine bir elyazmasının ortasına yerleştirilmiş süslemenin konusunu oluşturuyor. Uzanmış Buda'nın aşağısında üzüntülerini gösteren din adamları görülüyor.

Buda'nın cenaze törenindeki ana hatlarına indirgenmiş olaylar, (yandaki) Tibet resminde yukarıya doğru yükselen bir yapı içinde inceliklerle işlenmiş. Stupa'ya ağırlıklı şekilde yer verilen resim, son noktada Ulu Kişi'nin Sönerék Bütünüyle Yokoluşu'nu belirten zaferi açığa çıkarıyor.

“Mahakacypa mucizevi bir güce sahipti ve doğaüstü dört güce donanmıştı. Bu nedenle, beklenen dörtlüğü söylediğinde, Buda'nın odunları ateşe verilmeden kendiliklerinden tutuştular. : “Şimdi harlı bir ateş yanıyor, alevleri öylesine güçlü ki, söndürmek çok güç. Bu ateşle beden kuşkusuz bütünüyle kül olacak.” Çala ağaçlarının tanrısı o sırada Buda'nın cenaze odunlarının yanındaydı. Buda Yolu'na içten bir bağlılığı olduğundan, doğaüstü gücünü kullanarak odun alevlerini aniden söndürür. İşte o zaman Mallalar birbirlerine şöyle derler: “Kučinagara'nın çevresinde yişmi fersah uzaklığındaki dört bir yandan tüm güzel kokulu çiçekleri toplayalım, getirelim ve Buda'nın bedenine sunalım onları.”

André Bareau,
Buda'nın Yolunda

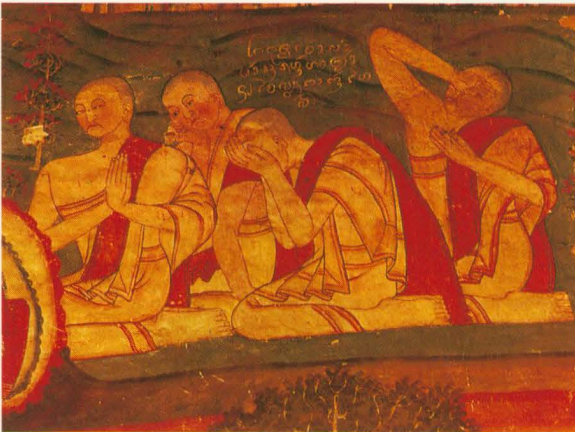
Yedi gün boyunca, müziklerle, danslarla, çiçeklerle ve parfümlerle saygılarını sunmaya gelenlerin ardı arkası kesilmez. Ulu Kişi'nin yıkanmış, pek çok kefene sarılmış bedeni, yağlar sürüldükten sonra, yakılma yerine kadar içinde taşınacağı metal bir sandığa yerleştirilir.

Pek çok yazar, dünya hâkimi olabilecek hükümdarların cenaze törenlerindeki uygulamaları hatırlatan bu düzenlemeler karşısında şaşkınlık duymuşlardır. Ancak bu, Buda'nın her zaman, kendi bulduğu ve dünyaya ışığını yaymayı görev edindiği *Dharma*'nın "hizmetkârı" olmak istediğini unutmak anlamına gelir. Mesafe alıp bugünden geçmişe bakıldığında, bu görevin bir hükümdarın görevi olduğu görülecektir. Lalitavistara'da doğrulanan bu görüşü Çaila'daki dörtlüklerle kendisi de dile getirir: "Hüküm sürerek tüm yasaların üstünde, bu nedenle, Adalet'in efendisi muzaffer [*jina*], [...] döndürdükten sonra Adalet Çarkı'nı, Alın Adalet Kralı adını"...

Naaş yakılma yerine kadar işte bu şekilde götürülecektir. Oraya varıldığında odunlar tutuşmaz

VII. yüzyılda Kuçinagara'yı (üstte) ziyaret eden Çinli hacı Xuanzang, orada dokuz tane stupa sayar: bazıları Buda'nın önceki yaşamlarını onurlandırıyor olmalıydı. Diğerleri mahayana etkisinde gerçekleştirilmişti. Bunlardan biri, Ulu Kişi tarafından rahiplik aşamasına yükseltilmiş keşişlerin sonuncusu olan Subhadra'nın *nirvana*'ya ulaşmasından sonra inşa edilmişti. Odunların kendiliklerinden tutuştuğu yerde, Açoka kralı tarafından bir stupa inşa edilmişti. Ve son olarak, son zamanlarda bulunan, üzerine kayıtlar kazılı bir bakır plaka, ölüm yerinden inşa edilen stupa'ya aittir.

XIX. yüzyıl sonu Tayland'ından bir resim (yanda). Buda'nın ölümü sırasında, henüz kurtuluş arayışındaki rahiplerin hissettikleri acıyla, *arhant* durumuna ulaşmış olanların sükûneti arasındaki karşıtlığı başarılı biçimde hissettiriyor.

ve bu işi yapmanın en başarılı öğrenciye, “en büyük oğul”a düştüğü fark edilir. Bazı mucizeler yoluyla olan bitenden haberdar olan, ancak henüz Üstad’ın yanına ulaşamayan öğrenci, “Ulu Kişi’nin ayaklarına” kapanmak için telaşa düşer. Onun gelişiyile bunlar dileğini yerine getirmek için kılıflarından sıyrılırlar. Tam o anda, odunlar kendiliklerinden alev alırlar ve yine mucizevi şekilde kendiliklerinden sönerler.

Kutsal kalıntıların paylaşımı

Törenin sona ermesiyle, kemik kalıntıları Mallalar tarafından toplanarak götürülür. Ölümün ve yakılma töreninin kendi

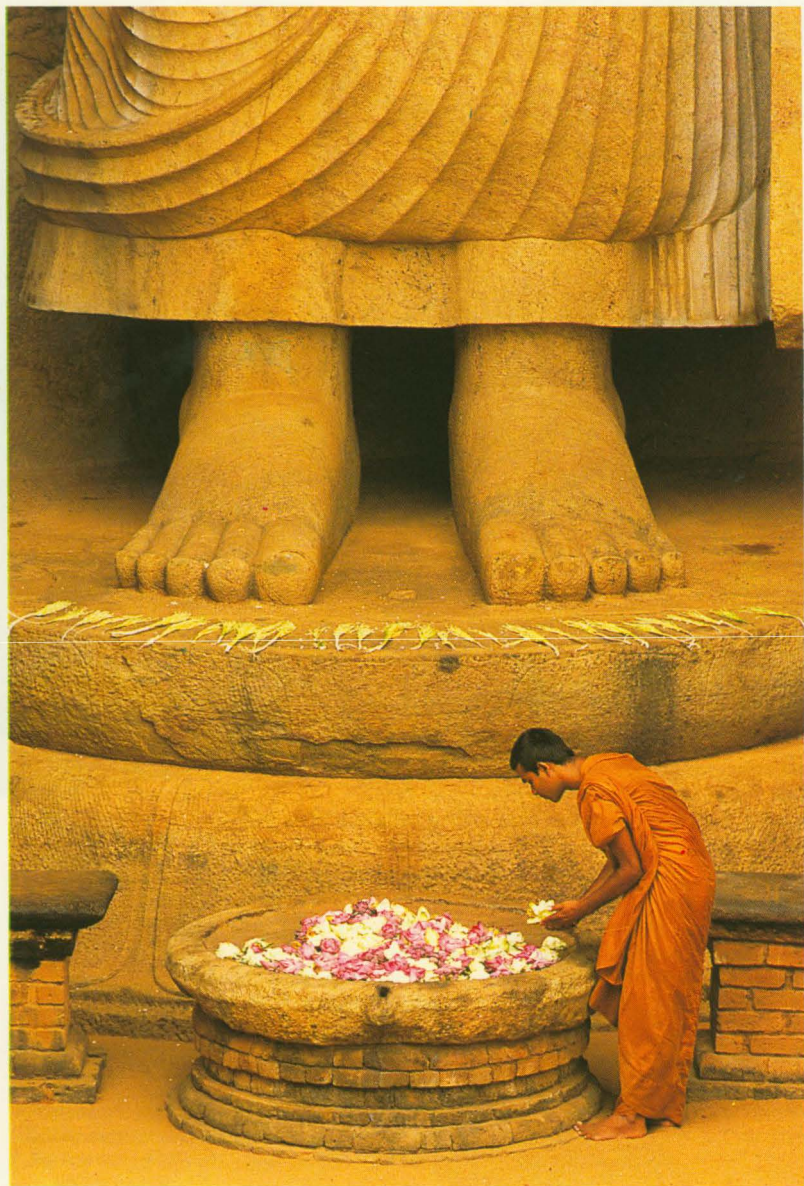

İster bedensel ya da maddesel, ister anı niteliğinde olsun, Buda’nın kalıntlarına duyulan aşırı düşkünlüğün yaygınlaşması, Hristiyanlık öncesinden başlayarak, söz konusu pek çok ülkede inşa edilen mimari stupa düzenlemelerinin küçültülüş ölçeklerinde çoğunlukla taşınabilir kalıntı-stupaları yaratmaya yönelmiştir.

başkentlerinde gerçekleşmesinden dolayı onları kendilerine saklayabileceklerini düşünmüşlerdir. Ancak komşu devletlerden diğer prensler de kemikler üzerinde hak iddia ederler; böylece bir savaş tehlikesi başgösterir. Brahman Drona, anlaşmazlığı çözmek için arabuluculuk eder ve kemiklerin sekize bölünmesini önerir ve kendisine de “onur payı” olarak kemiklerin paylaşılmasında kullanılan kupayı ayırır. Çok geç gelen Mauryalar –ya da Pippalavati’den bir brahman– odunların kömürlerini beraberlerinde götürürler. Hepsi de, Buda’nın kendisinin öğütlerine uygun şekilde toplanan kalıntılar üzerine bir stupa inşa ederler. Efsane, insanların kalıntılarının yalnızca üçte birini toplayabildiklerini, üçte ikisini tanrıların ve Nagaların paylaştıklarını ekler. Olay her ne şekilde olmuşsa da, insanlara ait kalıntılar 230 yıl sonra Öğreti’yi imparatorluğunun sınırlarına kadar yaymaya niyetlenmesiyle, “dünya hâkimi” Açoka tarafından 84.000 parçaya bölünecektir.

Magadha kralı ve Kuçinagara’ya komşu altı kabilenin seferleri kendilerine de hak gördüklerinden, Buda’nın yakılma töreni kendi topraklarında gerçekleştirildiği için kendilerine saklayabileceklerini düşünen Mallalardan “kendilerini onurlandırması amacıyla” kalıntıların bir kısmını isterler. Red cevapları karşısında dualar buyruğa dönüşür ve kısa süre sonra da silahlarla desteklenir. Yukarıdaki kabartmalar (Sanci *stupası*) neredeyse kopmak üzere olan kalıntılar savaşını canlandırıyor.

EY keşişler, yola koyulun artık, ve pek çok kişinin iyiliği için, pek çok kişinin mutluluğu için, insana duyduğunuz merhametle yol alın. [...] Yasa'yı öğretin. [...] Onun özünü öğretin ve sözcüğü sözcüğüne verilen anlamıyla öğretin; dinsel hayattaki ibadeti tüm saflığıyla serin gözler önüne.”

Divyavadana
 (“İlahi Başarılar”)

BÖLÜM VI

ÖĞRETİNİN DEVAMI

Budist bir din adamı, IX. yüzyıla doğru Sri Lanka'da kaya içine yontulmuş, (11.85 metre) devasa bir Buda heykelinin ayaklarına çiçekler bırakıyor. Sağdaki siyah fon üzerine stilize yazısıyla 1184 tarihli Sanskritçe Nepal elyazması, Bereket tanrıçası Vasudhara'ya adanmış tantra esinli bir mahayana metnidir.

Buda'nın ölümünden sonra, ona bir halef bulmayı düşünmek söz konusu bile olamazdı. O an için, Doğru Yasa vardı ve onun öğretisini sözle ve uygulamayla sürdürmek Topluluk'a düşüyordu. Bu temel kuralları sürekli biçimde uygulamayı ilke edinen Ulu Kişi kendini hiçbir zaman *Sangha*'nın şefi olarak konumlandırmak istememiş, yalnızca Topluluk üyesi olmakla birlikte gezgin bir yaşam süren ve bu nedenle de gündelik yaşamın kavgalarıyla daima yüz yüze gelenlere ve davranışları nedeniyle yargılananlara yararlı olabilecek öğütler vermekle yetinmişti.

Öğretinin yayılması

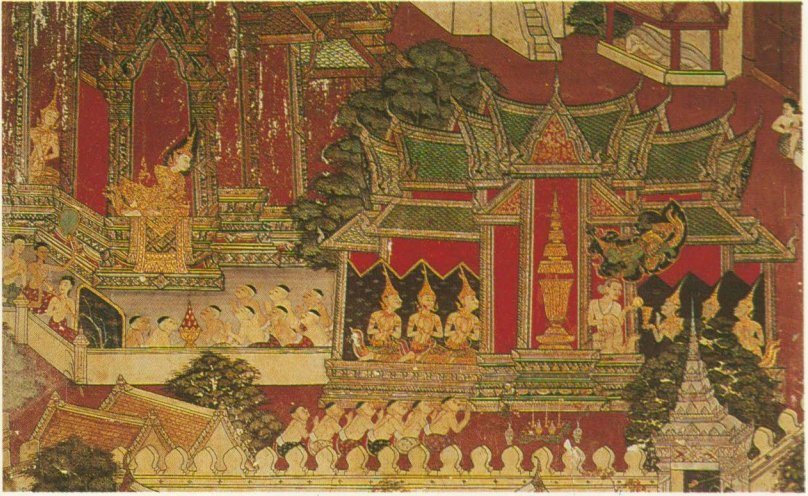
Hızlı büyümesi nedeniyle, bu topluluk tek parçadan oluşmuş bir bütün değildi. Bu daha çok, aynı inancı paylaşan ancak farklı yerlerde eğitilmiş, genellikle çok kesin bir yöntem izlemese de, asla dogmatik bir yapısı da olmayan belirli düşüncelere bağlanmış farklı sayılardaki grupların oluşturduğu bir bütündü.

Üstat ölünce, Ulu Kişi'nin sözlerinden yazılı hiçbir anlatı kalmadığı için her biri kendini çok yalnız hisseder. Zaten belki de hiç kimse onları bütünüyle dinlememiştir. Anlaşılan işte bu nedenle, iki gereklilik herkesçe kabul edilir: Üstat tarafından verilen öğretiyi, sözü ve uygulamasıyla, korumak, bölücü eğilimlerin ve Buda henüz hayattayken başlayan gereksiz kavgaların önünü kesmek için Topluluk'un düzenini sağlamak. Acil çözüm isteyen çok sayıda sorun

Kusinagara kalınlar savaşından kurtuldu. Brahman Drona sekiz paylık bir paylaşımı kabul ettirmeyi başarır ve huzur ortamı geri gelir. Bu XIX. yüzyıl Tayland resminde (sağda), barış ortamı yeniden oluşuyor. Burada, asıl görevin bir brahmana düştüğünü ama Indra'nın da, kencili yönettiği Gökler'deki kalıtı mahfazasına yerleştirmek için sekizinci payı almak üzere uçar halde bizzat hazır bulunduğu görülüyor.

A nanda, ayakta hâkim olamıyor. Tayland tiyatrosundaki hareketlerin izini taşıyan duruş biçimi, Üstat'a olan bağlılığını olduğu kadar, henüz arhant durumuna erişemediğinden duygularına hâkim olamayışını da açığa vuruyor.

başgösterirken, asıl sorun bu denli önemli bir işi üstlenebilecek yetkeyi bulmak.

Usta öğrencilerden ikisi *nirvana*'ya ulaşmıştı. Geriye, rahipliğe geçiş töreninden beri Buda tarafından ayrıcalık gören ve yirmi beş yıl boyunca onun her an yanında olan Ananda kalmaktadır. Buda'ya en yakın kişi, ve mutlaka onun en sadık şahidi olduğundan, kuşkusuz kendini metanetini yitirmiş bir topluluğa en fazla benimsetebilecek kişiydi. Ulu Kişi'yle ve başkalarıyla kendi kendisiyle

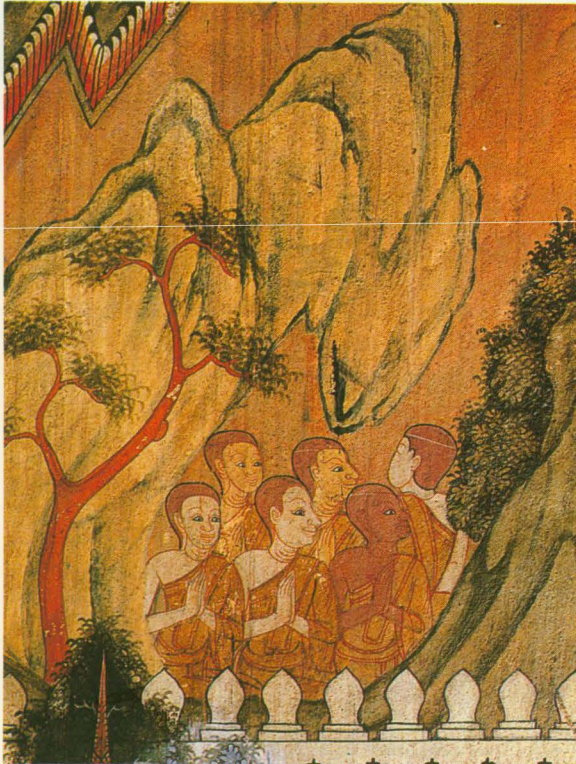

Öğrenciler Ulu Kişi'nin bedeninin bulunduğu sandukaya saygılarını sunuyorlar (yanda). Hiçbir acı açığa vurulmuyor; güleryüzlü bir huzur duygusu hakim. Usta'nın ölümünden öte, herkesin ulaşmaya çalıştığı o amaç "acının bütünüyle son buluşu" açığa çıkıyor. Bu açıdan bakıldığında, "zihinleri bütünüyle özgürleşmiş olanlar" hiçbir üzüntü duyamazlar.

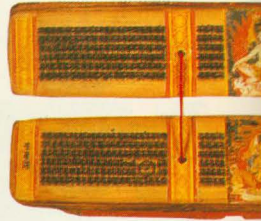
olduğundan daha fazla meşgul olan Ananda, henüz *arhant* durumuna ulaşmamıştı. Başkalarına merhamet duyma uygulamasını (*maitri*), kendisinin çoktan o duruma ulaşmasını sağlayabilecek ancak kolayca benmerkezciliğe götürebilen dikkatli farkındalık (*apramada*) uygulamasından fazla yaptığı için, öncelikle, Mahakasyapa'nın girişimiyle toplanan ve 500 arhant'ı bir araya getiren birinci Konsil'den dışlanır.

Konsiller Dönemi

Mahaparinirvana'yı izleyen yağmurlar mevsiminden başlayarak, Konsil –düzen ya da öğreti sorunlarını yoluna koymak amacıyla bir araya gelen üst seviyeden din adamlarının toplantısı– Rajagriha'da, Vaihara dağındaki bir

Mahayana edebiyatında, Bilgelğin Mükemmelleştirilmesi üzerine yazılmış kitaplar önemli bir yer tutar (aşağıda). Güney Hindistan kökenli oldukları varsayılan bu kitaplar, kuzey ülkelerinde korunmuştur. 125.000 kitalıktan, yalnızca birkaç hecelige kadar farklı uzunluklardadırlar. Aşağıdaki yaklaşık 1145 tarihli, 8.000 kitalı kitap, tüm elyazmaları gibi palmye yaprakları üzerine yazılmıştır. Yapraklara, enlemesine önlü arkalı yazılmıştır. Orta kısımlarında konuyla az çok ilgili bir süsleme yer almaktadır.

Buda'nın öğrencilerinin manastır resimlerinde yansıttıkları kararlılık (yanda) inananlara ders olduğu gibi, Topluluk'taki din adamlarına da her zaman için örnek oluyor.

Bir brahmanın oğlu olan Mahakaçyapa, Rajagriha Konsili'ni topladığında, Topluluk karşısında alacağı role uygun düşecek şekilde sert ve çetin bir adamdı.

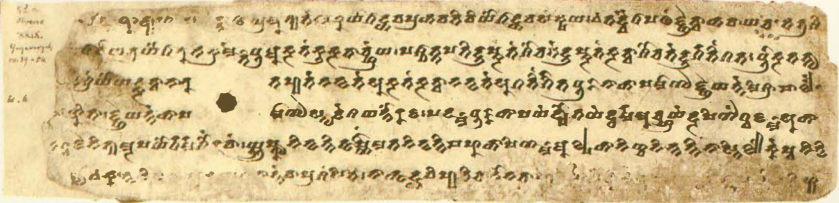
“K ralların ülkesi” Rajagriha, az ya da çok efsanevi kralları ağırlamış olmasıyla ün salmıştı. Buda zamanında, arkadaşları Kral Bimbisara tarafından inşa ettirilen şehir, Hindistan'ın başlıca altı şehrinde biriydi. Buda Akbabalar Tepesi'nde, Mahayana'nın ana ilkelerinden birini oluşturacak vaazını vermiştir.

mağarada düzenlenir ve orası yedi ay boyunca toplantı merkezi olur. Ananda orada, Buda'ya hizmet ederken işlediği beş (bazı metinlere göre sayıları ona varan) hatayla suçlanır. Ananda inzivaya çekilir ve orada birkaç saat içinde *arhant* durumuna ulaşır. Artık toplantıya katılabilecektir. Orada halk önünde yaptığı itiraf, kurallar gereği *Sangha*'ya da yapacağı itirafın habercisi olacaktır.

Disiplinle ilgili konular, yani *Vinaya* için, sorguya çekilen kişi Şakyalar'ın eski berberi, Upali olur.

Ananda'nın Öğreti ile ilgili yanıtları, Sutra'nın özünü oluşturur. Bütününü, ancak Hristiyanlık çağının başlangıcından az önce yazıya dökülür. Ancak, en eskileri iki yüzyıldan öncesine ait resimler, gerçekte Metinler

Sepeti'nin (*Sutrapitaka*) özünde zaten belirlendiğini kesin olarak ortaya koyuyor. Konsil'in bitiminde, Mahakacyapa, Buda'nın izinde gezintilere ve öğretilere yer verirken (bunlardan bazıları yasa kitaplarında yer alacaktır), Ananda Topluluk içinde en önemli görevi üstlenir. Yetiştirdiği öğrenciler arasında en sivrileni Yasa olur. Buda'yı görme ayrıcalığına da sahip olduğundan, ileri yaşında, ikinci Konsil'in toplanması sırasında, çok önemli bir görev almak üzere davet edilecektir.

Altın ve para bağışları hakkında

Mahaparinirvana'dan sonraki yüz ya da yüz on sene sonra, (Buda'yı tanımış olmasına imkân vermeyecek kadar uzun bir zaman eder) Yasa'nın teşvikiyle Vaicalı Konsili 700 keşişi bir araya toplar. Amacı, Vaicalı keşişlerinin uygulamaları, özellikle de inananlardan altın ve para bağışı kabul edişleri hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktır.

Tüm bu uygulamaların öğretiye ters olduğu yargısına vardığından Vaicaliler tarafından dışlanır. Bu durumda Konsil'in, Vaicalili keşişleri geleneksel kurallara bağlı kalmış ülkelerden din adamlarını bir araya getirmesi gerekecektir. Bu ülkeler arasında, Doğru Yasa'nın yoluna daha yeni girmiş bulunan uzak ülkeler de (Avanti, Dekkan, vs.) dahil edilmiştir.

VIII-IX. yüzyıllardan başlayarak, Bizans'ta üzerlerine sır sürülmüş pişmiş toprağın öğretim amaçlı kullanımı kabul görmüştür. Yukarıda yer alan yakın dönem Birman üslubundaki yazıt, Pataliputra'daki 3. Konsil'i son derece şematik bir anlatımla gözler önüne seriyor.

Yetke sahibi sekiz kişiden oluşan ve Vaicâlılilerle Yasa taraftarlarını eşit sayıda bir araya getiren bir jüri, toplantıda bulunanlara ilk kararlarını bildirirler. Disipline ilişkin temel ilkelerin dinsel içerikli olmayan derlemesi *Pratikomoksha*'daki kayıtlara dayanan bu karar doğrultusunda, Vaicâli uygulamaları yasaklanır.

Laikler için oluşturulmuş bir öğreti

Keşişlerin oynadıkları rol ve konsillerin tarihi önemi, Öğreti'nin, köken ya da koşul ayrımı yapmaksızın, öncelikle laiklere hitap ettiğini unutturmamalıdır. Kuruluşundan başlayarak, Topluluk *Sangha*'lardan, yani keşişler örgütünden (*bhikshu*) ve laik öğrenciler topluluğundan (*upasaka*) oluşmuştu. Birinciler hayatlarını öğretiye ve ruhsal gelişmeye, Dharma ve Yasa'nın sözlerine ve uygulamalarına adanmışlarsa da, aile çevreleriyle ve toplumla sürdürdükleri ilişkileri nedeniyle ikincilerin oynadıkları rol daha az değerli değildir.

Özel bir disiplin gerektiren Topluluk yaşamının tersine, laik yaşam öğrenci adayından din adamlarının huzurunda, genellikle Üçlü Mücevher olarak adlandırılan Üçlü Sığınak'a, Buda'ya, Yasa'ya, Topluluk'a

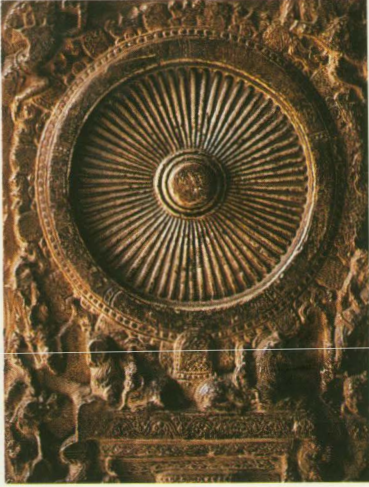

Bu sütunu süsleyen kabartmalar yalnızca zengin birer dekoratif öge olmakla kalmıyor, her şeyden önce, insan Buda'yı ve onun Öğretisi'ni baştan sona ve evrensel anlamlarıyla temsil ediyor. Buda'nın ayak izleriyle başlayan, Üçlü Mücevher üzerinde yükselen Adalet Çarkı'yla sona eren ve kraliyet semsiyesiyle taçlandırılan bu düzenlemedeki simgeselliğin, Öğretisi'yle karıştırılan Buda ruhunun bir tasviri olduğu üzerinde durulmuştur. Bu çağrıştırmaya Veda Upanişadlarının geleneklerinde yer almaktadır. Mahayanaların ortaya çıkışlarının ve hızla gelişimlerinin nedenlerinin anlaşılmasına yardımcı olan, Buda'nın İ.S. ilk yüzyıllarındaki insan görünümündeki ilk tasvirlerinden çok, işte bu kurgusal ve simgesel yaklaşım olmuştur.

Budist elyazmalarının Pali diline ya da Sanskritçe'ye çevrilmiş biçimi yerel gelenekleri yansıtır. Gupta Hindistanı yazısından esinlenmiş bir yazı (sol sayfada, yukarıda) Orta Asya'da VII. yüzyıla kadar kullanılmıştır. Khmer *mul* harfleri, Kamboçya'da olduğu gibi, kuzey bölgesi dışında Tayland'da da Pali metinlerini yazmak için kullanılmıştır (sol sayfada, aşağıda).

bağlılığını sözlü olarak bildirmesi ve ahlaklı davranmaya yöneltecek, hayata kastetmemek, çalmamak, zina yapmamak, yalan söylememek ve içki içmemekten oluşan Beş Kural'a uymasından başka bir şey istemez. O andan itibaren Sekiz Katlı Yol kendisine açılır. Üstelik Buda'nın zamanında bile, arhant mertebesine yükselen laiklerin olduğu bilinmektedir.

Budizmin, tantrik açılımlarının dışında, inananlarına ne bir ayin, ne de dünyada gerçekleştirilecek bir tören dayattığını, ve bazı kutlamaları, kalıntı ya da kutsal mekânları kutsa törenlerinin de yalnızca saygı gereği ve gelenekler doğrultusunda gerçekleştirildiğini de hatırlatalım.

Açoka ve Budizm

Buda'nın hükümdar arkadaşı Bimbisara'dan sonra gelen ikinci Kral Açoka Maurya, *Mahaparinirvana*'dan 218 yıl sonra gerçekleşen kutsanma töreninden altı ya da dokuz yıl sonra din yoluna girer. Hükümdarlığının on sekizinci

“B in parmaklı”
Tekerlek, aynı
anda hem Buda'yı hem
de öğrettiği Yasa'yı
simgeler. El ayalarında ve
ayak tabanlarında da
işaretlenmiştir. Buda'nın
ayağının ya da
ayaklarının izi ya da karşı-
- izinin bir mekanda
bulunması, o yerin Buda
ve Yasa tarafından
korunduğuna işaret eder.

yılında, Magadha'nın yeni başkenti Pataliputra'da bir konsil düzenlenir.

Daveti, Açoka'yı da zaten suçlulara karşı üç ferman düzenlemeye iten bölücü eğilimlerin artması nedeniyle duyulan bir ihtiyacı karşılıyordu. Ama yine de onun en önemli girişimi, imparatorluğun Jambudvipa'yı yani Hindistan alt-kıtasını bütünüyle içine alacak biçimde genişlemesine bağlı olarak, dini sınırlarının da ötesine kadar yayma isteği olmuştur.

Konsil sonunda alınan karar, dokuz bölgeye misyonerlerin gönderilmesi idi. Doğruyu söylemek gerekirse, bunların hepsi de, "görevi gerektirecek topraklar" değildi ama (Pâli metinlerine göre) hedef bölgelerden özellikle unutulmaması gerekenler şunlardır: Suvannabhumi (Bugünkü aşağı Birmanya ve Tayland), Tambapanni (Sri Lanka'da), Yonakarattha (Sogdiane ve Bactriane'in gelecekteki Yunan imparatorlukları) ve Himalayalar bölgesi. Suvannabhumi'de yapılan görevin meyvelerini verebilmesi için henüz çok erken olmasına karşın, diğerleri, özellikle de Açoka'nın oğlu ya da kardeşi olan Mahinda tarafından

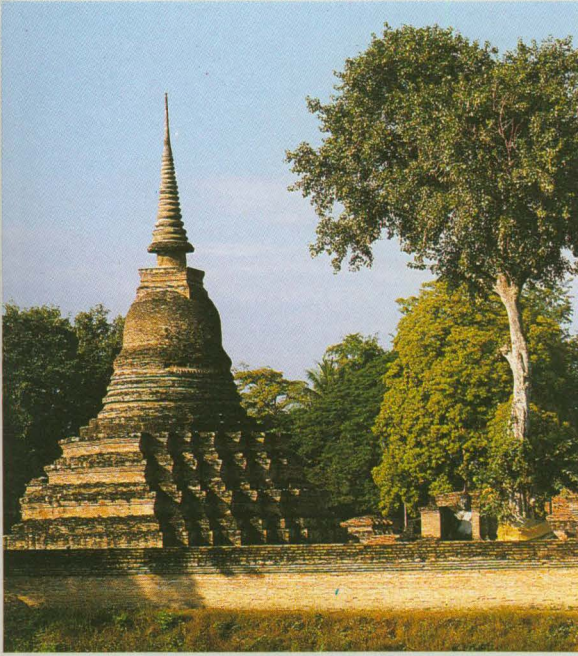
Dünya hâkimi – "Çark'ın sahibi", "Çark tarafından yol gösterilen" *cakravartin*, Buda'nın yüce kişiliğini gösteren işaretlerin aynılarına sahip.

Ulu Kişi'nin koruyuculuğunu gösteren ve sal niteliği taşıyan işaretler çok ünlüdür ve XI. yüzyıldan sonra çoğalmışlardır. İdeal sayı, Hint nazariyatına göre en üstün olarak kabul edilen 108 sayısındır.

Ayaklarına dokunarak Buda'nın bir tasvirine saygılarını sunan Bu Hintli kadın, herhangi bir kurala uymayan kişisel bir dini eylem gerçekleştiriyor. Hareketi çiçek, tütsü ve heykelleri zaman zaman saran kumaşların sunukluğu brahman pujasını hatırlatıyor.

Tam anlamıyla bir Budist yapısı olan, kutsal emanet ve anıt olarak inananlar tarafından kutlu sayılan *stupa*, aslında budizm için budizm tarafından yararılmamıştır. Kökeni, bronz ve demir çağına kadar uzandığından tumuli'lerle karıştırılmaktadır. Çok eski zamanlarda, tuğla ya da taştan inşa edilmiş, bir duvarla çevrili, üzerinde sütun yükselen bir kubbesi bulunan çok büyük bir yapıymış. Kat kat sıralanmış kraliyet şemsiyeleri ve sancakları bulunan bu kubbe, Hristiyanlık çağının başında, *stupa*'ların ayırıcı özelliği olan konik biçime dönüştürülmüş. (XIX. yüzyılda restore edilen) Anuradhapura'daki Ruvanveliseya Dagaba (sağ sayfada, aşağıda) Seylan *stupa*'sı, yapının eski görüntüsünü oldukça iyi yansıtır. Kuşkusuz çağdaş bir yapı olan Katmandu'daki Bodhnath (sol sayfada, yukarıda), dört bir yanındaki boyanmış gözler, kaslar ve aralarındaki tüy tutamlarıyla zenginleştirilmiş figürler, Budalara gönderme yapıyor. *Stupa*'ların tarzları, bölgelere göre de farklılıklar göstermiştir. Kaşmir'in kuzeydoğusunda. Ladakh'da (solda, aşağıda), *shorten*'in Tibet tarzı öne çıkıyor. Tayland'da ise, öne çıkan ilkel tarzın yukarıya doğru gelişmiş biçimi yanda, yukarıda Sukhothai'deki Vat Mahathat *stupa*'larından biri (XIV. yüzyıl).

Sri Lanka'da sürdürülen görev, geleneğin yazılı olarak korunmasında önemli bir rol oynamasını sağlamıştır. Açoka'ya dönecek olursak, onun merhametiyle yaptığı ün bugün bile unutulmamıştır., Zaman zaman, en yakınlarının arasından bile kendi inancına düşmanlık gösterenler olmasına karşın, Budizmin kurallarına bağlı kalarak "mezhepdişi" ilan edilenlere (özellikle Acivika'ya) karşı merhametli davranmıştır. Budizmi yücelten, bilinen en eski sanat yapıtları onun yetkisi altında geri getirilmiş olmalıdır. Büyük hac yolları üzerine inşa edilen *stupa*lar için pek az şey kalmışsa da, oralara dikilen, sütunlardan bazıları bugün bile ünlerini korumaktadır. İlk Vaaz'ın verildiği yere dikilen sütunun (bugün Sarnath Müzesi'nde bulunan) "aslanlı" başlığı bunlara bir örnektir. *Açokavadana* ("Açoka'nın zaferleri") efsanesi, yüzyıllar boyu budist krallar için bir örnek oluşturacaktır. Açoka, herkesin iyiliği için, Buda, Yasa ve Topluluk'tan oluşan Üç Mücevher'in koruyucusu ve yayıcısı olarak en seçkin laik inanan olarak görülebilir.

Büyük Sanci *stupa*'sı Açoka tarafından, hükümlarlığının son dönemlerinde yaptırılan üstüne, İ.Ö. II. - I. yüzyılda inşa edilmiştir. Dört devasa cümle kapısı bulunan taş korkuluğu İ.Ö. I. yüzyılda yapılmıştır. Dindarların bağışlarıyla yaptırılan kabartmaları, tahta, metal ve fildişi oynacılarının eseridir. Süregiden anlatı ilkesine dayanan anlatı, çeşitli kişilikleri konu alıyor. Eski okulun ana tema olarak işlediği Catakalar, nadiren resmedilmiştir. Buda'nın yaşamından ve Budizm'in tarihinden alınan sahneler tercih edilmiştir. Yanda, batı

kapısının (arka

yüzü)

sütunları

üzerine

Çark'la temsil edilen

İlk Vaaz ve kalınların paylaşılması sahnesini

hatırlatan üç

stupa yer

alıyor.

Sütün

başlıkları

üzerindeki

baştahanlarda, Mara'nın yenilgisi, Bodhi

Ağacı altında Uyanış'a

erişme,

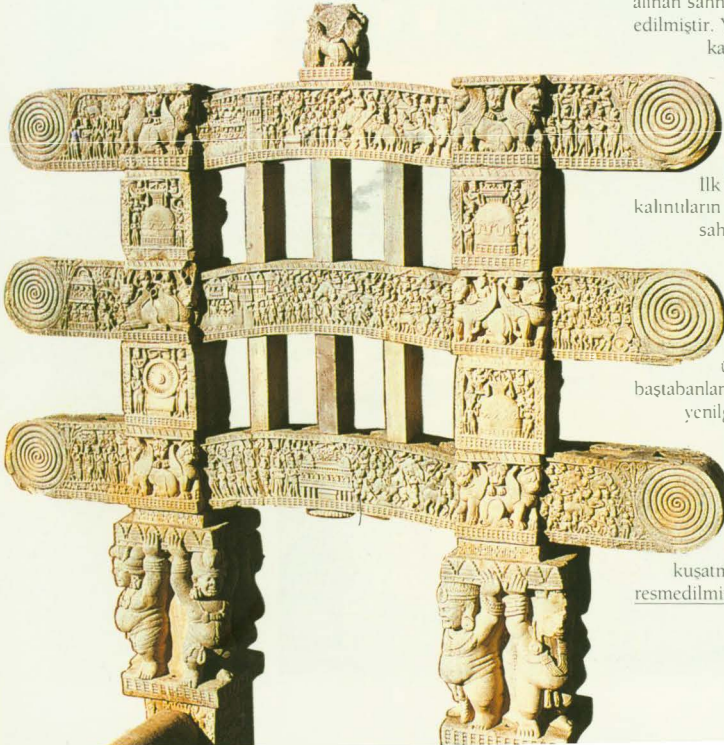
kalıntılar

Savaşı ve

Kuçinagara

kuşatması

resmedilmiştir.

Açoka, ilk vaazın verildiği yer olan Sarnath'ta yaklaşık 15 metre yüksekliğinde yekpare bir sütun diktirmişti. Alt kısmı halen yerinde dururken, sütun başlığı (üstte) Sarnath Müzesi'nde korunmaktadır.

İ.S. III. yüzyılın başlarıyla, budizmin (845'de) Tanglar tarafından yasaklanışına kadar "Yasa'yı Batı ülkelerinde aramaya" giden Çinli hacılar, klasik olarak seyyah kıyafetleri içinde, çevirilerini yapmak ve incelemelerini yaymak için taşıdıkları çalışmalarla yüklü biçimde temsil edilirler.

Budizmin yayılması

Budizm için onca önemli olan Açoka'nın hükümdarlığından sonra, Sunga hanedanının yükselişiyle brahmanlığın yenidendoğuş dönemi başlar (İ.Ö. 176). Bazı zulünler'le uğrasa da, Budizm (Bharhut ve Sanci sanatlarının da

ortaya koyduğu gibi) Orta ve Batı Hindistan'a ve pek çok mezhebin gelişip büyüdüğü kuzeybatıya (Yunanlıların işgali altındaki ülkeler, Baktriya krallığı) ve Güneydoğu'ya (Anaha ve Amaravati ülkeleri) doğru yayılmayı sürdürmekten de geri kalmaz.

Budizm, İ.Ö. I. yüzyıla doğru, göçebe İranlı Şakaların istilalarıyla, orta Asya vahalarına ve Uzakdoğu'ya yayılmaya başlamış ve İ.S. I. yüzyılda Çin'e ulaşmıştır. Büyük Araç (ya da Büyük Gemi) anlamındaki Mahayana'nın gelişmesi aynı döneme denk düşer. Vaicalı konsilinde açığa çıkan bölücülükten kaynaklanan öğretisi, Buda'nın sözlerinin anlamı üzerine gerçekleştirilen tasavvurlara dayanır. Küçük Araç (ya da Küçük Gemi) anlamında, Hinayana olarak nitelendirilen "eskilerin" Budizminden daha derin olduğu kabul edilir. Zengin bir edebiyatı vardır ve Budaları zaman ve mekânda çoğaltır, Bodhisattvaların oynadıkları rolü ve görevlerini yüceltir, *arhant*'ları fazla önemsemez. Geleneksel olarak Eskiler'in Budizmine bağlı olan ülkelerde bile büyük bir ilgi görür.

Kutsal Kehanet manastırı Vat Phra Si Sanphet (aşağıda), XV. ve XVI. yüzyıllarda, o zamanlar Tayland'ın başkenti olan Ayuthya'da, kraliyet sarayının surları içine inşa edilmişti. Kentin Birmanlar tarafından istilası sırasında (1767) yıkılmış ve bir daha da restore edilmemiştir.

Gerileme, Hun istilalarıyla V. ve VI. yüzyıllarda başlar ve İslam'ın yayılışıyla hızlanır. XII. yüzyılın sonunda, budizm varlığını yalnızca Hindistan'ın güneyinde sürdürür; Sri Lanka'da din güçlenirken Çinhindli Yarımadası'na yayılır.

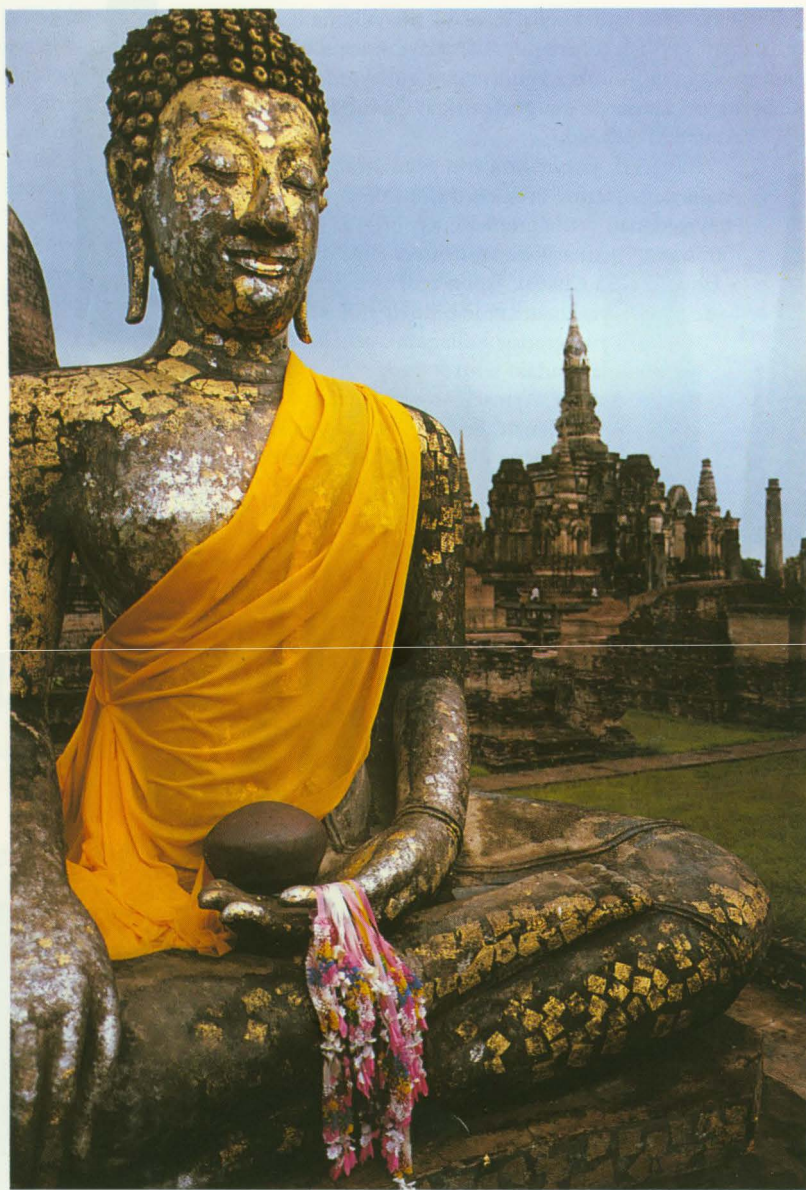
VII. ve VII. yüzyıllarda etki gücü artan Mahayana üzerine üretilen düşüncelerden kaynaklanan yeni öğretiler çıkar ortaya. Bunlar arasında, meditasyona verilen önceliğe dayanan Dhyana (Çin Chansı, Japon zeni), ve genellikle de çağdaş brahmanizmde olduğu gibi, *tantra*'ları (ilmik, büyü öğretisi) kullanarak genelleştirme yapma anlamındaki tantrik Buda bulunmaktadır. Ayinsellikten, yogadan, büyüden yararlanan, Endonezya'da uygulanan cinsel simgeciligi ve erotik ikiciliği kabul eden bu öğretiye Tibet'de, komşu ülkelerde ve Moğolistan'da büyük önem verilmiştir.

Mahayana okulları Uzak-Doğu'da, özellikle de Kore ve Japonya'da gelişmeye devam ederken, Eskiler'in budizmi Sri Lanka'da ve Çinhindli Yarımadası'nla varlığını sürdürmektedir.

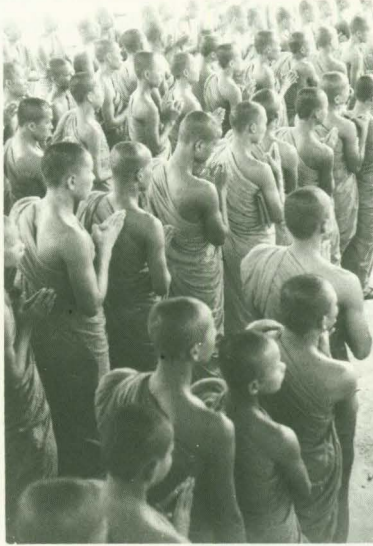

XII. yüzyıldan başlayarak Japonya'da bir mezhebin ortaya çıkışına kaynaklık eden Amida (yukarıda), Sonsuz Işık'ın Budası'dır ve müritleri tarafından, bir başlangıcı ve sonu olmayan en önemli Buda olarak görülür.

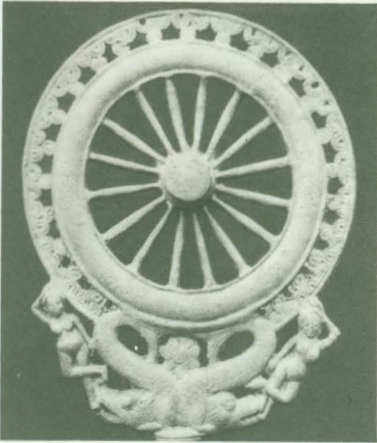
TANIKLIKLAR VE BELGELER

Buda ve Budizm,
bir dinin doğuşu.

“Yüce gerçekler”, Buda’nın birkaç sözü

“Dünyanın neresinde güzel ve hoş şeyler varsa, istek işte orada son bulur ve yok olur.” Bir çelişki midir bu? Acının Son Buluşu olarak adlandırılan Yüce Gerçek, işte bu şekilde, istegin bütünüyle yok oluşundan kaynaklanır; kurtuluşa bir an önce ulaşma zorunluğu karşısında, açıklama girişimlerinden çok, bilgiye ulaştıracak çözümlemelere dayanan Buda öğretisi de işte buradan kaynaklanır.

Bénarés Vaazı olarak da bilinen İlk Vaaz’ı, Tam ve Yüce Uyanış’a ulaşması sırasında Buda tarafından keşfedilen Dört Yüce Gerçek’in bir açıklamasıdır. Bu fikirlerle önceden tanışmış olanlara son derece basit gelebilecek bu gerçekler, onlarla ilk kez karşılaşacak olanlar tarafından elbette oldukça zor kavranabilecekti. Ulu Kişi’nin, eğitim görmemiş bir dinleyici topluluğunun belki de hiç anlayamayacağı bir öğretiyi açıklamaktaki kararsızlıkları da işte bu nedenden kaynaklanıyordu. Vaaz sonunda, Adalet Çarkı Harekete Geçer. Ve bu, kırkbeş yıl süresince Buda’nın Sönüp Yokoluşu’na kadar dilinden düşürmediği ve o zamandan beri de keşişler Topluluğu tarafından bıkıp usanmadan verilen bir vaazın başlangıcı olacaktır.

Adalat Çarkı’nın harekete geçişi

Ey keşişler, aile hayatını terk edenler tarafından iki uçtaki yola gidilemez: cinsel hayat, nefesine düşkünlük; ya da insanın kendi kendisine eziyet ettiği ve kutsallıktan uzak öğretiler yüzünden, elde ettiklerini de koruyamadan bedenini ve zihnini yorgunluktan bitirip tükettiği uygulamalar. Ey keşişler, bu iki aşırı uçtaki yol dışında, bir orta yol vardır ve bu yolda güzel görüntüler çıkar, bilgi çıkar ve tam Uyanış’a ulaştıran doğaüstü bilgisini yaratan, Yokoluş’a ulaştıran dinsel hayatı yaratan gerçek huzur, dinginlik çıkar ortaya. Orta yol neye denir?..

Sekiz doğrunun yüce Yolu’dur bu; doğru düşünce, doğru niyet, doğru söz,

Adalet Çarkı

doğru hareket, doğru varoluş yolları, doğru çaba, doğru dikkat, doğru zihinsel yoğunlaşma, işte böyledir orta yol...

Dört Yüce Gerçek vardır: İstirabın Yüce Gerçeği, İstirabın kaynağının Yüce Gerçeği, ıstırapı sonlandırmanın Yüce Gerçeği, ıstırapın sonlandırılmasına götüren yolun Yüce Gerçeği.

İstirabın Yüce Gerçeği nedir? Doğum ıstırapıdır, yaşlılık ıstırapıdır, hastalık ıstırapıdır, ölüm ıstırapıdır, nefret edilenle birliktelik ıstırapıdır, sevileden ayrılık ıstırapıdır, istediğini elde edememek ıstırapıdır; sonuç olarak, kişinin kendine mal ettiği beş katışmacı ıstıraptır... İstirabın bu Yüce Gerçeği bilinmelidir ve o benim tarafımdan biliniyor. Sekiz doğrunun Kutsal Yolu'nda ilerlenmelidir...

İstirabın kaynağının Yüce Gerçeği nedir? Doğuşların kaynağında olan, duyusal zevklerle bağdaştırılan ve zevk almamıza yol açan susuzluk... İstirabın kaynağının bu Yüce Gerçeği'ne son verilmelidir, ve ona benim tarafımdan son verilmiştir. Sekiz doğrunun Yüce Yolu'nda ilerlenmelidir...

İstırapı sonlandırmanın Yüce Gerçeği nedir? Bu susuzluğun son buluşudur, ondan kopuş, onu terk ediş, ondan vazgeçiş, onun azat edilişi, onun silinişi, onun dindirilişi, onun artık barınagında olmayışı, işte budur, ıstırapı sonlandırmanın Yüce Gerçeği. İstırapı sonlandırmanın Yüce Gerçeği'ni kişi kendi gözleriyle görmelidir ve bu gerçeği ben kendi gözlerimle gördüm. Sekiz doğrunun Yüce Yolu'nda ilerlenmelidir...

İstirabın sonlandırılmasına götüren yolun Yüce Gerçeği nedir? Sekiz doğrunun Yüce Yolu'dur: doğru düşünce, doğru niyet, doğru söz, doğru hareket, doğru varoluş yolları, doğru çaba, doğru dikkat, doğru zihinsel yoğunlaşma... İstirabın sonlandırılmasına götüren yolun Yüce Gerçeği'nin izi sürülmelidir, ve ben o yolu izledim.

İşte ıstırapın Yüce Gerçeği, şöyledir, daha önce henüz asla anlaşılmamış şeylerin bulunduğu yerde, bende beliren bilgi, meydana gelen Uyanış, ortaya çıkan bilim, açığa çıkan doğaüstü bilgisi, açığa çıkan bilgelik ve benim kendi gözlerimle görebildiklerim. İstirabın bu Yüce Gerçeği bilinmelidir... Ve ben ulaştım bu bilgiye... İşte ıstırapın kaynağının Yüce Gerçeği... Ona son verilmelidir... Ve tarafımdan son verildi ona... İşte ıstırapı sonlandırmanın Yüce Gerçeği...

Buda'nın ilk vaazı

Kendi gözlerimle görülmelidir o... Ve kendi gözlerimle görüldü o... İşte ıstırabın sonlandırılmasına götüren yolun Yüce Gerçeği... Onun izi sürülmelidir... Ve ben o yolu izledim... İşte böyledir dört Yüce Gerçek.

Kendimi dört yüce Gerçeğin üç döngülü on iki görünümüne vermedikçe, onları gerçeğin ışığıyla görmedikçe, tam ve aşkın gerçeğin yolunu sonuna kadar izleyemem, ama, dört Yüce Gerçeğin üç döngülü on iki görünümünü gerçeğin doğrultusunda tanıdığımda, tam ve aşkın gerçeğin yolunu sonuna kadar izledim ve bundan böyle ne endişe ne de engel bildim. Bir Tathagata bu dört Yüce Gerçeği vaaz ettiğinde, şayet toplulukta hiç kimse onları anlamazsa, Tathagata Adalet Çarkı'nı harekete geçirmez. Bir Tathagata bu dört Yüce Gerçeği vaaz ettiğinde, şayet toplulukta onu anlayan kişiler olursa, Tathagata Adalet Çarkı'nı harekete geçirir. Keşişler (çramana) ve Brahmalar ve Maralar, tanrılar ve insanlar arasında, onu dünyada harekete geçirebilecek kimse yoktur. İşte bu nedenle dört Yüce Gerçek, hararet ve gayretle izlenmelidir: ıstırabın yüce Gerçeği, ıstırabın kaynağının Yüce Gerçeği, ıstırabı sonlandırmanın Yüce Gerçeği, ıstırabın sonlandırılmasına götüren yolun Yüce Gerçeği. İşte bu şekilde incelenmelidir...

Yer tanrıları Tathagata'nın söylediklerini duyar duymaz birbirlerine şöyle derler: "Şimdi, Tathagata Arhant durumuna, tam Uyanış'a ulaştı. Baranası'de, Bilgeler'in bulunduğu yerde, Daims Parkı'nda, daha önce hiç harekete geçirilmeyen yüce Adalet Çarkı'nı harekete geçirmiş bulunuyor. Keşişler (çramana) ve brahmanlar, Brahmalar ve Maralar,

tanrılar ve insanlar arasında, onu dünyada harekete geçirebilecek kimse yoktur." Yer tanrıları tarafından şarkıyla söylenen bu sözler, dört Tanrı Kral tarafından, Trayastriṃśas tanrıları, Yama tanrıları, Tusita tanrıları, Nirmanarati tanrıları, Paranirmitavaçavartin tanrıları tarafından duyulur ve onlar da birbirleri ardına şöyle derler birbirlerine: "Şimdi, Tathagata Arhant durumuna ulaştı... onu harekete geçirecek yoktur başka hiç kimse." O zaman, bir anda, tam o anda, sözleri Brahma tanrılarına kadar ulaşır.

Vinayapitaka des Dharmaguptaka,
A. Bareau, Buda'nın Yolunda içinde.

"Dhammapada", doğru sözler (seçilmiş özlü sözler)

Dhammapada, "Yasa üzerine dizeler", edebi değeriyle olduğu kadar – dört heceli kıtalar halinde, pada'lar – ele aldığı örnek temalarla da Pali dilinde yazılmış en ünlü Budist metinlerinden biridir. Zaten bunlardan eski Hint kaynaklarına ait bazılarına, jaina edebiyatında ve klasik metinlerde de rastlanır.

Tüm zihin durumlarının öncü olma, başta gelme özellikleri vardır; ve bunlar düşünce tarafından yaratılmışlardır. Şayet bir insan kötü bir düşünceyle konuşur ya da davranırsa, ıstırap onu, arabayı çeken öküzün ayağını izleyen tekerlek kadar yakından izler.

Tüm zihin durumlarının öncü olma, başta gelme özellikleri vardır; ve bunlar düşünce tarafından yaratılmışlardır. Şayet bir insan saflaştırılmış bir düşünceyle konuşur ya da davranırsa, mutluluk ona, kendisinden ayrılmayan gölgesi gibi eşlik eder.

"Beni aşağıladı; beni horladı, beni yendi, benden çaldı." Böyle düşünceleri

benimseyen bir kişide nefret asla yatışmaz.

"Beni aşağıladı; beni horladı, beni yendi, benden çaldı." Böyle düşünceleri asla benimsemeyen bir kişide nefret yatışır.

Gerçekte, nefret asla nefretle yatışmaz. Nefret sevgiyle yatışır, evrensel bir yasadır bu.

İnsanların çoğu, bir gün hepimizin öleceğini unutuyor. Bunu düşünenler için, kavga son bulmuştur.

Hatayı gerçek, gerçeği hata sananlar, yanlış düşüncelerin otaklarından beslenenler- asla gerçeğe ulaşamayacaklardır.

Ama, gerçeği gerçek, hatayı hata olarak görenler, doğru düşüncelerin otaklarından beslenenler- gerçeğe ulaşacaklardır.

Yağmur suyunun saman sapları iyice birleştirilmemiş damından eve girmesi gibi, tutku da gelişmemiş zihne sızar.

Yağmur suyunun saman saplarıyla güzelce örtülmüş eve girmemesi gibi, tutku da iyice gelişmiş zihne sızmaz. [...]

Uyanık bir dikkat (*appamada*) ölümsüzlüğün yoludur. Dikkatlerini uyanık tutanlar ölmezler. Umursamazlık içinde olanlar zaten ölüdürler.

Bu düşünceyi iyice anlayarak, soyluların (*ariya*) yolundan giden tam dikkatlilik içindeki bilgiler, uyanık bir zihnin coşkusunu yaşarlar.

Bilge olanlar, derin düşüncelere dalanlar, yollarına ara vermeksizin devam ederler, en yüce mutluluk olan Nibbana'ya ulaşırlar.

Enerjik, dikkatli, temiz niyetle davranan, düşünerek hareket eden, kendini kontrol eden, doğru yaşayan, dikkatlerini uyanık tutanların, - iyi şöhretleri yayılır.

Bilge kişi, özeni, dikkati, kendine hâkim oluşuyla, dalgaların asla sular

altında bırakamayacağı bir ada gibi olmalıdır.

Sağduyusuz kişiler, bilgelikten yoksun oluşları nedeniyle, kendilerini umursamazlığa terk ederler. Bilge kişi dikkatli uyanıklığı en değerli hazine gibi korur.

Kendinizi umursamazlığa kapırmayın, ne de duyuşal zevklere. Kendini meditasyona veren kişi, Büyük Mutluluğa kavuşur.

Umursamazların arasındaki dikkatli, uyuşukluk içindekiler arasındaki uyanmış bilge kişi, sütçü beygirini gerisinde bırakan at gibi ilerler. [...]

Hataları gösteren kişiyle, sanki hazine göstermiş gibi iyi geçinmelidir. Hataları eleştiren bilgeye bağlanmalıdır. Gerçekte böyle bir kişiyle görüşmek iyidir, kötü bir şey değildir.

Kötülük yapanları ya da alçak kişileri arkadaş edinme. İlyerle arkadaşlık et, insanlar arasında en iyi olanların dostluğunu elde etmeye çalış.

Öğreti'nin kaynağından içenler, iç huzuru içinde yaşarlar. Bilge kişi daima, Ariya'lar (Soylular) tarafından verilen Öğreti'nin sevincini yaşarlar.

Sukemeri inşa edenler, suyu istedikleri gibi yönlendirirler; ok yapanlar onlara biçimlerini verirler; dülgerler odunu tornadan geçirirler (istedikleri gibi); bilge kişiler kendilerini kontrol ederler.

Sağlam kayanın rüzgârla sarsılmadığı gibi, bilge kişiler de kınama ya da övgü karşısında sarsılmaz kalır.

Derin, duru ve sakin bir göl; Öğreti'yi dinleyen bilge kişiler işte öylesine aydınlık hale gelirler.

Karşı kıyıya geçen pek az insan vardır. Çoğu insan bu kıyıda gelip gider.

Ama, verilen Öğreti'yi izleyenler, geçilmesi zor olan Ölüm alanını aşarlar.

Yolculuğunu tamamlayan, her türlü endişeden kurtulmuş, kendisini her bakımdan özgürleştirmiş, tüm zincirlerini kırmış kişi için tutkuların ateşinden eser kalmaz.

Duyuları –binicisi tarafından dizginlenmiş at gibi– dizginlenmiş, her türlü kibirden arınmış, aşırı isteklerden kurtulmuş kişiye, tanrılar bile özenir.

Toprak gibi, sabırlı ve iyi işlenmiş kişi, alınıp gücenmez; sağlam bir direk gibidir o, balıksız bir göl gibi duru; onun için artık doğum ve ölüm döngüsü yoktur.

Doğru bilgiyle bütünüyle kurtuluşa eren kişinin düşünceleri, sözleri ve hareketleri sakindir, bütünüyle huzurlu ve dengelidir.

Bir köy, bir orman, bir ova ya da bir tepe, değerli (*Arahant*) insanların yaşadıkları yer neresiyse, orası güzel bir yerdir.

Kalabalığın eğlenmeclığı ormanlar çok hoştur; tutkulardan arınmış insanlar oralarda neşe bulurlar, çünkü onlar duysal zevklerin peşinde değildirler.

"Vesala-sutta", parya kimdir?

Sutta derlemeleri, yani Buda'nın ya da doğrudan onun öğrencilerinin sözlerini aktaran Nikaya'lar, Pali dilinde yazılmış budist edebiyata dahildirler. Vesala Sutta, *Śravastī*'de, gündelik sadakasını toplarken kendisine hakaret eden ve "kust-çisi" ya da parya (vesala) muamelesi yapan bir brahmuna Buda tarafından vaaz edilmiştir.

Öfkeli ve hınçlı, kötü ve ikiyüzlü olan, yanlış ve aldatıcı görüşlere kapılmış kişi, – parya olarak bilinsin.

Bir kez ya da iki kez doğmuş da

olsalar, canlı yaratıklara acı çektiren, canlı varlıklara merhameti olmayan kişi – parya olarak bilinsin.

Köyleri ve şehirleri yıkan ya da istila eden ve düşmanca davranan kişi – parya olarak bilinsin.

Köyde ya da ormanda, başkalarına ait olan ve kendisine verilmeyen bir şeyi hırsızlık ederek sahiplenilen kişi – parya olarak bilinsin.

Borç alan ve "size hiçbir vereceğim yok" diyerek kendisine borç veren kişiyi aldatan kişi – parya olarak bilinsin.

Bir mala göz koyup, soymak için bir yolcuya saldıran kişi – parya olarak bilinsin.

Kendi çıkarı ya da başkalarının çıkarı için ya da maddi çıkar için yalancı şahitlik yapan kişi – parya olarak bilinsin.

Akrabalarının ya da arkadaşlarının karılarını, ister zor kullanarak ister kendi rızalarıyla elde eden kişi – parya olarak bilinsin.

İmkânı varken, yaşlılıklarında babasının ve annesinin ihtiyaçlarını karşılamak istemeyen kişi – parya olarak bilinsin.

Annesine, babasına, erkek kardeşine, kız kardeşine ya da kayınvalide ve kayınpederine vuran ya da onları sözleriyle yaralayan kişi – parya olarak bilinsin.

Kendisine danışıldığında,

yanlış öğütlerde bulunan ve gizlice tuzak kuran kişi – parya olarak bilinsin.

Kötü bir davranışta bulunan kişi bunun kimse tarafından bilinmemesini diliyorsa ve gizlice kötülük yapıyorsa, o kişi – parya olarak bilinsin.

Sahtekârlıkla bir brahmanı ya da bir samanayı ya da herhangi başka bir dilenciye aldatan kişi – parya olarak bilinsin.

Yemek zamanı gelen bir brahmana ya da bir samanaya öfkeli sözler söyleyen ve hiçbir şey vermeyen kişi – parya olarak bilinsin.

Cehalete saplanmış, en küçük bir sadakayı bile vermeyen ama alçakgönüllülükle yapılan bağışları hakir gören kişi – parya olarak bilinsin.

Kibirlenen ve kendisi aşağılanacak durumdayken, kibirinden başkalarını aşağılayan kişi – parya olarak bilinsin.

Başkalarında öfke uyandıran, cimri olan, kötü tutkuları olan, kıskanç olan, kurnaz olan, utanması olmayan ya da kötülük yapmaktan çekinmeyen kişi – parya olarak bilinsin.

Buda'ya ya da öğrencisine, gezgin bir keşişe ya da laik kişiye hakaret eden

kişi – parya olarak bilinsin.

Bir arahant (aziz)

değilken, öyle olduğunu iddia eden, en büyük hırsızdır ve

Brahmalar'ınkine kadar tüm alemlerin paryalarının gerçekten de en aşağılığıdır.

Tanımladığım bu kişiler gerçekten de paryadırlar. İnsan doğuştan parya olmaz. İnsan doğuştan brahman olmaz. İnsan eylemleriyle parya olur, eylemleriyle brahman olur.

Suttanipata, 1, 7, V. Rahula,
Buda'nın Öğretisi içinde,
Paris, Le Seuil, 1961.

Buda'nın temel öğretisi

İlk Vaaz'ın verilmesinden az bir süre sonra, kendisine öğretilen dersten sınava çekilen bir rahip çömez, düşüncesini mükellem bir şekilde ortaya koyan öyle bir dörtlük söyler ki, iki önemli öğrencinin, Sariputra ve Maudgalyayana'nın anında din değiştirmelerine yol açar. Yüzyıllar boyu inananlar bu dörtlüğe öylesine önem verirler ki, ona tüm ibadet eşyalarının üzerinde yer verdikleri gibi, çeşitli yapıların tuğlaları üzerine ya da stupa'larda saklanan kalıntıların arasında da yer verirler. Bu dörtlük Budistler için sürekli tekrarlanan bir ayinsel kalıp söz olarak halen varlığını sürdürmektedir.

Bir nedenden doğan şeyleri açıklayabilen kişi, nedeni söylemiş olur, ve, bunların son buluşu, bunu olduğu gibi söyleyen kişinin, dindar kişinininkidir.

Pali dilinde:

Ye dhamma hetuppabhava tesam hetum tathagato aha/

Tesan ca yo nirodho evamvadi mahasamano/

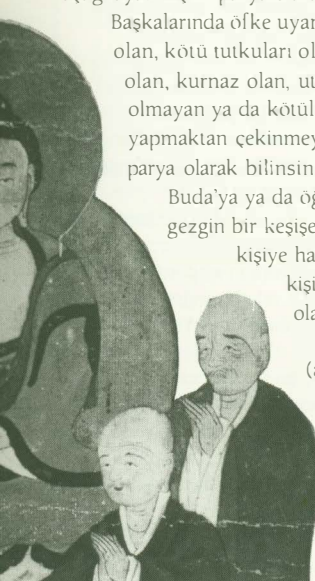
Sanskritçede:

Ye dharma hetuprabhava hetum tesham tathagato hy avadat/

Tesham ca yo nirodho evanivadi mahacramanah/

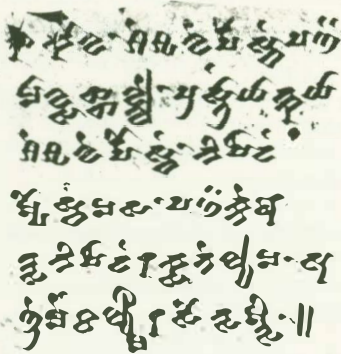
J. Filliozat, *Klasik Hindistan* içinde,

EFEÖ, Imprimerie nationale, 1953.

Kanonik metinler

Buda'nın yıkılma töreninden hemen sonra, Rajagriha'da toplanan konsil, Ulu Kişi'nin sözlerini ve Öğretisi'ni geleceğe uyarak öncelikle sözlü olarak kaydetmeye girişir. O zamanlar konuşulan dil, Pali diline oldukça yakın olan, orta Ganj havzasının lehçesi Magadha'ydı, Günümüze kadar ulaşmış en eksiksiz Pali derlemesi, İ.Ö. I. yüzyılda, Sri Lanka'da yazıya dökülmüştür ve üç "sepet"ten ya da pitaka'dan oluşmuştur: Disiplin (Vinaya), metinler (Sutta) ve Öğreti'nin Özetleri (Abhidhamma).

Timsah Catakası

Catakalar ya da (Buda'nın önceki yaşamlarını olduğu kadar, son yaşamına çok çeşitli konularla bağlanan varlıkların önceki yaşamlarını konu alan) "Doğum Öyküleri", "erdemler"e ulaşmada tekâmülün gereğini ve kötü eğilimlerin varlıklarını yaşamlar boyu sürdürüşünü ortaya koyan anlatı, efsane ya da hayvan masallarıdır. Pali derlemesindeki "metinler Sepeti"ne aittirler. Pali derlemesinin 208 no'lu timsah Catakası Sumsumara, o zaman maymun olarak dünyaya gelmiş Bodhisatta'nın, geleceğin Devadatta'sı olacak bir timsah ve Jetavana'da Buda'nın saygınlığını zedelemeye çalışacak olan eşi Cince ile mücadelesini anlatıyor.

Vaktiyle, Brahmadatta Baranasi'de hüküm sürüyorken, Bodhisatta bir maymun türü olarak yeniden dünyaya geldi. Bir fil kadar dayanıklı, güçlü kuvvetli ve güzel, yuvasını Ganj'in kıvrımını üzerindeki bir ormana kurdu.

O zamanlar, Ganj'da bir timsah yaşıyordu. Bu timsahın eşi, Bodhisatta'yı görür görmez, canı fena halde yüreğinin etini çeker. Kocasına şöyle der:

– Efendi, ben bu maymunlar kralının yüreğini yemek istiyorum.

– Sevgilim, biz suda yaşıyoruz, o da karada, onu nasıl yakalayabiliriz ki?

– Ne yap, et yakala onu. Yoksa ölürüm.

– İyi öyleyse, dert etme, var bir yolu, sana onun yüreğinin etini yedireceğim.

Dişisini bu şekilde rahatlatarak, Ganj'dan suyunu içtikten sonra nehrin kıyısına oturmuş Bodhisatta'nın yanına gider ve ona şöyle seslenir:

– Ey Maymunların Indrası, ne diye bu harap diyarlarda memleketin yavan

meyvelerini yiyerek gezinip durursun. Ganj'in öbür yakasındaki hinkirazi ağaçlarının, ekmek ağaçlarının ve öbür ağaçların nefis meyveleri hiç tükenmez; oraya gidip bu çeşit çeşit meyvelerden yesen senin için daha iyi olmaz mı?

– Timsahlar Kralı, Ganj çok derin ve çok geniş, nasıl giderim oraya?

– Şayet gitmek istersen, sırtıma çıkarır götürürüm seni oraya.

Maymun inanır ona:

– İyi ya, der, razı gelerek.

– Haydi o zaman, gel, çık sırtıma.

Bunun üzerine maymun itaat eder.

Timsah onu belli bir mesafeye kadar götürür, sonra da suya batırır.

– Azizim, der Bodhisatta, beni suya batırıyorsun, bu da ne demek oluyor?

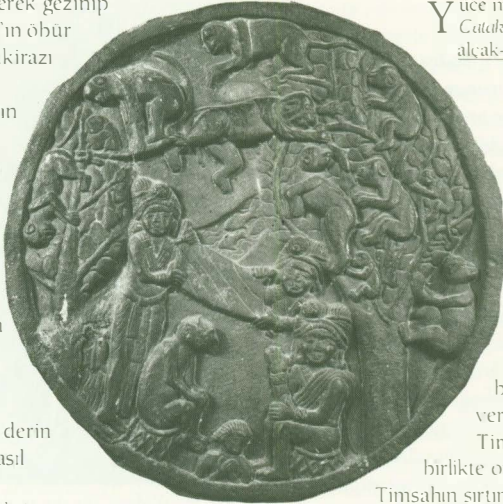
– Seni götürüyorsam iyi niyetimden, iyi yürekliliğimden değil, karımın canının fena halde yüreğinin etini çekmiş olmasından, ben de ona yüreğinin etini yedirmek istiyorum.

– Azizim, ne güzel söyledin! Bizler dalların tepesinde geziniriz, yüreğimiz göğsümüzde olmuş olsaydı, küçük küçük parçalar halinde olurdu.

– Eh, o zaman nereye koyarsınız onu?

– Bodhisatta, az ötede olgun meyve salkımlarıyla yüklü bir incir ağacını gösterir:

– İşte orada, der, bir incir ağacına asılı yüreklerimiz.

Yüce maymun *Catukasi*'ni konu alan alçak-kabartma.

– Bana bir yürek verersen, seni öldürmem.

– İyi o zaman, beni oraya götür, bu ağaçtan sarkanlardan bir tanesini vereyim sana.

Timsah maymunla birlikte oraya gider.

Timsahın sırtından atlayan

maymun, ağacın üstüne oturur.

– Sevgili aptal timsah, canlı varlıkların yüreğinin gerçekten bir ağacın tepesinde bulunduğunu düşündün mü? Ne kadar da aptalsın, seni kandırdım, al hepsi de senin olsun bu çeşit çeşit meyvelerin. Gövden gerçekten de kocaman ama zekân yok.

Bunun üzerine, şu sözlerle ünlenen şu manzumu söyler:

Boşversene suyun karşı kıyısındaki

Şu hinkirazlarını, şu jambuları

Şu ekmek ağaçlarının meyvelerini,

Benim için iyidir incir ağacı.

Gövden iri, kuşkusuz,

Ama zekân gövdenle değil orantılı.

Kandırıldın sen timsah,

Git şimdi, canın nereye isterse.

Timsah, binlerce para kaybetmiş gibi üzgün, yüzünden düşen bin parça ve ağlayarak evine geri döner.

Cakata'nın Seçimi,

Pali dilinden Fr. çeviren Ginette Terral.

Gallimard, Paris, 1958

Buda'nın Doğuşu

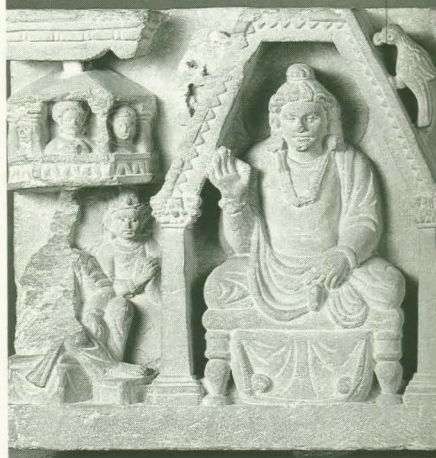
Sanskritçe yazılmış budist metin Lalitavistara, "Oyunun gelişmesi", Buda'nın tanrılar arasındaki son varoluşundan, Adalet Çarkı'nın harekete geçirilişine kadarki hayatını destansı tarzda anlatan bir sutra'dır. Eski budizmin gelenekleriyle, Mahayana gelenekleri arasında bağlantı kurduğu varsayılır. Burada aktarılan, Buda'nın Doğuşu'na ve İlk Yedi Adımı'na ilişkin bölümler, dörtlükler halinde yazılmış metinlerden az sonra gelen Sanskrit düzyazısından esinlenmiştir. En basit olguları bile yüceltip abartma eğilimleriyle, sürekli mucizeler duymaya meraklı dinleyicileri oyalama isteğinden çok, anlatıcının yeteneğini ortaya koyuyorlar.

İşte böyle, inananlar, Maya-Devi, yakışıklı, düzgün yapılı, kalkan ve zırh kuşanmış aslan yürekli seksen dört bin asker tarafından korunan, hepsi de çeşit çeşit süslerle donatılmış atlara koşulmuş seksen dört bin savaş arabası, fillerin taşıdığı seksen dört bin tahürevanla çevrili; Şakyalıların, Kral Suddhodana'nın soyağacındaki baba tarafı ailelerinden doğmuş, genç, yaşlı ve olgun yaşta kırk bin akrabası tarafından korunan altmış bin kadınının önünde; Kral Suddhodana'nın sarayından, şarkılar söyleyen ve her çeşit insan sesi ve müzik aletiyle bir konser veren altmış bin kişiyle çevrili; her türlü düzenleme ve süslemeyi yapıp bitirmiş, her havadan şarkılar söyleyen, her türlü övgüyü yağdıran tanrıların seksen dört bin kızı, Nagaların seksen dört bin kızı, Gandharvasların seksen

Kraliçe Maya, bir ağacın dalını tutarak (yukarıda) Bodhisattva'yı sağ höğründen doğuruyor (altta).

dört bin kızı, Kinnarasların seksen dört bin kızı, Asurluların seksen dört bin kızıyla çevrili. (Bu alay tarafından)

izlenerek (kraliçe, saraydan) çıkar. Kokulu sularla sulanmış Lumbini bahçesinin her yanında kutsal çiçekler açar; ve tüm ağaçlar, bahçelerin en güzelinde, mevsimi olmamasına rağmen, yaprak ve meyve verirler. Ve bu bahçe, örneğin aynı Mıcraka bahçesinin her yanının da tanrılar tarafından süslenmiş olması gibi, tanrılar tarafından süslenir.

O zaman, Lumbini bahçesine giren ve o harika arabadan inen Maya Devi, kızlar, erkekler ve tanrılar tarafından kuşatılmış olarak, bir ağaçtan diğerine gidiyordu, bir koruluktan diğerine geziniyordu, kâh bir ağaca kâh diğerine bakarak, tâ Plakcha'ya kadar, büyük değerli ağaçlar arasından en değerlisi, düzgün dalları, güzel yaprakları ve güzel tomurcukları olan, tanrıların ve insanların tüm çiçekleriyle donanmış, en tatlı kokuları yayan, dallarında çeşitli renklerde örtüler asılı olan, çeşitli değerli taşların rengârenk ışıltısıyla parıldayan, köklerinden

gövdesine, dallarından yapraklarına her çeşit mücevherle süslenmiş, düzgün ve yayvan dallarıyla, yerin yüzeyinde avuç içi gibi düz ve bir Katchilindi kumaşı kadar yumuşak ve tavuşkusunun boynu gibi yemyeşil çimenle kaplı bir yere dikilmiş, önceki Djinasların annelerinin yaslandığı, tanrıların şarkılarıyla kutsanmış, güzel, lekesiz ve tamamen saf, yüz binlerce Çoudhavasas tanrısının, örgüller ve sallantılı taçlarla süslü başlarını eğerek selamladıkları (o ağaca), Plakcha'ya doğru ilerler.

Sonra o ağaç, o Plakcha Bodhisattva'nın zaferinin büyüklüğünü eğilerek selamlar. O zaman Maya-Devi, gökyüzünde bir yıldırım görmüş gibi sağ kolunu uzatarak, sonra da, kutsama işareti olarak Plakchka'dan bir dal tutarak ve aralanan gökyüzüne bakarak, hareketsiz kalır. Tanı o anda, Kamavatcharas tanrılarının arasından, ona hizmet etmek için yaklaşan altmış bin Aspsaras ona refakat ederler.

Bodhisattva işte böylesine doğaüstü bir tezahüratla annesinin rahmine düşer. On ayın sonunda, anıları ve bilimiyle donanmış olarak, başka hiç kimseye denmediği kadar, çünkü diğerleri için ana rahminin lekesi denir, ana rahminin lekesine bulaşmamış halde, annesinin sağ yanından çıkar.

Lalitavistara, VII. Bölüm, Fr. çeviren
P.E.M. Foucaux, *Annales du Musée*,
Guimet içinde, Leroux, Paris, 1884.

İlk yedi adım

Bodhisattva doğar doğmaz yere iner. Ve Bodhisattva Mahasattva yere iner inmez, büyük bir lotus çiçeği toprağı delerek ortaya çıkar. Her ikisi de Nagaların kralı olan Nanda ve Oupananda, gökyüzünde yarı bellerine kadar görünerek ve biri soğuk diğeri sıcak iki su akıntısı var ederek, Bodhisattva'yı yıkarlar. Çakra ve Brahma, dünyanın koruyucuları, ve sayıları yüzlerce bini bulan diğ er tanrı oğulları, Bodhisattva doğar doğmaz her çeşit güzel kokulu suyla, taze çiçeklerle, vücudunu yıkar ve örterler. Havada iki Tchamaras ve değerli bir şemsiye belirir. Ve o, büyük lotusun üzerinde durarak, yeryüzünün on noktasına, bir aslan bakışıyla, büyük bir insanın bakışıyla bakar.

Bodhisattva'nın önceki erdemlerinin olgunluğa erişmesiyle ortaya çıkan üçüncü gözü de tam o sırada açılır. Hiçbir şeyin durduramayacağı bu üçüncü göz şehirleri, köyleri, eyaletleri ve başkentleri, ülkeleri, tanrı ve insanlarıyla birlikte binlerce dünyanın üç bin birleşiminin tümünü birden görür. Tüm varlıkların düşünce ve davranış biçimini tam olarak anlar ve anlar

anlamaz da her yana bakar. "Doğru davranış biçimi, gözlem yeteneği, ya da bilimi, ya da erdemın kaynağını kullanışıyla benim eşitım olabilecek herhangi biri var mı?" İşte o zaman Bodhisattva, üç bin kere binlerce dünya yığını içinde kendisine eşit hiçbir varlık görmez.

O sırada, Bodhisattva, tüm varlıkların düşünce ve davranış biçimini öğrendiğinden iyi bir düşünceyi hatırlayarak ve iyice düşündükten sonra, hiç kimse tarafından tutulmadan, endişe ve korkudan uzak, korkusuz bir aslan gibi, yüzü doğu yönüne dönük olarak ve yedi adım atarak, şöyle der: "Kaynağında erdem olan tüm yasaların önünde yürüyecek olan kişi ben olacağım." O yürürken, başının üzerinde, havada, (hiç kimse tarafından) tutulmayan bir kutsal beyaz şemsiye ve iki güzel sinekkovar yelpaze ilerlerken onu izliyorlardı. Bodhisattva ayağını nereye koyacak olursa, orada lotuslar açıyordu. Bu şekilde, güney yönüne yüzünü dönerek ve yedi adım atarak: Tanrıların ve insanların lütuflarına layık olacağım. Yüzünü batı yönüne dönerek, yedi adım atıp, yedincisinde durarak, bir aslan gibi, şu sevinçli sözleri söyler: "Dünyada, en mükemmel benim; dünyada en iyi benim! Benim son doğuşum burada; doğuma, hastalığa, yaşlılığa ve ölüme son vereceğim!" Yüzünü batı yönüne dönerek, yedi adım atıp: "Tüm varlıklar arasında daha üstünü olmayan olacağım!" Alt tarafa yönelip, yedi adım attıktan sonra: "Şeytanı ve ordusunu alt edeceğim; ve cehennemlerde olan varlıklar için, cehennem ateşini yok etmek amacıyla, onların içini sevinçle

dolduracak yasanın koca bulutundan yağmur yağdıracağımı!"

Üst tarafa yönelip yedi adım atıktan sonra, yukarı bakar: "Tüm varlıklar için yukarıda görünür olacağımı!"

Ve bu sözler Bodhisattva tarafından söylenir söylenmez, aynı anda, binlerce dünyanın üç bin birleşimi bir ses tarafından bilgilendirilir: İşte, Bodhisattva'nın yapıtının tam olgunluğa ulaşmasından doğan bilimin özü ortaya çıkıyor.

Lalitavistara, VII. Bölüm, a.g.y.

Dört karşılaşma

Bodhisattva'nın insanlık durumunun sefaleti ve gezgin geniş yaşantısının verdiği huzurun bilincine bu denli geç varmasına hayret edilebilir. Ama bu, aylaklığın, lüksün ve zevklerin gerçeği ne denli gizlediğini ve varlıkları her türlü yarığdan yoksun bıraktığını görmezden gelmek olur. Dört karşılaşma dersinin arka planında da zaten, Mara tarafından yönetilen "istekler dünyası"na bir imâ seziliyor. O zamanlar dindar Gotama olacak kişinin, Tam ve Yüce Uyanış'a ulaşmak için, Mara'yı mutlaka yenmesi gerekecektir.

Bodhisattva gençliğinde ailesini terk etmeye niyetlenmiştir. Onun kurtuluş yolunu araştıracağından korkan kral babası, onu sürekli olarak beş duyu zevkleriyle kuşatmıştır. On dört yaşına geldiğinde, çıkıp gezinmek için arabasını atlara koşturur ve şehrin doğu kapısından çıkar. Yolda tesadüfen bastonuna dayanarak zorlukla yürüyebilen beyaz saçlı, kambur bir ihtiyar görür. Arabacısına sorar: "Nasıl bir adam bu? – O bir ihtiyar. – İhtiyar diye kime denir? – Çok yıllar yaşamış,

yetileri zayıflıyor, görünüşü değişmiş, benzi atmış. Oturduğunda kalkmakta zorlanıyor, pek az hayatiyeti kalmış. İşte bu yüzden ihtiyar deniyor ona. – Ben kendim bu kaderden kurtulacak mıyım? – Henüz değil." O zaman atlı arabayı geri çevirerek, saraya geri gelir. Henüz doğanın yaşlılık yasasından kurtulamamış olduğu için üzüntüye kapılır ve hiçbir şeyden zevk almaz olur. Kral arabacıya sorar: "Prens gezintisinden hoşnut kaldı mı? – Memnun kalmadı. – Neden? – Tesadüfen bir ihtiyar gördü, bu yüzden hoşnutsuz." Kral kâhinlerin doğruyu söylemiş olabileceğinden ve prensin yakında aile hayatını terk etmesinden korkar. Hemen beş duyu zevklerini artırır.

Uzun zaman sonra, Bodhisattva yine çıkıp gezmek için arabacısına arabasını atlara koşmasını emreder ve şehrin güney kapısından çıkar. Tesadüfen cılız ve zayıf bedeniyile bir kapıya dayanmış güçlükle soluk alıp veren bir hasta görür. Arabacısına sorar: "Nasıl bir adam bu? – O bir hasta. – Hasta diye kime denir? – Dört temel elemanı arttığı ya da eksildiği için ne yiyebiliyor ne içebiliyor, nefesi zayıf ve tutuk, bedeninde bulunan zehirli maddeler yüzünden hayatiyeti azalmış. İşte bu yüzden ona hasta deniyor. – Ben kendim bu kaderden kurtulacak mıyım? – Henüz değil." O zaman atlı arabayı geri çevirerek, saraya geri gelir. Henüz yaşlılık ve hastalıktan kurtulamamış olduğunu düşünerek daha da büyük bir üzüntüye kapılır. Kral yine arabacıya sorar: – "Prens gezintisinden hoşnut kaldı mı? – Daha da mutsuz oldu.

– Neden? – Tesadüfen bir hasta gördü, bu yüzden hoşnutsuz." Kral prensin yakında

Bodhisattva, gezgin keşişlere katılmak üzere saraydan ayrılıyor.

aile hayatını terk etmesinden korkar ve hem gündüz hem de gece hayatındaki beş duyu zevklerini daha da artırır.

Uzun zaman sonra, Bodhisattva yine çıkıp gezmek için arabacısına arabasını atlara koşmasını emreder ve şehrin batı kapısından çıkar. Tesadüfen, peşinden acılı ve inleyen akrabaları giden, insanlar tarafından taşınan bir ölü görür. Arabacısına sorar: – “Nasıl bir adam bu? – O bir ölü. – Ölü diye kime denir? – nefesi durmuş, ruhu bedenini terk etmiş, artık hiçbir şeyin farkında değil, boş köyünü terk etti, akrabalarından sonsuza kadar ayrıldı. İşte bu yüzden ona ölü deniyor. – Ben kendim bu kaderden kurtulacak mıyım? – Henüz değil.” Henüz yaşlılık ve hastalık ve ölüm yasalarından kurtulamamış olduğunu düşünerek

daha da büyük bir üzüntüye kapılır.” Hemen geri dönmek için atlı arabayı geri çevirir.

Tesadüfen saçı sakalı kazınmış, manastır yasasına uygun bir elbise giymiş, elinde bir tas, yere bakarak yürüyen bir adam görür. Arabacısına sorar: – “Nasıl bir adam bu? – O bir gezgin keşiş. – Gezgin keşiş diye kime denir? – O nefisini yenmiş, vakur tavırları var, varlıklara karşı her zaman sabır ve şefkatle davranıyor. İşte bu yüzden ona gezgin keşiş deniyor.” Bunu duyar duymaz Bodhisattva üç kez haykırır: “Çok iyi!” Bunun üzerine düşündüğünde, neşesi yerine gelir. Hemen arabasından iner, çileciye saygılarını sunar ve ona sorar: “Neden senin görünüşün ve giysilerin dünyada yaşayan diğer kişilerinkinden farklı?” Bodhisattva yeniden üç kez haykırır: “Çok iyi!” Bunun üzerinde düşündüğünde, neşesi yerine gelir. Arabasına binerek saraya yönelir. Orada tesadüfen Bodhisattva’yı gören bir kadın ona karşı sevgi dolu bir düşünceyle şu dörtlüğü söyler: “Böyle bir oğlu olan anneye ne mutlu! “Bahasına da ne mutlu! “Böyle bir kocası olan kadına ne mutlu! “O erişecek Nirvana’ya!”

Nirvana’nın adının söylendiğini duyan Bodhisattva sevincinden havalara sıçrar ve şöyle düşünür. “Ben o yüce Nirvana’ya ulaşabilecek miyim?” Saraya dönüştü, henüz doğum, yaşlılık, hastalık ve ölüm yasalarından kurtulmadığı olgusu üzerine düşünür. Kral yine arabacıya sorar: “Prens bugün gezintisinden hoşnut kaldı mı? – Gezintinin başında neşeli

değildi, ama dönüşte çok mutlu oldu. – Neden pekiyi? – Gezintisi sırasında tesadüfen bir ölü gördü, işte bu yüzden neşeli değildi. Dönüşte dilenen bir keşiş gördü ve işte bu nedenle çok mutlu oldu.” Kral yeniden şöyle düşünür: “Kâhinler doğru söyledi: kesinlikle aile hayatını terk edecek.” Bunun üzerine, hem gündüz hem de gece hayatındaki beş duyu zevklerini daha da artırır.

Vinayapitaka des Mahiçasaka
A. Bareau, *Buda'nın Yolunda* içinde,
Philippe Lebaud, Paris, 1985

Çilecilik uygulaması

Bir önceki gibi Sarvastivadin okulundan doğan bir mezhep olan Vinayapitaka'dan alınan bu çilecilik uygulamasının sona erdiriliş yorumu, gerçek olgulara daha yakın görünüyor. Bu yorumda ne tanrılar ne de Bodhisattva'nın tanrıların arasında yeniden doğmuş annesi giriyor işin içine. Ancak her türlü mucize ve heyecandan yoksunluğuyla, inananların beklentisine cevap veriyor mu? Hiçbir sanatçıya esin vermemiş olduğuna göre, biraz kuşku.

Yolu bulursa, onun Öğreti'sini kendilerine de vaaz edeceğini düşünerek, Bodhisattva'yı izleyen beş adam vardı. Uruvilva'da yaşayan, Bala, Utpala, Sundara ve Kumbhakari adlarında, hepsi de Bodhisattva'ya zihnen bağlı dört kadın vardı ve onlar şöyle diyorlardı: “Şayet Bodhisattva Yol'u aramak için evini terk ederse onun öğrencileri oluruz. Şayet sıradan laik yaşantısını sürdürmek için evinde kalırsa, onun karıları ya da nikâhsız eşleri oluruz.”

“Bodhisattva o köye vardığında, orada çilecilik uygulamalarına başlar ve bunu

altı yıl boyunca sürdürür. Buna karşın, kutsal bilginin yüce Öğretisi'ni kendi gözleriyle göremez. O zaman, hatırlar: “Eskiden, kral babamın evinde yaşıyorken, bir gün bir jambosye ağacının altında oturmuşken, arzu dolu düşüncelerden ve diğer kötü ve günah şeylerden kurtulmuş ve işte o zaman meditasyonun ilk aşamasına dalmış halde, akıl yürütme ve düşünceden arınmış, neşe, mutluluk içinde ve zihin bütünlüğü içinde kalmıştım.” Bodhisattva'nın aklına bir de şu düşünce gelir: “Meditasyonun bu yolu izlenerek acıların kaynağı gerçekten de kurutulabilir mi?” Hemen sonra, enerji gücünü kullanarak, bu bilgiyi besler ve uygular ve bu yolu izleyerek, acıların kaynağını gerçekte de kurutmayı başarır. O zaman Bodhisattva bir de şöyle düşünür: “Bu mutluluk istekler ve diğer kötü şeylerle mi elde ediliyor?” ve şunu fark eder: “Hayır, bu mutluluk istekler ve diğer kötü şeylerle elde edilemiyor.” Bir de şöyle düşünür: “Gerçekten de, isteklerimden vazgeçerek ve kötü şeyleri terk ederek mi bu mutluluğa kavuşacağım? Bedenime acılar çektirerek ona kavuşamayacağım kesin. Şimdi, gerekli güce kavuşmam için biraz pirinç lapası ve kavrulmuş buğday lapası yesem daha iyi olmaz mı?”

Böylece biraz besin aldığı anda, onu izleyen beş adam büyük bir hayal kırıklığına uğrar ve birbirlerine şöyle söylenerken onu terk ederler: “Çilekeş Gotama sağduyudan yoksun ve aptal, Yol'u kaybetti. Gerçeğin bir Yolu yok mu yani?” ve hemen uzaklaşırlar.

Vinayapitaka des Dharmaguptaka,
A. Bareau, agy.

Çinli hacılar

Çinli Budistler, III. yüzyıldan başlayarak, "Yasa'yı aramak" için "batı ülkeleri"ne giderler.

Vahalardan geçerek ya da daha seyrek olarak Güney denizlerini aşarak gerçekleştirdikleri seyahatler, Budizmin geçici olarak yasaklanmasıyla (845) kesintiye uğrasa da, 966'ya doğru yeniden başlar ve XI. yüzyılın ortasına kadar sürer.

Çakyamuni Buda'nın yaşadığı yerler

Henan'ın aydın bir ailesinde doğan Xuanzang (602-664) henüz on iki yaşındayken manastıra girmiş ve yirmi yaşında rahipliğe kabul edilmiştir. İki Gemi derslerinin öğretmeniye, kendisinde eksik olan metinleri ve bilgileri toplamak için Hindistan'a gitmeye karar verir. Orada on dokuz yıl geçirir, Nalanda manastırında kalır ve 657 çalışmayla, kalıntılar ve resimlerle 645 yılında Çin'e geri döner. Hayatının kalan kısmını bir yandan getirdiği metinleri çevirmekle geçirirken, seyahatini Batı Ülkelerinden Anılar'da anlatır. Bugün öğrencileri sayesinde elimizde kitabın açıklamalı iki clyazması bulunuyor.

Jie Bi Luo Fa Su Du krallığının (Benares'in 240 kilometre kuzeyinde, Çakyamuni Buda'nın doğduğu Kapilavatsu şehri) çevresi yaklaşık dört bin li. Yaban bir görünüm sergileyen terk edilmiş on şehir var burada. Kraliyet şehri harabe halinde, ve çevresinin genişliğinin ne kadar olduğu bilinmiyor. Başşehirde yer alan sarayın çevresi on dört ilâ on sekiz li uzunluğundaymış. Bütününüle tuğladan inşa edilmiş. Kalıntıları halen yükseliyor ve sağlam, yüzyıllardan beri bomboş. Köylerde pek az kişi yaşıyor; hiç kral yok, yalnızca her şehrin kendi şefi var. Toprak kalın ve verimli, ekim ve hasatlar düzenli dönemlerle yapılıyor; mevsimlerin yeri hiç değişmiyor. Eskiden, burada yaklaşık bin manastır varmış, kalıntıları halen duruyor.

Sarayın yanında, Küçük Gemi öğretisini benimsemiş Sammatiya okulundan otuz kadar din adamını barındıran bir manastır görülüyor. Burada iki tane tanrı mabedi var; mezhepdışı olanlar karışık şekilde yerleşmiş.

Sarayın içinde, eski yapılar var. Sudclhodana'nın (Buda'nın babası) esas

sarayı buradaymış. Temellerinin üzerine bir vihara inşa edilmiş, bunun orta yerinde kralın heykeli yükseliyor. [...]

Yan tarafında bir vihara var. Çakyamuni annesinin rahmine burada düşmüş. Ortasında, Bodhisattva, yeniden doğmak için indigi anda temsil edilmiş. Aryasthvirah [Eskiler] okuluna göre, Bodhisattva, Çin'de beşinci ayın on beşinci gününe denk gelen günde, Uttarashadha ayının otuzuncu gününün gecesinde yeniden doğmuş. Ancak diğer okullara göre, aynı ayın, bizde beşinci ayın sekizinci gününe denk gelen, yirmi üçüncü gününün gecesi yeniden doğmuş.

Bodhisattva'nın ana rahmine düştüğü yerin kuzeydoğusunda bir stupa var. Rishi Asita, bu kraliyet prensinin gökyüzü haritasını burada çıkarmıştır. [...]

Kehanetler ve hayra alametler

Bodhisattva'nın dünyaya geldiği gün, çok sayıda iyi belirtinin ortaya çıktığı görülür. Bu sırada, kral Suddhodana kahinleri çağırır ve onlara şöyle der: "İşte yeni doğan bir çocuk; onun iyi ve kötü nitelikleri neler olacak? Aklınızı toplayın ve açıkça cevap verin.

—İlk azizlerin kehanetlerine ve onun doğumuyla meydana gelen iyi belirtilere göre, diye cevap verirler, evinde kalırsa kutsal bir Cakravarti kral [çok güçlü bir hükümdar] olacak; dinsel yaşamı kucaklamak için aileyi terk ederse, yetkin Akla ulaşması gerekir."

O sırada, Asita uzak bir ülkeden gelir. Kapıyı çalar ve huzura kabul edilmeyi diler. Kral bundan büyük mutluluk duyar; onu karşılamaya bizzat kendisi gider, ona saygılarını sunar ve oturması için değerli taşlarla kaplı bir koltuğa davet eder.

"Bugün yüce Rishi'nin beni ziyaret etme lütfunda bulunacağını düşünmüyordum, der ona.

—Tüm tanrıların sevinçten zipladıklarını gördüğümde, tanrıların ovasında sakın sakın oturmaktaydım, diye cevap verir.

—Bu taşkın sevinç nereden geliyor? diye sordum onlara.

—Yüce Rishi, bilmeniz gerekir ki, Jambudvîpa adasında, Şakya soyundan gelen Kral Suddhodana'nın ilk karısı bugün yüce Akla ulaşacak ve dikkatin her türüne sahip olacak yüce bir prens dünyaya getirdi, diye cevap verdiler. Bu olayı öğrendikten sonra, onu seyretmek için evinize koştum; ama bir şey beni üzüyor, yaşlı ve bitkinim, erdeminin kutsal etkilerini asla göremeyeceğim." [...]

Devadatta ve fil

Şehrin güney kapısında bir stupa var. Yüce prensin Şakyalılarla güç savaşına giriştiği ve bir fili havaya fırlattığı yer burası. Yüce prens sanatlardaki ustalığı ve çok sayıda yeteneğiyle herkesi yeniyordu.

Yüce Kral Suddhodana'nın oğlu yüreği sevinçle dolu olarak, oradan dönmeye hazırlanıyordu. Arabacısı ona bir fil getirdi. Şehirden çıkacağı sırada, gücüyle övünen Devadatta, dışarıdan geldi ve arabacıyı sorguya çekti: "Böylesine değerli süslerle bezenmiş bu file kim binecek?"

"Yüce prens dönmek üzere, diye cevap verir. Bu nedenle onu bulmaya gideceğim, ona getiriyorum bu fili."

Devadatta öfkeden gözü kararak fili sürükler, alnına yumruk atar ve göğsüne tekmeler savurur. Fil düşer ve yolu kimsenin geçemeyeceği şekilde tıkar. Onu oradan kaldıracak kimse olmadığından, çok sayıda kişi yolundan olur. Bir süre sonra gelen Sundarananda

fili kimin öldürdüğünü sorar.

“Devadatta, diye cevap verirler ona. O da o zaman fili yolun kenarına çeker. Prens de geldiğinde, bu kötü hareketi kimin yaptığını, fili kimin öldürdüğünü sorar.

Ona şöyle cevap verilir: “Şehrin kapısını ukamak için Devadatta öldürdü onu. Sundarananda onu sürükledi ve yolu açtı.”

O zaman yüce prens fili kaldırır ve onu havaya savurarak şehrin kanallarının üstünden geçirir. Filin düştüğü yerde, toprak açılır ve derin bir çukur oluşur ve o günden bu yana bu çukura “fil çukuru” deme geleneği yerleşir”. [...]

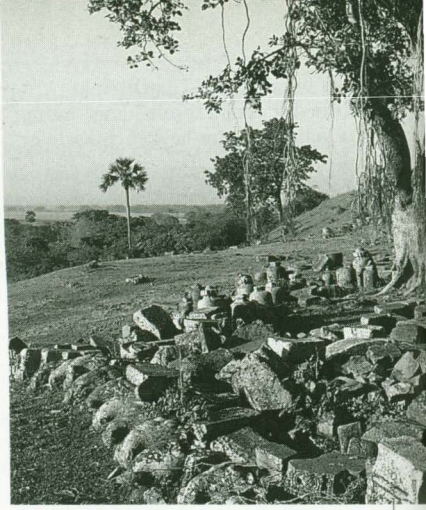
Nirvana yerleri

Ju Shi Na Jie Luo krallığında [Kusinagara] başkentin duvarları harabe halinde, köyler hüzünlü bir yalnızlığı yansıtıyor. Eski başkentin tuğla kalıntıları on li çapında bir alana yayılıyor. Az nüfustaki yerli halk seyrek şekilde yerleşmiş, köyler ve kasabalar ıssız.

Başkentin kapılarının kuzeydoğusunda, Kral Açoka tarafından inşa ettirilmiş bir stupa var. [Buda'ya Nirvana'ya girmeden önceki son yemeğini ikram eden demirci] Cunda'nın antik evi burada yer alıyor. Bu evin orta yerinde stupaya sungularda bulunmak isteyenler için oyulmuş bir kuyu var. Aylar ve yıllardır dışarı akmış olmasına rağmen su hâlâ temiz ve berrak. Başkentin üç ya da dört li kuzeybatısında A Shi Duo Fa Di [Ajitavati] nehrinden geçiliyor.

Batu kıyısından biraz uzaklaşınca bir çala ağacı korusuna geliniyor.

Bu ağaç meşe ağacına benziyor ama kabuğu yeşilimsi beyaz, yaprakları da pürüzsüz ve parlak. Bu ağaçlardan dört

Nirvana yeri Kusinagara'dan görünüm.

tanisinin olağanüstü yükseklikte olduğu görülüyor.

Dünyanın Ulu Kişisi, büyük bir acıma duygusuyla dolup taşarak ve çağın buyruğuna uyarak, dünyaya gelmenin gerekli olduğuna kanaat getirir. İnsanları yasanın yoluna sokma işini bitirdikten sonra, Nirvana'nın coşkusuna bırakır kendini. İki çala ağacının arasına yerleşerek başını kuzey yönüne çevirir ve uykuya dalar. O zaman ellerinde elmas bir topuz tutan doğaüstü varlıklar, Buda'nın Nirvana'ya girdiğini görünce üzüntüye kapılarak yüksek sesle bağırırlar: “Ru lai bizi terk ediyor; yüce Nirvana'ya girdi. Korumasız ve desteksiz kalıyorsunuz! Zehirli bir ok bağrımızı deşti ve acının ateşi bizi yakıp kül ediyor.”

Bu sözlerle elmas topuzlarını ellerinden bırakırlar ve acıdan nefesleri kesilmiş halde yere düşerler. Uzun zaman sonra, yerden kalkarlar ve içleri acı ve aşkla dolup taşarak şunları söylerler birbirlerine: “Hayat ve ölümün

engin denizlerini aşmak için bize kim kayak ve kürek olacak? Uzun bir gecenin karanlıklarında yürürken kim bizim ışığımız ve meşalemiz olacak bundan böyle?" [...]

Kalıntılar kavgası

Buda Nirvana'ya girip bedeni de yakıldıktan sonra, sekiz hükümdarlığın kralları dört ordu birliğiyle gelirler. Mallalara şöyle demek için Rijubhava adlı bir Brahmanı gönderirler: "İnsanların rehberi Nirvana'da bu ülkede söndü; işte bu nedenle kalıntılardan bir parça istemek için uzaktan geldik.

Tathagata, tevazu gösterip bu küçük ülkeye inmeye lütfetti. Dünyanın aydınlık rehberi, Nirvana'da söndü! Öldü o, insanlığın şefkatli babası! Doğaldır ki, *Ru Lai*'nin kalıntıları saygı görmeli; ama bu denli zorlu bir yolculuğu boşuna yaptınız; kalıntılardan asla elde edemeyeceksiniz."

O zaman yüce krallar, isteklerini alçakgönüllü bir ifadeyle dile getirirler.

Ret cevabı aldıklarında, ricalarını yinelerler ve şöyle derler: "Madem ki bizim saygı dolu ricalarımız kabul görmüyor, güçlü ordumuz uzakta değil."

Ama Brahman Rijubhava sesini yükseltir ve şöyle der onlara: "İyi düşünün; dünyanın Ulu Kişisi içi şefkatle dolu olarak iyiyürekliğin gösterdi ve erdemli bir hayat sürdü; şanı en uzak kalpalara kadar yankılanacak: bunu, sanırım hepiniz biliyorsunuz. Şayet, bugün şiddete başvurursanız, bu bütününü yanlış bir şey olur. Şimdi, işte kalıntılar; her birinizin onları kutsayabilmeniz için, sekiz eşit parçaya bölmek gerek. İşi silaha başvurmayaya vardırmanın ne anlamı var?"

Mallalar bu sözlere itaat ederler ve kalıntıları sekiz parçaya bölmeye girişirler hemen. Ama tanrıların başkanı Indra, sekiz krala şöyle der: "Tanrılar da paylarına düşeni almalı; gücünüzü kendileriyle onların kavgasını yapmaya verecek kadar abartmaktan kaçınınız."

Ejderlerin kralları Anavatapta ve Elapattra da kendi aralarında görüşürler ve şöyle derler: "Paylaşımada bizi unutmayınız. Kalabalığınıza bakmadan güç kullanmaya kalkarsanız da bizimle baş edemezsiniz."

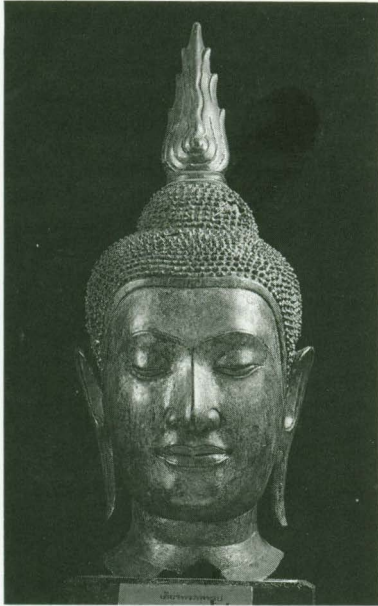
Brahman Rijubhava onlara şöyle der: "Bu kadar gürültü ederek kavga etmeyiniz. Herkese kalıntılardan eşit miktarda vermeniz gerekir." Ve üç eşit parçaya ayırır: birini tanrılar için, diğerini ejder kalabalığı için ve üçüncüsünü insanlara bırakır.

Sekiz kral ikiye pay aldıklarından, tanrılar, ejderler ve insanların kralları derin bir üzüntü duyarlar.

*Çinli Hacıların Gözüyle
Buda'nın Hindistanı içinde,
Calmann-Lévy, Paris, 1968.*

Buda ya da Budaların görüntü ve tasvirleri

Üstünlüklerini kanıtlayan 32 işaret, evren hâkimlerinin ve Budaların belirgin özelliğidir. Ancak yalnızca Budalar manastır giysi ve takılarını kuşanır ve hayatlarının ya da kimliklerinin önemli anlarını hatırlatan davranışları gerçekleştirirler.

Seçkin İnsan'ın sırasıyla artarak beliren işaretleri, birbirini izleyen hayatlar boyunca kazandığı geri döndürülemez erdemlerine tanıklık eder. Metinlerden de, Buda'nın Mahakasyapa'nın niteliklerini onda zaten bulunan yedi işaret sayesinde fark ettiğini öğreniyoruz. Günümüzde halen Tibet'te, Dalai Lama'nın gelecekteki halefi, sahip olduğu "işaretler"e göre seçilmektedir.

Buda'nın fiziksel özellikleri

Budaların bedeninde, mahapurisa'nın 32 özgün işareti bulunur. Bu işaretlerin listesi, küçük farklılıklarla da olsa Lalitavistara ve Mahavyutpatti'de ortakken, ayrıntıda oldukça fazla farklılık sunan, bütünüyle başka bir sıralamayla verilen Theravadin'inkilerden ayrılır. Bu son liste (Mahapadanasutta) (Mahavyutpatti'deki terimler doğrultusunda, sıra numarası verilmiş olarak) aşağıdaki gibidir. Buda'nın işaretleri şunlardır:

1. Yere sağlam basan ayakları, suppatitthapada (30, supratisthitapada);
2. Ayak tabanlarında tekerlek izleri, hettha padatalescu cakkani (29 cakrankitahastapada, "ellerinde ve ayaklarında işaretli tekerlekler olan");
3. Geniş topuklar, ayatapanhin (31 ayatapadaparshni);
4. Uzun parmaklar, dighangulin (28, dirghanguli);
5. Yumuşak ve narin el ve ayaklar mudotalunahatthapada (26, mrdutarunahastapada);
6. El ve ayakları ağla kaplı, jalahatthapada (27, jalavanaddhahastapada);
7. Topukları çıkıntılı ayaklar, ussankhapada (25, utsangapada);
8. Bir antilobun bacakları, enijangha (32, aineyajangha);

9. Ayaktayken, eğilmeden iki ellerini dizlerine değdirip, sürtebiliyor, *thitako va anonamanto ubhohi panitalehi jannukani parimasati parimajjati* (18, *sthitanavanat-apralambabahuta*), “ayaktayken eğilmeden kolları sarkan”);

10. Giysiyle örtülmesi gereken yeri bir kılıfa gömülü, *kosohitavatthaguhya*, (23, *koçopagatavastiguhyā*, “mesane bölgesi ve örtülmesi gereken yeri kılıfa gömülü”).

11 ve 12. ince bir cilt ve altın renginde altın gibi bir ten *suvannavanna kancanasannibhataca ve sukhumacchavin* (17, *sukshmasuvarnacchavi*)

13. Tek tek ayrılmış, *ekekaloma* (21, *ekaikaromapradakshinavarta*, ...ve sağa dönük tüyler);

14. Uçları havaya dikili tüyler, *uddhaggaloma* (22, *urdhvagaroma*, yukarıya yönelik tüyler);

15. Düzgün Brahman kol ve bacakları, *brahmujugatta*;

16. Yedi çıkıntı (ellerde, ayaklarda, omuzlarda ve gövdenin kol ve bacaklara ayrıldığı kısımlarda) *sattussada* (15, *saptotsada*);

17. Ön yarısı aslan görünümünde beden, *sihapubbaddhakaya* (19, *simhapurvardhakaya*);

18. Dolgun koltukaltıları, *citantaramsa* (16, *citantaramça*);

19. Bir banian'ın tombulluğu, *nigrodhaparimandala* (20, *nyagrodhaparimandala*);

20. Gövdenin kol ve bacaklara ayrılan bölümlerinin düzgün yuvarlaklığı, *samavattakkhandha* (14, *susamvritaskandha*);

21. İncelmiş tat alma duyusu, *rasaggasaggin* (10, *rasarasagrata*, “lezzetlere karşı incelmış lezzet duyusu”);

22. Bir aslanın çenesi, *sihahanu* (11, *simhahanu*);

23. Kırk diş, *cattalisadanta* (6, *catvarimçaddanta*);

24. Eşit dişler *samadanta* (7, id);

25. Aralıksız dişler, *aviraladanta* (8, id.);

26. Bembeyaz dişler, *susukkadatha* (9, *suçukladanta*);

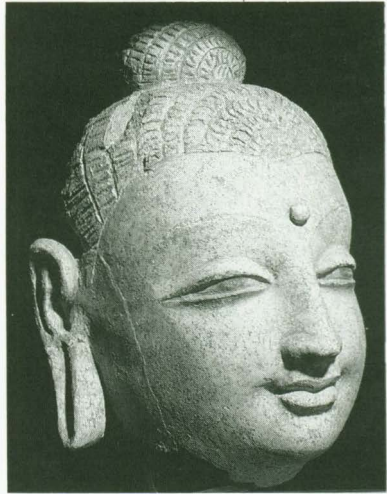
27. Geniş dil, *pahutajivha* (12, *prabhutatanujivha*, “geniş ve ince”);

28. Bir Brahman'ın sesi, *brahmassara* (13, *brahmasvara*);

29 ve 30. Simsiyah gözler, *abhinilanetta*, ve bir inegin kaşları, *gopakhuma* (5, *abhinilanetragopakshma*);

31. Bir tutam, *unna*, beyaz, kaşlar arasında (4, *urna*);

32. Çıkıntılı bir baş, *unhisasisa* (1, *ushnishaçirsha*).

[...] Çeşitli gelenekler, otuz iki belirgin nitelik işaretine, yirmi dört “tamamlayıcı işaret” (*anuvyanjana*, *dpe-hyad bzhan-po* “iyi uyum içinde olanlar”) eklerler. Bu tamamlayıcı işaretler çoğunlukla, öncekiler kadar

Buda'ya özgü değildirler, ve sıradan insanların güzellik belirtilerinden olabilirler. Bu durum, Buda'nın tüm fiziksel özelliklerinin iki ayrı listeye bölünmesini de açıklamaktadır. Ayak tabanında bulunan işaretler, bunların dışında tutulmaktadır. Bu işaretler, değişik sayıda çizgisel simgesel iyi belirti şeklinden (tekerlek, gamalı haç, vs) oluşmuştur ve yalnızca Theravadin geleneğinde bilinmektedirler.

Filliozat, *Klasik Hindistan* içinde,
ESEO, Ulusal Basım, 1953.

Buda'nın hareketleri

Buda'nın insan görünümüyle temsil edilmesinin uzun süre reddine karşın, - bu ret, görüntüsel olmayan resimciliğin incelikli ve çoğunlukla da son derece ustalıklı olmasına yol açmıştır- Budizm, Ulu Kişi'nin ruhani görüntüleri sayesinde ince bir anlayışa erişmiş görünüyor. Resim ya da heykel, betimlemelerin bu kutsal niteliği, tüm mezheplerin, Buda tasvirlerinin temsiline ve yapımına ilişkin kesin kuralların tümüne uymasını zorunlu kılacaktır.

Genel olarak, Buda ya da Budaların tasviri, (tarihsel Buda, Geçmişteki Budalar ve hatta, Mahayanaların aşkın Budaları) bütün bir fiziksel özellikler silsilesine, manastırın bazı biçimlemeleri öngören özel giyim kuşam kurallarına ve belirli bir sıralamaya göre az çok düzenlenmiş duruş ve hareketlere göre belirlenir.

Bir Buda'nın doğuştan gelen fiziksel özelliklerinin -plastik sanatlarda hepsi ifade edilemediğinden- bazıları, Yüce İnsan'ın, tüm insanlar içinde en seçkin olanın, sıradan varlıklar arasında sivrilme, önceki yaşamları sırasında

birikmiş erdemleri sayesinde - *lakshana*'larda da belirtildiği gibi - bir evren hâkimi ya da bir Buda olmaya yazgılı olanın işaretleridir. Bu işaretleri yorumlama şekli sanatçılar için zaman ve

A yakta olsun (solda), bacaklarını uzatmış Avrupalılara özgü bir duruşla otururken olsun (yukarıda), Buda'nın hareketleri sıkı kurallara bağlıdır.

akımlara göre değişiklikler gösterebilse de, aralarından bazıları eşkâl belirtmede gerçek bir kıstas değeri oluşturacak kadar sabit kalmıştır (örneğin, kafatası çıkıntısı ya da ushnisha ve düzgün bukleli saçlar). [...]

Bazı hareketler yalnızca belirli bir duruşta gerçekleştirildiğinden, duruş ve hareketler, genel olarak birbirlerinden ayrılmazlar. [...] Biz burada, ancak bir

Buda'nın tasvir edilebileceği dört duruşu ele alacağız yalnızca. Bunlar, Mezhepdışı olanları yenilgiye uğratmaya yönelten büyümlü Şravasti Büyük Mucizesi sırasında kendisini ayakta, yürür, oturur ve yatar konumda görünür kıldığı duruşlardır ve adap kurallarına göre inananların, yalnızca bu duruşlara izinleri vardır. Yürüme duruşuna yontuculukta pek ender olarak yer verilmişse de (Örneğin Tayland'da, idealleştirilmiş biçimiyle Sukhothai akımı, ya da Birmanya'da daha stilize edilmiş haliyle Pagan akımı) ve yatar duruşu her zaman olmasa da çoğunlukla Bütünüyle Sönüp Yokoluş'un (Mahaparinirvana) temsiliinde kullanılmışsa da, ayakta ve otururkenki duruşlar çok daha önemli bir rol oynarlar. Oturur durum, zaten çok çeşitli biçimlerde yorumlanmıştır: çeşitli bağdaş biçimleriyle Hint duruşu, ya da iki bacak da sarkıtılmış "Avrupa tarzında" duruş. Bunlar arasından yalnızca, brahman tanrılarında sıkça rastlanan ve Bodhisattvalar için sıklıkla kullanılan bir ayak alta alınmış diğeri sarkıtılmış dinlenme duruşu, Budalar için konu edilmez. Az çok belirlenmiş bir uygun hareketler bütünüyle birleştirilmiş bu duruşlar, en azından dünya hayatından Vazgeçiş'inden (Ünlü Vedası ve prenslik nişanlarını bırakışı) ve Uyanış'ından Mahaparinirvana'ya ulaşmasına kadar, Buda'nın hayatındaki iz bırakan olayların çoğunu temsil etmeye ya da en azından çağrıştırmaya yararlar.

Böylelikle, iyice belirlenmiş bir hareketler seçkisi, resim ya da heykellerde, Buda'nın hayatındaki en unutulmaz anların, hikâye edilen bir sahnede, ve hatta yalın bir tasvirde ayırt edilmesini sağlar.[...]

Mezheplerin yönelimi her ne olursa olsun, hareketlerin listesi ve anlamı (skt. *mudra*) aynı kalmakla birlikte, theravadin Budizminin –Küçük Gemi, Büyük Gemi Mahayana’nın karşısı olarak ve küçültücü anlamda– bunların tanımını ve hatta terimin (p. *mudda*) kabulünü her zaman için reddettiğini belirtmemiz gerekir. *Mudralar*’a yüklenen rol ve işlevin, herhangi bir özel hareketin tarihsel Buda’nın az çok belirli bir anını çağrıştırmak ya da Mahayana’da aşkın Budalardan birini belirtmek için kullanılmasına göre farklılaşğını da gözlemliyoruz.

Jean Boisselier,
Biçimler ve Üslupların Dilbilgisi. Asya,
 Bibliothèque des Arts, Paris, 1978.

Mudraların geleneksel listesi

Bodhisattvaların ve her seviyeden tanrısal varlığın olduğu kadar din adamlarının da betimlenmesini sağlayacak çok uzun bir liste içinden yalnızca altı mudra ayrılmış ve bunların Budalara özgü olduğu kabul edilmiştir. Yalnızca sanat alanında kullanılanları esas alınırsa, şaşkınlık uyandıracak kadar sınırlayıcı bir liste olacaktır bu; yine de listeden iki hareket kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde, bilinen mucizelere bağlanabilir. İşte yaygın olarak tüm kılavuz kitaplarda yer alan liste:

– *Dhyana mudra*: meditasyon, zihinsel konsantrasyon “işareti” (*samadhi*, zihinsel disiplinin yücelim noktası olduğundan bu duruşa *samadhi* duruşu

da denir.) Beden dimdik, bilinen Hint oturuşundaki şekil, her iki el yatay olarak birbirlerinin üzerinde kucaga yerleştirilmiş olarak temsil edilir. Genelde Uyanış’a Ulaşma’yı çağrışırsa da, Buda’nın tüm meditasyonlarında aynı hareketin seçilmesi gerekmektedir.

– *Varada mudra*: Birinin bahsettiği ya da birinden kabul edilen hayır, bağış, lütuf “işareti” (*vara*, seçim, seçilen nesne anlamına da geldiğinden, *vara mudra* da denir). Sağ kol aşağıya doğru uzatılmış, parmaklar bir miktar aralık tutularak avucu açılmış, el hareketi.

– *Abhaya mudra*: korkusuzluk “işareti” (*bhaya*, korku, endişe, dehşet, tehlike; a: yoksunluk bildiren önek); sözcük kaynağıyla uyumlu olarak, hareket, tam

olarak yapıldığında “hiçbir şeyden korkmayan” (ör. Mara’nın ordularının saldırısı sırasında) ve “sakinleştiren, yatıştıran” (ör. Koliya ve Şakyalar arasındaki kavga sırasında) anlamına gelebilir. Sağ ön kol az çok dik açı yapacak şekilde kıvrılmış, avuç içi dışa

dönük, parmaklar gergin ve yukarıya doğru uzanmış. [...]

Vitarka mudra: düşünme, açıklama “işareti” (*vyakhyana* da denir; açıklama, anlatı; cin; düşünce, fikir).

Genel olarak, sağ ön kol yukarıdaki gibi kıvrılmıştır ama bazen bedene daha fazla yaklaştırılır; el aynı şekilde tutulur ama parmaklar hafifçe bükülmüş, işaretparmağı ve başparmak birleştirilmiştir. Hareket (Hintli ya da Avrupalı tarzlarda) oturur durumda ya da ayakta duran

görüntülerle tamamlanabilir. O durumda sol el giysinin etek kısmını tutabilir ya da, pala-sena döneminden beri sağ elle aynı hareketi, aşağı dönük olarak yapar. [...]

– Dharmacakra mudra: Adalet Çarkı “işareti” (ya da daha çok , dharmacakra pravartana mudra: Adalet Çarkı'nın harekete geçiriliş işareti). Adından da anlaşılacağı gibi, Benarès yakınlarında Sarnath'da Rishipatana (Isipatana) antik şehrinde, Ceylanlar Parkı'nda verilen İlk Vaaz'ı (“Adalet Çarkı'nın eyleme geçirilmesi) en mükemmel şekilde simgeleyen harekettir; ancak bu hareket zaman zaman Büyük Şravasi Mucizesi'ni de temsil edebilir.

Sanatçıların sahneyi öyküsel ve simgesel bir bağlam içinde sunmalarını zorunlu kılan neden de buradan kaynaklanmaktadır. Hareket, sol elin parmak uçlarıyla sağ elin avuç içine dokunması dışında, aynı vitarka mudra'daki gibi, her iki elinde göğüs hizasında tutulmasından ibarettir. [...]

- Bhumişparça mudra: yere dokunma “işareti” (bhusparça da denir, bhu:toprak). Mara'nın yenilgisine hasredilen Mucize'ye gönderme yapılarak daha çok, “(kutsallaştırılan) Toprak'ı tanık gösterme hareketi” ya

da Mara karşısında kazanılan zafer anlamında “Maraviyaya hareketi” olarak anılır ve bir sarsılmazlık fikri içeren bu

“T oprağı şahit tuan” Laoslu Buda.

hareketin kesin ve tek anlamı budur. Yalnızca Hintli oturmuş pozisyonunda gerçekleştirilen hareket, sol el kucakta dururken, sağ kasıktan sarkıtılmış sağ elin parmak uçlarıyla yere dokunmasından ibarettir.

Jean Boisselier,
Biçimlerin Dilbilgisi.

Eski Budizmden Mahayana'ya

“Eski okulların öğretileri, eğilim ve tasavvurlarıyla, kurtuluşa doğru ilerlemede, [...] eski, uygulanması zor yöntemleri aşan, daha üstün bir yol bulma düşüncesini filizlendirdiler.”

J. Filliozat

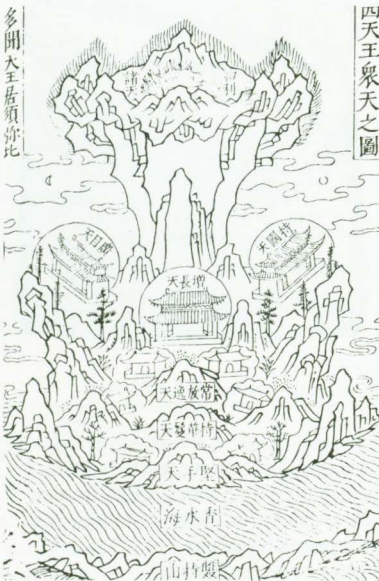
Mahaparinirvana'dan sonra, Buda'nın kendilerine verdiği açıklamalardan yoksun kalan ve henüz yazılı metinlere sahip olmayan çeşitli topluluklar, özellikle “Yasa'nın çözümlemesi”ni ve Abhidharma'dan –“Yasa'nın uygulama tekniklerine yeniden bakış”– kaynaklanan her şeyi derinleştirerek Öğreti'ye kendi yorumlarını katmaya yöneldiler. Hristiyanlık çağının başlangıcından beri Mahayana'dan kaynaklanan öğretiler işte bu şekilde doğup çoğalmış olmalıdır.

Üçlü Cevher üzerine düşünceye dalış

Çok eski dönemlerden bu yana Budizmin, kutsayarak yücelttiği Üç Cevheri vardır: Buda, Yasa (dharma) ve Topluluk (samgha). Buda, kutsal gerçekleri keşfeden her şeyi bilen kişidir; Yasa, onun tarafından oluşturulmuş öğreti ve dini yöntemdir; Topluluk, sözcüğün tam anlamıyla, yine Buda tarafından kurulmuş manastır düzenidir.

Topluluk'a giriş ve dine kabul törenleri sırasında, laikler ve din adamları üçlü, “Buda'ya sığınıyorum; Yasa'ya sığınıyorum; Topluluk'a sığınıyorum.” seslenişleriyle Üçlü Cevher'i benimsediklerini açıklarlar. Bu sığınma açıklamasını (cāranagamaṇa) yapmadan gerçek bir Budist olunamaz. [...]

Öğrenciden üzerinde düşünceye varması istenen Üçlü Cevher, anıma törenlerinin (anusmṛiti) başlıca konusunu oluşturur. Bu konuların sayısı altı, sekiz ya da on olabilir: 1. Buda; 2. Yasa; 3. Topluluk; 4. Ahlak kuralları; 5. Bağış; 6. Kutsal varlıklar; 7. Verilen ve alınan soluk; 8. Ölüm; 9. Bedensel öğeler; 10; Huzur.

Dharma dünyasını resmeden Çin gravürü

Üçlü Cevher'i düşünmek, yalnız keşişi tedirgin eden endişeleri yenmenin en iyi yoludur.

Bunu pek çok metinden ve özellikle de, *Dhvajagrasutra* ("sancığın ucundaki Vaaz") adlı eski bir budist *sutra*'sından anlıyoruz. [...]

Az önce söz konusu edilen eski Budist kaynaklarda, Üçlü Cevher sürekli yinelenen tek bir formül şeklinde kısaca anılır:

"O, Tathagata'dır, hak sahibi olan, tam ve usulünce uyanmış olan, bilgi ve deneyim sahibi, gönül insanı, dünya âlimi, insanların, eğitilmesi gereken o varlıkların yüce yol göstericisi, tanrıların ve insanların öğretmeni, Buda'dır, Ulu Kişi'dir o.

Yasa, Ulu Kişi tarafından açıkça dile getirilmişti; o, şimdiki varoluşta bunun karşılığını görüyor; zamandan bağımsız o; gelip incelemelerini bekliyor; doğru yere götürüyor ve bilgiler tarafından işcel olarak bilinmesi gerekiyor.

Ulu Kişi'nin öğrenciler Topluluğu düzgün yolu izliyor, doğru yolu izliyor, doğru yöntemin yolunu izliyor, doğru yaşamın yolunu izliyor. [...] Ulu Kişi'nin bu öğrenciler Topluluğu yüceltmeyi hak ediyor, iyi karşılanmayı hak ediyor, bağışları hak ediyor, iki el kavuşmuş halde selamlanmayı hak ediyor; o dünyanın en büyük övünç kaynağı."

Bu formül, olduğu gibi bu şekliyle, yinelemeleri ve anlam bulanıklığıyla, yüzyıllar boyunca milyonlarca Budistin dindarlığını körükledi. Zamana karşı direndi ve geçerliğini halen koruyor. Ancak yorumları, yerlere ve çağlara göre bir miktar değişiklik göstermiştir.

Budizm, uzun tarihi boyunca, dini ülküsünde, felsefi görüşlerinde ve bir

kişi olarak Buda'ya ilişkin inançlarında değişiklikler yaratan dönemlerden geçmiştir.

Etienne Lamotte,

"Du Petit Véhicule au Grand Véhicule", Lilian Silburn'un yönetimiyle, *Budizm içinde* Fayard, Paris, 1977.

Dört Yüce Gerçek

Buda'nın Öğretisi, kendisinin de ilk vaazında belirttiği gibi dört "Yüce Gerçeğe" dayanır. İlki temel olarak, ıstırapın varlığının farkına varıştır. Acı doğumda, hastalıkta, ölümdе, sevilmeyle birlikte, sevilenden ayrılıktа, arzu edilenin elde edilemeyeşinde ve beş "kazanımlar bütünü" (*upadanakkhandha*) olarak özetlenende bulunur. Bu farkına varış çok basit değildir; ıstırap verici niteliği, öğretisel olarak tasarlandığı şekliyle maddi ve manevi varlığa ilişkin her şeye, onları yinelenen yenedoğuşlara sürükleyen şeylerin bütününe ekleyen yönetsel bir görüşle tamamlanır. [...]

Bu ıstırapın kökeni (*samudaya*) üzerindeki gerçek, yüce gerçeklerin ikincisidir. "Susuzluk" a –"açlık" demek daha yerinde olurdu– (*tanha*) dayanır. Bu susuzluğun üç şekli vardır: "zevke" susama (*kama*), "varlığa" susama (*bhava*), "yokluğa" susama (*vibhava*). Susuzluğun ilk çeşidi kendiliğinden açıklanır: istekler ıstırap kaynağıdır, çünkü sonsuza kadar tatmin edilemezler ve insanı acı verici yaşantılara bağlarlar. İkincisi doğrudan doğruya bu yaşantılara duyulan açlıkla ilgilidir. Üçüncüsü hiçliğe duyulan açlıktır ve bu da, amacına ters düşmekle birlikte, açlıktır yine de ve böyle

oluşuyla da meyvesini ısırap verici yaşantıda verir; intiharı yenidendoğuş izler.

Üçüncü gerçek, şurada burada bir aşkın-zevk arayan ve yenidendoğuşlara neden olan susuzluğun, bu susuzluktan kaynaklanan ısırabın durdurulmasıdır (*nirodha*).

Dördüncü gerçek, "ısırabın durdurulmasına götüren yol"a ilişkindir. (*dukkhanirodhagamini patipada*). Bu yol "sekizli yol"dur:

1. Doğru görüş (*sammaditthi*),
2. Doğru tasarlama (*s. sankappa*),
3. Doğru söz (*s. vaca*),
4. Doğru eylem (*s. kammanta*),
5. Yaşamını doğru yoldan kazanma biçimi (*s. ajiva*),
6. Doğru uygulama (*s. vayama*),
7. Cevabı doğru şekilde hazırlama (*s. sati*)
8. Ruhsal yaşamda doğru tavır (*s. samadhi*).

Budist öğretilerin tanımı doğal olarak, dört Yüce Gerçeğe göre sıralanır. Budizmde, şeylerin dünyadaki durumları, ısırabı ortaya çıkaran ilk gerçeğin dayandığı şeye göre tanımlanır. Bu tanımlama, doğayla ilgili olduğunda kozmoloji, varlıklarla ilgili olduğunda fizyoloji ya da psikoloji olur.

J. Filliozat,
Klasik Hindistan,
EFEO, Imprimerie nationale, 1953.

Uzay sayısız evrenle doludur

Öncelikle, Buda ve öğrencilerinin bir hapisaneye o kadar çok benzeyen bu dünyayı nasıl tasarladıklarına bir bakalım. Sonsuz mu, sonlu mu olduğu bilinmeyen uzaya, hepsi de aynı

tasarıma göre oluşturulmuş sayısız evren serpiştirilmiştir. Aşağıda, arzu dünyası bulunur. [...] Dikey eksenli bir silindir biçimindedir ve üst çeperinde insanlar, hayvanlar ve aşağı düzeydeki tanrısal varlıklar yaşarlar. Dairenin merkezinde yüksek bir dağ Meru ya da Sumeru tepesi yükselir ve güneş, ay ve diğer gezegenler bunun çevresinde dönerler. Çevresinde yer alan daire şeklinde bir dağ zinciri okyanusu sınırlar ve bu şekilde suyunun evrene boşalmasını engeller. Sumeru tepesinin eteklerinde, dört anayöne doğru dört ülke uzanır. Güneydeki, adını merkezini gösteren bir ağacın adından, –jambu ya da gül-elma ağacı,– alan Jambudvīpa ülkesi, Hindistan'ı da kapsayan ülkedir, ve onun üçgen şeklini taşır. Kuzeydeki Uttarakuru ülkesinde, endişe ve acıdan uzak bir aylıklık ve büyük bir mutluluk içinde yaşayan insanlar oturur. Doğudaki ve baidaki diğer iki ülke, isimden ibarettirler. Sumeru tepesinin yamaçlarındaki, onun tepesindeki ya da üstündeki göksel saraylarda arzu dünyasının tanrıları, özellikle de, eski veda dininin tanrıları yaşarlar. Budist metinlerde Çakra adıyla anılan Indra, hepsinden önce gelir ve onları yönetir. Yerin diplerinde ya da evrenler arasındaki ara bölgelerde, lanetlenmiş olanlar, aynı tanrıların çok mutlu yaşamlarının süresi gibi, genellikle aşırı derecede uzun ama daima sonlu sürelerle, çeşitli işkencelere uğrarlar.

Arzu dünyasının üstünde, insanların görmeyi bile düşünemeyecekleri bir yükseklikte, sonsuz meditasyonlara dalmış, esir bedenli tanrıların yaşadığı biçimler dünyası yer alır. Bu dünyanın dört katı da zaten, budist meditasyonunun dört katına karşılık

Borobudur alçak-kabarıması.

gelir. Rahipler, meditasyonu uzun süre uygulayarak, pek çok başka avantajın yanı sıra, tanrıların arasında yenidendoğma olanağını da sağlama alırlar. Aşağı kat, Brahma'nın yaşadığı yerdir. Brahma Çakra (Indra) ile birlikte, Budist efsanelerinde önemli bir rol oynar. Biçimler dünyasının bu tanrıları tam bir safılık içindeki ışık varlıklarıdır; ışıklı bedenlerinin gıdaya gereksinimi yoktur, düşünceleri de en küçük bir günahkâr isteği tasarlayamaz. Doğumun pisliklerinden uzakta, anne ve babaları olmadan, gökyüzünde kendiliklerinden belirirler.

Biçimler dünyasının üstünde ya da uzamın dışında, şekilsiz dünya yer alır. Bu dünyanın dört katına, maddesiz dört içe yöneliş katı denk gelir. Burada, saf zihinleri, baş döndürecek kadar uzun süren yaşamları boyunca, tam bir bilinç yokluğuna yakın psişik durumlara dalmış bedensiz tanrılar yaşarlar.

Varlıkların içinde yaşadıkları ve her ölümle, günahkârların, yeralında ya da yerüstünde gezinen aç hortlakların,

hayvanların, insanların ve tanrıların beş yazgısının birinden diğerine geçerek, kat değiştirdikleri hapishane böyledir. Şimdi ele, Buda'ya göre bu varlıkların nasıl oluştuklarına bir bakalım.

Varlıkların ve şeylerin gelip geçiciliği

Son derece çeşitli olmalarına karşın, canlı varlıkların, tüm cansız varlıklarla, minerallerle, bitkilerle, düşüncelerle, zihin durumlarıyla vs., nirvana dışında paylaştıkları ortak özellikleri vardır. Gerçekte hepsi de, bileşiktir ve buna göre koşullandırılmıştır. Öyleyse, tüm bileşiklerin dört ortak özelliğine sahiptirler; bir üretimleri, belli bir süreleri, bir düşüş ya da dönüşümleri ve bir sonları vardır. Bileşik olan her şeyin bir başlangıcı vardır ve kendisinin dışındaki koşullarla ve nedenlerle ortaya çıkmıştır. Bir başlangıcı olanın mutlaka bir sonu da olacaktır. [...] Ömrünün son derece uzun olmasına hatta milyarlarca yılla ölçülmesine karşın, etken maddeleri sırasıyla ateş, su ve rüzgâr olan evren bile, yaratılış, gelişme, sonra da düşüş ve yokoluş evrelerinden geçiyor. Demek ki her varlık, birbirlerini izleyen ve

birbirlerini sıkı sıkaya koşullandıran gelip geçici olaylar zincirinden başka bir şey değildir. Buna göre bir insan ölüp de bir hayvan bedeninde yeniden doğduğunda, onun her şeyinin; bedeninin, yaşamının, zihninin, ömrünün, zevklerinin ve acılarının, kendisinden önce gelen insanın eylemlerinden başka bir nedeni olamayacağına göre, yeniden doğan hayvanın, ölen insandan bütünüyle de farklı olmayacağı görülür. Aralarında, bebeğin, yetişkinlik haliyle; olgunluk çağındaki insanın, yaşlılık haliyle kurduğu ilişkiye benzer bir ilişki vardır. Çünkü bunlar ne bütünüyle birbirlerinin

Bodhisattva Avalokiteçvara (VII. yüzyıl Japon ahşap oyması)

aynısı, ne de birbirlerinden gerçekten çok farklıdır. Demek ki, bileşik şeylerin birinci özelliği gelip geçici olmaları. Oysa, tam olarak da, gelip geçici oldukları için acı çeken varlıklar onlar; yaşamları, ömürleri olağandışı uzunlukta olan tanrılarinki bile, ölümle sonlandığı için ne acı verici; ölüm sevilen varlıklardan ve şeylerden ayırdığı için; her mutluluk anı ayrılıkların, hastalıkların, endişe ve kaygıların tehdidi altında olduğu için her varoluş acı verici. Bileşik şeylerin, yani bizlerin, bu ikinci özelliğinin Buda'nın büyük buluşunun ilk hedefi, çözmek istediği problem olduğunu hatırlayalım.

Bileşik şeyler acı verici oldukları kadar, boşurlar da; yani, varoluşun sürekli değişimlerinden kurtulup, tutunulabilecek, üzerine sonsuz bir mutluluk inşa edilebilecek her türlü sabit öğeden yoksundurlar.

André Bareau, *Buda'nın Yolunda*,
Philippe Lebaud, Paris, 1985.

Topluluk, zamanla dallara nasıl ayrıldı

Buda'nın sağlığında bile, bazı topluluklarda toplum dışı eğilimler görülmeye başlamıştı. Bazılarının kötü niyetlerinden ve güç tutkularından, dağınık gruplar arasındaki bağların güçsüzlüğünden doğan bu eğilimler, Üstat'ın ölümünden sonra artacak ve ilk konsillerin çağrılmasını zorunlu kılacaklardır.

Gelenekçiliği ortaya koyan ve zorunlu kılan güçlü bir otorite yüzünden, Samgha kısa sürede, Buda'nın öğretilerinin yorumu ve onların yeni koşullara uygulanması konuları üzerinde farklı görüşleri savunan gruplara (*nikaya*), okullara ya da mezheplere bölünür.

Bu gruplardan yirmi kadarı böylelikle, birbirlerinin peşi sıra, öğretinin ilkelerine bağlı kalan eski

Budizmin içinde yapılanırlar. Günümüze bunlardan yalnızca bir tanesi, halen Sri-Lanka'da ve Güneydoğu Asya'da varlığını sürdüren Theravadinlerinki kalmıştır. Diğerleri arasında en önemlileri, Mahasamghikalarinki, Vatsiputriyalarınki, Sarvastivadinlerinki, Sammatiyalarınki ve Mahiçasakalarınki, Dharmaguptakalarınki, Lokottaravadinlerinki ve Purvaçailalarınkilerdir. Bu grupların hepsi de on yüzyıldan uzun bir süre önce yok olmuşlardır.

Hristiyanlık çağının hemen başlangıcında, Budizmin yeni bir biçimi ortaya çıkar ve hızla yayılır. Mahayana ya da "Büyük Gemi" adını alır ve Budizmin eski şekline, aşağılama amacıyla, Hinayana ya da "Küçük Gemi" adını verir. Bencillikle suçladığı *arhant* ülküsünü aşağılar; yandaşlarına, bu hayattan başlayarak, sayısız yaşamlar boyunca yüce erdemleri, özellikle de bağışı (*dana*) ve bilgeliği (*Pracna*) hayata geçirerek, onları mükemmelleştirmeye çalışan bir *bodhisattva* olmalarını ve Buda örneğini izlemelerini salık verir. Bodhisattva, içi sonsuz bir merhametle dolu olarak, gerektiğinde tüm varlığını, hatta onun kurtarıcı eylemine son verdirecek de olsa, hayatını gözden çıkararak, her varlığın yardımına koşmaya ve onları Kurtuluş'a ulaştırmaya daima hazırdır. Derin bilgeliğiyle, şeylerin ve varlıkların gerçek doğasını anlar, gerçek yaradılışın boşluğunu da (*çunyata*). *Bodhisattva* olmak için *arhant*'in yaptığı gibi, hiç de rahip olmaya gerek yoktur. İnananlar topluluğu, Buda'yı yüceltmekten geri durmaksızın, *bodhisattvalar*'a coşkuyla ibadet ederler ve gerektiğinde onlara da yaparlar. Bu kurtarıcının en ünlüleri, merhamet dolu Avalokiteçvara ve sonraki Buda olacak Maitreya'dır.

"Bilgeliği mükemmelleştirme" araştırmaları (*Pracna-paramita*), Mahayana bilginlerini, öğretiyi zaman geçirmeden bu yeni yönde derinleştirmeye yöneltir. İsa'dan sonra 200'lere doğru Nagarjuna, son derece incelikli bir eytişim sayesinde her türlü töz kavramının izini sürerek evrensel boşluk tezini sağlam temellere oturtur ve böylelikle de, Madhyamaka çağı başlamış olur. İki yüzyıl sonra, Asanga, temelinde mutlak bir ülküsellik bulunan karmaşık bir sistem oluşturarak Yogacara ya da Vijnanavadin çağlarını başlatır. Her şey düşünceden ibaret olduğundan, bu ülküye sürekli olarak uygulanan özel hareketler ve yogayla ulaşmak mümkündür.

VII. yüzyılda, Vajrayana ("Elmas ya da Yıldırım Gemi") ya da kutsal kitaplarına *tantra* dendiğinden, daha çok tantrizm olarak adlandırılan yeni bir budizm biçimi çıkar ortaya. Yoga uygulamasını büyüyle karışık, son derece karmaşık bir törenle bütünleştiriyordu. Bu törende Budalara, *bodhisattva*'lara ve kutsal varlıklardan oluşan bir kalabalığa ibadet ediliyordu. İçrek öğretisi, Budizmin Hindistan'da ortadan kalkışına kadar varlıklarını sürdüren çeşitli mezheplerden edindiği öğretilerden en cesur sonuçları çıkaran Asanga'ninkine dayanıyordu.

Budizm'in Hindistan'da ortan kalkışı, Müslüman ordularının, Budizmin son kalesi Bengal'i istilasıyla, XIII. yüzyıla doğru gerçekleşir. Oysa Budizm, çeşitli nedenlere bağlı uzun bir gerileme döneminden sonra, kısa bir süre daha farklı yerlerde varlığını sürdürmüştür. Bu gerilemenin çeşitli nedenleri vardır ve bunların neler olduğu henüz tam olarak bilinmemektedir. Bunlar arasında özellikle Hinduizmin, manastır topluluklarını laik yandaşlarının desteğinden yoksun bırakarak, geç dönem Budizmi de dahil

olmak üzere, etkisini yavaş yavaş tüm Hint uygarlığına göstermesi ve ilerlemesini geniş bir alanda sürdürmesi sayılmalıdır.

André Bareau,
Büyük Dinler Atlası içinde,
Encyclopædia Universalis, 1988

Eskilerin Budizminin kalıcılığı ve dirimselliği

Hepsinden önce, Çravakaların (Dinleyiciler) ya da hazır bulunan öğrencilerin Budizmi var olmuştur. Bu budizmin dinsel ülküsü, yandaşların evrensel acısına son vermek ve onları nirvanaya ulaştırmaktır. Felsefi olarak, bireysel ruhun (*pudgalanairama*) yokluğunu vaaz eder ve gerçeği yalnızca yaşamın psikofizik olaylarında görür.

Kökenleri, Buda Çakyamuni'ye kadar uzanan Çravakalar, tüm Hindistan'a yayılırlar ve kısa süre sonra bölünürler [...]

Bu parçalanmanın açıklaması coğrafi ve dini nedenlerdedir. Ancak, on-sekiz mezhep, öğreti, disiplin ve özellikle de Buda'nın algılanış biçimi gibi ikincil noktalar üzerinde anlaşamamaları da, hepsi de başlangıçtaki ülkülerine bağlı kalmışlardır: Çakyamuni tarafından çizilmiş yolda ilerleyerek nirvanaya hızla ulaşmak.

On sekiz mezhebin hepsi de zamana karşı direnemediler, ancak Çravakaların Budizmi varlığını günümüze kadar sürdürdü. [... Kral I. Parakrama bahu'nun girişimleriyle (1153-1186) 1160'a doğru Sri Lanka'da bir araya getirilen "eskilerin öğretisi" Theravada, Sri Lanka'da, Birmanya'da, Tayland'da, Kamboçya'da ve Laos'da halen hükümünü sürdürmektedir.] Üçlü Cevher'e, Buda'ya, Yasa'ya ve Topluluk'a karşı gösterdiği bağlılık, bundan yirmi yüzyıl öncekiyle aynı kalmıştır ve halen eski kalıp sözlerin aynısını kullanmaktadır.

Bunların iyice anlaşılması için bazı açıklamalar gerekiyordu. Çağımızın yaklaşık V. yüzyılında, büyük üstat Buddhaghosa tarafından düzenlenip sıralandırıldılar. Eski yazılı Budist metinleri üzerine açıklamalı yorumlarında ve özellikle de, başyapıtı olan *Visuddhimagga*'da "Saflığa götüren Yol", bu bilgin yukarıda sözü edilen kalıp sözleri yeniden ele alarak, onları sözcüğü sözcüğüne açıklıyor ve bazı metin aktarımlarıyla anlaşılabilirlik kazandırıyor. [...]

Çağımızın başlangıcında, Çravaka Budizmine yeni bir Budizm biçimi eklenir: bodhisattvaların ve gelecekteki budaların budizmidir bu. Küçük gemi (Hinayana) olarak nitelediği ilkinin karşı olarak, kendine Büyük Gemi (Mahayana) adını mal ederler. Mahayana Büyük İlerleme Yolu anlamına gelmektedir. Zengin bir edebiyatın, *Vaipulyasutra* olarak da anılan *Mahayanasutra* edebiyatının doğuşuna yol açan bu hareket, tüm Uzakdoğu'ya, orta Asya'ya, Çin'e, Kore'ye, Japonya'ya ve Çinlilerin yayılmadan önce de Hindistan'da büyük bir ilgi görmüştür.

Etienne Lamotte

"Du Petit Véhicule au Grand Véhicule"

Budizm içinde.

Bodhisattvalar ve Mahayana'daki rolleri

Mahayana yandaşı olan bodhisattvalar, nirvanaya girişlerini geciktirirler ve güçlerini Uyanış Düşüncesi'nin (*bodhicittotpada*) oluşturulması üzerinde yoğunlaştırırlar. Günün birinde, kendilerini sonsuza kadar tüm varlıkların iyiliğine ve mutluluğuna adanmak için, Budaları yapan, Yüce Uyanış'a ulaşma kararını alırlar.

Bu Yüce Uyanış -ya da kimi zaman söylendiği şekliyle bu Aydınlanma- her şeyi bilmeye ilişkindir.

Buda'nın "bin değişim" heykelleri
(Kore, VIII. yüzyıl).

Artık yalnızca üç genel özellikleriyle –gelip geçicilik, acı ve kişisizlik,– değil de, sayısız görünüşleriyle bilmeye ilişkindir. Artık yalnızca bir bilim değil, bir durugörü, evrensel bir bilgidir söz konusu olan.

Bununla birlikte, Mahayana'ya göre, şeyler kendilerine özgü bir doğanın ve özelliklerden yoksundurlar ve sonuç olarak her türlü doğuştan ve yokoluştan kurtulurlar. Sravakalarla birlikte, varoluşun psikofizik olaylarının kişisizliğini bildirmekten hoşnutsuzluk duyan bodhisattvalar bu olayların kesinlikle varolmadıklarını ya da yalnızca bilinçli canlıların düşüncesinde var olduklarını söylerler.

Tek sözcükle, bu yeni bakışa göre, önceden Çravakalar tarafından söz konusu edilen bireyin reddi, şeylerin reddiyle (*dharmanairatmya*) tamamlanmalıdır.

Kişileri ve şeyleri görmez olmak bodhisattvaların kendilerini evrensel iyilik ve mutluluğa adanmalarına asla engel olmaz. Çünkü özgeci eylemi, saltık bakış açısıyla (*paramartha*) kabul görmese de, kılğısal bakış açısıyla (*samvriti*) haklı çıkar. Bodhisattva, görmesini ve tasarlamasını engelleyen bilgeligine, kurtarıcılık yetenekleriyle edindiği, kendisini aşırı derecede yardımsever kılan, büyük becerisini ekler.

Etienne Lamotte

"Du Petit Véhicule au Grand Véhicule"

Budizm içinde.

Budizmin Asya'da yayılması

Gezgin keşişler tarafından, geçtikleri her yerde öğretilen Buda'nın Öğretisi, dillere ve yerel kültürlerle bağlı olarak çeşitli yorumlara konu olur. Yeni topluluklar, çeşitlilik kazanmış bu öğretiyi başka dinsel görev topraklarına doğru yaymaya kalkıştıklarında, bu eğilim daha da artar.

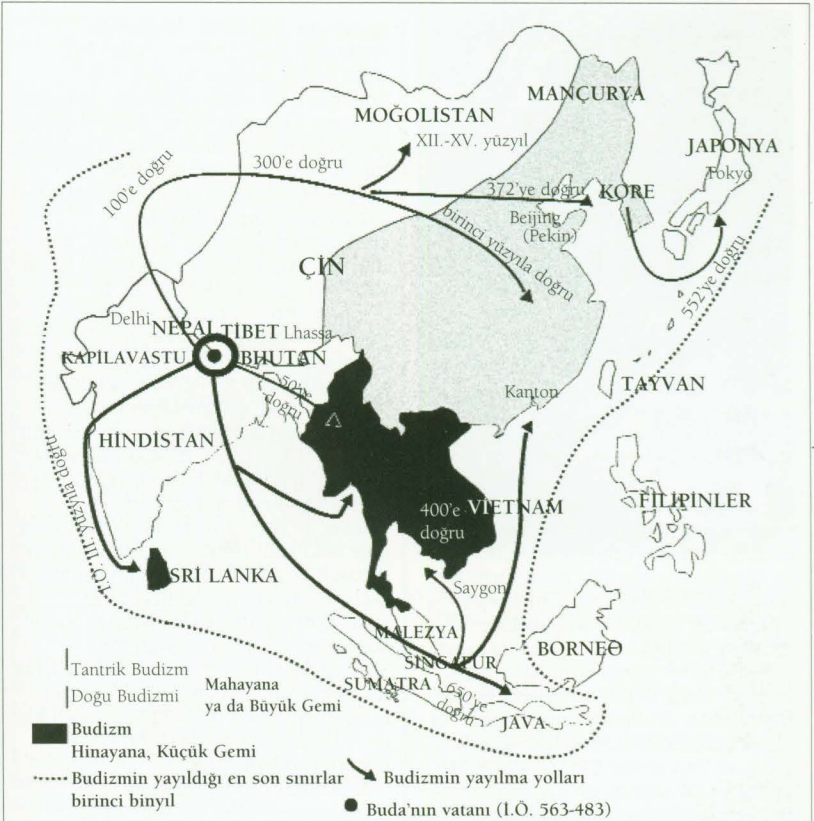
Budizmin yayılışı

Hinduiizmin tersine, Yasa'ya hizmet etmek bir görev olduğundan, Budizm dinsel görev gerektiren bir dindir. Üstelik, Sanskritçeyi bozmadan koruyan Hinduiizmin aksine, kutsal addedilen bir dille asla bir bağlantısı olmamıştır. Keşişler, Buda'nın sözlerini, vaaz vermeleri gereken yerlerdeki her dile çevirmeye girişmişlerdir; sadık kalınması gereken yalnızca yorumdur. Budizm işte bu nedenle, insanlığın tanıdığı en güçlü uygarlık hareketlerinden biri olmuş ve tüm Asya'ya yayılabilmiştir. [...]

Çağımızın başlangıcından beri, Kaşmir'den yola çıkarak, Yunan krallıklarına ulaşır (Bugünkü Pakistan'ın ve Afganistan'ın kuzeyinde): Yunan-budist sanatı oralarda yeşerir ve sanatçılar ilk kez olarak Buda heykelleri yaparlar. İran ellerinin sınırlarına ve, önemli ticaret yollarını, "ipekyolu"nu izleyerek Orta Asya vahalarına ulaşır. Buradaki topluluklar İran, Hint ve Yunan kültürlerini, son derece gelişmiş bir uygarlık içinde birleştiriyorlardı: oralarda Sanskrit incelemelerine büyük bir önem veriliyordu.

[Çinlilerin Yarımadası'nın Hint altıktası ile İ.Ö. V.-III. yüzyıllardan başlayarak ilişki içinde olduğu görüşü kabul edilmişse de; Güney Çin'in Hindistan ile kurduğu ilişkilerin gelişmesinde, ancak, çağımızın III. ve V. yüzyıllarına doğru ayrıcalıklı bir rol oynamıştır. Bu temaslar Güney Çin denizine karası olan tüm ülkelere ulaştıklarından V. yüzyıla doğru Orta Malezya Yarımadası çevresinde önem kazanırlar.]

Vietnam'da ise, misyoner hareket, Hindistan'dan deniz yoluyla gelerek,

I. binyıla dek budizmin yayılışı.

Çin'e yolculuklarına devam etmeden önce orada konaklayan misyonerler sayesinde II. yüzyılın sonlarına doğru gelişme göstermiştir; o sırada Budizm de Çinlilerin etkisiyle, kara yoluyla ulaşmaktaydı.

Murielle Moullec, *Budizm içinde*, Lilian Silburn yönetimiyle, Fayard, Paris, 1977.

Çin Budizmi

Çin uygarlığı üzerinde onca büyük etkisi olmuş tek yabancı din Budizm, yaklaşık olarak II. yüzyıldan VIII. yüzyıla uzanan uzun bir süreç boyunca, özellikle mahayanadaki şekliyle yayılıp benimsenmiş ve pek çok karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu etkileşim, bir yandan, sırasıyla Hindistan'dan, Parth'dan Baktriya'dan, Soğdya'dan ve günümüz Çin Türkistanı'nın vaha-illerinden

Cin'de (Yung Kang mağarası, V. yüzyıl)
kayaya oyulmuş Buda.

gelerek başkentlere doğru akan yabancı misyonerlerin buralara varışı; öte yandan, Budizmi benimsemiş Çinlilerin bu öğretiye tepkilerinin bir sonucudur. Budist Çinliler kısa süre sonra keşiş toplulukları oluşturarak, öncelikle çevirilere yardım etmiş, sonra da kendi yorumlarını ve öğretilerini hazırlamış, bazen de daha cılogru çevirilerin peşine düşerek batı ülkelerine gitmişlerdir. İki büyük geleneksel sistemi, Konfüçyüs dinini ve Taoculuğu benimseyenlerin tepkisi ve çıkarlarına en uygun düşecek dini kendi yararlarına kullanmak isteyen çeşitli siyasal güçlerin oyunları da bu etkileşimde rol oynamıştır.

Geleneksel tarih yazımı, Budizmin Çin'e gelişiyle ilgili pek çok yorum saklamıştır. Batı'da, sonraki hanlardan İmparator Ming'le ilgili, kuşkusuz en destansı, yorum uzun zamandır bilinmektedir. Sarayının avlusuna gelip konan "Altın Adam"la ilgili ruyası; Yueçilerin krallığına gönderilen din görevi [...]; beyaz At Baimasi manastırına yerleşen iki yabancı din adamı, Kasyapa Matanga ve Zhu Falan'la birlikte Başkent Luoyang'a dönüş [...] Hepsisi de İ.S. 67'ye cılogru

geçiyordu. Bu efsane, modernler tarafından topa tutulur. Onlar, İ.Ö. 2'de, budist metinlerin yine Yueçi krallığının bir elçisi tarafından zamanın başkenti Chang'da sözlü olarak yapılan çevirisinden söz eden başka bir geleneği bu efsaneye yegliyorlardı. Her durumda, istilanın batılı tüccarlarla, Çin çevreleri arasındaki karşılıklı etkileşimden geçen ve biri resmi, diğeri özel, iki ayrı yoldan gerçekleştiği kabul edilebilir. Çeviri etkinliği de, II. yüzyılın ikinci yarısında özellikle, Parth'lı An Shigao ve Yueçili Lokakshema (Zhi Chen) tarafından Çinli aydınların katıldıkları ekiplerin oluşturulması, çalışmalarının planlanmasıyla örgütlenmiştir. [...] Zhu Shixing (III. yüzyıl), manastırın tam ve yetkin buyrultusunu alan ilk Çinli olmuş ve sutraların peşindeyken Khotan'da ölmüştür. Hindistan'da uzun süre kaldıktan sonra, Faxiang okulunu kurarak Yogacarin öğretilerini getiren, çeviri yöntemlerini yenileyen ve seyahatini ayrıntılarıyla anlattığı, Xiyuji adlı uzun bir anlatı bırakan Zhu Shixing, gezgin-keşişler soyunu başlatan kişi olmuştur. Faxiang (420'ye cılogru ölmüştür), Yijing (635-713) ve özellikle de (Xuanzang (602-664) bu soyun önemli isimlerindendir.

Budizmin Çin felsefesinde özümlemesi uzun bir süre almıştır. Başlangıçta Taoculukla çatışması bazı bakımlardan Budizmin yararına olmuştu. Bu da çevrilecek ilk metinlerin, genellikle de, "iç simya uygulaması"na benzer meditasyon uygulama kitaplarının seçimine yansımıştır. IV. yüzyıl aydınları Pracna Paramita'nın Boşluğu (kong) kavramı karşısında büyülenmiş ve Laozi ve Zhuangzi'nin oluşturdukları kategorileri Budizmin yorumlanışına uygulamak istemişlerdir.

Anlaşmazlıkların kökeninde yer alsa da, Budizmin aydın çevrelerde ve yaygın zihniyetçe kabul görmesini

sağlayan geyi ya da “duyulara uyarılma”nın ilk adımı olmuştur.

Budizm Çin’de en temel erdem olan evlat saygı-sevgisini (*xiao*) işleyen Hint metinlerden yararlanarak Konfüçyüsçülüğe de uyum sağlamayı başardı. [...]

Budizmin Çin’de kök salması, okulların ve mezheplerin çoğalmasıyla gerçekleşir. Fotudeng’in öğrencisi Dao’an (315-385), metin yorumlamaları ve meditasyon (*dhyana*) yapılan sağlam bir topluluk oluşturdu ve yaygın din duygusunun ve chana’nın oluşmasında önemli rol oynayan Maitreya mezhebinin (Milefo) öncüsü oldu. [...]Sui ve Tanglardan iki büyük din ve felsefe okulu ortaya çıkar. (538-598 kurucu-üstat olarak kabul edilen) Zhiyi’nin ve onun üstadı Huisi’nin (515-577) felsefesi üzerine kurulan Tiantai, Lotus sutrası merkezli bir yorumlama ve uygulama okuludur; [...] sonra, Avatamsaka sutrası üzerine kurulmuş ve kurucu-üstadı Fazang (643-712) olan, yukarıda adı anılan Faxiang’in önde gelen muallifi İmparatoriçe Wu Zetian (624-705) tarafından korunan Huayan okulu gelir. [...]

IX. yüzyılda meydana gelen büyük kıymdan ve Moğolların Ming hanedanlığı karşısındaki yenilgisinden sonra yabancılara karşı tepki oluşmasıyla, klasik biçimiyle Budizm tehlikeye girer, ancak, Amitabha’ya duyulan yürekten bağlılık, varlığını modern çağa kadar koruyacak chana olgusuyla birleşerek devam eder. Aydınlar tarafından benimsenen düşünce, Taoculuğu, Konfüçyüsçülüğü ve Budizmi tek bir sistemde birleştirmekten yana olan “bir arada üç öğretisi” (*sanjiao gui yi*) akımı doğrultusunda, bağdaştırmacı bir düşüncedir. Bu düşünce, Zhuhong (1535-1615), Zhixu (1599-1655), Deqing (1546-1623) tarafından üne kavuşturulmuştur. Böylelikle Budizm,

içinde eriyip yayıllayarak da olsa, sonunda Çin felsefesindeki yerini alır.

Jean-Noel Robert

“Çin Budizmi”,

Encyclopædia Universalis içinde, Paris, 1985.

Uyanış’ı meditasyonda arama: Chan ya da Tch’an

Çin felsefesinden esinlenen Budizm, gerçek değerini Tch’an (*dhyana*) okulu içinde bulmuştur. Tch’an yalnızca iç dünyaya yönelen uygulamalara, ve bunların özellikle de gündelik etkinliklerde gerçekleşme biçimlerine yoğunlaşır. Zihinsel tasavvuru ve törenselliği dışlar, Yazılı Metinler’den yararlanma eylemini dışlamasa da sınırlar; hedefi anlık Uyanış’a en kısa yoldan, zorlanarak da olsa ulaşmak olduğundan, ilke olarak değilse de, genellikle tasvir ve put düşmanı hatta din karşıtıdır.

Saray Budizmine, manastır gönencine ya da saf Yaşam’ın kolaylığına tepki

olarak, başlangıçtaki Budizmi hatırlatan, sadeliğe ve fakirliğe bir geri dönüştür, yaşantının, her türlü kuramın dışında gündelik davranış biçiminin peşinden ısrarla ve tutkuyla gitmeye dayanır. Ancak, Mahayana mezhebine tam bir bağlılıkla, doğrudan doğruya Uyanış'ın alanına yerleşir, ondan başka bir şey tanımaz, ondan başka bir şey öğretmez. Ondan başka hiçbir şeyin önemi yoktur ve gerçekleştirilmesi de çok kolaydır: iğnenin ucundayken, ileri doğru bir atılım, bir sezgi, tehlikeli bir atlayış, sırtın tepesindeyken fazladan atılacak bir adım yeterlidir! Tch'an öğreticisi bu hareketi oluşturmaya çalışır, yalnızca bu hareketi ve geri kalan her şey de buna eklenecektir. [...]

Özgür ve içten gelen eyleme verdiği önemle, Büyük Gemi'nin en Çinli tarzında, en gelişmiş mezhebi, eski Budizme katılır. Tao'nun, dersi ve erdemleriyle ona hiç de yabancı olmadı ki kesindir, ve şu görüşe de ters düşmez: burada ve orada, üretken olan Doğallık'tır.

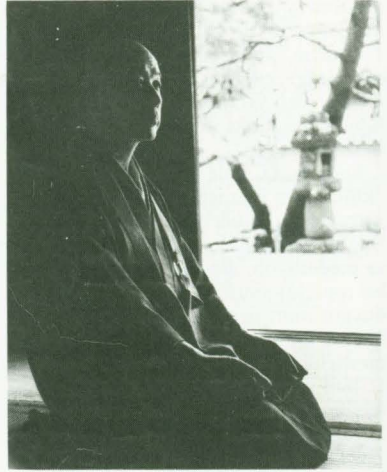
Bu nokta, Tch'an'ın sanat üzerindeki etkisini ortaya koyuyor. İçinden geliş, gerçek, sopa ya da tüyden ince yelpazeyle olduğu kadar, fırçayla ya da kılıçla ifade edilebilir. [...]

Geleneksel uzlaşılardan ve kısmen de sutraların yetkesinden bağımsızlaşan Tch'an yöntemi, öğretmenin değerine ve "Kalpten Kalbe" aktarımına dayanır. Herhangi bir betimleme yapılamayacağına göre, sin, "kalp" ya da "bilinç" sözcüklerinden hangisinin kullanılması gerektiği pek de önemli değildir

Marinette Bruno,
Budizm içinde.

Kore ve Japonya'da

Çin uygarlığı, Budizmi genellikle bir iletim aracı olarak gördüğü için,

Budizmin Çin tarafından özümlemesi, onun Çin kültür dünyasının bütününe yayılmasını sağlayabilmiştir. IV. yüzyıldan başlayarak, [...] Kore'deki küçük krallıklar Hristiyanlaşmış ve Budizm buralarda hızla gelişip yayılmıştır. XI. yüzyılda, kendilerine ait Kore basımı bir derlemeleri bile olmuştur. Kore ve Japonya arasındaki mübadelelerin ardından, çok sayıda Koreli budist Japonya'ya yerleşmiştir [...].

Milliyetçi şintoist tepkinin büyüklüğü nedeniyle Budizm hiçbir zaman Japonya'nın asıl dini olamamıştır. Bununla birlikte, ilk Japon kuruluşunun Budist temeller üzerine inşa edildiğini açıklayan Prens Shōtoku Taishi'nin (574-622) himayesinden yararlanmıştır. 2 numaralı maddede, Üç Cevher'i, "tüm varoluşun son hedefi ve tüm ülkelerin tek temeli" olarak kutsamayı buyuruyordu. Bence, Kore'den sanatçılar, bilginler ve rahipler getirir; hatta kendisi de sutra'lar yorumlar.

Budizm o zamandan başlayarak kabul edilir: VIII. yüzyılda, Budist topluluğun

yönetim içinde temsilcileri olur [...]. Yasa toplumunda öylesine kabul görür ki, Budalar, bodhisattvalar ve şintoizmin ata tanrıları, *kami*'lerin bir arada eridiği bir pota çıkar ortaya. Bu arada, seçkin bir rahipler topluluğu manastırlarda incelemelerde bulunuyor ve öğretmenler doğrultusunda Çin okullarının sunduğu örneğe uygun mezhepler ortaya çıkıyordu. [...]

Sonradan, dini ve ahlaki bir çöküşün ardından, Amida Buda'ya tapınılmasını öğütleyen Hōnen mezhebiyle birlikte, XII. ve XIII. yüzyıllarda Budizmin yeniden doğuşuna, Nişiren ve Zen mezheplerinin doğuşuna tanık olunur.

Murielle Moullec
Budizm içinde.

Zen

Zen okulu Çin'de gelişmiştir. Hakkında pek az bilgiye sahip olduğumuz

Bodhidharma adındaki bir din adamı (Japon Daruma), kurucusu olarak bilinir. Ancak, onun gelişimine en çok katkıda bulunan, okulun altıncı kurucu ustası Houei-neng'dir (638-713). Yaklaşık olarak "meditasyon" sözcüğüyle karşılanabilecek Zen terimi (Çince *tch'un*), Sanskritçede *dhyana*'ya karşılık gelen kısaltma bir çevriyazıdır.

[...] XII. yüzyılda, Çin Zen'i'nin zaten pek çok dala ayrıldığı bir dönemde, Japonya'ya Eisai (1141-1215) adında, öncelikle içrekçilikte mükemmelleşmeyi hedefleyen Tendai'li bir keşiş gelir. Lintisi dalından bir zen üstadına katılır, yıllarını alan bir öğrenim döneminden sonra, Japonya'ya geri döner ve orada 1191 yılında, Rinzai mezhebinin kurar. Birkaç yıl sonra, kendisi de Hien-zan'da öğrenim görmüş ve bunun sonunda Eisai'nin öğrencisi olmuş olan Dōgen (1200-1253) adlı bir din adamı da Çin'e gelir. Orada, Ts'ao dalından olan Zen'i inceler ve dönüşünde, 1227'de, Japon Zen'i'nin ikinci mezhebinin kurar.

[...] Zen okulu bizi, bizde, içimizde olanı açıkça görmeye davet eder; bu da, zihnimizin onu her zaman dolduran şeylerden, uzamdan, zamandan, olumlama ya da yadsımadan, iyi ve kötuden, "boşalmış" bir duruma ulaştığı varsayımına dayanır. Bununla birlikte, bu durum zihnin uyanık olduğu bir durumdur; Japonlar bu duruma, gündelik dilde "anlayış" anlamında *satori* adını vermişlerdir. [...]

Zen okulları, özellikle de Sōtō, zihni akli kurcalayan şeylerden uzak tutmak için, meditasyonun yeterince rahat bir oturma pozisyonunda (*zazen*) yapılmasını salık verirler. Çünkü zihnin, kendi kendine oluşması gereken Uyanış ile ilgili bile olsa, hiçbir kaygı barındırmaması gerekir. Zen'e özgü bir diğer alıştırımsa, hiçbir mantıksal çözümü bulunmayan (*kōan*), görünüşte

saçma sorunlar üzerine düşünmeye dayanır. Öğretmenlerin öğrencilerine yumruk atmaları, hatta sopayla vurmaları alışılmamış bir şey değildir.

Bu uygulamaların amacı da yine aynıdır: öğrencinin aklını başından alarak, Uyanış'ı elde etmeye elverişli, bütünüyle yoldan çıkmış bir zihinsel duruma ulaştırmak. [...]

Sötö, özellikle taşrada ve nispeten halkın yaşadığı çevrelerde gelişmiştir.

Rinzai, hiç değilse önceleri, daha yüksek sınıflar, özellikle de Kamakura savaşçıları, sonradan da Kyôto savaşçıları arasında yayılmış ve kabul görmüştür. Savaşçılar, kitaplara, törenlere, dualara gereksinimi olmadığını bildiren ve buna karşılık ciddi bir ruhsal disiplin isteyen bir dinin çekiciliğine kapılmışlardır.

Gaston Renondeau ve Bernard Frank,
Budizmin Varlığı içinde,
Gallimard, Paris, 1987.

Tibet Budizmi

Dua değirmeni

I.S. VII. yüzyılda, kralliyet himayesinde Tibet'e giren Budizm, kısa sürede toplumun tüm katmanlarına ulaşır ve onları kökten bir dönüşüme uğrattır. Budizmin Hindistan'da yok olduğundan sonra, Tibet kendisi için bir yükseliş

merkezi olur ve Tibet tarzı Budizm Himalaya ülkelerinin ve XVI. yüzyıldan başlayarak da Mogolistan'ın bütününde hüküm sürer. Yuanlardan başlayarak, Çin'i de bir süre etkisi altına alır.

"İlk yayılma" adını verdikleri dönemde, Budizmin ülkeye girişi aktaran geç dönem kaynaklarında, efsane tarihin yerini alır: Tibet'in Budizmi kabul edişi, hanedan krallarını konu alan doğaüstü bir plan şeklinde kaydedilmiştir. Bu krallar, VI. yüzyılın sonunda ülkede birliği sağlamış ve takdire değer bir yayılma politikası gütmüş ve Hintlilerin "Dharma'ya göre yöneten kral" betimlemesiyle yüceltilmişlerdir. Sonuç olarak Budizmin Tibet'te kabul edişi, Tibet'e davet edilen çok sayıda bilge kişinin kılavuzluğunda hızla ve toptan olacaktır. Bu bilgilerden başlıca ikisi, Santarakshita ve (hakkında tarihsel hiçbir kesin bilgi bulunmayan) Padmasambhava, Tibet Budizmini, Mahayana'yı ve Vajrayana ya da tantrizmi oluşturacak iki akımın kurucusu olarak kabul edilir. [...]

Elbette, bu dönem boyunca Budizm, kralliyet buyrultusuyla inşa edilen ilk manastırın –Bsam-yas– iyice oturmasını; Sanskritçeyi ve Budizmin kavramlarını çevirmeye elverişli sözcük ve terimlerin oluşturulmasıyla girilen hummalı çeviri etkinliğinin yoluna girmesini sağlamıştır. [...]

IX. yüzyılda, hanedanın çöküşü, desteklediği Budist rahip yapılanmasının çöküşünü de beraberinde getirmiştir. X. yüzyılda, Tibetlilerin "ikinci yayılma" adını verdikleri yeniden ortaya çıkışına kadar, Budizmin Tibet'ten silinişi sonrasında, nasıl bir varlık gösterdiğiyle ilgili pek az şey biliniyor. [...] Guge kralı Ye-shes-'od, sapkın tantrik uygulamalarına son vermek ve öğretiyi ve uygulamalara sadıklarının geri kazandırmak için Hint dünyasıyla eski bağları yeniden sağlamlaştırmaya karar

verir ve oraya öğrenciler gönderir. [...]

Ancak, Ye-shes-'od'un halefi tarafından, 1042 yılında geldiği batı Tibet'e davet edilen tanınmış Hint rahibi Atisa (982-1054), Tibet Budizminin gerçek reformcusu olmuştur. Tantrik dersleri en yakın öğrencilerinden başkasına vermemiş, mahayana budizmini vaaz etmiş ve özellikle de manastır yaşantısının gerektirdiği koşulları yeniden oluşturmuştur. Tibet'in adsız koruyucusu olarak bilinen Avalokiteçvara kültüne eski şaşaasını kazandıran da muhtemelen odur. Onun *mantra*'sı olan *om mani padme hum*, o zamandan beri, dua değirmenlerinde, sancaklarda, oyulmuş taşlarda ve tüm Tibetlilerin dillerinde sonsuz kereler yinelenmektedir. [...]

XVI. yüzyılda, Tsong-kha-pa (1357-1419) tarafından kurulan en son okulun, "Erdemliler"in (Dge-lugs-pa) okulunun siyasal gücü oluşur. Hintli budist felsefecilerin ve Atiça'nın kitaplarından yola çıkan bu okul, en temel çalışmalarıyla Mahayana'nın ve tantraların ilkelerini ortaya koyar. Atiça tarafından ortaya atılan ve derece derece ilerleme görüşünü de benimseyerek, her iki yaklaşımı da kendinde bütünlendirir. Atiça'nın derecelendirme görüşüne göre, Hinayana (Küçük Gemi), orta yeterlikteki kişilerin yoludur, Mahayana (Büyük Gemi), yüksek yetenekli kişilere hitap ederken, zihinsel ve ruhsal olarak üstün yetenekli kişilerin ilerleyebilecekleri yol Vajrayana'dır (tantrizm). [...] Okul, Yeni Bka'-gdams-pa'ları gibi bilinmektedir. Kısa sürede başarı gösterir. Siyasal arenada yer alarak, XVI. yüzyıldan bu yana, bu soya Moğollar tarafından verilen adla, beşinci dalai-lama Tsong-kha-pa'nın bir öğrencisinin beşinci reenkarnasyonunun yetkesi altında, XVII. yüzyılda tüm ülkeleri etkisi altına alır. Küçük farklılıklarla, o zaman kurulan, bazen

teokrasi olarak da tanımlanan dini yönetim biçimi, bugünkü on dördüncü dalai-lama'nın komünist Çin'in baskısıyla 1959 yılında sürgün edilmesine kadar varlığını sürdürür.

Anne-Marie Blondeau,
"Tibet Budizmi"

Encyclopædia Universalis içinde, Paris,
1985.

Lamaizm

Bazı tantrik nitelikleri vurgulamış, ve özellikle de Tibet'te kendisinden önce varolan (ya da daha sonra kendisiyle birlikte varolacak) inançlara ait pek çok öğeyi benimsemişse de Lamaizmin yine de kendine ait bir duruşu, kendine özgü bir görünümü vardır. [...]

Lamaizm, gerçek anlamda dinsel etkinlikleri uzmanlarına –rahip ya da keşişlere– bırakır. Inananlar, zaten uzun ve karmaşık olan ya da gizli gerçekleştirilen ayin ve törenlerde genellikle hazır bulunmasalar da, dışarıdan katılabilme talebinde bulunurlar. [...]

Inananlardan, daha iyi bir öteyaşam için sevap biriktirmek amacıyla, ibadet yerlerine ve fakirlere bağışta bulunmalarından ve ahlaklı bir yaşam sürdürmelerinden başka bir şey istenmese de; inananlar için hac yolculuğuna çıkmak, kutsal eşyaların etrafında dönmek, tanrı heykelleri önünde lambalar yakmak; ya da hatta (ünlü "dua değirmenleri" sayesinde) zaten mekanik olarak da gerçekleştirilebilen, kutsal kalıp sözleri yinelemek yeterli olsa da; onlardan bütün bunların yine de inançla, yoğunlaşarak ve bir yere kadar benliklerini devreden çıkararak yapmaları istenir. Çünkü, bu uygulamaların verimli olmasını sağlayan her şeyden önce, yoğunlaşmayla birleşen inançtır. [...]

"Bu rahipler dininin temel uygulaması" olan meditasyon, yoga uygulamaları gibi tantrik Hint örneğinden alınmıştır. Bu uygulamanın merkezinde, tanrılardan yana zengin budist tapınagının tanrılarından biri (genellikle de ünlülerinden biri olan tanrıça Tara) bulunur ve ona yakarmaktan çok, onu zihinde "yaratmaya", onu "boşluğun" içinden –genellikle onun özünde bulunan tek bir heceden kalkarak– görüntüsünü, kitaplarda tarif edilen tüm belirgin ayrıntılarıyla ortaya çıkarmaya dayanır. Bu sırada, meditasyonu yapan kişinin bu tanrısal varlıkla özdeşleşmesi ya da onu kendinde yaratması, sonra da onu karşısına yansıtması gerekir. Tanrısal varlığın yalnızca meditasyonu yapan kişiye değil başkalarına yardım edebilmesi için gereklidir bu. Derinine inildiğinde, –yıllarca süren alıştırmalar gerektirebilecek– bu uygulama, tanrısal varlığa neredeyse nesnel ve söylendiğine göre, tüm duyularla algılanabilen bir varlık kazandırır. Sonradan da onu Mutlak içinde eritip yok edebilmek ve o sırada onun içinde eritmek gerekir. Bu şekilde, meditasyon yapan kişi, tanrısal güçler elde etmekle kalmaz, Kendisi en üst düzeyde, en son teklik olan *samsara* ve *nirvana* tekliğini gerçekleştirirken, aynı zamanda ve özellikle de, görüngüsel dünyanın varoluşunu ve yokoluşunu, insani boyuttaysa, doğum, ölüm ve *bar-do* ara durumlarını deneyimler.

A. Padoux,
Budizm içinde.

Tantrizmin kökenleri

Tantrik hareketin kökenleri zamanda oldukça gerilere uzanır ve Hindistan'da olduğu kadar, başka yerlerde de canlı kalan eski büyüel ya da dinsel inanışlara bağlı görünür. [...]

Hint budist tantrizminin en ünlü şahsiyeti kuşkusuz Padmasambhava'dır. Tarihteki varlığı kuşku götürmese de, efasına en olağandışı büyüel marifetleri kendisine atfederek onu öylesine farklılaştırmıştır ki, anahatlarıyla da olsa hayat çizgisinin izini sürmek bile zorlaşmıştır. Uddiyana'da Çambhala'da, kral soyuna bağlı, bazı geleneklere göre Indrabhuti'nin kendisi, bazılarına göreyse oğlu olarak doğmuş ve 750 yılına doğru, bu ülkeye gelen ilk budist havarisi tarafından Tibet'e çağırılmıştır. Bu ilk budist havarisi, bu madhyamika üstadı, Nalanda rahibi Çantarakshita'dan başkası değildir. [...]

VIII. yüzyılın sonundan itibaren, budist tantrizminin başlıca merkezi, Pala hanedanlığının sağlam desteği ve himayesi sayesinde canlanarak parladığı, Hindistan'ın doğusu, Bengal, Bihar ve Orissa olmuştur. 800 yılına doğru, kral Dharmapala, Nalanda yakınlarına büyük Vikramashila manastırını kurmuş, ve bu manastır kısa sürede öncekini gölgede bırakarak, tantrik incelemelerin en önemli merkezi haline gelmiştir. [...]

1200 yılına doğru, doğu Hindistan, manastırları ateşe vererek binlerce rahibi katleden Müslüman yığınları tarafından istila edilmiş ve bu istilalar Hint Budizminin son parlak dönemine son veren sert bir darbe olmuştur. Buna rağmen Hint Budizmi, eskisi kadar parlak şekilde olmasa da, Hindistan'ın başka bölgelerinde varlığını korumuştur. Dağlarla çevrili oluşuyla İslam istilalarından korunan Kaşmir'de XIV. yüzyıla kadar etkin olarak varlığını korumuştur. [...]

Hızlı yol

VIII. yüzyılın başından beri, eski Budizm öğretilerinde yer alan ve tantrik okulların pek çoğunun bile tersini savundukları bir nokta vardır: bu, kısa

Geleneksel Tibet çanı

süre içinde büyük bir önem kazanacak olan erotik ikiciliğin ilk adımınıdır.

Başlangıçtan beri, tüm büyük Budist üstatlar, genellikle ateşli biçimde, erotik tutkunun, varlığı ruh göçü döngüsünde tutan, en güçlü bağ olduğunu bildirmişler, bedensel, sözel ve zihinsel olarak bütünüyle ifteli olma gereği üzerinde ısrarla durarak, cinselliği –özellikle de *Vinayapikatalar*’dan– en zararsız dışavurumlarına kadar çıkarıp atmışlardır. Bedensel, sözel ve zihinsel olarak bütünüyle ifteli tutum, manastırdaki davranış biçimlerinin temel kurallarından biri olacak ve tarihte on iki yüzyıl boyunca, Hristiyanlıktaki Muhterem Pederler’inkiyile

kıyaslanabilecek bir kadın düşmanlığına yol açacaktır. Bunun tersine, tantrist düşünürler hemen her yerde cinsel bir simge görürler ve dişi ögenin önemini ve değerini abartarak, tapınağa bir yığın tanrıça sokarlar.

[...] Elbette, hemen hemen tüm dinlerde, özellikle de mistik yaklaşım söz konusu olduğunda, böylesi bir erotik simgecilige rastlanmaktadır. Ancak, hindu tantrizmi gibi budist tantrizm de, ona herhangi başka bir yerde olabileceğinden çok daha büyük bir önem vermiştir. Sanat ve edebiyatında önemli bir yer edinmekle kalmamış, özellikle bazı okullarda, ibadet şekli de derinden etkilemiştir. [...]

Bu tapının başlıca öğeleri, bir yandan Budalar ve Bodhisattvalar öte yandan bir sürü tanrı, doğaüstü yaratık ve şeytandır. [...] Buda ve Bodhisattvaların hepsi de, Mahayana’dakilerdir ancak ilişkileri belli bir düzene göre belirlenmiştir. Bu tapının üst katında, Jina (muzafferler) ya da Tathagata olarak adlandırılan beş yüce Buda’yı buluyoruz. Bu beş Jina’dan Kurtuluş Yolu’nu öğretmek için insanlara görünen, bedenleri sihirle yaratılmış (*nirmanakaya*) beş Buda çıkar. [...]

Bunların altında yer almalarına karşın, önemli görevler üstlenmiş, doğrudan doğruya hindu tapınığın ve Hint folklorundan gelen her çeşitten ve her seviyeden çok sayıda tanrısal varlık yer alır. Başlangıcından beri Budizm tarafından bilinmelerine ve edebiyatında hatırı sayılır bir rol oynamalarına karşın, o zamana kadar gerçek anlamıyla Budizmin ibadet alanının dışında yer almışlardı. Tantrizm, tanı tersine, aynı Budalara, Bodhisattvalara ve Çaktilere yapıldığı gibi, onlara da saygıyla ibadet edilme hakkını kazandırmıştır.

A. Bareau, “Hint Budizmi”, *Hindu Dinleri* içinde, III. Cilt, Payot, 1996.

Budizm ve Batı

Dünyası

İnsanların inanışlarını değiştirmekten çok, bir düşünce yürütme yöntemi ve yaşam kuralı önermekle ilgilenen Budizm, kendi inancını yayma çabası içine girmez, gerçeğin izini sürer. Zaman içinde bölgelere, iklimlere ve insanlara uyum sağlamıştır. Bu yüzyılın sonunda, Batı kültürüne de şaşırtıcı bir giriş yapar.

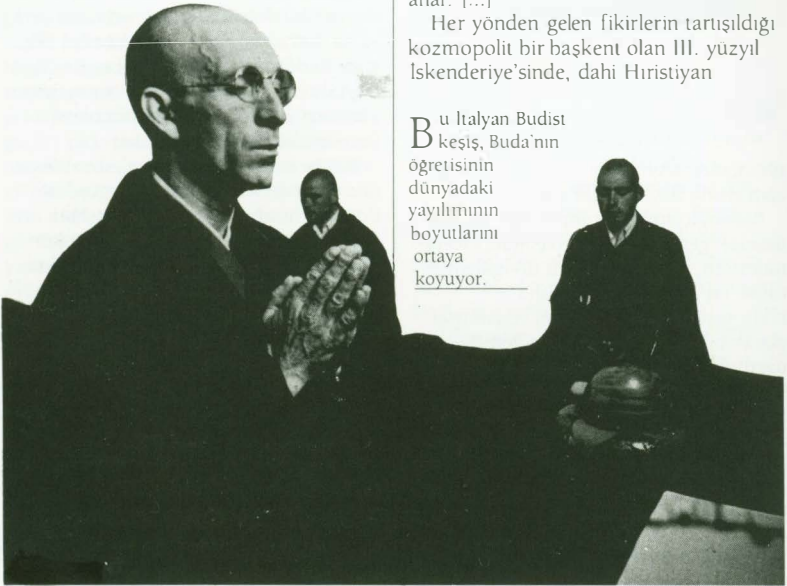
Anlaşılmadan geçen iki binyıl

Budizmin iki bin yıl süresince Batı dünyası tarafından kabul görmemesinden çok, tanınmadığını söylemek daha doğru olur. İlk karşılaşmalar çok erken gerçekleşmişse de, bireysel kalmış ve geleceğe taşınmamıştır. Eski bir Pali metni, *Milinda Panha*, Yunan Kralı Büyük İskender'in (İ.Ö. II. yüzyıl) generallerinden birinin halefinin, Budizmin temel ilkelerini açıklamasını istediği Hint keşişi Nagasena ile görüşmelerini konu alır. Ondan sürekli bir ben'in aldatıcı özelliğini, *karma*'yı ve yenidendoğuş zincirini öğrenen kral, bu görüşleri coşkuyla benimseyecektir. [...]

İS. II. yüzyılda, Hristiyanlığın ilk büyük savunucularından birisi olan, putperestlikten dönme ve putperestleri din yoluna sokma çabası içindeki İskenderiyeli Clemens, Hintli felsefecilerden söz eder ve Buda'nın adını anar. [...]

Her yönden gelen fikirlerin tartışıldığı kozmopolit bir başkent olan III. yüzyıl İskenderiye'sinde, dahi Hristiyan

Bu İtalyan Budist keşiş, Buda'nın öğretisinin dünyadaki yayılımının boyutlarını ortaya koyuyor.

yorumcusu Origenes'e ve son putperest felsefecilerden Plotinos'a öğretmenlik etmiş Ammonios Sakkas adlı ünlü bir rahip, bir Hint misyoneri olacaktır. [...] Sonra unutulmuş dönemi gelir. Bütünüyle de değil; çünkü XIII. yüzyılda, Orta Çağ'ın en ünlü romanlarından biri olan *Barlaam ve Josaphat*, Buda'nın hikayesini, klasik Budist metni *Lalitavistara*'da aktarıldığı şekilde, usulünce Hristiyanlaştırılmış bir yorumla anlatır. Felsefeciler, bu benzersiz yer değiştirmenin doğusuyla yeni fikirler oluşturdular. [...] XIII. yüzyılın sonunda, Asya'da Budizmle karşılaşan Marco Polo, şöyle yazabiliyordu: "Çünkü kesinlikle, Hristiyan olarak vaftiz edilebilse, o (Buda), bizim Yüce İsmi'yle birlikte büyük bir aziz olurdu."

Sonra, sessizlik dönemi başlar. Tibet ve Nepal'den Budist metinlerini toplayan bilgin gezginler tarafından bozulan bir sessizlik. XIX. yüzyılın başında ilk çeviriler gelir. [...] 1860 yılından başlayarak, yeterince bilgi sahibi olunduğu sanılarak, Budizme giriş yazıları yayımlanır. Bu yazılar uzun süre, Budizmle ilgili karikatür gibi olmasa da, doğru da olmayan bir genel görünüm koyarlar ortaya. Bu yazılar Budizmde, "tuhaf hayaller" üzerine ve "hastalıklı bir hiçlik özlemi" üzerine kurulu, yıkıcı bir tanrıtanımazlıktan başka bir şey görmüyorlardı. Sonradan, bu yanlış anlayışın kısmen, Budizmin, Batı'nın ancak bilinçaltının psikanalizle incelenmesinden sonra tanıdığı psikolojik öğeleri kullanmasına bağlı olduğu anlaşılmıştır.

J. Brosse,

Actualité Religieuse dans le Monde içinde,
Ekim 1993.

Birleşik - Devletler'e ilk giriş: Çin ve Japon göçü

Aşağıdaki metinler, Budizmin Batı Avrupa'daki kısa tarihçesini ve XX. yüzyıl sonunda bazı yerlerin durumunu aktarmaktadır. Peter Harvey'in, 1993 Ekimi'nde Seul Yayınları'ndan çıkmış kapsamlı çalışması, *Le Bouddhisme'den alınmış parçalar*dır.

1860 ve 1870 yıllarında, yüz binlerce Çinli göçmen, altın madenlerinde ve demiryollarının yapımında çalışmak için, Birleşik - Devletler'in ve Kanada'nın Batı kıyısına gelirler. 1882'den sonra, sıra vasıfsız Japon el işçilerine gelir. 1868'den başlayarak, önemli sayıda Çinli ve Japon göçmen de, 1898 yılında Amerikan topraklarına ilhak edilen Hawai'deki şekerkamışı tarlalarında çalışmak için gelirler. 1902 yılında göç, Asya'dan Kaliforniya'ya son bulur, ancak Budizmin Amerika'ya yayılımı için önemli bir merkez haline gelen Hawai'den devam eder. [...]

Ulaşılmamış Topraklar'a ulaşma görevinin Çinliler arasında yaygın olarak benimsenmesine karşın, Çin'in dini, Kuzey Amerika'da varlık gösterememiştir. Bugün, tapınakların pek çoğu, büyük yerleşme yerlerindeki Çin mahallelerinde saklanmıştır. Bu tapınaklar, tam anlamıyla Budist ya da Taoçu olan ya da her iki ruhaniliği de kendisinde birleştiren bazılarının ayrılarak, daha çok, geleneksel ve bağdaştırmacı halkın dinini izlerler. [...]

Çoğunluğu, Jôdo-shin okulunun belli bir güç sahibi olduğu bölgeden gelen Japon göçmenler, din işlerinde daha etkin oldular. Bu okul, misyonerlik alanında da daha etkin olmuştur. 1889'da, Sôryu Kagahi Hawai'ye gelir ve orada ilk Japon tapınağını kurar. [...] 1899'da Sôkei Sonada San Fransisko'ya gelir ve kıtada bu

D emir parmaklıklar arkasından görünen, Buddhist Congregational Church of Amerika tarafından 1978'de Budist Tapınağı'na dönüştürülen Washington'da bir konut.

tapınağı, North American Buddhist Mission adı altında kurar. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Buddhist Churches of America (Amerikan Budist Tapınakları) adı altında yeniden yapılandırılır ve ana evi Japonya'dan bağımsız hale gelir. [...]

Savaştan sonra, rahiplerin eğitimi için iki enstitü kurulur. 1986'daki uzay mekiği Challenger faciasında ölen astronotlardan biri, Budist Tapınağı'nın üyesiydi; Amerikan Savunma Bakanı, 1987'de bu tapınaktan askeri din adamlarının gönderilmesine izin verir. 1987'de Birleşik Devletler'de 170 bin üyesi, 63 tapınağı ve 70 din adamı olduğunu beyan ediyordu. İnanc

sahiplerinin çoğu Japon kökenlidir. 1985'te Kanada'da Buddhist Churches of Canada'nın 18 üye tapınağı ve yaklaşık 10 bin inanç sahibi bulunuyordu.

Yenilerde din değiştirenler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgal altındaki Japonya'ya ya da Kore ve Vietnam savaşlarına gönderilen Amerikalı askerler, Budizme ilgi duymaya başlarlar. Altmışlı ve yetmişli yıllarda, bu defa Avrupa ve Ortadoğu yoluyla "mistik" Hindistan ve Nepal'e ulaşan gençler olmuştur. Aynı zamanda, Tibetli sığınmacılar, Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da geleneklerini Batılılarla paylaşmaya başlarlar. 1975'ten başlayarak, Vietnamlı, Laoslu ve Kamboçyalı sığınmacılar, Batı ülkelerine gelirler; 1985'te sayıları 884.000'e ulaşır: Birleşik Devletler'de 561.000, Kanada'da 94.000, Fransa'da 97.000, Avustralya'da 91.000, Almanya'da 22.000 ve Büyük Britanya'da 19.000.

Budizmin Birleşik Devletler'deki gerçek gelişimi

Zen, Avrupa kökenli Amerikalılar arasında gerçekten yerleşen ilk Budizm biçimi olur. Onlar bunu Amerikalıların enerjik ve pragmatik karakterine uygun buluyorlardı.

Savaş sonrası Amerika'da Zen, ellili yılların "beat" ve bin dokuz yüz altmış ve yetmişlerin karşı-kültür döneminde gelişimini sürdürür. Özellikle bu dönemde, genelde Budizm ve özellikle Zen ve Tibet biçimleri gerçekten gelişir. Amerika'da kurulan ilk Zen okulu Rinzai olmuşsa da, Havai'de çok popüler olan Sôtô, onu izlemiştir.

Washington'da, Buddhist Congregational Church of America tapınagında bir dua.

1961'de, bir Sôtô Zen ustası Shunryu Suzuki (1904-1971), etkileyici San Francisco Zen Merkezi'ni ve 1967'de, Tassajara Mountain manastırını kurar. Dört temel Tibet Budizmi okulu da Birleşik Devletler'de temsil edilmektedir; bunlar, mistisizm, simgecilik, ritüeller ve derin psikoloji bilgisi karışımıyla artan sayıda genç insanı cezbetmektedirler. Shögyam Trungpa Rinpoché (1939-1987), Kagyu okulundan bir Lama, Boulder (Colorado) 1971'de gelişen bir merkez kurar. O zamandan beri burası, çok sayıda meditasyon merkezleri ağını, ilişkili grupları ve Buddhist Institute'ü kapsayan örgütün, Vajradhatu'nun ana-üssü olur.

Çin geleneğinde Budist gruplar daha etkin hale geldiler ve Avrupa kökenli

Amerikalıların ilgisini çektiler. Bir Tripitaka ustası olan Hsuan Hua, özellikle etkili olur. Birkaç Çinli-Amerikalı öğrencinin daveti üzerine 1962'de Hong Kong'dan gelir ve 1968'de San Francisco'daki Sino-American Buddhist Association'u kurar. Ünü kısa süre sonra Avrupa kökenli öğrencileri kendine çeker, bunlar 1971'den itibaren SABA üyelerinin üçte ikisini oluştururlar. 1977'de, kuruluşun merkezi, Kaliforniya'nın kuzeyinde, geniş bir araziyle çevrili eski bir hastane arazisinde, "10.000 Buda'nın kenti" olur.

1960'ta Soka-Gakkai, Nichiren Shoshu of America adı altında, Los Angeles'den başlayarak, güçlü bir din yayına çabası başlatır. 1964'ten itibaren,

eylemi Japon-Amerikalı cemaatinin ötesine yayılır. Öyle ki, bugün üyelerinin % 95'i Asyalı değildir. 1970'te, Amerika Birleşik Devletleri'nde 200.000 yandaşı olduğunu ilan eder; 1974'te altmıştan fazla üniversite kampüsünde grupları vardır. Üyeleri arasında, diğer Budist gruplara göre, daha fazla İspanyol kökenli, zenci ve ayrıca medyatik kişilik vardır [...].

İlk viharası Sengalliler tarafından Washington'da 1966'da kurulduğu göz önünde bulundurulacak olursa, Theravada geleneğinin, Birleşik Devletler'de yeni olduğu görülür. O zamandan beri, iki vihara açılmış ve gelenek gelişmeye başlamıştır. Amerikalı erkekler, keşişliğe ve 1987'den beri Amerikalı kadınlar da rahibelige yükseltilmiştir. Kavrayan Görüş meditasyonunu öğreten meditasyon merkezlerine giderek artan bir talep oluşmaktadır.

Büyük Britanya'da Budizm

Budizmin Büyük Britanya'daki ilk yayıcısı, Dharmapala olur. 1893'ün beş ayını, 1896 ve 1904 yıllarını orada geçirir. Bu süreler boyunca, T.W. Rhys Davids, Edwin Arnold ve Teozoflarla tanışır. 1907'de, Büyük Britanya ve İrlanda Budist Derneği T.W. Davids'in başkanlığında kurulur.

Budist Derneği, Güney Budizminin aynı zamanda bir etik ve bir dünya görüşü oluşturan modernist bir görüşüyle ilgilenmektedir. Başlarda gelişmesi yavaş olur, ancak 1909'dan 1922'ye *Buddhist Review* yayımlanır. I. Dünya Savaşı bu gelişmeyi sekteye uğratar ve Dernek, 1924'teki çöküşüne kadar varoluş savaşı verir. Diğer taraftan, aynı yılda bir avukat,

Christmas Humphreys (1901-1983), daha önceki Budist Society'nin kalıntılarını toplayan Teozofi Derneği'nin Budist Locası'nı kurar. 1943'te Loca, Budist Society olur ve dergisi (*Buddhism in England*) *The Middle Way* adını alarak, yayın hayatına bugün de başarıyla devam eder. [...]

1970'li yıllardan itibaren, Budizm daha derin bir biçimde yerleşmeye başlar. Budist uygulamaya, entelektüel bir ilgidense, gönüllüce bağlanışın daha yaygınlaştığı gözlenmektedir. Ve bir İngiliz Sanghası ve birçok budist merkezin kurulmasıyla sosyal boyut gelişir. En güçlü gelenekler, Theravada, Zen, Tibet Budizmi ve bağdaştırmacı bir grup, The Friends of the Western Buddhist Order (FWBO), Budist manastırların ve meditasyon merkezlerinin gelişmesi, hristiyan meditasyonda bir çeşit uyanmayı getirir; bazen de, hristiyan rahipler ve rahibler budist meditasyon yöntemlerini öğrenirler. Büyük Britanya'daki Batılı Budistlerin sayısı, büyük olasılıkla 10.000. ilâ 100.000 arasındadır.

Almanlar ve meditasyon

Almanya'da uzun zaman, yalnızca, Protestan kültürden gelen bir kimse için daha çekici olan Güney geleneğiyle ilgilenilmiştir. İlk budist dernek, 1903'te pali bilgini Karl Seidenstücker tarafından budizm alanındaki bilgiyi iletirmek için kurulmuştur. Buna karşın kayda değer bir başarı sağlanamamıştır. Alman Budizminin ilk zamanlarının etkili keşişlerinden birisi, Georg Grimm (1868-1945) olmuştur. Grimm'in *Aklın Dini, Buda'nın Öğretisi* (1915, Almanca) gerek Almanca özgün sürümünde, gerekse sayısız çevirileriyle, Budizm ile

Bir lama ve Tibetli küçük bir kızın arasında oturan, yüzü yerli kadınlar gibi Çin mürekebiyle boyalı Alexandra David Neel, Dalai Lama'nın merkezi, Potola önünde poz veriyor.

İlgili yazılmış en yaygın eserlerden birisi olmuştur. Onun *Suttalar* yorumuna göre, tüm olguların bilinçdışı olduğu öğretisi, varlıkları aşan, sezgisel gerçek Bilinç anlayışına götüren bir yoldu. O, geleneksel Budizmin Buda'yı yanlış anladığını düşünüyordu ve kendi özgün yorumunu "başlangıçtaki öğreti" anlamında, "eski Budizm" olarak adlandırdı. [...] Budizmin bir diğer şahsiyeti Paul Dahlke (1865-1938) olmuştur; 1900 yılında Sri Lanka'dayken Budizmle ilgilenmeye başlamış, pali kaynaklarına köklü biçimde yerleşmiş Güney Budizminin yenilikçi bir yorumunun izinden gitmiştir. Berlin-Frohnau'da, bir Budist tapınağı ve meditasyon merkezi olan ve 1924 yılında açılan Budist Evi'ni kurmuş ve pek çok *sutta* çevirisi yayımlamıştır. [...]

Durum, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle de profesör Eugen Herrigel'in küçük bir kitabının etkisiyle değişir. Bu bir Zen savaş sanatının beş yıllık incelemesinin meyvesi olan *Okçuluk*

Sanatında Zen'di (1948, Almanca). 70'li yıllardan itibaren, Zen merkezleri ortaya çıkmaya başlar ve Jōdo-shin de bu ülkede belli bir varlık gösterir. Savaş sonrasında, 1970 yılında on şehirde merkezleri bulunan, Arya Maitreya Mandala da ülkeye girer. Bu, evrensel Tibet Rime (*ris-med*) hareketinin öğrencisi olmuş, Güney ve Kuzey geleneklerinin her ikisinin de etkisi altında kalmış Lama Anagarika Govinda (1898-1985), tarafından kurulan laik bir topluluktur. Bu on yıllık süreden başlayarak, Tibetli başka gruplar da oluşmuştur.

Fransız Budist merkezleri

Alexandra David-Neel ve Suzanne Karpelès, Fransa'da ilk zamanlarda, Budizmi halka mal eden iki önemli kişi olmuştur. Yılmaz bir keşifçi ve üretken bir yazar olan ilki, bu gelenek Avrupa'da değilse bile, Fransa'da en yaygın gelenek haline gelmeden önce, Budizmin

Fransa'da, Vézère kıyısındaki bir mağara yerleşiminde gerçekleştirilen Budist dua ayini.

yabansıl görünümünü geniş halk yığınlarına tanıtmıştır. Alexandra David-Neel, bir münzeviyken, Suzanne Karpelès topluma dönük bir yaşam sürmüştür. Pali ve Khmer dillerinde, Tipitaka'nın yayımlanmasını yönetmiş, her iki enstitünün ve Hanoi'deki Fransız Uzakdoğu Okulu'nun genel sekreterliklerini ve Les Amis du Bouddhisme derneğinin de yoğun etkinliklerini yürütmüştür. 1929'da Paris'te kurulan bu kuruluş, resmi olarak oluşturulmuş ilk Budist derneği olmuştur.

70'li yıllardan başlayarak, sürgündeki iki halk –Tibetliler ve Vietnamlılar– bir Budist etkinlikler ve tapınaklar inşası dalgasının kökeninde yer aldılar. Tibet Budizmi, sürgünden sonraki yeni

manastır odağı olan Hindistan'dan gönderilmiş eğitimli ve deneyimli Lamalar tarafından temsil ediliyordu. Kalou Rinpoché, oluşmuş Kagyupa (*bka'-brGyud-pa*) merkezleri açısından en etkili tinsel usta oldu. Guélougpa (*dGe-lugs-pa*) soyu, artık sağlam bir biçimde temsil edilmekte ve Avrupalı rahip ve rahibelerin yönetsel eğitimlerini sağlamaktadır.

Vietnamlılar, özellikle Paris ve çevresinde çeşitli manastır kişilikleri tarafından yönetilen çok sayıda merkez açıldılar. Barış eylemcisi olarak uluslararası ünü olan Nhat Hanh, Budist uygulamayı laik bir çevreyle bütünleştirmeyi ve değerlendirmeyi, çok aranan Fransızca ve İngilizce eserlerle sağlamıştır. Huyên-Vi daha geleneksel bir yaklaşımı yeglerdi ve Linh So'n bayrağı altında dünyanın dört bir yanında merkezler kurdu. Bu etkinliklerin dışında, Kambocyalı ve Sengalli Budistler birkaç tapınak-

manastır kurdular, ama bunlar daha çok vatandaşlarının dinsel gereksinimlerine hizmet amaçlıydı. Böylelikle, Batılı uygulamalarda Güney'in Budist geleneği, zayıf biçimde temsil ediliyordu. En önemli gelenek, 1984'te kırk altı merkezle Tibet geleneğiydi. Bu tarihte, Zen'in beş merkezi Theravada'nın iki merkezi ve iki manastırı vardı. Ayrıca, Nichiren Shōshu de varlığını sürdürmektedir.

Pagodalar Avrupası

International Buddhist Directory, 1984 verilerinde Avusturya, Belçika, Danimarka, İspanya, Finlandiya, Yunanistan, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç ve İsviçre'deki kuruluşların listesini açıklıyordu. Batı Avrupa ülkelerinin tümü için, Birleşik Krallık dışında, şu verileri sıralıyorlardı: Tibet geleneğine bağlı 146 merkez, 1 manastır ve 3 Enstitü, Zen geleneğine bağlı 34 merkez, ve 3 manastır, Thravada geleneğine bağlı 25 merkez ve 2 manastır. Jōdo-shin okulunun İsviçre'de 2, Belçika'da 21 tapınağı bulunuyor. 1987'de, İspanya'da, bir Tibet Budizmi merkeziyle ilgilenen bir çiftin oğlu olan küçük bir İspanyol çocuk, Batı dünyasında Tibet manastırlarının kurulmasında son derece etkili olan Guelougpa laması Thoubten Yeshe Rinpche'nin (1934-1984) reenkarnasyonu olarak tanınır. Çocuk şimdi Nepal'de Lama Thoubten Yeshe tarafından kurulan Kopan manastırında kalmakta ve spiritüel bir kişiliği temsil etmektedir.

1975 yılında tartışma, işbirliği, yayın forumu oluşturmak, tıp ve psikoloji enstitüleriyle bağlantı kurmak amacıyla bir Avrupa Budist Birliği oluşturuldu.

1987'de, Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Hollanda, İsviçre Birlikleri'ni ve (London Buddhist Society gibi) elli kadar manastır örgütlenmesini ve grubu kapsar hale gelmişti. 1987'de, Avrupa'da (Asya bölümü dahil) bir milyonu aşkın Budistin varlığından söz edilir hale geldi. Dahası, İngiltere için söz konusu edilen rakam 500.000'di (çok abartılmış bir rakamdır bu). İleri sürülen diğer rakamlarsa şöyleydi: Almanya'da 70.000, Fransa'da 200.000, İtalya'da 15.000, Avusturya'da 6.000.

P. Harvey, *Budizm*, Le Seuil, Paris, 1993.

Misyoner bir lamanın reenkarnasyonu olan İspanyol çocuk, Nepal'de.

Dalai Lama ile söyleşi

Dünyayla uyum ve kendisiyle barış içinde oluş hali tüm benliğinden yayılıyor. 1989 Nobel Barış Ödüllü Dalai Lama kendisini, hafif bir tebessümle, "kendine rağmen politikacı" olarak nitelendiriyor. Ona yaklaştığınızda, kuşkusuz Tibet'e ve Tibet'in sırlarına da yaklaşıyorsunuz; ve özellikle de gerçek anlamda evrensel boyutlardaki sıradışı bir varlığın açılımlarını kavriyorsunuz.

Budizmi nasıl gördüğünüzü söyleyebilir misiniz bize? Bir din midir, yoksa bir uygulama ya da felsefe midir?

Aynı anda, her üçüdür de. Çeşitli meditasyon biçimleri uygulanır. Ve –diğerleri arasından– çözümleyici meditasyonun yolu, her zaman belli bir bilgelikten geçer. Bu uygulama ve felsefe, varlıkları aydınlanmaya, yuvaya götüren yolda birbirlerine bağladığına, onların Budalar, uyanmış varlıklar olmalarına yardımcı olduğuna göre, aynı zamanda bir dindir de.

Yahudilerin, Hristiyanların ve Müslümanların Tanrısı, inanan kişinin hitap ettiği, karşılıklı gerçek bir ilişki sürdürdüğü kişiselleştirilmiş bir varlıktır. O aynı zamanda "Bütünüle Ayrı" olandır. Sizin için, Buda bu tanıma uyuyor mu?

Hayır. Bizim için Buda, "Bütünüle Ayrı" olan değildir. Ama Tanrı, sığınılan yuva, Uyandıran olarak tanımlanacak olursa, Buda sizin Tanrı kavramınıza uyar. O, her şeyi tam anlamıyla bilen Varlık'tır. Bu, karşın, o, dünyanın ve yaratıkların yaratıcısı değildir. Bizler, hepimizin içinde Buda'nın doğasının var olduğunu düşünüyoruz. Demek ki bizler, kendi kendimizi yaratamayız.

Gerçekten de, yaratma kavramı Hristiyanlıkta ve Budizmde hiç de aynı biçimde algılanmıyor...

Budistlere göre dünyayı yaratan karmadır. Bir nedensellik yasasına göre, her eylem, önceki bir eylemden; her olay, önceki bir olaydan doğar. İçinde

yaşanılan hayatı yaratan, varlıklara biçim veren, zihnin, duyguların ve duyarlıkların gücüdür. [...]

İnsanlık tarihinin bir Budist için gerçek bir önemi var mıdır? Buda, insanların hayatına müdahale eder mi?

Öncelikle, şeylerden vazgeçmeye çalışmanın, onlara karşı ilgisiz olmak anlamına gelmediğini açıklığa kavuşturmak gerekir. Ben her şeyden önce bir keşişsem de, dünyada olup biten olaylarla ilgileniyorum. [...]

Yine de, ben pek çok vazgeçiş derecesi olduğuna ve Budizmin temelde tam bir vazgeçiş istediğine inanıyorum. İnsanlık tarihinin bizler için, sizler için olduğu kadar büyük bir önemi yok gerçekten de. Ve Budada, karma yasasına inandığımıza göre doğrudan müdahalede bulunmaz. [...]

Buda'nın Dört Yüce Gerçeği, acı sorununa dayanır. [...] Dinler, bu soruna değişik cevaplar değil midirler?

Acı, gerçekten de bir insanın hayatında doğumdan ölüme kadar, hiç değilse bu iki aşama sırasında vardır. Ben, din ve uygulama olmaksızın, acının ortadan kaldırılmasının, zaptedilmesinin zor olduğunu sanıyorum.

Zaten, Budist öğretinin bütünü, tüm acı kaynaklarının ortadan kaldırılmasının yolunu öğretmeye çalışır. Hristiyanlık da insana, ölümü kabul etmesi, ölüme hazırlanması için kendisine yardımcı olmayı teklif eder. Her kişi bunu kabul etmekte ya da etmemekte özgürdür. [...]

Milyonlarca Batılı, Dharma'nın çekiciliğine kapıldı [...] ve bu nedenle de kendi geleneklerine olan ilgilerini kaybediyorlar.

İki olgu var; bazı kişiler kendi dinlerine inançlarını koruyorlar ve başka bir dinin bazı tekniklerini, bazı uygulamalarını benimsiyorlar. Ben bunun çok olumlu olduğunu düşünüyorum. Ama bazı kişiler din değiştirmek istiyorlar. İşte en tehlikeli olan da bu. İnsanların uzun süre çok iyi düşünceleri gerekir. Çünkü insanın köklerinden kopması doğal değil. Şayet bu çok hızlı bir şekilde yapılıyorsa, genellikle eski dine karşı hissedilen kırgınlık ve düş kırıklığındandır. O zaman kişi eski dinine karşı eleştirici olur. Ve bu da çok vahimdir, çünkü tam da dinin hoşgörüsü, bilgelik ve sevgiye dayanan özüne zarar verir. [...]

Budizmin Batı dünyasında gerçekten uzun süre kök salabileceğine inanıyor musunuz [...]?

Budizmin tarihine bakılacak olursa, Buda'nın temel öğretilerini ve kültürü birbirinden ayırmak gerektiği görülür. Tüm dünyaya yayılırken, temel öğretiler farklı kültürlerle kök saldılar. İşte bunun için de, Tibet Budizminden, Çin Budizminden, Tayland Budizminden vs. söz ediliyor. Bu tarihe bakarak, temel öğretilerin batı kültürüne iyice yerleşmelerinin ve günün birinde bir Batı Budizminin ortaya çıkmasının bütünüyle mümkün olduğu söylenebilir.

E. Saint-Martin tarafından derlenen söyleşiler, *Actualité religieuse dans le Monde* içinde, seri dışı no 2.

SÖZLÜKÇE

Abhaya: "Güvenlik, barış", endişe duymayan, kaygılardan kurtulmuş. *L'abhyayamudha*, sakinleştirilen hareket anlamına gelir.
Arhant: "Degerli", kurtuluş Yolu'nun dördüncü aşamasına ulaşan, nirvanaya bu dünyadayken ulaşmış ve artık başka hiçbir yerde doğmayacak olan aziz, kutlu kişi; onda tüm tutku ve hatalar, kesin olarak son bulmuştur.
Arya: "Yüce", aziz.

Atman: "Kendisi", dönüşlü zamir, her varlığın ve her şeyin Budizm tarafından yadsınan bireylik ilkesini belirtmeye yarar.

Avalokiteçvara: "Aşağıya doğru bakan Tanrı", Mahayana'daki en büyük ve en önemli Bodhisattvalardan biri.

Bodhi: "Uyanış", Dört Yüce Gerçek'in keşfedilmesi. Bir Bodhisattva'nın Buda durumuna ulaşmasını sağlayan "Bilinçlenme".

Bodhisattva: "Uyanış yolundaki varlık", geleceğin Budası.

Brahman: Kutsal, "ayinsel sözler", varoluş ilkesi, başlıca Brahman mezhebine göre, bireysel "bilinç"le özdeşleşen evrensel "bilinç". Sofu, din adamı, Brahman, ilk kasta aıt oluşuyla, Veda zilyeti.

Buda ya da Boudha: "Uyanmış", dört yüce Gerçek'i keşfetmiş ve bu yolla henüz bu dünyadayken nirvanaya ulaşmış olan.

Cainizmi: Budizmle aynı çağda ve aynı bölgede ortaya çıkmış, Budizme yakın din. Budizmindeki oldukça yakın olan öğretisi, Hindistan'da, özellikle de Bombay'ın kuzeyinde halen uygulanıyor.

Cataka: "Doğum", Buda'nın hayvan, tanrı ya da insan olduğu eski varoluşlarını anlatan destansı öyküler.

Çakra: Çark, çember, tekerlek, hükümdarlık arması ve işareti, Buda Yasası'nın simgesi.

Çakravartin: "Hareket halindeki Çark"a (sahip olan) kral, gözetitiği Yasa'nın rehberliğindeki dünya hâkimisi.

Şakyamuni: "Bilge, Şakyalar (kabilesinin) keşişi, Gotama Buda'nın" sıfatı.

Dharma: "Düzen, kural, yasa", bunları benimsemek, yaymak, varlıklarını sürdürmek, buna göre: Budist öğretisi, şeylerin ve varlıkların tabii oldukları doğa yasaları; bu yasalara tabii olan olaylar, şeyler; fikirler, yani zihin tarafından nesne olarak alınan şeyler.

Dhyana: Meditasyon

Gotama: Şakyalar soyundan gelen başkanın adı; eski metinlerde tarihteki Buda'nın adı.

Jina: "Galip", Buda'nın, Aziz Jaina'nın, bazen de Vişnu'nun sıfatı.

Karma: İyi, kötü ya da tarafsız bir manevi değere sahip "eylem".

Maitreya: (Pali dilinde, Metteyya): "Yüce Gönüllü", bir sonraki Buda'nın adı.

Mudra: Tantrizmde mistik ya da büyüsel değerler üstlenmiş, özel bir ikonografik anlamı olan kodlanmış eylem, mühür, işaret.

Nirvana: "Sonerek yokoluş", arzu yokluğuyla elde edilen, söze dökülemeyen durum, her türlü arzunun durdurulmuşu; Budalar ve arhantlar tarafından ulaşılan kurtuluş durumu.

Paramita: Bodhisattva tarafından en doğru biçimde uygulanan ve onun bir Buda olmasını sağlayacak "en büyük" erdemler.

Parinirvana: "Tam ve mükemmel biçimde Uyanmış" bir Buda'nın ölümüyle oluşan "sonerek yokoluşun tamamına erişti"; kişiliğini oluşturan maddesel ve ruhsal tüm öge ve olguların bütünüyle ve kesin olarak yokoluşu. Bunun gerçekleşmesinden sonra o artık hiçbir zaman hiçbir yerde yeniden doğmayacaktır.

Pracna: Tanıma ve anlama yetisi, bilgelik, zekâ.

Pracna Paramita: "Bilgeligin mükemmeliği", "tüm Budaların manevi Annesi" olarak kabul edilen ve genellikle Avalokiteçvara ile özdeşleştirilen tanrıça Tara'nın görünümülerinden biriyle kişileştirilen mahayana öğretisi.

Puja: Tapınma ya da saygı ifadesi olarak, yalnız ya da toplu halde ve törensel olarak gerçekleştirilen Brahman ayini.

Sangha: Budist keşişler "Topluluğu".

Samsara: "Ruhun bir başka varlığa geçişi, göçü", doğum ve yeniden doğuşların birbirini izlemesi, dünya, insanlık durumu.

Satya: "Gerçeklik", özellikle de dört kutsal Gerçek, ıstırahın, ıstırahın son buluşunun, ıstırahın sonlanmasına götüren yolun gerçeği.

Stupa: (Buda'nın, Yasa'nın ve kutsanan kişiliklerin) kalıntılarını barındıran az çok çan biçiminde, anıtsal büyük bina. Budizmin temel yapıları.

Sutra (Pali dilinde, **Sutta**): "Akış", Buda'nın ya da onun birinci elden öğrencilerinin söylevlerini aktaran metin.

Sutrapitaka: "Metinler Sepeti", Budist metinlerinin vaazlar ve benzeri metinlerinin bütününe içeren bölümü.

Tantra: Zaman zaman gizli ve eril kutsallıkla bağlantılı (dişil) enerjye özel bir önem yükleyen ayinlere yer veren, özellikle mistik ve büyüye

ilişkin, "(kumaş) çözgüsü, süreklilik, dizge, yöntem, öğreti". Brahmanizm ve Budizm tarafından benimsenmiş, XII. ve XIII. yüzyıllara doğru gelişmiştir.

Tathagata (Tartışmalı yorum): "Gerçeğe doğru gelen ya da gerçeğe doğru giden," "böyle gelen ya da giden" vs. Budaların başlıca sıfatlarından biri.

Upanişad: (Gizli) "öğreti", inançlar; Brahmanlardaki (Brahman yorumları) bazı tasavvurları sürdüren yapılar.

Ürna: "Tüy", kaşlar arasındaki tüy tutamı, "seçkin İnsan'ın" işaretlerinden biri.

Ushnisha: "Turban", Budist ikonografyasında "seçkin İnsan"ın belirtilerinden biri haline gelmiş kafatası çıkıntısı.

Vinayapitaka: "Disiplin kuralları Sepeti", eski Budist metinlerinin örgütlenmeye, hayata ve toplum kurallarına ilişkin yönergelerin tümünü içeren bölümü.

Yoga: "Bağlama, hayvan koşma olgusu", yöntem, yetenek, dikkat, bunların sonucu oluşan zihin gücü ve zihin yoğunlaşması, felsefe sistemi, dinsel uygulama.

KRONOLOJİ

Bu kronolojiyi Buda'nın ölümüyle başlatıyoruz: Tarihler Seylan gelenegi ve çağdaş tarihçilerin yaklaşımı doğrultusunda verilmiştir.

I.Ö. 543 (geleneksel) ya da yaklaşık 485:

Buda'nın Kuçinagara'da Sonerek Bütünüyle Yokoluşu.

542 (geleneksel) ya da yaklaşık 485: Rajagriha Konsili: üstün öğrenci Mahakacyapa, Yasa'yı ve Disiplin Kuralları'nı 500 *arhant'a* toplu halde söyler.

443 (geleneksel) ya da yaklaşık 385: İkinci konsilin Vaicalı Topluluğu tarafından benimsenen haksız uygulamalara karşı Vaicalı'de toplanması.

I.Ö. (yaklaşık) VI.-IV. yy.'lar: Sözlü Budist metin geleneğinin, -Disiplin Kuralları sepeti ve (Buda'nın) Söylevleri- yerleştirilmesi.

327-325: Büyük Iskender Hindistan'ı aşar ve Hydaspes savaşından sonra geri çekilir.

324-187: Çandragupta (324-300) tarafından kurulan Maurya hanedanlığı.

272-236 (yaklaşık): Çandragupta'nın torunu Açoka'nın (*Dharmaçoka*) hükümdarlık dönemi.

260 (yaklaşık): Açoka, Kalinga'yı doğu kıyılarına doğru fetheder ve Budizmi kabul eder.

256 (yaklaşık): Yasa'yı (*Dharma*) öğretmeleri için, imparatorluğun sınır ülkelerine kadar misyonerlerin gönderilmesi.

250 (yaklaşık): Üçüncü konsilin Pataliputra'da toplanması. Açoka'nın oğlu ya da kardeşi Mahinda'nın ve misyonerlerin Sri Lanka'ya gelişi: hükümdarın ve maiyetinin Budizmi kabul edışı.

I.Ö III. yüzyıldan I.S. I yüzyıla: Dharma'nın özel, sınıflandırılmış metinlerinden (*Abhidharma*) pek çoğunun sözel biçimlerinin kesinleştirilmesi, yerleştirilmesi.

35-32: Pali Derlemesi'nin, Vattagamani Abhaya'nın hükümdarlığı altındaki Sri Lanka'da yazıya dökülmesi.

I.Ö. I. yüzyılın sonu: Mahayana'nın, Büyük Gemi'nin ilk günleri.

I.S. I. yüzyıl: "Öteki Kıyıda Götüren Bilgelik" in (Pracna Paramita) ilk metinleri.

II. yüzyıl: Budizmin Afganistan'da Gandhara'yı etkisi altına alışı ve Orta Asya ve Çin'e yayılması.

III. yüzyıl: Sonraki yüzyıllarda gelişen tantra öğretilerinin habercisi olacak ilk kutsal ve gizemli sözlerin, Dharanilerin ortaya çıkışı. Budizmin Güney Çin denizi dolaylarında ilk olarak ortaya çıkmaya başlaması.

250-300: Ara Yol (*Madhyamika*), "orta yol"un kurucusu Nagarcuna.

320-605: Hindistan'da, I. Çandragupta tarafından (320-335) kurulan Gupta hanedanlığı.

IV. yüzyıl sonu: Asanga, Yogacara ("yogayı uygulayan") ya da Vijnanavada ("bilgiden, bilişten söz eden") okulunu kurar. Budizmin Kore'ye girişi.

399-413: Çinli hacı Faxian Hindistan'ı ziyaret eder.

440: Geleceğin önemli Budist üniversitesi (Mahayana) Nalanda manastırının kral I. Kumaragupta tarafından kuruluşu.

V. yüzyıl: Theravada Budizminin ilk izlerine Birmanya ve Tayland'da rastlanması. Çin'de Amitabha mezhebinin ortaya çıkışı.

V. yüzyıl sonu: Hintli keşiş Nagasena, Funan'a (Mekong deltası) gelir.

484 ve sonrası: Funan kralı Jayavarman Çin imparatoruna Budizmin kutsal kalıntılarını gönderir. Hunlar'ın Kuzeybatı Hindistan'ı istilası: çok sayıda Budist manastırın yerle bir edilişi.

VI. yüzyılın başı: Sri Lanka'nın Pali dilindeki güncesi Mahavamsa (eski parça).

538: Budizmin Koreli keşişler tarafından Japonya'ya girişi.

VI.-VII. yüzyıllar: Çin'de T'ientai, Huiyuan ve Ch'an (Dhyana okulu) okulları.

VII. yüzyılın başı: Tantrik Budizmin üstadı Saraha Bengal'de.

629-645: Çinli hacı Xuanzang'ın karayoluyla Hindistan'a seyahati.

671-695: Çinli hacı Yijing'in deniz yoluyla Hindistan'a seyahati.

VIII. yüzyılın başı: Tantrik (Budist) metinlerin Çin'e girişi.

VIII. yüzyıl: Mahayana'nın ve tantrik budizmin Endonezya'da ve Cinhindi Yarımadası'nın orta bölgesinde gelişme göstermesi.

750: Tantrik Budizmin Padmasambhava tarafından Tibet'e getirilişi.

750-1161: Bengal ve Bihar'da Pala hanedanlığı.

800: Geleceğin budist üniversitesi Vikramaçila manastırının Kral Dharmapala tarafından kuruluşu.

IX. yüzyıl sonu: Champa'da (Merkez Vietnam) Dong-dzuong Mahayana manastırının kuruluşu.

X. yüzyıl: Hindistan'da tantrik Kalacakra mezhebinin kuruluşu.

XI. yüzyılın başı: Budizmin Tibet'te yeni yeni yayılmaya başlaması.

1160: Sri Lanka'da, Kral I. Parakramabahu Budist toplulukları Mahavihara çevresinde topluyor ve Theravada ("Eskilerin öğretisi") oluşuyor. Birmanya'da, Kral Anoratha Theravada'yı kabul ettiriyor.

1191-1218: Kamboçya'da VII. Jayavarman'ın hükümdarlığı: tantrik ve bağdaştırmacı Mahayana'nın ve Açoka örneğinden esinlenen evrensel egemenlik ilkelerinin benimsenmesi: Angkor Thom'un kuruluşu.

XII.-XIII. yüzyıllar: İslamiyetin girişi, Hindistan'da yalnızca Güneydoğu ülkelerinde varlığını sürdüren Budizmi yok eder. Japonya'da zen mezheplerinin ve Arık Ülke'nin kuruluşu.

XII. yüzyılın sonu: Kuzey'in (Chieng Mai) ve Kuzeydoğu'nun (Sukhothai), Tayland'ın hükümdarları Theravada Budizmini benimsenler.

XIV. yüzyıl: Theravada'nın Kamboçya'da ve 1350'ye doğru kurulan Laos'da kabul edilişi.

1357-1419: Tibet Budizminde reform yapan Tsongkhapa. Gelugpalar tarikatının kuruluşu.

1432'den sonra: Kamboçya'daki, XII. yüzyılda Budizmin vîşnu tapınağı Angkor Vat tapınağı. Budizmin önemli bir merkezi haline geliyor.

KRONOLOJİ

Genel yapıtlar

* Bernal, R. de: "Présence du Bouddhisme", *France-Asie* özel sayısı, no 153-157, Saygon, 1959. Yeni baskı, Gallimard, 1987.

* Conze, E: *Le Bouddhisme dans son essence et son développement*, Payot, 1952.

* David-Neel, A.: *Le Bouddhisme*, Paris, 1959
Taranatha: *History of Buddhism in India*, D. Chattopadhyaya, Simla, 1970. yeniden basım, 1980.

Renou, L. ve Filliozat J., *L'Inde classique*. c. II, Paris-Hanoi, 1953, P. Demiéville ve M. Lalou katkılarıyla.

Buda'nın Hayatı

Bacot, J.: *Le Bouddha*, Paris, 1947.

Bareau, A.: *Recherches sur la biographie du Bouddha dans les Sutrapiṭaka et les Vinayapitaka anciens*, 3 cilt, Paris, 1949, Yeniden basım J. Maisonneuve, 1987.

Naudou, J.: *Le Bouddha*, Paris, 1973.

Thomas, E.-J.: *The Life of Buddha as Legend and History*, Londra, 1927.

Buda'nın öğretisi

* Driit, N.: *Aspects of Mahayana Buddhism and its relation to Hinayana*, Londra, 1930.

La Vallée Poussin, L. de: *Bouddhisme, étude et matériaux*, Londra, 1898.

La Vallée Poussin, L. de: *Le Dogme et la philosophie du bouddhisme*, Paris, 1930.

Rahula, V.: *L'Enseignement du Bouddha, étude suivie d'un choix de textes*, Paris, 1961.

Eski kanonik Budist metinlerin çevirileri

Buda'yı ve yapıtını tanımak için en doğrudan kaynaklarımızı oluşturan eski Budist metinlerin Fransızca çevirileri neredeyse yok gibi. Bununla birlikte, hemen hemen tüm Pali derlemesi, özellikle Pali Text Society ve İngilizceye ve çeşitli doğu dilleri uzmanlarının Almancaya çevrilmiştir.

Bareau, A.: *Les Premiers Conciles bouddhiques*, Guimet Müzesi, Araştırma Kütüphanesi, LX, 1955.

Burnouf, E.: *Le Lotus de la Bonne Loi*, Paris, 1852. Yeniden basım A. Maisonneuve, 1973.

Choix de *Jataka*, G. Terral çevirisiyle, Gallimard, Paris, 1958.

L'Art bouddhique, Unesco temsili yapıtlar Koll., Olozane, Unesco, 1990.

Le Lalitavistara, E. Faucaux. Guimet Müzesi Yıllığı, XI-XIX, 1889-1892 Yeniden basım. Les Deux Océans, Paris, 1988.

Hint ve Tibet budizmleri

Bureau, A. : "Le Bouddhisme indien" *Les Religions de L'Inde* içinde, c. III: Bouddhisme, Jainisme, Religions archaïque, Paris, Payot, 1966.

Bureau, A.: *Les Sectes bouddhiques du Petit Véhicule*, Paris, EFEO yayınları, 1955.

Dasgupta, S.: *An Introduction to Tantric Buddhism*, Kalküta, 1958.

Houang, F.: *Le Bouddhisme, de l'Inde a la Chine*, Paris, Fayard, 1963.

Çin ve Japon Budizmleri

*Chang Chen-Chi, Amerikan dilinden N Weinstein tarafından çevrilen *Pratique du Zen*, Paris, 1960.

Fujishima, R.: *Le Bouddhisme japonais. Doctrine et histoire des douze grandes sectes bouddhiques du Japon*, Paris, 1889.

Shibata, M.: *Les Maîtres du Zen au Japon*, Paris, Maisonneuve et Larose, 1969.

RESİM LİSTESİ

KAPAK

On kapak. Bir Tibet resminden yola çıkarak yapılımsı Buda başı çizimi
Arka kapak. Bir stupa içine gömülü oturur durumda bağıs hareketi yapan Buda heykeli, Hindistan.
Sırt. Teselli hareketiyle ayakta duran fildişi Buda heykeli. Tayland. Ulusal Müze. Bangkok

GİRİŞ

1 "Prens Siddharta karısını ve sarayını terk ediyor". Vat
Rajasiddharam'ın bir resminden kopya, Thonburi, Tayland.
2 "Tanrı Indra üç telli bir ut çalıyor".
3 Sucata Bodhisattva'ya pirinç lapası hazırlıyor", Vat Dusitaran'ın bir resminden, Thonburi, Tayland.
4 "Yılanlar krali Bodhisattva'yı koruyor", "Beş keşiş Buda'nın öğrencisi oluyor", "Çifte Sravasti Mucizesi", Phra Thinang Buddhai Savan'ın bir resminden,

Bangkok, Tayland.
"Buda babasının sarayını ziyarette", Vat
Dusitaran'ın bir resminden kopya, Thonburi, Tayland.
"Buda'nın Mahaparinirvanası"
"Drona Buda'nın kalınlarını dağıtıyor", Vat Dusitaran'ın bir resminden kopya, Thonburi, Tayland.
11 "Besinini alan Buda", duvar resmi, Sri Lanka

BÖLÜM I

12 "Himalaya'daki Anavapta gölü", Trai Phum'un elyazması, Ayuthya okulu, XVII. yüzyıl, Milli Kütüphane, Bangkok
13 "Okyanustaki Vişnu" Hint minyatürü. Özel koleksiyon
Indus medeniyeti, Mohenjo Daro'dan çıkan kadın heykeliği. Ulusal müze. Karacı
14-15 Indus medeniyeti Mohenjo Daro'nun aslına uygun maketi. Mohenjo Daro Müzesi. 15 yukarıda ve aşağıda, Indus medeniyeti

"Agni", tahta arabaya oyulmuş. Güney Hindistan. XVII. yy. Guimet Müzesi, Paris.
16 aşağıda "Bir brahmanın törensel sungusu" Hint minyatürü, Dekkan, XVII. yy.
"Biri gözü Indra", duvar resmi, Puthenchira tapınağı, Bradakal, Hindistan.
solda "Brahma", kumtaşındandır Khmer heykeli, Koh Ker stiline, X. yy'ın ilk yarısı, Guimet Müzesi, Paris.
sağda "Naga", bronz, Khmer. XII. yy. yukarıda "Kanatlı tanrı", alçak-kabartma, Hindistan, Sunga dönemi, I.O. II. yy., Ulusal Müze, Yeni Delhi.
19 aşağıda "Vişnu yılan Ananta'nın üstünde", Hint minyatürü, Kangra okulu, XVII. yy., özel koleksiyon.
yukarıda "Dunya nimetlerinden el etmek çeken", Hint minyatürü, Pahari okulu, 1700'e doğru, Özel koleksiyon.

20 aşağıda "Çileci", Mahabalipuram'ın heykeli, Hindistan. I.S. VII. yy.
"Yogiler topluluğu", Hint minyatürü, Mevar okulu
22/23 "Himalaya'nın efsanevi dağı", Vat
Suthat'ın duvar resmi, Bangkok, Ratanakosin okulu, XIX. yy.
24 ve 25 solda Budist kozmolojiye göre, evrenin betimlenişi, kağıt üzerine resim *The James Low Album of Thai Paintings* içinde. 1829'a doğru, Oriental Manuscripts and Printed Books, British Library, Londra
25 sağda "Mahakala", ipek üstüne resim, Tibet, XVIII. yy. Guimet Müzesi, Paris.

BÖLÜM II

26 Bodhisattva. Ajanta'nın I numaralı mağarasındaki duvar resmi, Hindistan, VI. yy.
27 "Prens Siddharta arabasıyla geziyor", alçak-kabartma, Borobudur tapınağı.

Java, IX. yy.
28 Maymunlar tarafından çekilen fil, Bharhut stüpasının madalyonu, I.O. II. yy. Indian Museum, Kalküta
29 solda Buda Dipankara'nın kehaneti, yaprak-kayaç üzerine alçak-kabartma, Gandhara sanatı, Guimet Müzesi, Paris.
29 sağda Maitreya, yaprak-kayaçtan heykel, Gandhara sanatı, Pakistan. Guimet Müzesi, Paris.
30 yukarıda "Bohojajaniya Cataka", "kraliyet atı" olarak doğmuş Bodhisattva, Vat Sı Cum'un yer döşemesine kazınmış, Sukhothai, Tayland, XVI. yy. ortası, Ulusal Müze, Bangkok.
30-31 "Sama Cataka", Tayland resmi, XIX. yy. başı. Guimet Müzesi, Paris.
32 Yukarıda Maitreya Bodhisattva, bronz Khmere, VIII-IX. yy.
32 aşağıda Avalokiteçvara Bodhisattva, çokrenkli ahşap, Dali krallığı. Çin, XI-XII yy.'lar. Dept. of Oriental Antiquities, British Museum, Londra.
33 "Mahajanaka Cataka, Ajanta'nın I numaralı mağarasındaki duvar resmi, Hindistan, VI. yy.
34 Vessantara Cataka sahnesi, Ban Pachi pamuklusu üzerine resim, Ratanakosin okulu, Tayland, XVIII. yy.
43/35 Vessantara Cataka sahnesi, Vat Suvannaram'ın duvar

resmi, Thonburu, Ratanakosin okulu, Tayland, XIX. yy.
36 "Bodhisattva Tusitalar'ın göğünde", Borobudur alçak-kabartması, orta Java bölgesi, IX. yy.
36/37 "Bodhisattva Tusitaların göğünde, Kraliçe Maya'nın rüyası", Amaravati okulunun alçak-kabartması, Hindistan, III-IV. yy. Indian Museum, Kalküta.
38/39 "Bin ışıklı çemberi" Kore resmi.
39 yukarıda "Kraliçe Maya'nın rüyası" Bharhut stüpasının madalyonu, Hindistan, I.O. II. yy.
39 aşağıda Kral Sudhodana'nın eski başkenti Kapilavatsu kenti, günümüz fotoğrafı.
40 Buda dönemi Hindistan'ının haritası.
41 yukarıda "Buda'nın doğumu, ilk banyosu ve ilk üç adımı", Nagarjunakonda'nın alçak-kabartması, Hindistan, III-IV. yy. National Museum, Yeni Delhi.
41 aşağıda "Buda'nın ilk adımları", Kore resmi.
42-43 "Buda'nın doğumu", Buda'nın hayatını konu alan bir Tibet resminden ayrıntı, XVIII. yy. Guimet Müzesi, Paris.
44 "Bilge Asita" Vat Dositaram'ın duvar resmi, Thonburi, Tayland.
45 yukarıda "Okçuluk müsabakası" Dunhuang kumaşı üzerine resim, Orta Asya, VIII-X yy. Guimet Müzesi, Paris.

45 aşağıda "Öğüt veren genç Bodhisattva", Lumbini'de heykel, Nepal.
46 "Okçuluk müsabakası", Mulgirigala manastırında bir duvar resmi, Sri Lanka, XIX. yy. sonu.
47 "Prens Siddhartha harem dairesinde", Nagarjunakonda'nın alçak-kabartması. Amaravati okulu, III-IV. yy. Dept. of Oriental Antiquities, British Museum, Londra.
48 ve 49 aşağıda "Bodhisattva'nın karşılaşmaları", Dunhuang kumaşı üzerine resim, Orta Asya, VIII-X. yy. Guimet Müzesi, Paris.
49 yukarıda "Bir ölüyle karşılaşma", Buda'nın hayatını konu alan bir Tibet resminden, XVIII. yy.
50 "Bodhisattva'nın karısına vedası", Vat Rajasiddharam'ın duvar resmi, Thonburi, Tayland.
51 yukarıda "Bodhisattva saçlarını kesiyor", ahşaptan alçak-kabartma, Birmanya, Pagan Müzesi.
51 aşağıda "Bodhisattva atı üzerinde sarayını terk ediyor", Birman elyazması, XIX. yy. Oriental Manuscripts and Printed Books. British Library, Londra.

BÖLÜM III

52 "Bodhisattva Bodhi Ağacı'nın yanında", Vat Sankrachai'nin resminden kopya, Thonburi, Tayland.
53 "Bodhi Ağacı", alçak-kabartma, Tayland, Ulusal Müze, Bangkok.

54 Bodhisattva'nın orucu, bronz heykel, Gandhara sanatı, Pakistan, Lahore Müzesi
55 yukarıda "Bodhisattva Udraya Ramapurta'nın yanında", Vat Chakravadiyajavat'ın bir resminden kopya, Bangkok.
55 aşağıda "Gelecekteki beş öğrenci bayılan Gotama'nın çevresini aliyorlar", Vat Cherngha'nın resminden kopya, Ayuthya, Tayland.
56 yukarıda Buda'nın Bodhi Gaya'nın yanında çilecilik ettiği mağara, günümüz fotoğrafı.
56 aşağıda "Sucata'nın Bodhisattva'ya ikramı" Vat Sangkrachai'nin resminden kopya, Thonburi, Tayland.
57 "Bodhisattva altın kaseyi nehre atıyor".
58 Fildişinden Buda, Ulusal Müze, Bangkok.
58/59 "Mara'nın saldırısı" Dunghuang ipeği üzerine resim, X. yy. Guimet Müzesi, Paris.
59 Fildişinden Buda, (detay) Ulusal Müze, Bangkok.
60 Meditasyon halinde Buda kaya içine oyulmuş Gal Vihara heykeli, Polonnaruwa, Sri Lanka.
61 yukarıda Meditasyon halinde Buda, yaprak kayaçtan heykel, Gandhara sanatı, Pakistan, III-IV. yy. Chandigarh Devlet Müzesi.
61 aşağıda "Buda, Bodhi Ağacı'nın altında meditasyonda", resim, Sri Lanka, XIX. yy.
62-63 "Indra

BÖLÜM IV

Bodhisattva için uç telli bir udu çalıyor" Vat
 Thong Thammachat'ın duvar resmi, Thonburi, Tayland, XVIII. yy. başı.
 64-65 "Sucata Bodhisattva'ya pirinç lapası ikram ediyor".
 66-67 "Buda kral Bimbisara tarafından ağırlanıyor".
 68 yukarıda Bodh Gaya'da Budist sunağın önündeki Bodhi Ağacı, günümüz fotoğrafı.
 68 aşağıda Buda'nın Bodh Gaya'daki sembolik Ayak İzi, Hindistan, yakın dönem fotoğrafı.
 70 yukarıda "Kral Naga Mucilinda tarafından korunan Buda", Sri Lanka'daki bir tapınakta kaya resmi.
 70 aşağıda "Mucilinda tarafından korunan Buda" bronz, Grahi, Tayland, Ulusal Müze, Bangkok.
 71 "Trapusha ve Bhalika'nın Buda'ya ıkranı" Vat Dusstaram'in duvar resminden kopya, Thonburi.
 72 "Buda'nın İlk Vaazı", resim, Tibet, XVII. yy. Doğu Sanatları Müzesi, Roma.
 72-73 "Lotus gölü" bir Hint minyatüründen detay, Pahari okulu, XVIII. yy. Dogra Art Gallery, Jammu.
 74 ve 75 aşağıda Ders veren Buda (detay ve bütün), kumtaşı Hindistan'dan, V. yy. Oriental Antiquities, British Museum.
 75 yukarıda "Adalet Çarkı" Nakhon Pathon heykeli, Tayland, Dvaravati okulu, VIII. yy. Ulusal Müze, Bangkok.

76 "Bir lotusun üzerine oturmuş Buda", Kakrakta duvar resmi, Afganistan, V.-VI. yy. Kaboul arkeoloji müzesi.
 77 "Beş öğrencisi tarafından kuşatılmış Buda", mermer alçak-kabartma, Nagarjunakonda, Amaravati okulu, Hindistan, I.S. III. yy. Guimet Müzesi, Paris.
 78 solda "Buda'nın kehanetini dinleyen sığırtmacı", Quizil mağarasında duvar resmi, Orta Asya, 500'e doğru, Ulusal Müze, Berlin.
 78-79 yukarıda "Buda bir öğrenciyle" Qumtura mağarasında duvar resmi, Orta Asya, 650'ye doğru.
 78-79 aşağıda "Keşiş grubu", Ming-Ö'de duvar resmi, Orta Asya, VIII.-IX. yy. National Museum of India, Yeni Delhi.
 80 "Öğrencileri Çariputra ve Maudgalayana tarafından kuşatılan Buda", kumaş üzerine resim, Tayland, XIX. yy. Dept of Oriental Antiquities, British Museum, Londra.
 81 yukarıda "Kasyapa kardeşlerin kabul töreni", Vat Samphandhavongse duvar resminden kopya, Bangkok, XIX. yy.
 81 aşağıda Buda'nın gittiği değişik yerleri gösteren Ganj Havzası haritası.
 82 Çark işareti taşıyan bir Buda'nın perdeli eli, yaprak kayaç heykelden bir detay, Gandhara

sanatı, Pakistan, Guimet Müzesi, Paris.
 83 yukarıda "korku yokluğu" hareketi yapan Buda, heykel, Sarnath, Hindistan, Gupta dönemi, Archeological Museum, Sarnath.
 83 aşağıda Bir lotus üzerine oturmuş Buda, bir Tibet *thangka'sı*, "Buda'nın Hayatı"ndan detay, Guimet Müzesi, Paris.
 84 solda "Kral Suddhodana önünde sihirli gezi yolunun görünür olması", I numaralı Sanci stupası alçak-kabartması, Hindistan, I.O. I. yy.
 84 sağda "Buda kabaran bir nehrin üzerinde yürüyor".
 85 "Buda karısının ve oğlunun önünde", Ajanta mağaralarında duvar resmi, Hindistan, V. yy.
 86 Koçala'nın eski başkenti Şravastî'nin yıkıntıları, fotoğraf.
 86/87 "Jetavana'nın budist topluluğuna bağışlanması", Vat Phra Jetuphon duvar resminden kopya, Bangkok, XIX. yy.
 87 "Jetavana'nın budist topluluğuna bağışlanması", Bharhut stupasının oyma madalyonu, Hindistan, I.O. II. yy. Indian Museum, Kalküta.
 88 "Mara'nın kızı Buda'nın önünde", Ajanta'da XVI numaralı mağadaki duvar resmi, Hindistan, V. yy.
 89 Vessantara Cataka'dan alınmış bir sahne, pamuklu kumaş üzerine resim, Ratanakosin okulu, Tayland, XVIII. yy.

90 Hint kirazı mucizesi, Vat Ko Kaeo
 Sutharam'ın duvar resmi, Phetchaburi, Tayland, 1734.
 91 "Büyük Şravastî Mucizesi'nde Buda" yaprak kayaçtan heykel, Gandhara sanatı, Paitava, Pakistan, Guimet Müzesi, Paris.
 92 "Tanrıları bilgilendiren Buda" Bharhut stupasından çıkan alçak-kabartma, Hindistan, I.O. II. yy.
 93 "Otuz-uçlerin gökyüzünden inışı", duvar resmi, Buddhaisavan ibadethanesi, Bangkok, XVIII. yy.
 94 Cehennemlerin görüntüsü, Vat Suthat'ın duvar resmi, Bangkok, XIX. yy.
 95 solda "Fil ve maymunun eşlik ettiği Buda", kumaş üstüne resim, Tayland, özel koleksiyon.
 95 sağda "Buda'ya bir avuç toz bağışı", Ajanta alçak-kabartması, XIX numaralı mağara, Hindistan V. yy.
 96 "Buda kızgın fil Nalagari'yi sakinleştiriyor", oyma Amaravati madalyonu, Hindistan, III. yy. Madras Müzesi.
 97 aşağıda "Budaya Devadatta'nın kiralık katilleri tarafından saldırı", Gandhara'nın Hint-Yunan kabartması, Indian Museum, Kalküta.

BÖLÜM V

98 Buda'nın Bütünüyle Sönerek Yok Oluşu, bir tapınağı duvar resminden detay, Sri

Lanka.
99 Buda'nın Bütünüyle Sönerek Yok Oluşu, bir tapınağın duvar resminden detay, Sri Lanka.
100" Prasenajit'in Buda'ya son ziyareti", Bharhut alçak-kabartması, İ.Ö. II. yy. Indian Museum, Kalküta.
101 "Buda'ya yiyecek bağışı", Buda'nın hayatını resmeden tuval üzerine resimden bir kesit, Tibet.
102 "Buda'nın son yemeği", Phra Thinang Buddhaisavan'ın duvar resminden kopya, Bangkok.
102-103 "Ananda'nın önünden mucizevi şekilde berraklaşan su" siyah ve altın çin mürekkebi, Suan Pakkad sarayı, Ratanakosin okulu, Tayland, XIX. yy. başı.
103 "Buda Ananda'dan su istiyor", Phra Thinang Buddhaisavan'ın duvar resminden kopya, Bangkok.
104 yukarıda "Buda'nın Kuçinagara yolunda dinlenmesi", siyah ve altın çin mürekkebi, Suan Pakkad sarayı, Bangkok, Ratanakosin okulu, XIX. yy. başı.
104 aşağıda "Buda'nın son Vaazı", siyah ve altın çin mürekkebi.
105 "Malla prenslerinin oluşturduğu tören alayı", siyah ve altın çin mürekkebi.
106 Buda'nın Mahaparinirvanası, Sanskritçe bir elyazmasından detay, Pala dönemi, Bihar, Hindistan, XI. yy.

National Museum, Yeni Delhi.
106/107 Yatan Buda, devasa kaya heykeli, Çal Vihara, Polonnaruwa, Sri Lanka.
108 "Buda'nın yakılma törenindeki odun yığını", "Buda'nın Hayatı" hakkında bir *thangka*'dan detay, Tibet, Guimet Müzesi, Paris.
109 yukarıda Buda'nın ölüm yerinde yükseltilen stupa, Kusinagara, günümüz fotoğrafı
109 solda "Buda'nın ölümüne aglayan keşişler", Vat Phumin'in duvar resmi, Lan NA okulu, Tayland, XIX. yy. sonu.
110 aşağıda Kalıntı stupası, renkli ahşap, Tibet.
110-111 "Kalıntılar Savaşı" 1 numaralı Sancı stupasının alçak-kabartması, Hindistan,

BÖLÜM VI

112 Budaya çiçek bağışı, Sri Lanka, Fotoğraf.
113 Bodhisattva ve Vasudharalarla kuşatılmış Buda, Sanskritçe elyazması, Nepal, 1184, Dept of Oriental Manuscripts and Printed Books British Library, Londra.
114 "Buda'nın son Vaazı", siyah ve altın çini mürekkebiyle yapılmış resimden detay, Suan Pakkad sarayı, Bangkok, Ratanakosin okulu, XIX. yy. başı.
115 yukarıda "Kalıntılar" Paylaşılması", Vat Dusidaraman'ın duvar resmi, Thonburi, Ratanakosin okulu,

XIX. yy. başı.
115 aşağıda "Buda'nın bedeninin bulunduğu sandukaya saygılarının sunan öğrencileri", Vat Thong Thammacahat'ın duvar resmi, Tayland.
116 solda Keşiş topluluğu, Vat Ratchasitharam'ın duvar resmi, Tayland.
116 sağda *Bilgelğin Mükellemleştirilmesi*, Vikrama Çila manastırından gelen Sanskritçe elyazması, Bihar, Hindistan, 1145'e doğru. Dept of Oriental Manuscripts and Printed Books British Library, Londra.
117 yukarıda "Buda'nın öğrencisi Mahakacapa" Kırmızı duvar resmi, Orta Asya, 600-650'ye doğru. Berlin Müzesi.
117 aşağıda Rajagriha kenti, fotoğraf.
118 yukarıda Dunhuang'ın Sanskritçe elyazması. Gupta yazısı, V.-VI. yy. Dept of Oriental Manuscripts and Printed Books British Library, Londra.
118 ortada 3. Budist konsili, sırlı pişmiş toprak, Birmanya, XIX. yy. Oriental Antiquities British Museum, Londra.
118 altta Vessantara'nın Hikayesi, elyazması, Tayland, XIX. yy. başı. Dept of Oriental Manuscripts and Printed Books British Library, Londra.
119 Budizmin sembollerini kazınmış sütun, 1 numaralı Sancı stupası, Hindistan, 120 solda Adalet Çarkı, Amaravati stupasındaki bir kabartmadan detay,

Madras Müzesi.
120 sağda Buda'nın ayak izi, yontu, Angkor Vat, Kambocya, XV. yy.
121 yukarıda Dünya hükümi ve çakravartinin hazineleri, stupa kabartması, Amaravati.
121 aşağıda Buda'nın ayaklarını kutsayan Hinlin kadın, fotoğraf.
122 yukarıda Bodhnath stupası, Katmandu, Nepal, fotoğraf.
122 altta Lamayuru'daki Chorten, Ladakh, fotoğraf.
123 yukarıda Skuthai'deki stupa Tayland, fotoğraf.
123 altta Ruwanveliseya Dagobası, Anuradhapura, Sri Lanka, fotoğraf.
124 Sancı'nın 1 numaralı supasının işlemeli dış kapısı, fotoğraf.
125 solda Elyazmaları taşıyan Çinli hacı, kâğıt üzerine resim, Dunhuang, Çin, VII. yy. Guimet Müzesi, Paris.
125 sağda Açoka tarafından yaptırılan sütun başlığı, İ.Ö. 242'e doğru, Archeological Museum, Sarnath, 126-127 Vat Phra Si Sanphet, Ayuthya manastırı, Tayland, XV.-XVI. yy., fotoğraf.
127 Amida, yaldızlı ahşap heykel, Japonya, Muromachi dönemi, XV. yy. sonu. Guimet Müzesi, Paris.
128 Vat Mahathat, Sukhothai, Tayland, fotoğraf.

TANIKLIKLAR VE BELGELER

129 Vietnam'daki Budist keşişler. René Burri'nin

fotografı.

130 Dharmacakra, bronz, Güney Hindistan, III. yy

131 Buda'nın İlk Vaazi, taş heykel, Sarnath, Gupta stili, Hindistan. V.yy. Archeological Museum, Sarnath.

134/135 "Buda ve öğrencileri", Kore resmi.

136 *Vinayapitaka*, Kuşa kökenli, Gupta yazısıyla yazılmış bir elyazmasından detay, Çin, V. ya da VI. yy.

137 *Mahakapi Cataka*, Bharhut madalyonu, Hindistan, II. yy. Indian Museum, Kalküta.

138 Kraliçe Maya'nın tasviri, yaldızlı bronz heykel, XVIII. yy., Guimet Müzesi, Paris.

138-139 "Buda'nın doğumu", alçak-kabartma, Gandhara sanatı, Guimet Müzesi, Paris.

142 "Geleceğin Budası sarayını terk ediyor", Mulgirigala manastırında duvar resmi, Sri Lanka, XIX. yy sonu.

144 "Çinli hacı Xuanzang", Çin oymabaskısı, VII. yy.

146-147 Buda'nın doğduğu yer olan Kusinagara'dan görüntü, fotoğraf.

148 Buda'nın bronzdan başı, Ayuthya, Ayuthya Müzesi, Tayland.

149 Buda, yalancı mermer kaplı, Gandhara sanatı, Museo Nazionale d'Arte Orientale, Roma.

150 Yürüyen Buda, bronz, y. 2.20 m, Sukhothai sanatı, Tayland.

151 Yasa'yı açıklayan Buda, taşın heykel, Candı Mendut, orta Jav, IX. yy.

153 "Toprağı şahit tutan" Buda, yaldızlı ahşap heykel, Laos, XVIII. yy.

154 *Dharma dünyasının beuimlemesi*, ahşap üstüne gravür, Çin, 1800'e doğru, Oriental Manuscripts and Printed Books, British Library, Londra.

157 Tanrıların

toplantısı, Borobudur tapınağının bir alçak-kabartma detayı, orta Java, IX. yy.

158 "Kannon", Avalokiteçvara'nın Japon biçimi ve Japonca adı, ahşap heykel, Nara, Japonya.

161 "Bin Budalar" serisinden heykeller, Bin Hazineler pagodası, Pulkulan, Kore, VIII. yy.

162 Dharamsala'da Moulam törenindeki keşiş, Tibet, Raghu Rai'nin fotoğrafı.

163 Budizmin Asya'da 1. binyle kadarki yayılma haritası.

164 Kayaya oyulmuş Buda, mağara X. Yungang, Çin, V. yy.

165 Datong'un XIII numaralı mağarasındaki Büyük Buda, Yungang, Çin, IV.-VI. yy., Bruno Barbey'nin fotoğrafı.

166 Zen keşiş Kyoto'da, Japonya, René Burri'nin fotoğrafı.

167 Sokkur-am mağarasındaki Büyük

Buda, Kore, VII. yy.

168 Fildişi kakmalı gümüş dua değirmeni, Tibet.

172 1981'de, İtalyan Budist keşiş, fotoğraf.

174 Buddhist Congregational Church of Amerika'nın

Vashington'a girişi

175 Washington'da Buddhist Congregational Church of Amerika

tapınagında dua

177 Alexandra David-Neel, Tibet'de Dalai Lama'nın merkezi Potola önünde, fotoğraf yüzyıl başından.

178 Bir Budist topluluğunun Vezere kıyısında bir araya gelişi ve duası, Dordogne, Martine Franck'in fotoğrafı.

179 Lama Thoubten Yeshé Rinpoché'nin reenkarnasyonu, İspanyol çocuk.

180 Dalai Lama, 1987'de Dharamsala'da bir konferans veriyor, Raghu Rai'nin fotoğrafı.

DIZIN

A

Acı 48, 60; ("acının bütünüyle yokoluşu") 54, 115.

Açoka 68, 75, 109, 111, 120, 121, 124, 125, 125.

Adalet Çarkı 45, 74, 74, 75, 84, 87, 119.

Ajanta 27, 94.

Amaravati 37, 96.

Anırapalı 100.

Amida 127.

Ananda 86, 88, 100, 101, 105, 114, 115, 118.

Anathapindada 86, 87.

Anavatapta (gölü) 13, 23.

Arhanı 75, 81, 100, 105, 106, 109, 114, 114, 116, 117, 120, 126.

Arya 14, 15, 18.

Arzu 25; (arzular dünyası) 25, 58.

Asita 41, 44, 45, 55.

Atman 16.

Avalokiteçvara 32.

B

Bagış 32, 33, 34, 35.

Benares 73, 74.

Beş Kural 120.

Beş Yoldaş 55, 56, 73.

Bharhut 28, 29, 39, 87, 126.

Bimbisara 81, 117, 120.

Bodhi Gaya 68, 68.

Bodhi Ağacı (bkz.

Uyanış kenti) 53, 56,

68, 68, 124.

Bodhimanda 57, 68.

Bodhisattva 27, 27, 28,

29, 31, 32, 32, 36, 36,

37, 40, 43, 44, 45, 45,

46, 46, 47, 48, 49, 49,

50, 50.

Borobudur 36.

Buda ("yalnızca kendisi için uyanmış") 23,

("mükemmel ve tam uyanışa ulaşmış") 23, 45,

53, 61; (tarihteki) 28, 61; "gelecek zamanların" 29, 29, 37,

38, 69; ("geçmişteki") 29, 37, 46, 57, 61, 68,

69; (her şeyi bilen) 29, 85; (Puşya) 105.

Budist rahipler 20, 55, 71, 113, 119.

Budizm (Hinayana ya da Küçük Gemi de denilen, eski) 14, 29, 31, 32,

126, 127; (tatnirik) 127.

Budist elyazmaları 119.

Brahma 13, 16, 19, 19,

24, 25, 40, 43, 92.

Brahman 15, 16, 16, 18,

19, 34, 114, 117;

(Sumedha) 28, 29,
(Udraka Ramaputra) 55;
(Sahampati) 72;
(Pipali) 82; (Drona)
111, 115; (brahmanizm)
18, 24, 88, 125.

C

Capalacayıta 101.
Cehennem 94; (Avici)
92, 97.
Cennet'ten iniş 87, 93.
Cunda 101, 102.

Ç

Çakravartin (dünya
hâkimi) 40, 41, 75,
105, 111, 121.
Çakya 38, 39, 41, 46,
47, 55, 84, 85, 86.
Çakyanın 55.
Çala (ağaçları) 99, 103,
105.
Çariputra (bkz
öğrenciler) 80, 81, 100.
Çinli hacılar 97, 125.
Çıva 19, 25, 68.
Çravastı 86, 87, 90.
Çuddhodana 38, 39,
39, 83, 85, 87, 88.

D

Devadatta 86, 96, 97,
97.
Dharma (Veda
inanışında) 19, (Budist
yasada) 38, 53, 54, 72,
72, 74, 75, 77, 78, 80,
85, 92, 99, 100, 109,
114, 119, 124, 125.
Dhyana 127.
Din yoluna girme 79,
80, 82, 86, 90, 94, 100;
(Kaçyapa kardeşlerin)
80, 81.
Dipankara (Buda) 28,
29.
Disiplin (Vinaya) 105,
114, 117, 119.
Doğuş (son) 37, 40;
(yeniden doğuşlar) 21,
24, 58; (önceki

doğuşlar) 31.
Dört Karşılaşma 48, 48,
49, 49.
Dört Soylu Gerçek 53,
58, 61, 74.

G

Gal Vihara 107.
Gandhara 97.
Ganj 13, 15, 18, 40, 73,
78, 81.
Gaya 54, 80.
Gopa 47.
Gotama (Buda) 28, 29,
54, 55, 61, 74.
Gupta 33.

H

Hareketler (Korkunun
yokluğu hareketi) 80;
(Yeri şahit gösteren
hareket) 58.
Himalaya 13, 23, 44, 45.
Hinduizm 16.
Hindistan 13, 14, 24,
74, 87, 97, 116, 125,
127.

I

Indra 17, 24, 55, 91,
102.
Indus 15, 15.

J

Jataka 28, 29, 30, 31,
32, 46, 58, 78, 114;
(Jataka Sama) 30; (Jataka
Vessantara) 33, 34, 36;
(Jataka Mahajanaka) 33.
Java 36.
Jetavana (bkz. koru) 86,
87, 87, 93, 94, 136.

K

Kaçyapa 84.
Kadınlar 87, 88, 88,
100.
Kakuştha 102.
Kalıntılar 100, 110, 111,
124.

Kanthaka 50, 51.
Kapilavastu 39, 40, 40,
41, 45, 51, 83, 90.
Karman 21.
Kastlar 15, 16, 80.
Kaşnir 123.
Katmandu 123.
Khmer (sanatı) 32.
Konsil 116, 118, 120,
121.
Kozmoloji (Budist) 23,
24, 25;
(Brahmanik) 24.
Kuçinagara 102, 109,
114, 124.

L

Ladakh 123.
Laikler (laik yaşam)
119, 120.
Lalitavistara 37, 43, 47,
56, 69, 74, 109.
Lotus 45, 53, 72, 73, 79.
Lumbini 40.

M

Mahabharata 47.
Mahabodhi 69 (bkz.
Bodhi Ağacı ve Uyanış
kenti).
Mahakaçyapa 82, 108,
118.
Mahanipata 32.
Mahaparinirvana 106,
116, 120.
Maharajapati 40, 45,
88.
Mahayana (bkz.
Budizm).
Malla 105, 107, 110,
111; (ülke) 86; (prens)
103.
Mara 55, 58, 58, 59, 69,
90, 101.
Maudgalyayana (ayrıca
bkz. öğrenciler) 80, 82,
100.
Maya (ya da Mayadevi)
37, 38, 39, 39, 43.
Meditasyon 32, 54, 59,
60, 70, 70, 92, 106.
Meru 24.
Meinler Sepeti

(Sutrapitaka, ayrıca bkz.
Sutra) 118.
Mezhedpisi 90, 91, 100,
124.
Mezopotamya 15.
Meteya (Maitreya)
(ayrıca bkz. gelecek
zamanların Budası) 32.
Misyonerler 121.
Moğolistan 127.
Mrigadavada (ceylanlar
ormanı) 73.
Mucizeler 75, 92, 93,
94, 106; (çifte mucize)
90, 91; (hintkirazı
mucizesi) 90; (büyük
mucize) 90, 91.

N

Naga 19, 29, 111,
(Mahakala) 56;
(Mucilinda) 70, 70;
(Nanda, Upananda) 43.
Nairanjana 54, 57, 84.
Nalagiri 96, 97.
Nanda 85.
Nirvana 25, 61, 75, 100,
101, 105, 106, 107,
109, 115;
(Mahaparinirvana) 107,
118.

O

Öğrenciler 54, 79, 80,
81, 85, 100, 106, 110,
115.
Öğreti 69, 72, 75, 75,
81, 82, 91, 92, 105,
106.
Öğretim 37, 53, 72, 73,
75, 75, 77, 78, 79, 88,
99, 114.

P

Pali (derlemesi) 31;
(dili) 31; (geleneği) 68.
Papa 101, 102, 103.
Paramita (erdem) 31,
32.
Parileyyaka 94, 94, 95.
Pataliputra 100, 121.
Prasenajit 100.

Pratimokṣha (bkz
öğrenciler) 119.
Puja 121.

R

Rahula 49, 85, 85
Rajagriha 54, 82, 83,
86, 97, 100, 116, 117.

S

Saṃkhyā 20.
Saṃsāra 21, 61.
Sancı 124, 126.
Sangha (bkz Topluluk)
114, 117, 119.
Sankhya 81, 87, 92, 93.
Sarnath 125.
Seçkin insanın belirtileri
41, 55, 57, 83
Siddhārta 38, 41, 45,
46, 47, 48.
Sonerek Bütünyle

Yokoluş (ayrıca bkz
Mahaparinirvana) 78,
99, 103, 106, 108.
Sri Lanka 46, 61, 113,
121, 127.
Stupa 37, 72, 84, 108,
109, 110, 111, 123, 124,
124.
Sujata 56, 56, 67.
Sutra 117 (Metinler
sepeti) 118.

T

Tanrılar 61, 80, 92,
111; (Veda) 16, 19;
(Tusita) 29, 36, 36, 37,
38, 40, 50; (otuz üç)
91.
Tantra 127.
Tarikatlar 93, 126.
Tathagata 74.
Tayland 30, 31, 80, 103,
123, 126.

Tibet 127.
Topluluk (ayrıca bkz
Sangha) 75, 79, 80, 81,
82, 83, 85, 86, 87, 88,
92, 96, 100, 102, 105,
107, 114, 116, 117,
118, 119, 124.

U-U

Udayin 83, 84.
Upali 80, 86, 117.
Upaniṣad 119.
Urulvā 54, 80, 81.
Uṣṇīṣa 107.
Uyanış 53, 55, 56, 60,
84, (Tam uyanış) 37,
57, 58, 60; (Uyanışa
ulaşma) 38, 53, 56, 58,
61, 68, 70, 103,
(Uyanış Kenü) 68, 68,
69, 87.
Üçlü mücevher 119,
124.

V

Vaiçali 54, 87, 100, 100,
101, 118, 126.
Veda (Vedizm) 15, 16,
18, 19, 20, 37.
Veda sungulan 19
Venugrama 100
Viṣṇu 13, 19, 19, 68.

X

Xuanzang 39, 56, 68, 69,
109.

Y

Yaças 78, 80, 118.
Yakşa 19, 29.
Yedi adım
(Bodhisattva'nın) 43.
Yoga 20, 21, 55, 55,
127.
Yola Çıkış 50, 51.

FOTOĞRAF VERENLER

Martine Aepli 167. Artepht 41üst. Artepht/Babey 26, 33, 78/79alt. Artepht/Lavaud 32alt. Artepht/Mandel 46, 142. Artepht/Nimatallah 28, 36/37, 87, 92, 97b, 100. Artepht/Percheron 144. Artepht/Roland 39üst, 125sağ, 131. J. Boisselier 95sağ. British Library, Londra 24, 25sol. 51alt, 113, 116sağ, 118üst, 118alt, 136, 154, British Museum, Londra 47, 74, 75alt, 80, 118orta. D.R. kapak, 1/9, 44, 50, 52, 55üst, 55alt, 56alt, 57, 71, 81üst, 84sol, 85, 86/87, 90, 102, 103, 115b, 116sol, 151, 153, 158, 164, 168, 171. Dagli-Orti, Paris 138. Edimedia 78sol, 110alt, 117üst. Explorer/A.Thomas 124. Explorer/Geopress 69, 106/107, 123alt, Explorer/Jean-Louis Nou 83üst, 88. Explorer/Jean-Paul Nacivet 36. Explorer/Krafft 27. Explorer/Ph. Roy 128. Explorer/Tovy Adina 123üst, 126/127. Explorer/Weisbecker 122üst. Fondation Alexandra David-Neel, Digne 177 M. G. 84 sağ, 95sol, 109 alt, 119. Giraudon 49üst, 72 120sağ. Giraudon/Bonora 16üst, 77. Giraudon/CBO 14, 15üst, 15alt, 76, 149. Giraudon/Invenizzi sırtı, 30üst, 51, 53, 58, 59, 70alt, 93, 94, 148. Giraudon/Lauros 19üst, Marcel Giuglaris 161. Hanz Hinz, Bâle 12, 22/23, 34, 34/35, 89, 102/103, 104üst, 104alt, 105, 114, 115üst, 150. Magnum/Bruno Barbey 165, Magnum/Martine Franck 178. Magnum/Raghu Rai 162, 169. Magnum/René Burri 129. Magnum/René Burri 166. Jean-Louis Nou iç kapak, 11, 29sağ, 39alt, 45alt, 56üst, 61üst, 61alt, 68üst, 68alt, 69, 70üst, 82, 86, 98, 99, 106, 109üst, 110/111, 112, 117alt, 121üst, 121alt, 137, 146/147, Hindistan Hükümeti 130. Rapho/Michaud 13, 14/15, 16alt, 17, 19alt, 20üst, 20alt, 21, 38/39, 41alt, 54, 72/73, 97üst, 120sol, 122alt, 134/135. Réunion des Musées Nationaux, Paris 18sol, 18sağ, 25, 29sol, 30/31, 42/43, 45üst, 48, 49alt, 58/59, 83alt, 91, 96, 101, 108, 125sol, 127, 138/139. Roger-Viollet, Paris 157. Sipa Press/EFE 179. Sipa Press/Guadrini 172, Sipa Press/Trippett 174, 175.

TEŞEKKÜR

Yazar ve Gallimard yayınları, bu kitabın gerçekleştirilmesindeki yardımları için Madeleine Giteau'ya, Madame Jean-Louis Nou'ya ve Nathalie Hay'e teşekkür ederler.

I. BUDA ZAMANINDA HİNDİSTAN

- 15 Indus Medeniyeti
- 17 Indra, Otuz üç Tanrının Başı
- 19 Vedalar ve Dharma
- 21 Samsara Öğretisi
- 23 Kokusu Baş Döndüren Dağ
- 25 Maddi Arzulardan Yavaş Yavaş Sıyrılma

II. BODHİSATTVA

- 29 Buda'nın Öncelleri
- 31 Önceki Doğuşlar
- 33 Vessantara: Bağışlama Yetisi
- 35 Bağışın Yüceltilmesi
- 37 Tusita Tanrılarının Göğünde
- 39 Işığın Binlerce Huzmesi
- 41 Dünya Hâkimi ya da Buda
- 43 Prens Siddharta
- 45 Meditasyonun İlk Aşaması
- 47 Hazların Kışkırtıcılığı
- 49 Her Yerde İstirap
- 51 Büyük Vazgeçiş

III. UYANIŞ VE İLK VAAZ

- 55 Yoga ve Uzayıp Giden Oruç
- 59 Kötülüğün Güçlerini Yenmek
- 61 Kusursuz Uyanıştan Sonra
- 63 Üç Telli Lut Dersi
- 65 Sujata'ya Bağış
- 67 Kral Bimbisara'nın Bağışı
- 69 Bodhi Ağacı
- 71 Göldeki Yılan
- 73 Lotusun Semgeselliği
- 75 Adalet Çarkı'nın İşlemeye Başlaması

IV. ÖĞRETİM VE UZAKLARA SEYAHAT

- 79 Keşişler ve Öğrenciler
- 81 Kaçyapa Kardeşler

- 83 Seçkin İnsanın Belirtileri
- 85 Çakıların Din Değiştirmesi
- 87 Jetavana
- 89 Kadınların Korkutucu Büyüsü
- 91 Hintkirazı Mucizesi ve Çifte Mucize
- 93 Indra'nın Göğünden Dönüş
- 95 Parileyyaka Yakınlarında İnziva
- 97 Cinayet Girişimleri

V. SÖNEREK BÜTÜNÜYLE YOK OLUŞ

- 101 Cunda'nın Daveti
- 103 Son Aşamalar
- 105 İkiz "Çala" Ağaçları Altında
- 107 Dünyanın Gözünün Nuru Söndü
- 109 Ulu Kişi'nin Yakılışı
- 111 Kutsal Kalıntı Kültü

VI. ÖĞRETİNİN DEVAMI

- 115 Ananda'nın İstırabı
- 117 Mahakaçyapa'nın Sorumlulukları
- 119 Doğru Yasa Hakkında Kesinlemeler
- 121 Buda'nın Himayesinde
- 123 "Stupa"
- 125 Kral Açoka'nın Dindarlığı
- 127 Eskilerin Öğretisi ve Yeni Öğretiler

TANIKLIKLAR VE BELGELER

- 130 "Yüce Gerçekler", Buda'ın Birkaç Sözleri
- 136 Kanonik Metinler
- 144 Çinli Hacılar
- 148 Buda ya da Budalar'ın Görüntü ve Tasvileri
- 154 Eski Budizmden Mahayana'ya
- 162 Budizmin Asya'da Yayılması
- 172 Budizm ve Batı Dünyası
- 180 Dalai Lama ile Söyleşi
- 182 Ekler